T.C.
BAŞBAKANLIK
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
DİN İŞLERİ YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

REPUBLIC OF TURKEY
PRIME MINISTRY
PRESIDENCY OF RELIGIOUS AFFAIRS
HIGH BOARD OF RELIGIOUS AFFAIRS

DİNİ İSTİSMAR VE TEDHİŞ HAREKETİ DEAŞ

RELIGIOUS EXPLOITATION AND TERRORIST ORGANIZATION ISIS

EKİM/OCTOBER 2016 • ANKARA

T.C.
BAŞBAKANLIK
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
DİN İŞLERİ YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

DİNİ İSTİSMAR VE TEDHİŞ HAREKETİ DEAŞ

EKİM 2016 -ANKARA

Yayına Hazırlayan
Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı

Koordinasyon
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü

Tasarım
Uğur Altuntop

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı: 05.10.2016/18

Baskı
TDV

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel: +90 (312) 295 72 93 • Fax: +90 (312) 284 72 88
e-mail : diniyayinlar@diyanet.gov.tr

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

Diyanet İşleri Başkanlığı, İslâm dünyasının güvenliğini tehdit edici boyutlara ulaşan, özellikle terör örgütü DEAŞ'ın baş aktörü olduğu endişe verici gelişmeler üzerine, İslâm ümmetine ve insanlık ailesine karşı taşıdığı sorumluluğun bilincinde olarak 18.06.2014 tarihinde bir sağduyu çağrısında bulunmuştur. Sekiz ayrı lisana tercüme edilen bu çağrı dünya çapında yankı bulmuş, İslâm âleminin dört bir yanından ciddi destek almıştır. Akabinde çeşitli ülkelerdeki Müslüman kurum, kuruluş ve temsilciliklerden gelen ısrarlı talepler üzerine 17-19.07.2014 tarihleri arasında bütün İslâm dünyasından 150 İslâm âlimini İstanbul'da bir araya getirerek "*Dünya İslâm Âlimleri Barış ve Sağduyu İnisiyatifi*"ni toplamıştır. Toplantıda İslâm âleminde barış ve sağduyuyu tehdit eden gelişmeler ayrıntılı bir şekilde masaya yatırılmış, toplantı sonrasında yayınlanan sonuç bildirgesiyle İslâm dünyasını temsil eden âlimlerin ortak kanaati, dünya kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Başkanlığımız bu faaliyetlerin ardından DEAŞ örgütü hakkında kamuoyuna sağlıklı bir bakış açısı kazandırmak adına, "*DAİŞ'in Temel İdeolojisi ve Dini Referansları Raporu*" (Ankara, 2015)[1] başlıklı çalışmayı yayınlamıştır. İlgili rapor, kamuoyunda başta sosyal medya olmak üzere çeşitli araçlarla tanınan örgüt hakkında, sağlıklı bir bilgilendirmeyi gerçekleştirmiş, örgütün temel ideolojisi ve yaklaşım tarzıyla ilgili olarak ileride yapılacak çalışmalara temel teşkil edecek bir çerçeve çizmiştir. Ancak sonraki süreçte yurtiçinden ve yurtdışından Başkanlığa DEAŞ'le ilgili çok sayıda soru yöneltilmesi, özellikle genç neslin bu örgüt ve faaliyetleri hakkında daha detaylı bilgilendirilmesinin ihtiyaç boyutunu aşarak bir zaruret haline gelmesi, daha kapsamlı bir raporun ortaya konulmasını gerektirmiştir. Bu durum karşısında Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 18.11.2015 tarihinde Diyanet İşleri Başkanı'nın da iştirakiyle gerçekleşen toplantısında, meseleleri daha detaylı olarak inceleyen, örgütün kendi yayın ve dokümanlarını referans gösteren yeni bir rapor hazırlanması için gerekli çalışmaların başlatılması kararlaştırılmıştır. İslâm dünyasında bu konuya şimdiye kadar maalesef gerekli ehemmiyetin verilmemiş olması, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu alandaki gayretlerini daha da anlamlı hale getirmektedir.

Örgütün ideolojisi ve fikri yapısı hakkında Başkanlığın daha önce hazırlanan raporu, kamuoyunu bilgilendirme noktasında ihtiyacı büyük ölçüde gidermiş olsa da yeni gelişmeler daha kapsamlı bir raporun hazırlanmasını zarurî kılmıştır. Hazırlanan bu raporda, önceki çerçevenin detaylandırılması, ana hatlarıyla işaret edilen hususların alt

1 Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 16.08.2015 tarihinde yayımlanmış mezkur raporda "DAİŞ" olarak kullanılan kısaltma, Dışişleri Bakanlığı'nın 11 Aralık 2015 tarihli Genelgesi esas alınarak, bu raporda "DEAŞ (Devletü'l-Irâk ve'ş-Şâm)" şeklinde değiştirilmiştir.

başlıklarına inilerek, örgütün yaklaşımının ayrıntılı bir biçimde ortaya konulması ve ardından bu görüşlerin sahih bir İslâmî anlayış ışığında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. DEAŞ adlı örgütün İslâm anlayışını ve dinî metinlere yaklaşım biçimini incelemeyi amaçlayan bu çalışmada, örgütün oluşum süreci ve yapısıyla alakalı bilgilere, ilgili amaca katkıda bulunduğu oranda atıf yapılmıştır. Kısaca elinizdeki rapor daha ziyade, örgütün dinî yaklaşımı ve bu yaklaşımın akidelerine ve fıkıh anlayışlarına yansıması üzerinde durmaktadır. DEAŞ ve benzeri oluşumlarla etkin bir mücadele, esasen siyasî, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Bununla birlikte, bir takım dinî argümanları kullanarak gençleri tuzağa düşürme istidadı taşıyan bu nevi örgütlerle mücadele için ülkemizde ve İslâm dünyasında sahih ve makul bir din anlayışının yaygınlaştırılmasının ve ilmî düzeyin yükseltilmesinin de önemli bir rol oynayacağı açıktır. Hazırlanan bu rapor, söz konusu bilinçlendirme sürecine katkı sağlamayı da hedeflemektedir.

DEAŞ benzeri örgütlerin sayısının son yıllarda artmasının ve Müslüman gençlerin bu tür şiddet eğilimli örgütlerin tuzağına kolayca düşmelerinin iktisadî, siyasî, toplumsal ve kültürel nedenleri bulunmaktadır. Bu bağlamda Batılı ülkelerde yaşayan Müslümanlarla ilgili şu tespitler yapılabilir: Sömürge çağından başlayarak Müslüman ülkelerden geçim derdiyle Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'ya göç eden milyonlarca Müslüman gittikleri ülkelerde başlangıçta hoş görüyle karşılansalar da zamanla kalıcı oldukları ve asimilasyona direnç gösterdikleri anlaşılınca onlara karşı gittikçe artan önyargılı bir tutum gelişmeye başlamıştır. Sonraki nesil Müslüman azınlıkların, bulundukları ülkelerin dilini öğrenip demokratik haklarını talep etmeleri, ilgili ülkelerde yabancı düşmanlığının dirilmesine ve İslâmofobianın doğmasına ve yayılmasına etki etmiştir. Bu süreçte İslâm ülkelerindeki şiddet yanlısı örgütlerin özellikle, doğup büyüdükleri ülkelerde sadece Müslüman veya yabancı oldukları için dışlandıklarını hisseden Müslüman genç nüfus üzerinde propaganda faaliyetleri yürüttükleri, buna karşın Batılı ülkelerin, sorunların çözümü yönünde tavır almada yetersiz kaldıkları görülmüştür. Bunun neticesinde de şiddete çağıran bu fikirler Müslüman gençler arasında yayılmıştır. Bir takım tedbirler geliştirerek entegrasyonu artırıcı, Müslümanların içinde yaşadıkları Batılı toplumlara uyumlarını teşvik edici politikalar uygulamak yerine Avrupa ülkeleri kibirli ve buyurgan bir üslupla Müslümanları ılımlı ve radikal olarak ayırıma tabi tutmuş, bu tavrını kitle iletişim araçları vasıtasıyla yaygınlaştırmış ve neticede Müslümanları Batı toplumu içinde sürekli savunma psikolojisi içine sokmuştur. Bu durumun Müslüman gençler üzerinde kimlik krizlerine ve psikolojik ezikliğe yol açması kaçınılmazdı.

Son zamanlarda dünyada cereyan eden olayların Müslüman coğrafyadaki etkileriyle ilgili olarak ise şu hususlar vurgulanmalıdır: Afganistan ve Irak'ın işgali, 11 Eylül Saldırıları, Filistin sorununun çözümsüzlüğe mahkûm edilmesi, Arap Baharı'ndaki demokratik taleplerin anti-demokratik yollarla bastırılmasına dünyanın sessiz kalması ya da çok

cılız tepkilerin gösterilmesi vb. durumlar, Müslüman ülkelerde ümitsizlik ve çaresizlik duygusunun yayılmasına neden olmuştur. Irak işgalinin ardından uygulanan mezhepçi politikalarla Sünni Arap kesimin yönetimden büyük ölçüde dışlanması radikal eğilimde olan örgütlere istedikleri fırsatı vermiş ve bugün DEAŞ adı verilen gayr-i insani bir örgütün ortaya çıkması için zemin her yönden hazır hale gelmiştir.

Hazırlanan bu rapor değerlendirilirken şu nokta gözden uzak tutulmamalıdır: DEAŞ benzeri örgütler siyasî, ekonomik ve toplumsal adaletsizlik ve uluslararası güç savaşlarının ve buna bağlı şartların modern zamanlarda ürettiği bir olgudur. Bu yapıların dinî bir anlayışın ya da İslâm'ı şöyle veya böyle yorumlamanın bir sonucu ve ürünü olarak değerlendirilmesi doğru değildir. Öte yandan DEAŞ ve benzeri örgütler kendilerini dinî bir söylemle ifade etmekte ve nasları, argümanlarını desteklemek üzere alabildiğine kullanmaktadırlar. Fakat dinî söylem, bir sebep olmaktan çok sonuç ve tezahürdür; başka bir ifadeyle dinî referanslara sahip olmadıklarını varsaydığımızda bile mevcut uluslararası şartlar ve faktörlerin benzeri hareketleri çıkarması kaçınılmazdır. Sadece bahsedilen nedenler ve şartların sonuçları Müslüman coğrafyada ortaya çıktığı için söz konusu örgütler İslâm'ın dilini kullanmaktadırlar. Aynı durum Hindistan'da ya da Çin'de söz konusu olsaydı muhtemelen Hintliler ve Çinliler Hindu ve Konfüçyanist söylemler ile irtibatlı bir dil kullanacaklardı.

Özetle, nasları yanlış okuma ve anlamanın bu örgüte yol verdiğini ve ancak dinî anlayışımızı tashih ederek bu ve benzeri hareketlerden kurtulacağımızı düşünmek çok naif bir beklenti olur. Bu sebeple Müslüman dünyayı sürekli bir savunma halinde tutan ve enerjisini yanlış yerlere harcamasına neden olan ve böylece Müslüman toplumları tepki ortamında bırakan bu halden çıkarak daha sağlıklı bir tutum geliştirme zorunluluğu vardır. Unutmayalım ki modern dönemin, adaleti sağlamayan şartlarının ve spesifik uluslararası etkenlerin ürünü olan DEAŞ ve benzeri örgütlerin ortadan kalkmaları ancak bu adaletsizliklerin giderilmesi ile mümkün olabilir.

Örgütün oluşum süreci bağlamında, Afganistan'da Ruslara karşı çarpışmış, bilahare Ürdün ve Irak'ta faaliyetlerini sürdürmüş Ebu Musab ez-Zerkâvî'den örgütün yönetimini üstlenmiş olan Ebu Bekir el-Bağdâdî'ye kadar uzanan süreç, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, terör ve strateji uzmanları tarafından birçok çalışmada ele alınmış, çeşitli yönleriyle tahlile tabi tutulmuştur. Örgütün oluşum sürecini hazırlayan -bir kısmına işaret ettiğimiz- küresel ve yerel sebepler de ilgili literatürde enine boyuna tartışılmıştır. Bu bağlamda örgütü oluşturan ve besleyen insan kaynağı ile bunların taşıdığı nitelikler, DEAŞ'ın dinî ideolojisinin sağlıklı bir biçimde tahlili açısından önem taşımaktadır. Örgütün ana omurgasını oluşturan gençlerin yıllardır savaş bölgelerinde şiddetin ve vahşetin gölgesinde yaşamak zorunda kalmış ve herhangi bir eğitim almamış olmaları dikkat çekicidir. Örgüte katılan ikinci genç kitle ise Avrupa'da dışlanmış, hor görülmüş 'sömürge muhaciri' olarak

adlandırılan göçmenlerin çocuklarıdır. Müslüman anne babadan dünyaya gelen bu çocuklar ciddi kimlik bunalımları yaşamaları nedeniyle İslâm'a bir ideoloji olarak sığınmışlardır. Örgüte katılan üçüncü kitleyi ise yeni ihtida eden genç Müslümanlar teşkil etmektedir. Bu grubun şanssızlığı, Müslümanlığı kimlik bunalımı yaşayan diğer Müslümanlardan öğrenmeleridir. Dolayısıyla bu mühtediler de diğerleriyle birlikte şiddete yönelmiş durumdadırlar. Her üç grubun ortak paydası, İslâm'ın ana mesajı diyebileceğimiz iman-amel-ahlak şeklinde formüle edilen üst düzey değerleri ve öğretileri değil de; erken İslâm tarihinin savaş şartlarını ve konjonktürünü yansıtan naslardan devşirdikleri eylem, şiddet ve öfke anlayışını benimsemeleridir.

DEAŞ'ı besleyen insan kaynaklarında hatırı sayılır bir yeri olan, "***homegrown***" adıyla anılan yeni ihtida etmiş Batı kökenli katılımcıların ve Batılı ülkelerde yetişmiş sonraki kuşak Müslümanların bu tercihlerinde radikalleşme eğiliminin etkili olduğu da vurgulanmaktadır. DEAŞ gibi yapılanmaların, içinde yaşadığı toplumun değer sistemiyle, düzeniyle, idealleriyle ağır bir çatışma içerisinde olan, dışlanmış ruh hali ile öfkeyi iç içe geçiren gençlere, kendilerini onarabilecekleri, yeniden kurabilecekleri sözde bütüncül bir ideal sunduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda "radikalizmin İslâmîleşmesinden" de bahsedilmektedir. Ancak radikalleşme dediğimiz sürece insanları götüren çok farklı saiklerin olduğu malumdur. Nasıl ki modern Hristiyan literatüründeki sevgi temalı söylemlere rağmen günümüzde Haçlı zihniyetinin yeniden dirilişi olarak görebileceğimiz İslâmofobia (İslâm düşmanlığı) ortaya çıkmışsa, Budist öğretideki barışçıl unsurlara rağmen Arakan'da Budist rahipler tarafından Müslümanlara işkence yapılmışsa, İslâmî motifleri kullanarak bir radikalleşme süreci yaşanmasının da mümkün olabileceği dikkatlerden uzak tutulmamalıdır. Ancak açıkça ifade edilmelidir ki, böyle bir durum, İslâm Dini'nin kendi dinamiklerinden asla kaynaklanmamaktadır. Bu bir hakikat olmakla beraber, raporun bundan sonraki bölümünde DEAŞ ve benzeri yapılanmaların, İslâmî değerleri suistimal ettiğini ortaya koymak adına örgütün dinî bilgiyi elde etmek için tutarlı bir yönteme dayanmadığını gösteren ilmî tahliller yapılacaktır. Bu çerçevede örgütün inanç ve amel alanında ürettiği söylemleri ve pratiğe yansıyan icraatları, geleneksel ve çağdaş ilmî yaklaşımlar ışığında incelenecektir.

I. ÖRGÜTÜN DİNÎ BİLGİ ANLAYIŞI

A. DEAŞ'IN USULSÜZLÜĞÜ YA DA DİNÎ METİNLERİN SUİSTİMALİ

Hz. Muhammed (s.a.s.) İslâm Dini'nin esaslarını öğretirken, nasların anlaşılıp hayata geçirilme usullerini de öğretmiştir. Bu doğrultuda Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Sünnetinden hareketle, Müslümanlar inanç esaslarını tespit edip yorumlamak üzere "usûlü'd-dîn"i ortaya koymuşlardır. Bunun yanı sıra dinî hükümlerin ortaya çıkış sürecini izah etmek, nasların doğru anlaşılmasının kurallarını belirlemek üzere "usûlü'l-fıkh" (fıkıh usulü) adı altında bir disiplin geliştirmişlerdir. Kur'ân-ı Kerim'in nasıl anlaşılacağı ve nasıl uygulanacağı Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından Sahâbe kuşağına öğretilmiş, Sahâbe de Hz. Peygamber'den (s.a.s.) öğrendikleri şer'î hükümleri Tâbiîn neslinden öğrencilerine aktarmışlardır. Yeni karşılaşılan meselelerde çözüme nasıl ulaşılacağı da Sahâbe neslinin uygulamaları göz önüne alınarak tespit edilmiş, ilmî birikim kuşaktan kuşağa aktarılarak İslâm düşünce ve fıkıh ekollerinin elinde son derece tutarlı, olgun ve sahih bir dinî anlayış geliştirilmiştir. Bu sürecin dışında kalarak, daha Sahâbenin yaşadığı çağda Hz. Peygamber'den (s.a.s.) aktarılan "ilme" vakıf olmadan, fakih Sahâbîlere öğrencilik etmeden, yalnızca metinden ve lafzî anlamdan hareketle ayetleri yorumlayarak hüküm inşa etme teşebbüsleri de görülmüştür.

Kur'an ayetlerini bağlamından koparan, nasların ana hedeflerini (makâsıdü'ş-şerîa) göz ardı eden bir yaklaşım, ilk kez Hâricîler diye bilinen bir grup tarafından ileri sürülmüştür. Bu yorumların en çarpıcı olanlarından birisi Hâricî reislerinden Nâfi b. el-Ezrak tarafından dile getirilmiştir. Kavminin ilgisiz tutumu ve baskılarından iyice bunalan Hz. Nuh'un Allah Teâlâ'ya yakarışının ifadesi olan "*...Ey Rabbim, yeryüzünde kâfirlerden yuva kuran kimse bırakma! Eğer onları bırakırsan kullarını saptıracak ve sadece günahkâr ve inançsız kişiler doğuracaklardır.*" (Nûh, 71/26-27) âyet-i kerîmesinden Nafi b. el-Ezrak tarafından trajik bir sonuç çıkartılmıştır. O, bu âyet-i kerîmeye dayanarak Hâricîlerin tekfir ettikleri muhaliflerinin, ergenlik çağına erişmemiş çocuklarının bile öldürülebileceği yorumunu getirmiştir.[2] Bu örnek, bir ayetin bağlamından koparılarak nasıl yanlış yorumlandığını ve masumların katlini meşru gösteren bir argüman haline getirildiğini göster-

2 Müberred, ***el-Kâmil fi'l-lüga ve'l-edeb***, nşr. Abdülhamîd el-Hindâvî, y.y. ts., III, 105.

mektedir. Dışlayıcı dinî söylem bakımından DEAŞ gibi yapılanmaların prototipi olduğunu ifade edebileceğimiz Hâricîlerin söz konusu tutumu, modern dönemdeki halefleri tarafından da sürdürülmektedir. Hz. Ali tarafından Hâricîlerle müzakere etmek için gönderilen İbn Abbas onlara, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Sahâbîlerinden uzak olduklarını, bu nedenle onların ilmî birikiminden yararlanmadıklarını, dolayısıyla da sağlıklı bir dinî anlayıştan mahrum olduklarını hatırlatmak durumunda kalmıştır.[3] Benzer eleştiriler günümüzde DEAŞ'a yöneltilmekte, onların gerekli ilmî liyakate sahip olmadıkları halde naslardan ve kadim eserlerden çıkarımlar yapmaya çalıştıkları belirtilmektedir. Üstelik bu yaklaşımın İslâm ilim geleneği içinde de bir temeli bulunmamaktadır. DEAŞ'ın, ayetleri bağlamından kopararak, konuyla alakalı diğer delilleri ve dinin temel amaçlarını dikkate almadan yaptığı yorumların da meşru bir temeli olmadığı ve olamayacağı aşikârdır.

DEAŞ'ın naslara ve geleneğimizdeki eserlere atıfta bulunurken yaklaşımı seçmeci ve keyfî olmakla birlikte, İbn Teymiyye ve Muhammed b. Abdülvehhâb gibi müelliflere özel bir önem atfettiği görülmektedir. İbn Teymiyye'nin eserlerini içeren ***Mecmûu'l-fetâvâ*** isimli derleme, İbn Abdülvehhâb'ın ***Kitâbü't-tevhîd*** adlı eseri ve takipçileri tarafından bu eser üzerine yazılan şerhler, İbn Abdülvehhâb ve takipçilerinin eserlerini içeren ***ed-Dürerü's-seniyye*** adlı külliyat örgütün yayınlarında sıkça başvurulan referanslar içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle DEAŞ'ın meşrulaştırma açısından kendisini bir parçası olarak göstermeye çalıştığı selefî yorum çizgisi üzerinde durmak gerekmektedir.

B. DEAŞ'IN ÇARPITMALARINA BASAMAK YAPTIĞI KAYNAK: LAFIZCI-SELEFÎ ÇİZGİ

"Selef" tabiri İslâm düşüncesinde, başta Sahâbe ve Tâbiîn olmak üzere ilk nesilleri ifade etmek için kullanılır. Özellikle inanç konularında tevil ve yoruma başvurmaksızın nasların sunduğu çerçeve ile sınırlı kalan, Sahâbe ve Tâbiîn döneminde ele alınmayan konulara mesafeli duran tavır da genel anlamda "selefî tavır" olarak nitelenmiş, bu tutumu benimseyen muhaddis ve fıkıhçılar için de "selefî" nitelemesi yapılmıştır.[4] Günümüzde DEAŞ ve benzeri gruplar ise kendilerini anılan Selef-i Sâlihîne (ilk nesillere) nispet ederek bir meşruiyyet arayışı içerisine girmektedirler. Bu gruplar daha çok selef içerisinden kendilerine mesnet teşkil edecek lafızcı eğilimleri seçmektedir. İlgili referans kaynakları içerisinde Ehl-i Hadîs ve Ashâb-ı Hadîs diye nitelenen grup öne çıkmaktadır. Orta dönemlerde ise İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziyye bunların referans aldığı şahsiyetlerdir. Modern zamanlarda da başvuru kaynağı olarak Muhammed b. Abdülvehhâb öne çıkmaktadır. Nitekim Muhammed b. Abdülvehhâb'ın da içerisinde yer aldığı 18. yüzyılda görülen ıslahat hareketlerinde İslâm dünyasının içinde bulunduğu olumsuz şartların nedenleri

3 Nesâî, ***es-Sünenü'l-kübrâ***, Beyrut 2001, "Hasâis", 51, nr. 8522; İbnü'l-Hümâm, ***Fethu'l-kadîr***, Bulak 1316, IV, 410.

4 Bk. İzmirli İsmail Hakkı, ***Yeni İlm-i Kelâm***, İstanbul 1339-1341, I, 98.

araştırılırken saf İslâm anlayışından uzaklaşıldığı, taklid ve taassup hastalığına düşüldüğü, nasların ve naslara dayalı yorumların yerini ulemanın şahsî görüş ve düşüncelerinin aldığı, tasavvuf aracılığıyla pek çok hurafenin İslâm'a sızdığı ve benzeri bir takım gerekçeler dile getirilmeye başlanmış ve bu tavır sonraki yüzyıllarda artarak devam etmiştir. Erken modern dönem ve modern dönemde ortaya çıkan bu ıslahatçı eğilimler, sözünü ettikleri sorunlara çözüm olarak ilk dönemlerin, yani selef zamanının saf İslâm anlayışına dönüş çağrısını kendilerine slogan edinmişlerdir. "Selefiyye" nitelemesi, genel hatlarıyla bu çizgiyi ifade etmek için daha ziyade 20. yüzyılda ön plana çıkmıştır.[5]

20. yüzyılda İslâm dünyasının mevcut konjonktürü selefî eğilimin siyasî bir anlayış haline gelmesine de zemin hazırlamıştır. Özellikle soğuk savaş sürecinde Mısır ve Pakistan'da selefî eğilimli siyâsî hareketler etkili olmuştur. Afganistan'ın işgali sonrası süreçte yaşanan cihâd hareketi de aynı eğilimi taşımaktadır. 11 Eylül ve sonrası süreçte ortaya çıkan veya etkinliğini artıran radikal örgütler de dinî anlayışları bakımından selefî karakter taşımaktadır. İşte DEAŞ kendisini böyle bir selefî çizgiyle meşrulaştırmakla beraber onun esas etkilendiği kaynak, 18. yüzyılda Muhammed b. Abdülvehhâb'ın fikirleri etrafında şekillenen, bilahare modern zamanların bir ideolojisi halini alan Vehhâbîlik hareketidir. DEAŞ'ın dokümanlarında kullandığı referansları ilke bazında Vehhâbî çizgiye yakın durduğunu göstermektedir. Ancak günümüzdeki mevcut selefî hareketlerin hepsini aynı noktada konumlandırmak, hepsinin şiddet eğilimli olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu farkı belirtmek için "Islahçı Selefîler", "Devrimci Selefîler" ve "Vehhâbî Selefîler" veya "Suûdî Selefîler" ve "Cihâdî Selefîler" gibi nitelemeler yapılmaktadır.[6] Özellikle politik tavır ve şiddete başvurma noktalarında kimi selefî gruplar arasında derin görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Nitekim DEAŞ'ın yayın organlarında Suûdî Arabistan yönetimine ve Suûdlu ilim adamlarına ağır suçlamalar ve tenkitler yöneltilmesi, ilgili hususun bariz bir göstergesidir. Nitekim Suûdî Selefiler-Cihâdî Selefiler ayırımı, her ikisi de Selefi-Vehhâbî çizgiden beslenen iki akım arasındaki politik tavır alış farkını göstermektedir. Bu bağlamda şiddet eğilimli örgütler için ***devrimci hareketler*** nitelemesinin kullanılması, cihâd gibi Kur'ânî bir kavramın istismarına yer vermediği için daha isabetli görülmektedir.

DEAŞ'ın, istismar edilen selefî çizgiyle olan irtibatı, yorumlarında lafızcı karakterin öne çıkması şeklinde tezahür eder. Ancak bu lafızcılık, sistematik ve tutarlı bir yaklaşım olmaktan uzaktır. Nitekim onların yaklaşımları tamamen keyfi ve seçmeci bir niteliğe sahiptir; bu haliyle DEAŞ'ın dinî yaklaşımının bir metodolojiye sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

---

5 Mehmet Ali Büyükkara, "Günümüzde Selefilik ve İslâmî Hareketlere Olan Etkisi", *Tarihte ve Günümüzde Selefiler*, İstanbul 2014, s. 485.

6 Hilmi Demir, *Selefiler ve Selefî Hareket Işid Ne Kadar Sünnidir?*, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü (Özel Rapor), Ağustos 2014, s. 14; Büyükkara, "Günümüzde Selefilik ve İslâmi Hareketlere Olan Etkisi", s. 488 vd.

C. DEAŞ'IN YAPTIĞI YORUMLARIN KARAKTERİ: SEÇMECİ FAYDACILIK VE LAFIZCILIK

İdeolojiler için "hakikatin çarpıtılmış bir resmi" nitelemesi yapılmaktadır. Temelinde hakikat vardır. Ancak ortaya konan şey, ilgili hakikatin çarpıtılmış bir yansımasıdır. DEAŞ ve benzeri yapıların kullandığı temel referanslar Kur'ân, Sünnet, Tefsir, Hadis ve Fıkıh literatürü gibi tüm Müslümanlarca kabul görmüş temel kaynaklarda yer almaktadır. Ancak çarpıtma ameliyesi, bunların kullanılış biçimlerinde kendini göstermektedir. Örnek olarak Yüce Allah'ın kâinat üzerindeki tasarruf ve egemenliğinden bahseden "***Biliniz ki yaratma da buyurma da yalnız O'na aittir***." (A'raf, 7/54) âyet-i kerîmesi örgütün dokümanlarında Türkiye'de yapılacak "şirk seçimlerinden" uzak durulması hükmüne dayanak olarak gösterilmiştir.[7] Örgüt, Kur'an'ı bu şekilde pratik bir amaç için seçmeci bir şekilde okuyarak militanlarına Kur'ân'ın hiçbir ön bilgi ve donanım olmaksızın okunmasını telkin etmektedir. Örgüt mensuplarından Ebü'l-Berâ el-Hindî 2014 yılı Temmuz ayında yayınlanan bir videosunda şöyle demektedir: "Mushafı açın ve cihâd ayetlerini okuyun, her şey açıkça anlaşılacaktır. Bütün âlimler bana diyorlar ki (Bu farzdır; şu farz değildir; şu dönem cihad zamanı değildir)… Bunların hepsini bir tarafa bırakın ve Kur'ân okuyun. Cihâdın ne olduğunu öğreneceksiniz!"[8] Bu tavsiye örgütün stratejisindeki ilkesizliği gösteren çarpıcı bir örnektir. Bu açıdan bakıldığında belirli bir usul ve donanım çerçevesinde nasları anlamaya çalışan birinin kolayca manipüle edilerek canlı bir silaha çevrilmeyeceği açıktır. Bizzat Bin Ladin, Aralık 2001'de verdiği bir mülakatta "Operasyonları gerçekleştiren gençler, bilinen yaygın anlamıyla bir fıkhın takipçisi değildir. Onların kabul ettikleri fıkıh sadece Hz. Peygamber'in getirdiklerini esas almaktır." ifadeleriyle usulsüzlüğü ve yüzeyselliği tebcil etmiştir. Benzer ifadeler, 1979'daki Harem işgal hareketinin lideri, Cuheyman el-Uteybî'nin bir risalesinde de yer almaktadır. Uteybî, cemaatinin mensuplarının güven duymadıkları ulemaya müracaat etmediklerini, dinî meseleleri öğrenmek için bizzat hadis mecmualarına ve Selefiyye'nin muteber tefsirlerine müracaat etmekle yetindiklerini, bu yolla Allah'ın kendilerini daha çok bilgilendirdiğini belirtmektedir.[9] Birbirini teyit eden bu ifadeler radikal eğilimli selefî örgütlerin dinî bilgi kaynaklarına nasıl yaklaştıkları hakkında bilgi vermektedir. DEAŞ ve benzeri yapılanmalarda bu tür köklü fıkıh birikimi olmayan kişilerin fetva makamlarında da yer aldığı dikkate alınırsa, ilgili yapılanmalarda görülen fıkhî uygulamaların ne derece sığ ve yetersiz olduğu anlaşılacaktır.

Görüldüğü üzere DEAŞ gibi yapılanmalar, ulema sınıfı olmayan ve bu haliyle bütünüyle modern bir karakter taşıyan yapılanmalardır. Bu hareketlere destek vermeyen âlimler zaten görüşlerine itibar edilmeyen kişilerdir. Kendi icraatları hakkında en ufak bir eleş-

7 *Konstantiniyye*, 1437/4, s. 62.

8 *Risâle Meftûha ile'd-doktor İbrahim Avvâd el-Bedrî el-Mulakkab bi "Ebû Bekr el-Bağdâdî"*, s. 4-5 (http://www.lettertobaghdadi.com/14/arabic-v14.pdf).

9 Büyükkara, "Günümüzde Selefilik ve İslâmi Hareketlere Olan Etkisi", s. 504-505.

tiri yapan ilim adamları ise siyonistlik de dahil her türlü ithama maruz kalabilmektedir.[10] Kendi saflarına katılmayan âlimlerin görüşlerine itibar edilmeyeceğini de "kâ'id (cihada katılmayan), mücahide fetva veremez" sloganıyla deklare etmektedirler.[11] Neticede sahih kaynaklardan sağlıklı bir usulle beslenmeyen, içine kapalı ideolojik bir yapılanma, şiddet eğilimleri için uygun bir zemin teşkil etmektedir.

10 Hişâm el-Hâşimî, ***Âlemu Dâiş***, London 2015, s. 46.

11 Abdullah b. Abdullah el-Hâşimî, ***Tahzîru't-tâiş min dalâli Dâiş***, Dâru Mâcid el-Asîrî 2015, III, 129.

II. ÖRGÜTÜN İTİKADİ KAVRAMLARA BAKIŞI

A. MÜSLÜMAN KİMDİR?

Bir cümleyle bu soruya cevap vermek gerekirse örgütün anlayışına göre Müslüman, DEAŞ'a bağlı olan veya onun kontrolü altındaki bölgelerde yaşayan kişidir. DEAŞ'ın diğer Müslümanları dışlayıcı ve ötekileştirici tavrının ardında benimsemiş oldukları Selefî-Vehhâbî çizginin iman anlayışını kendi amaçları doğrultusunda yorumlamasının yansımasını görmek mümkündür. Selefî-Vehhâbî iman anlayışı çağdaş bir çalışmada şu şekilde özetlenmiştir: "İman; kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve amellerin ifasından ibarettir. Bu üçünden birinin eksik olması imanı etkiler. Allah'ın zatı ve sıfatları konusunda Kur'ân ve hadislerin zahirî ifadelerinde dile getirildiği gibi inanmak gerekir. Kelam ilminde yapıldığı şekliyle muhkem ayetlerden elde edilen ilkeler ve esaslar ışığında müteşabih ayetleri ve haberî sıfatları tevil etmek caiz değildir. Tevhidin rububiyyet, uluhiyyet ve amelle ilgili boyutları vardır. Allah'ın birliği tasdik edilirken tüm bu boyutların hep beraber eksiksiz bulunması gerekir. Bu hususta fikrî ve amelî eksiği olan kişi şirk koşmuş olur; dolayısıyla küfre girer ve tekfir edilir. Büyük günahları işleyen kişi de kâfir olur, ama bu küfür onu dinden çıkarmaz.[12] Şirk ve küfür hiçbir nedenle müsamahayla karşılanamaz. Sırf Müslümanlardan sadır oldu diye şirk ve küfür hükmünü vermeyi ertelemek veya bu konuda bazı makul mülahazalarla gevşeklik göstermek, ***ircâ*** anlamına gelir. Bu durum, bidatçi Mürcie fırkasının bir uygulamasıdır ve sakınılması gerekir. ***el-Velâ*** yani müminleri dost edinmek, ***el-Berâ*** yani imansızlardan uzaklaşmak ve onlara düşmanlık izhar etmek, en önemli akide esaslarındandır."[13]

Buna mukabil Ehl-i Sünnet'in çoğunluğunu temsil eden, Mâturîdî ve Eş'arî ekollerince benimsenmiş iman tanımına göre, imanda asıl olan tasdiktir. İkrar kişinin dünyada Müslüman olarak kabul görmesi için şarttır.[14] Ameller imanın mahiyetine dâhil değildir. Ancak amelleri imanın mahiyetine dahil eden ve Ehl-i Sünnet içerisinde yer alan Ehl-i Hadîs grubu bile bir takım alt ayırımlar belirlemek suretiyle -ağırlıklı olarak- amel eksikliğini

12 Bu hususla ilgili olarak ayrıca bkz. Heyet, ***ed-Dürerü's-seniyye fi'l-ecvibeti'n-Necdiyye***, [y.y.] 1996, I, 480-484.

13 Büyükkara, "Günümüzde Selefilik ve İslâmi Hareketlere Olan Etkisi", s. 486.

14 Ebu'l-Muîn en-Nesefî, ***et-Temhîd li kavâidi't-Tevhîd***, Kahire 1986, s. 377-378; Nureddin es-Sâbûnî, ***el-Kifâye fi'l-Hidâye***, Beyrut 2014, s. 353; Fahruddîn er-Râzî, ***Meâlimu usûli'd-dîn***, Kahire ts., s. 127. Aynı ekollere mensup bazı alimler ise tasdikin yanında dil ile ikrarı da imanın mahiyetine dahil etmişlerdir. Bk. Kemal b. Ebî Şerîf, ***Kitâbü'l-Müsâmere***, İstanbul 1979, s. 286-287.

külliyen dinden çıkma sebebi saymamış, ancak imanın artıp eksileceğini kabul etmişlerdir.[15] Bu yaklaşımlar, büyük günah işleyenleri de Müslüman kabul etmeye imkân veren kucaklayıcı bir perspektif sunmaktadır. Mutezile ve Hâricîlerin iman ve küfür anlayışıyla da yakınlık gösteren DEAŞ'ın iman telakkisi ise tekfir uygulamalarına kapı açabilecek ötekileştirici ve dışlayıcı tavırları beslemektedir. Nitekim örgütün Ebu Bekir el-Bağdâdî'den önceki lideri Ebu Ömer el-Bağdâdî, örgütün akidesini ifade eden on dokuz esasın birincisi olarak şirk tezahürü kabul edilen yapıların yıkılmasına yer vermiştir. Şîîlerin müşrik, mürted ve kâfir bir topluluk oldukları, siyasî parti kurarak seçimlere katılmanın küfür olduğu, tağut rejimlerinin polisleriyle ve askerleriyle çatışmaya girmenin farz olduğu gibi hususlar örgüte göre birer akide esasıdır.[16] Bu tespitler DEAŞ'ın akideden ne anladığını da göstermektedir.

B. İRTİDAT NEDİR VE MÜRTED KİMDİR?

İrtidat Müslüman bir kimsenin açıkça inkar etmek suretiyle İslâm Dini'nden çıkması ya da başka bir dine girmesidir. Mürted ise inkar etmek suretiyle İslâm'dan dönen ve düşman safına katılan (***harbî*** konuma düşen) anlamına gelmektedir. Ancak DEAŞ mürtedi "İslâm'ı sabit olduktan sonra bir kimsenin Şeriatın küfür dediği inanç, söz veya fiilerden birini işleyerek dinden dönüp kâfir olmasına verilen ıstılahın adıdır."[17] şeklinde tarif ederek kişinin masiyet kabilinden söz ve eyleminin de mürted sayılmasının gerekçesi olduğunu dile getirmiştir. Hâlbuki kişilerin söz ve eylemleri eğer kalbî bir inkâr ile desteklenmemişse, salt bu tavırlarından dolayı kâfir sayılmaları doğru değildir. Zira küfür iki kısma ayrılır: Hakikî küfür, hükmî küfür. Hakikî küfür kişinin kendi istek ve iradesiyle dinden çıkması ve bunu hiçbir baskı ve zorlama altında kalmadan ifade ve itiraf etmesidir. Eğer bir baskı veya zorlama (ikrah) söz konusu olursa yapılan beyan ve itiraf geçersiz sayılır. Hükmî küfür ise bir kişinin söz veya eylemlerinden dolayı başkaları tarafından yapılan 'kâfir oldu' şeklindeki suçlamadır. Bu tür yaftalamalardan titizlikle kaçınmak gerekir. Çünkü iman etme, kişinin kendi iradesine bağlı bir durumdur. Burada kişilerin beyanı ve ifadesi geçerli sayılmalıdır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) münafıkları bile kâfir saymamıştır. Çünkü münafıklar, mümin olduklarını beyan ettikleri için dünyevî şartlarda onların kalbini açıp bakmak imkânı da olmadığından kâfir sayılamazlar. Ancak kalpleri bilen Allah katında, münafıklar kâfirdirler. Kıyamet ile birlikte zaten bu hakikat de herkes tarafından bilinir olacaktır. Ancak kişilerin kalbini Allah'tan başka kimse bilemeyeceği için buna yönelik hükümde dikkatli olunması gerekir. Nitekim Üsâme b. Zeyd, Müslüman olduğunu söyleyen birisini, "bu bizden korktuğu için Müslüman oldu" diye savaş esnasında öldürdüğünden

15 Ehl-i Hadis grubunun iman konusundaki yaklaşımları hakkında detaylı bilgi için bk. Sönmez Kutlu, ***İslâm Düşüncesinde İlk Gelenekçiler***, Ankara 2000, s. 73-152.

16 *ed-Devle el-İslâmiyye tettehız mine't-tekfîr akîde ve'l-irhâb menhec* (http://www.alarab.co.uk/m/?id=30354).

17 *Konstantiniyye*, 1436/1, s. 22.

dolayı Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından “sen onun kalbini açıp baktın mı?” diye kınanmış ve uyarılmıştır.[18]

DEAŞ’ın yaptığı tamamıyla algıya dayalı, geçerliliği olmayan bir “hükmî tekfir” uygulamasıdır. DEAŞ, “mürted” nitelemesini özellikle Suriye’de mücadele içerisinde olduğu diğer grupların mensupları hakkında kullanmaktadır. Hatta bu nitelemeyi daha ileri götürerek diğer muhalif gruplara mensup olan savaşçıların eşlerine, ‘kocalarının mürted olduğu, bundan dolayı evliliklerine devam ettikleri tekdirde zina etmiş sayılacakları, dolayısıyla eşlerini terk edip DEAŞ’ın kontrolünde olan bölgelere hicret etmeleri gerektiği’ çağrısını yapmışlardır.[19] İrtidat ettiği gerekçesiyle birçok insan umuma açık mekânlarda infaz edilmekte, sindirme amaçlı uygulanan bu infazlar örgütün yayın organlarında duyurulmaktadır.

İrtidat eden bir kişi için Kur’ân-ı Kerim’de uhrevî azap dışında maddî bir müeyyide öngörülmemiştir.[20] Hz. Peygamber’in (s.a.s.) maddî müeyyideyi öngören beyanının,[21] Âl-i İmrân Sûresi’nin 72. âyet-i kerîmesiyle birlikte değerlendirildiğinde, Müslümanlara yönelik hazırlanan bir komplonun önüne geçmeyi hedefleyen bir tedbir olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Hz. Peygamber’in (s.a.s.) bireysel anlamda inancını değiştiren hiçbir kimseyi öldürmediği literatürde tespit edilmiştir.[22] Bu konudaki delilleri vukuf içerisinde değerlendiren fıkıh âlimleri mürtede uygulanan yaptırımın inanç değişiminden kaynaklanmadığını, bunun müeyyidesinin ahirette görüleceğini vurgulamışlardır. Mürtede dünyevî yaptırım uygulanması, din değiştirmenin o dönemde toplumsal tercihi değiştirmek ve üyesi bulunduğu topluma cephe almak şeklinde algılanmasından kaynaklanmıştır. Olaya bu açıdan yaklaşan Ebû Hanîfe gibi fıkıhçılar erkeğe idam cezası uygulanacağını ileri sürerken, kadın için böyle bir cezayı gerekli görmemişler, gerekçe olarak da Müslüman topluma zarar verebilme kapasitesini göstermişlerdir.[23] Çünkü irtidat suçu için öldürme cezası, kişinin muharip olması, yani düşman safına katılma potansiyelini taşıması şartına bağlanmıştır. Bu açıklamalar bize fıkıhçıların algısının da dönemin şartlarına göre şekillendiğini göstermektedir. Mürtede yönelik geleneksel İslâmî literatürde yer alan uygulamanın, dönemin savaş-barış anlayışı ve uluslararası ilişkiler ve hukuk yapısı içinde manasını bulduğu görülmektedir. Nitekim günümüzde birçok fıkıh uzmanı, fıkıh literatüründe irtidat için öngörülen yaptırımın dönemsel olduğunu açıkça ifade etmiştir. Ancak nasları ve fıkıh hükümlerini sosyal ve tarihî bağlam içerisinde değerlendirecek ilmî bir

18 Müslim, “İman”, 158.

19 Salih Huseyn er-Rakb, *ed-Devletü’l-İslâmiyye (DEAŞ)*, Gazze 2015, s. 164.

20 Bakara, 2/217; Âl-i İmrân, 3/69-91; Mâide, 5/54; Nahl, 16/106.

21 Buhârî, “Cihâd”, 149; Ebu Davud, “Hudûd”, 1.

22 Aynî, *Umdetü’l-kârî*, Beyrut ts., XXIV, 80.

23 Serahsî, *el-Mebsût*, İstanbul 1983, X, 110; Merğînanî, *el-Hidaye*, Daru’l-Farfur, Dimaşk 2006, II, 462-463; İbnü’l-Hümâm, *Fethu’l-kadîr*, IV, 389; Kaşif Hamdi Okur, “İslâm Hukukunda İrtidat Fiili İçin Öngörülen Asli Yaptırım Üzerine Bazı Düşünceler”, *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2002/1, s. 355-356 (http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php).

kapasitesi bulunmayan, bunun yanında literatürün dönemsel hükümlerini bir sindirme aracı olarak kullanan örgüt, irtidat gerekçeli infazlarını sürdürmektedir.

C. MÜSLÜMANLARI ÖTEKİLEŞTİRME VE İTİBARSIZLAŞTIRMA ARACI: İRCÂ

Sözlük bakımından ertelemek, tehir etmek anlamına gelen ircâ, bir terim olarak imanı esas almak, ameli sonraya bırakmak; ameldeki eksikliklerin nihâî hükmünü ahiret gününe ertelemek anlamına gelmektedir.[24] DEAŞ, "ircâ" kavramını ve bu kavramı benimsediği ileri sürülen Mürciî anlayışı İslâm inancını tehdit eden en tehlikeli bidat olarak nitelemektedir. Dabiq dergisinde konuyla alakalı olarak şu ifadeler yer almaktadır: "***Selef âlimleri, ircâ bidatına karşı ciddi şekilde uyardılar. Çünkü o, büyük günahları ve hatta küfrü bile önemsiz bir şeymiş gibi gösteren, Müslümanların dinini sulandıran sapkın bir bidattı. İrcâ aracılığıyla Müslüman kitleler, dini ibadetlerini terk etmeye ve dinî işlerinin yerine dünyevî – daha da kötüsü – sapkın işler koymaya başladılar. Dini öğrenmekten bile yüz çevirdiler***."[25] İrcânın bütün bu olumsuzlukları gerçekleştirmesinin nedeni ise, ameli iman tanımının dışında bırakması, imanın özünün kalbin tasdiki ve dilin ikrarı olduğunu savunmasıdır. Neticede ortaya farzları terk etmenin ve büyük günah işlemenin insanın imanını etkilemeyeceği gibi bir anlayış çıkmıştır.[26] Bu yaklaşımdan da anlaşıldığı gibi DEAŞ ircâ derken esasında Ehl-i Sünnet'in çoğunluğunu temsil eden Mâturîdî ve Eş'ârî iman anlayışını hedef almaktadır. Hâlbuki bu çevrelerde de ircâya daha farklı anlamlar yüklenmiştir. Bunun sebebi ise ircânın tarih boyu "muhalifi yaftalama aracı" olarak kullanılmasıdır. Sonuçta her ekolün farklı ircâ ve Mürcie anlayışları ortaya çıkmıştır.[27] Nitekim ünlü İslâm Coğrafyacısı Makdisî, Mürcie konusunda şunları söyler: "Mürcie, Ehl-i Hadîse göre ameli imandan saymayan, Kerrâmiyye'ye göre farz amelleri yok sayan, Me'mûniyye'ye göre iman konusunda çekimser (tevakkuf) davranan, Mutezile kelamcılarına göre ise büyük günah sahibi hakkında görüş bildirmeyen yani onlar için el-menzile beyne menzileteyn öngörmeyendir."[28] Şîîler'e göre ise Mürcie "Hz. Ali karşısında yer alanları haksız bulmaktan kaçınanlar, ehl-i kıblenin tamamını zâhir ikrarları sebebiyle mü'min sayanlar ve bunlar için mağfiret umanlardır."[29] Bütün bu beyanlar Mürcie kavramına yüklenen anlamın ve belirlenen kapsamın mezheplere göre ne kadar farklılık arz ettiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Nitekim DEAŞ, Mürcie olarak saydığı kimselerin "ameli imandan bir cüz saymayanlar ve iman olduktan sonra amel olmamasının imana zarar vermediği görüşünü be-

24 Bekir Topaloğlu – İlyas Çelebi, ***Kelam Terimleri Sözlüğü***, İstanbul 2010, s. 158, 236.

25 ***Dabiq,*** 1436/8, s. 39.

26 ***Dabiq,*** 1436/8, s. 42.

27 Bkz. Cağfer Karadaş, "Mürcie'nin Mezhepliği Problemi ve Ebû Mansûr el-Mâturîdî", ***Milel ve Nihal Dergisi***, 2010, c.VII, sy.2, s. 191-221 (http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php).

28 Makdisî, ***Ahsenü't-tekâsîm,*** (nşr. M.J. De Goeje), E.J. Brill 1906, s. 38.

29 Sa'd b. Abdullah el-Kummî, ***Kitâbü'l-makâlât***, Tahran 1963, s. 5-6, 12.

nimseyenler" olarak tanımlamaktadır ki, bu Ehl-i Hadis'in benimsediği Mürcie tanımına denk düşmektedir. Hâlbuki Mürcie olarak niteledikleri zümre, asla ameli hafife almazlar, ancak iman ile amel hakkındaki Kur'an'da yer alan "iman edenler" ve "salih amel işleyenler" şeklindeki hitapları dikkate alarak iki konunun ayrı ayrı değerlendirilmesini doğru bulurlar. Eğer amel tek başına bir değer taşısaydı münafıkların amelleri makbul sayılırdı. Amelsiz iman da zaten İslâm uleması tarafından çok makbul görülmemiştir. Ancak içinde Ahmed b. Hanbel, İbn Teymiyye ve İbn Kayyım el-Cevziyye'nin de yer aldığı Ehl-i Hadis dâhil olmak üzere tüm Sünnî mezhepler ameli noksan olan kişinin İslâm dairesi içerisinde olduğunu benimsemişlerdir. Ehl-i Hadis'in görüşü, imanın amele göre artıp eksileceği şeklindedir. Bunu diğer mezhepler inanılacak hususların artıp eksilmesi değil, imanın gücünün/kalitesinin artıp eksilmesi şeklinde değerlendirmişlerdir.

DEAŞ'ın ircâ kavramı üzerinden Mâturîdî-Eş'arî iman anlayışına yüklenmesinin sebebi, ameli iman kapsamına dâhil etmeyen bu anlayışın, örgütün en önemli dışlama aracı olan tekfir uygulamasının önemli ölçüde önünü kesmesidir.

D. MÜSLÜMANLARI DIŞLAMA ARACI: TEKFİR

Tekfir, bir Müslümanı ya da Müslüman olduğu bilinen bir kimseyi küfre nispet etmek, onun kâfir olduğunu iddia etmektir. Bu olgunun tarihin çeşitli dönemlerinde bir silah gibi algılandığı, çeşitli grup ve fırkaların muhaliflerini tekfir etmek suretiyle itibarsızlaştırma ve dışlamaya çalıştıkları bir vakıadır. DEAŞ'ın da benzer şekilde başta kendisine muhalif yapılar olmak üzere, siyasî açıdan düşman olduğu her grubu ve mensuplarını tekfir ettiği görülmektedir. Tekfir gerekçeleri arasında Amerikalılarla müzakere masasına oturmak, seçimlere girmek, Irak veya Suriye yönetiminde kamu görevlisi olarak çalışmak gibi hususlar yer almaktadır. DEAŞ, Batılıların hapishanelerinde bir müddet yattıktan sonra serbest bırakılan örgüt mensuplarını da tekfir etmekte, gerekçe olarak da bu kişilerin dinlerini satmadıkları sürece serbest bırakılmalarının mümkün olmadığını ileri sürmektedir.[30] Mamafih örgütün lideri konumundaki Bağdâdî'nin de belli bir süre hapiste tutulmuş ve serbest bırakılmış olması düşündürücüdür. Bu veriler göstermektedir ki örgüt, tekfir olgusunu, dinî sorumluluğunu tamamen göz ardı ederek, stratejisine hizmet eden bir araç olarak kullanmaktadır.

Tekfir konusunda İslâm'ın temel yaklaşımı, Müslüman olduğunu söyleyen, kendisini Müslüman olarak tanımlayan bir kişiye "kâfir" olduğu şeklinde bir itham yapılamayacağıdır. "Allah'tan başka ilah yoktur, Hz. Muhammed onun kulu ve elçisidir" şehadet ilkesini kalben benimseyen ve sözlü olarak ifade eden herkes mümindir. Bu hususta Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurulur: "*Ey iman edenler, Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman, iyice*

30 Salih Hüseyn er-Rakb, *ed-Devle*, s. 94-105; Ebu Abdullah Muhammed el-Mansûr, *ed-Devletü'l-İslâmiyye beyne'l-hakîka ve'l-vehm*, y.y., ts. s. 78-102.

araştırıp dikkatli olun; size selam verene dünya hayatının menfaatini arzulayarak: 'Sen mümin değilsin!' demeyin, Allah'ın katında çok ganimetler vardır. Daha önce siz de öyleydiniz de, Allah size iyilikte bulundu. Bunun için iyice araştırın, dikkatli davranın; Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır." (Nisâ, 4/94). Hz. Peygamber (s.a.s.) de kelime-i tevhidi söyleyenlerin, kıbleye yönelip namaz kılanların, Müslümanların kestiği hayvanın etinden yiyenlerin Müslüman kabul edileceğini, Allah ve Rasulü'nün koruması altında olduğunu ifade etmektedir.[31] Bu ve benzeri nasların ve uygulamaların ışığında haram olan bir fiili helal saymadıkça ehl-i kıbleden olan bir kişinin günah işlediği için tekfir edilemeyeceği Ehl-i Sünnet anlayışının temel esasları içerisinde yerini almıştır.[32] DEAŞ'ın yaptığı gibi politik ve dünyevî amaçlı olarak tekfir mekanizmasını işletmek Ehl-i Sünnet çizgisinin dışına çıkmaktır.

DEAŞ'ın tekfirde en çok başvurduğu yol, nasları kendi politik amaçları doğrultusunda kullanarak istismar etmektir. Nitekim "*Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyenler kâfirlerdir.*" (Mâide, 5/44) ve "*O, hükmüne hiç kimseyi ortak etmez.*" (Kehf, 18/26) ayetlerinin bağlamlarını dikkate almayarak, demokrasinin, yasama yetkisini kullanan bir meclis teşkil etmenin dinden çıkmak olduğunu ileri sürmek suretiyle Türkiye'de yaşayan Müslümanları, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanını ve Türkiye'deki siyasî parti liderlerini tövbe etmeye çağırmışlardır.[33] Hâlbuki Ehl-i Sünnet'in temel ilkelerinden hareketle bu ayetler "Allah'ın indirdiği hükümleri tasdik etmeyenler" şeklinde yorumlanmıştır.[34] Mesele bir tarafta "Allah'ın Yasaları", diğer tarafta "İnsanların Yasaları" şeklinde ortaya konulunca oldukça yalın ve basit görünmektedir. Ancak bir tarafta "Allah'ın yasalarını uyguladığını iddia eden lafızcı yorum yanlıları", diğer tarafta ise "Dinin temel amaçlarını ve nasların hedeflerini dikkate alan gayeci bir yoruma taraftar olanlar" şeklinde ele alınınca o kadar basit olmadığı anlaşılmaktadır. Nasları lafzî olarak uygulamamak, Allah'ın hükmüne karşı çıkmak ise, başta müellefe-i kulûb (Tevbe, 9/60), hırsızın elini kesme (Mâide, 5/38) ve ganimetlerin taksimi (Enfâl, 8/1, 41) meselelerinde ayetleri lafzen uygulamayan Hz. Ömer başta olmak üzere, pek çok müctehid bu tür bir suçlamaya maruz kalabilir. Burada problem, nasların usulüne uygun değerlendirilmesinin ve yorumunun terkedilerek, zahirden hareketle tekfire gidilmesidir ki tarihte bu uygulamayı ilk başlatan Hâricîler, bu uygulamanın ilk mağduru da Hz. Ali olmuştur.

DEAŞ'ın sıkça atıf yaptığı, otorite kabul ettiği müelliflerden İbn Teymiyye dahi tekfir konusunda belli bir fiilin tekfir sebebi olmasıyla, o fiili işleyen muayyen bir şahsın tekfir edilmesini birbirinden ayırmıştır. Kişinin eylemi hangi niyetle yaptığına dair açık bir beya-

31 Buhârî, "İman", 17, "Salât", 28; Ebu Davud, "Cihâd", 95.

32 el-Hakîm es-Semerkandî, *es-Sevâdü'l-a'zam*, İstanbul 2013, s. 17-18; Babertî, *Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviyye*, Beyrut 2009, s. 94-97; İbn Ebi'l-'İzz, *Şerhu'l-akideti't-Tahâviyye*, Kahire ts., s. 250.

33 *Konstantiniyye*, 1437/4, s. 63.

34 Molla Hayâlî, *Haşiye alâ Şerhi'l-Akâid*, İstanbul 1308, s. 78; Âlûsî, *Rûhu'l-meânî*, Beyrut 2009, III, 314; Heyet, *Sorularla İslâm*, DİB Yayınları, Ankara 2015, s. 28, 163.

nı olmadıkça onun bu eylemiyle dinden çıkmış olduğuna hükmetmek, niyet okuyuculuğu yapmak isabetli değildir. Talebesi Zehebî'nin aktardığına göre İbn Teymiyye ömrünün son zamanlarında şöyle demiştir: "Ben ümmetten hiçbir kimseyi tekfir etmiyorum. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: 'Abdeste yani namaza ancak mümin devam eder.'[35] Kim abdest alıp namaza devam ediyorsa o kişi Müslümandır."[36] Bu da İbn Teymiyye'nin ehl-i kıbleden olan bir Müslümanı tekfir etmediğinin bir göstergesidir.

İslâm âlimlerinin tekfir konusunda ihtiyatlı olmalarının sebebi, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bir Müslümana "kâfir" diyen kimseye yönelik şiddetli uyarısıdır.[37] Zira bu konuda temel kriter, "kul ancak kendisini mümin yapan şeyi, yani tasdiki, inkar ettiği takdirde imandan çıkar"[38] esasıdır. Bu esası zorlayan davranış ve tutumlar, aynı zamanda Ehl-i Sünnet çizgisini zorlamaktadır.

E. ÖTEKİLEŞTİRMENİN VE TARİHÎ MİRASI TAHRİBİN BAHANESİ: ŞİRK

DEAŞ, diğer selefî gruplarda olduğu gibi özellikle türbeleri ve mezarları ziyaret edip orada dua etme ile insanların birtakım seçkin gördüğü kişileri vesile kılarak yaptıkları duaları şirk kategorisine sokmakta, müşriklere yönelik ayetleri bu insanlara yönelik gibi kabul etmektedir.[39]

Dinî hususlar değerlendirilirken benzerlikler ile ayniyet arasındaki mesafeye dikkat etmek gerekir. Müşriklere benzer bir söz ve tavır içinde olmakla müşrik olmak arasında büyük bir mesafe vardır. Bu durum münafık ve kâfir için de geçerlidir. Münafığa veya kâfire benzer işler yapmakla bizzat münafık ve kâfir olmak ayrı ayrı hususlardır. Kabir ziyaretinde bulunmak zaten Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından uygun bulunan ve o günden bugüne yapılagelen meşru bir eylemdir. Bunun bir çıkar için veya bizzat kabirde yatan ölüden bir beklenti için yapılması dinen doğru değildir. Ancak kabir ziyaretinde bulunan kişi duasını kabrin yanında yapıyorsa, yani talebini doğrudan Allah'a iletiyorsa bunu şirk kapsamına sokmak son derece yanlıştır. Zira kabrin yanında dua edilmeyeceğine dair açık bir nas bulunmamaktadır. Nitekim DEAŞ'ın temel referansları içerisinde yer alan İbn Teymiyye'nin talebelerinden Zehebî, yapılan duaların daha kabule şayan olması beklentisiyle Ma'rûf el-Kerhî'nin kabri yanında dua edildiğini, Ehl-i Hadis ekolü içerisinde yer alan İbrahim el-Harbî'den nakletmektedir. Kendisi de bu durumu değerlendirirken, seher vaktinde, namazların akabinde, mescitlerde yapılan duaların makbul olduğu gibi, mübarek

35 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 282.

36 Zehebî, *Siyeru âlâmi'n-nübelâ*, Beyrut 1983, XV, 88.

37 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 18; Buhârî, "İman", 17, "Edeb", 73; İbn Hacer el-Heytemî, *Tuhfetü'l-muhtâc*, Mısır 1938, IX, 88.

38 Babertî, *Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviyye*, s. 97.

39 *Konstantiniyye*, 1436/2, s.4-8.

mekânlarda yapılan duaların da makbul olduğunu ifade etmekle birlikte şu hususu da ilave etmiştir: "Darda kalmış olan bir insanın yakarışı, nerede yapılırsa yapılsın makbuldür."[40]

Meseleye aşırılıklardan uzak yaklaşıldığında, insanı şirke götürecek amelin, kabirleri bir tapınma yeri haline getirmek olduğu açıktır. Ancak Hz. Peygamber'in (s.a.s.) uygulamasına bağlı kalarak selam vermek ve dua etmek tarzında gerçekleştirilen kabir ziyaretleri meşrudur. Aklı başında herkes bu iki uygulama arasındaki farkı bilir. Her Müslüman inanır ki yüce Allah zatında, sıfatlarında ve fiillerinde tektir. Ona ait olan bir özelliğin yarattığı varlıkların herhangi birinde de mevcut olduğu inancı, insanı şirke götürür. Oysa Hz. Peygamber'in (s.a.s.) tavsiyesine[41] uyarak ahireti hatırlamak ve ibret almak için gerçekleştirilen kabir ziyaretleri bu mahiyette değildir.[42]

DEAŞ'ın kabirlerle şirk arasında kurduğu ilişkinin bir yansıması da tarihî mirası tahrip ve kültür düşmanlığı şeklinde tezahür etmektedir. Bu tavrın en bariz örneği ise başta peygamberlere nispet edilen kabirler olmak üzere tarihî eserlerin tahribi olmuştur. Örgüt bu tutumunu savunmak için yalnızca Hz. Peygamber'in (s.a.s.) mezarının belli olduğunu, Hz. İbrahim'in mezarının yeri hakkında ihtilaf olduğunu, ancak diğer peygamberlerin mezarlarının bilinmediğini, dolayısıyla yıktıkları mezarların peygamberlere ait olduğu iddiasının gerçek dışı olduğunu ileri süren bir broşür yayınlamıştır. Bu mezar yıkma eylemlerinin gerekçesi olarak ise Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Hz. Ali'ye yerden yükseltilmiş mezarları düzlemeyi emrettiğine ilişkin rivayeti[43] göstermektedirler.[44]

Mamafih, kabirlerin sade bir şekilde yapılması esastır. Kabrin harap olmasını ve kaybolmasını önlemek için uygun bir malzemeyle çevrilmesinde ve başına isim yazılı bir taş dikilmesinde sakınca bulunmamaktadır. Bu bağlamda Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kabirler üzerine bina yapılmasını yasakladığı rivayet edilmektedir.[45] Öte yandan Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'e ait naaşlar bir hücre içerisinde bulunmaktadır. Bu durumdan anlaşılmaktadır ki bazı Sahâbîler, kabir üzerine bina ve kubbe yapmayı yasaklayan hadislerin mutlak hüküm getirmediğini, ilgili yasağın bazı şartlar ve durumlarla sınırlı olduğunu düşünmüşlerdir. Bu husus onların bu yöndeki bazı uygulamalarından anlaşılmaktadır. Burada, hadiste yer alan yasağın ihlâli söz konusu değildir. Bilakis, kabir ziyaretinde de olduğu gibi başlangıçta tevhid inancını korumaya yönelik tâvizsiz bir yasak getirilmiş, tevhidden sapma ve şirke dönüş tehlikesinin azalmasıyla birlikte ise toplumsal talebe uygun olarak belli bir yumuşamaya gidilmiştir.[46] Konuyla ilgili hadisleri tarihî ve sosyal bağla-

40 Zehebî, *Siyeru âlâmi'n-nübelâ*, IX, s. 343-344.

41 Müslim, "Cenâiz", 106, 108; Ebu Davud, "Cenâiz", 81.

42 Ahmed b. Zeynî Dahlân, *ed-Dürerü's-seniyye fi'r-red ale'l-Vehhâbiyye*, Mısır 1319, s. 5.

43 Müslim, "Cenâiz", 31.

44 *el-Kavlü'l-fasl fî meşrûiyyeti hedmi'l-kubûri'l-mez'ûme li enbiyâillâh (aleyhimü'-selâm)*, 1435, s. 4. (*https://alhimma.wordpress.com/2016/01/18*)

45 Müslim, "Cenâiz", 32.

46 Mehmet Şener, "Kabir (Fıkıh)", *DİA*, XXIV, 35-36.

mından uzak değerlendiren DEAŞ, bunları kabir yıkma emri olarak algılamaktadır. Oysaki DEAŞ'ın şirk kapsamında gördüğü, meşhur âlimlerin ve salih kişilerin kabri üzerine türbe yapmak ve bunları ziyaret etmek gibi hususlar, birçok âlim tarafından caiz görülmüştür.[47]

Kabirlerle ilgili tutumuyla paralel olarak DEAŞ müzelerdeki heykelleri ve mabet niteliğindeki tarihî eserleri tahrip etmekte, bu tavrını da "putları yıkmak" olarak nitelemektedir.[48] DEAŞ'ın bu tutumu, Müslümanların, insanoğlunun tarihî serüveninden ibret almak gibi Kur'ânî bir buyruğu uygulamasına engel olmaktadır. Nitekim bu hususta şöyle buyurulmuştur: "***Peki, bu inkârcılar biraz olsun dünyayı gezip dolaşmazlar mı? Hiç değilse bu sayede düşünüp duygulanacak gönüllere, gerçeği işitecek kulaklara sahip olsunlar; fakat gerçek şudur, gözler kör olmazlar da göğüslerdeki kalpler körleşirler.***" (Hac, 22/46). Tarihî mirası tahrip ederek, insanoğlunun hangi süreçte ilahî imtihan karşısında hangi konumda olduğunu gösteren işaretleri ortadan kaldıran DEAŞ, tam bir basiret körlüğü göstermektedir. Oysa bizzat şirk dönemini idrak etmiş olan Sahâbe, Şam ve Beyt-i Makdis bölgelerini fethettiklerinde, Peygamber mezarı olarak kabul edilen binaları yıkmamışlardı. Hz. Ömer bizzat gördüğü halde bu binalara dokunmamıştı. İbn Ömer ve Saîd b. el-Müseyyib gibi Selef-i Sâlihînin ileri gelenlerinin Hz. Peygamber'in (s.a.s.) minberinin yanında dua ettikleri de nakledilmektedir.[49] Selef-i Sâlihînin dinî içerikli tarihî hatıralara yaklaşımı böyleyken, kendilerini "selefî" olarak tanımlayan birtakım kişiler, İslâm medeniyetinin doğup geliştiği kadim İslâm şehirlerindeki Hz. Peygamber (s.a.s.), Sahâbe ve Selef-i Sâlihînin hatıralarını taşıyan bir çok eseri ortadan kaldırmışlardır. Bu durum İslâm kültür mirası açısından telafisi imkansız bir kayıp olmuştur. Bu husus lafızcı-selefî zihniyetin tarih ve kültür bilinci noktasında ne kadar tahripkar olduğunu göstermektedir. Aynı anlayış bu damardan beslenen diğer radikal yapılarda da mevcuttur. Nitekim meşru çerçevede kabir ziyaretleri yapanları ve tarihî eserlere saldırmayanları "kubûrî" ve "müşrik" olarak niteleyen DEAŞ,[50] bu meselede de selefî damarın dar kalıplı düşünen temsilcilerinin izinden gitmektedir.

F. DEAŞ'IN MEŞRULUK ARAYIŞI: FİTEN RİVAYETLERİ

Tarih boyunca birbiriyle mücadele içerisinde olan grupların, kendi konumlarını sağlamlaştırmak için Hz. Peygamber'in (s.a.s.) otoritesinden yararlanmak istedikleri bir vakıadır. Hadis literatürüne intikal etmiş pek çok rivayet bu bağlamda yorumlanmış ve kullanılmıştır. Bahsettiğimiz tavır, daha ziyade "fiten rivayetleri" olarak adlandırılan haberlerin değerlendirilmesinde etkili olmuştur. Kıyamet yaklaştığında vuku bulacağı ileri

47 Ali el-Kârî, ***Mirkâtü'l-mefâtîh***, Beyrut 2001, IV, 156; İbn Abidîn, ***Reddü'l-muhtâr***, Riyad 2003, III, 144; Remlî, ***Nihâyetü'l-muhtâc***, Beyrut 2003, III, 34.

48 ***Konstantiniyye***, 1436/1, s. 25-27; 1436/3, s. 68-69; ***Dabiq***, 1436/8, s. 22-24.

49 İbrahim er-Râvî er-Rıfâî, ***Risâletü'l-evrâkı'l-Bağdâdiyye fi'l-havâdisi'n-Necdiyye***, İstanbul 2002, s. 143, 148.

50 Ebu Abdullah Muhammed el-Mansûr, ***ed-Devletü'l-İslâmiyye beyne'l-hakîka ve'l-vehm***, s. 102.

sürülen hadiselerle ilgili rivayetler, İslâm kültür çevresinde "fiten" ve "melâhim" rivayetleri olarak adlandırılmaktadır. Aynı literatür Ehl-i Kitap çevresinde ise "apokaliptik edebiyat" adıyla anılmakta olup, her iki tür arasında dikkat çekici bir benzerlik bulunmaktadır.[51] Hz. Peygamber'in (s.a.s.) gayb bilgisiyle ilgili olarak Kur'ân ve Sünnet'in genel çerçevesi dikkate alındığında, Kur'ân'da yer almayıp Hz. Peygamber'e (s.a.s.) izafe edilen geleceğe dair haberlerin problemli bir alan teşkil ettiği söylenebilir.[52] Nitekim fiten edebiyatında tarihte yaşanmış birçok olayın izlerini görmek de mümkündür. Örnek vermek gerekirse Ebu Davud'un ***Sünen***'inde Mâverâünnehir bölgesinden Haris isminde bir kişinin çıkacağını, bu kişinin Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Ehl-i Beyt'ine destek olacağını ve her Müslümanın ona yardım etmekle yükümlü olduğunu öngören bir rivayet bulunmaktadır.[53] Bu rivayette dile getirilen kişi Hâris b. Süreyc olup h. 128 (m. 746) tarihinde Emeviler'e isyan etmiş ve öldürülmüştür.[54] Rivayeti isnad açısından tenkit edip zayıf bulan şarihler, rivayetin muhtevasını bu tarihî şahsiyetle ilişkilendirmemişlerdir.[55]

DEAŞ da kendisine ilahî bir misyon yükleyen söylemini, kıyamete yakın Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında gerçekleşecek büyük bir savaşa bağlamaktadır. Nitekim Ehl-i Kitap kültüründe de kıyamet yaklaştığında "Armagedon Savaşları" adı altında büyük savaşların yaşanması beklentisi bulunmaktadır.[56] DEAŞ'ın dayanak aldığı rivayete göre A'mâk veya Dâbık bölgelerinde Müslümanlarla Hristiyanlar arasında büyük bir savaş yaşanmadan kıyamet kopmayacaktır. Hristiyanların karşısına çıkan Müslüman ordusu Medine'den hareket edecek ve yeryüzündeki en hayırlı kişilerden oluşacaktır. Bu çetin savaşta Müslümanlar galip gelecek, daha sonra da İstanbul'u fethedeceklerdir. Gaziler kılıçlarını zeytin ağaçlarına asmış ganimetleri taksim ederken, Deccâl'in ortaya çıktığı, geri kalan ailelerinin güvende olmadığı şayiası ortaya atılacaktır. Müslümanlar Şam bölgesine dönüp savaşa hazırlandıklarında, Hz. İsa ortaya çıkacak ve Deccâl'i öldürecektir.[57] DEAŞ, bu rivayete dayanarak kendisini meşrulaştırmakta, Dâbık savaşının vaktinin geldiğini ileri sürerek gönüllüleri kendi saflarında savaşmak üzere Suriye'ye davet etmektedir. İlgili hadiste Müslüman ordusunun Medine'den çıkacağı açıkça ifade edilmektedir. Ne var ki DEAŞ'a Medine'den katılım olmadığı bilinmesine rağmen, propaganda sürecinde bu ayrıntı dikkatlerden kaçırılmaktadır. Nitekim örgütün yayınladığı dergilerden birisinin "Dabiq" diğerinin "Konstantiniyye" adını taşıması ilgili rivayetten mülhemdir.

51 Mehmet Paçacı, "Hadiste Apokaliptisizm veya Fiten Edebiyatı", ***İslâmiyât***, 1998/1, s. 35-53.

52 Mehmed Said Hatiboğlu, ***Hz. Peygamber ve Kur'ân Dışı Vahiy***, Ankara 2009, s. 163.

53 Ebu Davud, "Mehdî", 12 (nr. 4290).

54 İbn Kesîr, ***el-Bidâye ve'n-nihâye***, Beyrut 2004, II, 1477; Van Vloten, ***Emevi Devrinde Arap Hâkimiyeti Şia ve Mesih Akideleri Üzerine Araştırmalar***, çev. Mehmed S. Hatiboğlu, Ankara 1986, s. 40-41, 76-77.

55 Azîmâbâdî, ***Avnü'l-mabûd***, Beytü'l-efkâr ed-Devliyye, Ammân ts., s. 1839-1840. Ayrıca bk. İbn Haldûn, ***el-Mukaddime***, Beyrut ts., s. 313-314.

56 Mustafa Bıyık, ***Armegedon ve Tanrı Krallığı***, Ankara 2008, s. 251-259.

57 Müslim, "Fiten", 9 (nr. 2897).

DEAŞ, Türkiye'ye yönelik yaptığı propagandalarda İstanbul'un fethini kendisinin gerçekleştireceğini ilahi bir müjde olarak sunmaktadır. Örgüt, yine fiten edebiyatındaki rivayetlere dayanarak,[58] İstanbul'un çarpışma olmadan, tekbirlerle kendi ordusuna boyun eğeceğini ileri sürmektedir.[59]

Hâlbuki İstanbul 1453 yılında Fatih Sultan Mehmed tarafından fethedilmiştir. Nitekim Hz. Peygamber'e (s.a.s.) izafe edilen, bir teşvik ve hedef mahiyeti taşıyan "*Kostantiniyye mutlaka fethedilecektir. Fethi gerçekleştiren komutan ne güzel komutan, o ordu da ne güzel ordudur*" hadisinin[60] bu fethi anlattığı bilinen bir husustur.[61] Buna rağmen kıyamete yakın yeni bir fetih beklentisi içerisine girilmesi yönündeki değerlendirmeler son derece anlamsız ve yersizdir. Nitekim modern zamanlara kadar İstanbul'un Fatih Sultan Mehmed tarafından fethiyle ilgili geçmiş ulemadan herhangi bir tereddüt ortaya koyan olmamıştır. Buna rağmen DEAŞ, İstanbul'un tekrar fethedileceği yönünde, hedef kitlesini manipülasyona yönelik bir söylem içerisine girmiştir.

Bu bağlamda DEAŞ, kendi meşruiyeti için rivayetlerden destek ararken, muhaliflerinin de DEAŞ'ı dışlamak ve pasifize etmek için yine rivayetlere başvurduğu görülmektedir. Bir yandan Haricîlerle ilgili hadis literatüründe geçen rivayetler DEAŞ'le ilişkilendirilirken, öte yandan Hz. Ali'nin sözü olarak aktarılan, ancak hadis ilminin ölçülerine göre ciddi şaibeler taşıyan[62] bir haber de DEAŞ ve yaptıklarıyla özdeşleştirilmektedir.[63] Bu rivayet şöyledir: "Siyah bayrakları gördüğünüzde olduğunuz yerde kalın, ellerinizi ve ayaklarınızı hareket ettirmeyin. Bunların ardından önemsenmeyen, zayıf bir grup ortaya çıkar. Kalpleri demir parçaları gibidir. Onlar devlet sahipleridir. Verdikleri söz ve yaptıkları anlaşmaya uymazlar. Hakka çağırırlar ama kendileri hak ehli değildir. İsim olarak künye kullanırlar. Yerleşim yerlerine nispet edilirler. Saçları kadın saçı gibi uzatılmış ve salınmıştır. Bunlar, aralarında ihtilaf çıkıncaya kadar varlıklarını sürdürürler. Sonra Allah hakkı dilediğine verir."[64] Bu rivayetin her bir cümlesi DEAŞ ve icraatlarıyla ilişkilendirilmekte ve sonuçta kesinlikle DEAŞ'tan uzak durulması, asla desteklenmemesi gerektiği mesajı verilmeye çalışılmaktadır. Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi İslâm'a, Müslümanlara ve bütün

---

58 Müslim, "Fiten", 18 (nr. 2920); İbn Mâce, "Fiten", 35 (nr. 4094).

59 *Konstantiniyye*, 1436/1, s. 4-6.

60 Ahmed b. Hanbel, ***Müsned***, IV, 335; Abdurrahman el-Bennâ, ***Bulûgu'l-emânî min esrâri'l-fethi'r-rabânî***, Amman ts., IV, 4565, 4668; Buhârî, ***et-Tarihu'l-Kebîr***, Haydarâbâd 1360-1363 I/2 (ikinci kısım), 81; a.mlf., ***et-Târihu's-Sagîr***, Kahire 1977, I, 306; Taberânî, ***el-Mu'cemu'l-kebîr***, Bağdat 1978, II, 24; Heysemî, ***Mecmeu'z-Zevâid***, Beyrut 1987, VI, 219; Hâkim, ***Müstedrek***, Beyrut ts., IV, 422. Hadisin isnadı Zehebî'ye göre sahihtir. Bu hadisin sahih olduğunu ileri süren iki etüt için bk. Ali Yardım, «Fetih Hadisi Üzerine Bir Araştırma», ***DİB Dergisi***, Ankara ts., XIII/2, s. 116-123; İsmail Lütfi Çakan, ***Hadislerle Gerçekler***, İstanbul 2003, s. 459-462.

61 Mehmed Arif, ***Bin Bir Hadis***, Kahire 1325, s. 291. Nitekim DEAŞ'ın kullandığı Dâbık rivayetini tercüme ve şerh eden Ahmed Davudoğlu da, "İstanbul fethedilmiş, Rasulullâh'ın sallallâhu aleyhi ve sellem bu mucizesi de yerini bulmuştur." ifadesini kullanarak genel kanaate iştirak etmiştir. Bk. Ahmed Davudoğlu, ***Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi***, İstanbul 2013, VI, 5098.

62 Ebu Abdullah Muhammed el-Mansûr, ***ed-Devletü'l-İslâmiyye beyne'l-hakîka ve'l-vehm***, s. 107-110. Bu eserde ilgili rivayetin ravileri hakkında, rical kaynaklarına dayalı bilgiler verilmek suretiyle, rivayetin sahih olmadığı gösterilmektedir.

63 ***Risâle Meftûha***, s. 26-27.

64 Ali el-Muttakî el-Hindî, ***Kenzü'l-ummâl fi's-süneni'l-akvâl ve'l-efâl***, Beyrut 1985, XI, 283 (nr. 31530).

dünyaya açtığı tahribatı ortada olan bir hareketi yermek için bu tür rivayetlere başvurmaya hiç de gerek yoktur.

G. HÂRİCÎLİK VE DEAŞ

Örgütün temel metinlerinde Ehl-i Sünnet inancına bağlı olduklarını sık sık vurguladıkları, hatta kendilerini Ehl-i Sünnet'in hakiki temsilcisi olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Buna mukabil DEAŞ'a muhalif olan diğer yapılar örgütü tamamen Hâricîlerle özdeşleştirmektedirler. Bundan fevkalade rahatsızlık duyan örgüt temsilcileri bu nitelemeyi şiddetle reddetmekte, Hâricîlerle kendileri arasında somut farklar olduğunu ileri sürmektedir.[65] İslâm'ın ana akımı olan Ehl-i Sünnet'e göre DEAŞ'ın konumunu belirlemek için son dönemin büyük alimlerinden İbn Âbidîn'in ortaya koyduğu: "Bir grubun Hâricî sayılması için, hasmane tavır aldıkları ve savaştıkları kişilerin kâfir olduğuna inanmaları yeterlidir."[66] ilkesinden hareket edildiği takdirde icraatlarından ve dokümanlarından diğer Müslümanları dışlayıcı bir tavır içerisine girdikleri açıkça anlaşılan DEAŞ'ın, Ehl-i Sünnet ana akımının dışında olduğu açıkça görülmektedir. Her ne kadar Hâricîlerle benzeyen yönlerinden hareketle DEAŞ'a "Neo-Hâricîler" demek mümkün gibi gözükse de, bazı tavır ve tutumları selefî anlayışla uyuşsa da aslında coğrafyamız ve dünya, İslâm Dini'nin ve medeniyetinin tarihinde hiçbir yeri olmayan yepyeni bir vakıa ile karşı karşıya bulunmaktadır. Esas itibarıyla modern dönemin şiddete dayalı bir ürünü olan DEAŞ yapılanması, bazı yönlerden geleneğimizdeki kimi gruplarla yüzeysel benzerlikler gösterse de, kendisini meydana getiren şartlar içerisinde doğup gelişmiş olan, nesebi ve nispeti belli olmayan bir yapılanmadır.

65 https://ansarkhilafah.wordpress.com/2015/10/03/islam-devleti-harici-mi/

66 İbn Âbidîn, ***Reddü'l-muhtâr***, VI, 413.

III. ÖRGÜTÜN FIKHÎ KAVRAMLARI ÇARPITMASI

Örgütün dokümanlarında fıkıh literatürüne çok sayıda atıf yapıldığı görülmektedir. Ancak burada da belirleyici unsurun çıkarcılık olduğu açıktır. Görüşlerine destek olabilecek her türlü referansa sistematik tutarlılık aranmadan atıf yapılabilmektedir. Selefî-Vehhâbî çizgide bir anlayışı benimseyen örgüt, hilafet konusunu temellendirmek için iman anlayışlarını ortaya koyarken "ircâ bid'ati" olarak niteledikleri Eş'ârî çizgiye mensup Cüveynî ve Gazzâlî gibi müelliflere atıf yapmakta bir sakınca görmemektedir. İntihar saldırılarını meşrulaştırmak için nokta atıf yapacak kaynak bulamayan DEAŞ, bu meseleyi temellendirme sadedinde "şeriat naslarının zahirine donup kalınmaması" gerektiğini[67] söyleyebilmektedir. Fıkhî konularda yeterli donanıma sahip elemanlarının olmadığı, muhalif yapılar tarafından sık sık dile getirilmekte, hatta neredeyse "kültürsüz bedevilerin" örgüte fetva verecek konumda olduğu ileri sürülmektedir. Bu kısımda örgütün temel iddia ve icraatlarının bir kısmı fıkıh ilmi açısından ele alınacaktır.

A. DEAŞ'IN ÜTOPYASI: HİLÂFET DEVLETİ İDDİASI

Bütün dünya Müslümanlarının tek meşru temsilcisi olma iddiasıyla hareket eden DEAŞ buna yönelik bir politika izleyerek, kendisine "İslâm Devleti" adını vermiş, örgütün lideri ise sözde halifeliğini ilan etmiştir. Örgüt bu gelişmenin akabinde Bağdâdî'nin halifeliğinin, klasik İslâm literatürü ölçülerine göre de meşru olduğunu temellendirmek için yoğun bir propaganda süreci içerisine girmiş, bu meyanda kitap ve broşürler neşretmiştir.[68] Söz konusu dokümanlarda Mâverdî ve Ebû Ya'lâ gibi Abbâsîler döneminde Sünnî imamet doktrinini olgunlaştıran müelliflerden nakiller yapılmış, ilgili literatürde belirlenen şartların Bağdâdî'de mevcut olduğu, DEAŞ'ın mevcut yapısının bu kriterlere tamamen uygun olduğu ileri sürülmüştür. Buna mukabil DEAŞ'a muhalif olan diğer benzeri yapılar ise aynı kaynaklara dayanarak ne Bağdâdî'nin ne de DEAŞ'ın mevcut durumunun literatürdeki kriterlere uygun olduğunu, bu nedenle hilâfet iddiasının şer'an hiçbir geçerlilik taşımadığını savunmuşlardır.[69] İlgili şartlar içerisinde Kureyş kabilesine mensup olmaya ehemmiyetli bir yer atfedilerek, Bâğdâdî için nesebini Hz. Hüseyin kanalıyla Hz. Peygamber'e (s.a.s.)

67 *Konstantiniyye*, 1436/3, s. 33.

68 Osman b. Abdurrahman et-Temîmî, ***İ'lâmü'l-enâm bi mîlâdi devleti'l-İslâm***; Ebu'-Zehrâ el-Eserî, ***el-Kavlü's-sâfî fî sıhhati beyati'ş-şeyh selîli âli beyti'n-nübüvveti Ebî Bekr el-Kuraşî el-Huseynî el-Bağdâdî sümme es-Sâmerrâî***; Türkî el-Binalî, ***Müddû eydîküm li beyati'l-Bağdâdî***.

69 Ebû Abdullâh Muhammed el-Mansûr, ***ed-Devletü'l-İslâmiyye beyne'l-hakîka ve'l-vehm***, s. 3.

kadar dayandıran bir şecere[70] tanzim edilmiştir. Ancak ilgili şecerenin gençler üzerinde etki bırakmak amacıyla uydurulduğu da delilleriyle ortaya konmuştur.[71] Buna rağmen DEAŞ bu ısrarını sürdürmekte, başta diğer benzer yapılar olmak üzere bütün Müslümanlardan biat istemektedir. Kuzey Afrika ve Kafkasya'daki radikal gruplardan kendisine biat edenler olduğunu yayınlarında ilan etmektedir. DEAŞ, sağlığında Molla Ömer'e biat etmiş olan Taliban mensuplarının, Bağdâdî'ye biat etmeleri gerektiği iddiasını, bir fetva formatında dokümanlarında gündeme getirmiştir. Gerekçe olarak da Molla Ömer'in bir bölgenin emiri olarak biat aldığı, Bağdâdî'nin ise bütün Müslümanların halifesi olduğu savunulmuştur. İlgili metinde ayrıca, Molla Ömer'in Kureyş'ten olmadığı için hilafet şartını taşımadığı, Bağdâdî'nin ise hem Kureyş'ten hem de Ehl-i Beyt'ten olduğu ileri sürülmüştür.[72]

Müslümanların kamu düzenini temin edecek, hukuku uygulayacak bir yönetici tayin etmelerinin zorunlu olduğu konusunda ümmet arasında geniş tabanlı bir görüş birliği vardır. Doktrinde bu zorunluluğun gerekçesinin dînî mi olduğu, rasyonel sebeplerden mi kaynaklandığı tartışılmıştır. Yöneticide bulunması gereken şartlarla ilgili olarak, ümmetin ana bünyesini temsil eden Ehl-i Sünnet çizgisiyle Hâricî ve Şîî fırkaları arasındaki görüş ayrılıklarına binaen bu mesele kelam literatüründe ele alınmıştır. İmâmet veya hilâfet meselesi olarak adlandırılan yönetici tayini konusunda Ehl-i Sünnet'in yaklaşımı Abbâsîler döneminde, günümüzde DEAŞ'ın de sık sık atıf yaptığı Mâverdî gibi müellifler vasıtasıyla, sistemli bir doktrin haline gelmiştir. Bu müellifler ilk dört halife döneminde yaşanan tecrübeler ve kendi dönemlerinin şartlarını da dikkate alarak bir model geliştirmişlerdir. Ancak realiteyle yeterince uyuşmayan bu model daha Abbâsîler döneminde işlevini yitirmiş ve bu hususa doktrinde dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda ideal modelin Hz. Peygamber (s.a.s.) sonrası otuz yıl yaşayabildiği vurgulanmıştır.[73] Bütün İslâm dünyasının tek bir yönetici tarafından idare edilmesi, ancak bir ideal olarak kitaplarda yaşatılmış, hilâfet bir unvan olarak varlığını 20. asrın ilk çeyreğine kadar taşımıştır.

DEAŞ'ın günümüzde reel anlamda hiçbir karşılığı olmayan bu modeli diriltmeye çalışması, literatürde hilâfet ve imâmete yapılan vurgunun karizmasından istifade ederek benzeri yapılardan taraftar toplama ve kendi kitlesini konsolide etme hedefinin bir sonucudur. Bu bakımdan DEAŞ'ın ortaya koyduğu yapılanmanın doktrindeki şartları taşıyıp taşımadığını incelemek bile anlamsız bir davranıştır.

DEAŞ'ın Bağdâdî'ye tanzim edilen şecere münasebetiyle meşruluk kaynağı olarak gündeme getirdiği Kureyşli olma şartının, o dönemin konjonktüründe Kureyş'in toplum üzerinde etkili olmasından kaynaklandığı, dolayısıyla bütün dönemler için bağlayıcılık

70 Türkî el-Binalî, *Müddû eydîküm li bey'ati'l-Bağdâdî*, s. 1.

71 Salih Hüseyn er-Rakb, *ed-Devletü'l-İslâmiyye (DEAŞ)*, s. 34-35; el-Hâşimî, *Tahzîru't-tâiş min dalâli Dâiş*, III, 296-305.

72 *Dabiq*, 1436/10, s. 18-24.

73 Teftazânî, *Şerhu'l-Akâid*, İstanbul 1308, s. 181-182; Molla Kestelî, *Hâşiye alâ Şerhi'l-Akâid*, İstanbul 1308, s. 182-183.

taşımadığı ifade edilmiştir.[74] Sonraki süreçte bu şartın bağlayıcılığını yitirdiği, daha orta dönemlerde kaleme alınan eserlerde dile getirilmiş,[75] Kureyşli olmayan devlet başkanının da yargıç atamak gibi tasarruflarının geçerli olduğu âlimlerce ifade edilmiştir.[76] DEAŞ'ın, sahip olduğu ütopyaya dinî bir dayanak sağlamak için "***Biat etmediği halde ölen kişi cahiliyye ölümü üzerine ölür***."[77] mealindeki hadisleri kullandığı görülmektedir.[78] Oysa bu rivayeti, sosyal realiteyi ve tarihî bağlamı dikkate alarak yorumlayan ulema, Cahiliyye döneminde Araplarda kamu düzenini sağlayan bir devlet yapılanması olmadığını, böyle bir yapılanmaya bağlanmayan kişinin de tıpkı Cahiliyye döneminin şartlarındaki gibi yaşayacağını, hadiste de bu hususun dile getirildiğini ifade etmişlerdir.[79]

Bağdâdî'nin halifelik ilan etmesini meşrulaştırmak için klasik literatürden pragmatik tarzda alıntılar yapan DEAŞ, Bâğdâdî'nin ehl-i hall ve'l-akd adı verilen yönetici ve seçkinler grubunun bir kısmının biatını almak suretiyle halife olduğunu savunmaktadır. Öte yandan Bağdâdî'nin işgal ettiği, dolayısıyla halkından biat almadığı topraklar üzerindeki hâkimiyetini ise yönetimi zorla ele geçirenin (mütegallib) meşruluğuna ilişkin nakillere dayandırmaktadır.[80] Literatürde biatla ilgili değerlendirmeler, Müslümanların tek bir devlet çatısı altında yaşadığı farz edilerek yapılmıştır. Mütegallibin yönetimiyle ilgili değerlendirmeler ise tek bir yönetim altında yaşamanın fiilen imkânsız olduğu dönemlerde, kaos ve anarşinin önüne geçme kaygısının ürünüdür. Bu gün sınırlı bir coğrafyayı, on binlerle ifade edilen silahlı bir güçle kontrol eden bir kişinin, literatürdeki şartlara atıf yaparak milyarlarca Müslümandan biat istemesi, ciddiye alınabilecek bir tavır değildir. Bağdâdî'nin bu iddiası klasik literatür ölçülerine göre dahi dayanaksızdır. Bu yargımıza örnek vermek gerekirse, Gazzâlî'ye göre Müslümanların çoğunun desteğini almadan hilafet iddiasında bulunan bir kişi isyancı (bâğî) konumundadır, bu kişiye hakka boyun eğmesi için yaptırım uygulanmalıdır.[81]

DEAŞ'ın bu meselede düştüğü çelişkilerden biri de kendi tezlerini bazı noktalarda desteklemek için iddialarını tamamen çürüten metinler iktibas etmeleridir. Nitekim Muhammed b. Abdülvehhab'dan yaptıkları bir nakilde, Ahmed b. Hanbel'in de öncesinden bu yana Müslümanların tek bir imamın yönetimi altında birleşemediği, dolayısıyla bir veya birkaç beldeyi idare eden bir kişinin tasarruflarının da meşru imam gibi geçerli sayılması gerektiği ifade edilmektedir.[82] Kendi yaptıkları bu alıntı, DEAŞ'ın bütün Müslümanların

74 İbn Haldun, ***Mukaddime***, s. 194-196.

75 Heyet, ***el-Fetâve'l-Hindiyye***, Beyrut 1986, III, 317; Seyyid Bey, ***Hilâfet ve Hâkimiyet-i Milliye***, Ankara 1339, s. 20-23.

76 Tarsûsî, ***Tuhfetü't-Türk fîmâ yecibu en yu'mel fi'l-mülk***, Beyrut 1992, s. 63-65.

77 Müslim, "İmâre", 13.

78 Osman b. Abdurrahman et-Temîmî, ***İ'lâmü'l-enâm bi mîlâdi devleti'l-İslâm***, s. 39, 87.

79 Molla Kestelî, ***Hâşiye alâ Şerhi'l-Akâid***, s. 181.

80 Türkî el-Binalî, ***Müddû eydîküm li beyati'l-Bağdâdî***, s. 4-5.

81 Gazzâlî, ***İhyâu ulûmi'd-dîn***, İstanbul 1985, I, 120-121; Kemal b. Ebî Şerîf, ***Kitâbü'l-Müsâmere***, s. 280.

82 Türkî el-Binalî, ***Müddû eydîküm li beyati'l-Bağdâdî***, s. 5. Bu ifade için bk. ***ed-Dürerü's-seniyye fi'l-ecvibeti'n-Necdiyye,*** IX, 5.

halifesi olma iddiasını açıkça çürütmektedir. Öte yandan örgütün hilafetin önemine vurgu yapmak sadedinde zekât, namaz, oruç ve hac gibi ibadetlerin halife olmaksızın geçersiz sayılacağı şeklindeki iddiaları da fıkhî temelden yoksundur.[83] İddianın temelsizliğinin bir delili de DEAŞ'ın referans kaynağı Muhammed b. Abdülvehhâb'ın dahi, bu konuda tam tersi bir görüş ileri sürmesidir.[84] Böyle bir referansı görmezden gelmeleri, ilkesizliklerinin ve dayandıkları kaynakları çarpıtmalarının bir başka göstergesidir.

B. DÂRÜ'L-İSLÂM VE DÂRÜ'L-HARB

Dârü'l-İslâm ve dârü'l-harb kavramları, İslâm'ın doğduğu dönem ve Erken Ortaçağ dünyalarında mevcut savaş ve barış kurallarının zeminini teşkil eden devletlerarası sistemin İslâmî ilkeler açısından anlamlandırılması amacıyla Müslüman hukukçuların geliştirdikleri düzene işaret eder. Bu kavramlar, o dönemin dünya konjonktüründe Müslüman ülkeler ile gayrimüslim ülkeler arasındaki ilişkileri izah etmek için kullanılmıştır. Genel olarak dârü'l-İslâm, "Müslümanların hâkimiyeti altında bulunan" ülkeleri, dârü'l-harb ise "gayrimüslimlerin hükümranlığı altında bulunan" ülkeleri tanımlamak için kullanılmıştır. İlk İslâm asırlarında bu iki kavramın yol verdiği devletlerarası düzen zamanla değişmiş ve Müslümanlarla anlaşma içerisinde olan ülkeler için dâru's-sulh, dâru'l-ahd, dâru'l-müvâdea ve dârü'z-zimme gibi terimler geliştirilmiştir. Başka bir ifadeyle Müslüman-gayrimüslim devletlerarası ilişkilerle savaş-barış düzleminde ortaya çıkan yeni gelişmeler ve ortak yaşama alanlarının zamanla artması, bu ikili ayrımın da süreç içerisinde değişimlere uğramasına neden olmuştur. Örnek olarak Moğol istilası sonrası siyasî hâkimiyetin Moğollarda olduğu ama Müslüman ahalinin şerî hükümlerin önemli bir kısmını uyguladığı ülkelerin hangi kategoride yer alacağı sorusu Müslüman alimleri meşgul etmiştir. Hanefi fıkıhçıların Harezm ve Mâverâünnehir bölgeleri,[85] İbn Teymiyye'nin Mardin[86] için verdiği fetvalar, dikkat çektiğimiz sancılı süreci yansıtmaktadır. Daha sonraki zamanlarda toplumlar arası ilişkileri açıklamakta işlevselliğini yitiren bu kavramları olduğu gibi günümüze taşımak, günümüz uluslararası düzenini klasik fıkıhtaki dârü'l-harb - dârü'l-İslâm ayrımıyla değerlendirmek sağlıklı bir yaklaşım değildir. Nitekim konuyla ilgili çalışma yapan fıkıhçılar da mevcut uluslararası hukukî, siyasî, ticarî ilişkiler ve İslâm ülkelerinin siyasî yapıları dikkate alınarak, söz konusu kavramların güncellenmesi gerektiğini ifade etmektedirler.[87]

"İslâm Devleti" adı altında Müslümanların yegâne meşru temsilcisi olduğunu iddia eden DEAŞ, dârü'l-İslâm - dârü'l-harb karşıtlığını kullanarak bütün Müslümanları

83 Osman b. Abdurrahman et-Temîmî, ***İ'lâmü'l-enâm bi mîlâdi devleti'l-İslâm***, s. 39; Ebu Abdullah Muhammed el-Mansûr, ***ed-Devletü'l-İslâmiyye beyne'l-hakîka ve'l-vehm***, s. 19.

84 ***ed-Dürerü's-seniyye fi'l-ecvibeti'n-Necdiyye***, IX, 5.

85 Bezzâzî, ***el-Fetâve'l-Bezzâziyye***, Beyrut 1986, VI, 311-312.

86 İbn Teymiyye, ***el-Fetâve'l-kübrâ***, Beyrut 1987, III, 532-533.

87 Ahmet Özel, ***İslâm ve Terör***, İstanbul 2007, s. 79-80.

dünyada Allah'ın hükümlerinin uygulandığı tek yer olan kendi hakimiyetleri altındaki sözde hilafet topraklarına hicrete davet etmektedir. İmkânı olduğu halde hicret etmeyerek şirk topraklarında yaşamaya devam edenlerin meşru bir mazereti bulunmadığı için günah işlediklerini söylemektedir. İslâm devletinden kaçarak çeşitli ülkelerdeki mülteci kamplarına sığınanları da bu sebeple zillet içerisinde bir yaşamı tercih ettikleri için ayıplamaktadır. Aslında dârü'l-İslâm olan Irak toprağının mürtedlerin istilası sonucu dârü'l-harb niteliği kazandığını savunan DEAŞ'a göre "İslâm Devleti" güçlendikçe dârü'l-harbın sınırları daralacaktır.[88] Görüldüğü üzere DEAŞ, dârü'l-İslâm'ı kendi kontrolündeki bölgelerle sınırlı görmekte, bu fıkhî kavramı da kendi stratejisini tahkim için istismar etmektedir.

C. CİHÂD KAVRAMININ KİRLETİLMESİ

İslâmî bir kavram olan cihâd, kişinin düşmanla mücadele ederken bütün çabasını sonuna kadar sarf etmesi anlamında kullanılmıştır. Cihâd, öncelikle İslâm ve Müslümanlarla savaş durumunda olan dış düşmana karşı mücadele anlamı taşıdığı gibi, şeytana karşı mücadele ederek günahlardan uzak durmak, nefse karşı mücadele etmek anlamına da gelmektedir. "***Allah yolunda gerektiği gibi cihâd edin.***" (Hac, 22/78) âyet-i kerîmesi bu anlamların tamamını kapsamaktadır. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hadislerinde de yukarıdaki anlamları teyit eden ve açan ifadeler bulunmaktadır.[89] Dolayısıyla düşmanla savaşmanın yanında kişinin nefsini terbiyesi, ilim tahsili, insanlara dini anlatması, zalim idareciye uyarıda bulunması gibi birçok husus cihâd kavramı çerçevesine girmektedir.

DEAŞ, cihadın bu geniş kapsamlı kullanımını kabul etmekle birlikte bunlar içerisinde düşmanla çarpışma mahiyetinde olan "kıtâl cihâdı" adını verdikleri kısmı öncelemektedir. Düşman kategorisine ise, Müslüman olsun olmasın, örgüte muhalif olan bütün grupları sokmaktadır. Örgütün yaklaşımına göre, İslâm devleti kurulup 'hilafet' ilan edildikten sonra müşrik memleketlerinde oturanlar, insanlara İslâm'ı anlatmakla davet cihadında bulunduklarını ileri sürseler de bu yaklaşımları yanlıştır. Şeytan müminlere vesvese vererek, İslâm'a davet, malî yardım, nefsini terbiye ve ilim tahsili yapmak suretiyle cihâdı yerine getirdiklerini düşünmelerini sağlamaktadır. Bütün bu hususlar cihâd kapsamına girmekle beraber, gücü yettiği halde savaş (kıtâl) cihadını yapmayan kişi bundan dolayı farzı terk etmiş bir günahkârdır. DEAŞ'ın yaklaşımına göre "***şirkin yeryüzünden kazınması ve tevhidin dünyaya hâkim kılınması davetle olmamıştır ve olmayacaktır. Davet cihâdı devlet kurulana kadardır. Daha sonra savaşla yerler fethedilir, daha sonra halka davet yapılır. Tevhidin yayılması asıl itibariyle savaşlarla olmuştur. Bugün İslâm Devleti'ne hicret etmeyip küfür diyarlarında oturup kendilerine davetçi diyenler, öncelikle Resulullah ve Sahâbesinin sünnetini terk ettiklerini ve kıtal cihâdından geri durdukları için bu anlamda***

88 Osman b. Abdurrahman et-Temîmî, ***İ'lâmü'l-enâm bi mîlâdi devleti'l-İslâm***, s. 64.

89 Râgıb el-İsfehânî, ***el-Müfredât fi garîbi'l-Kur'ân***, Mekke ts., I, 132; Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd, 2; Ebu Davud, Cihad, 17.

hem bidatçı hem de günahkâr olduklarını bilmeleri gerekir."[90] O halde yapılması gereken cihâd etmek isteyen kişinin "İslâm Devleti'nin" emrine girerek onun verdiği vazifeyi yerine getirmesidir. Eğer kendisine örgüte yeni katılanları eğitmek için davet cihâdı vazifesi verilirse, kıtal cihâdını terk ettiği için sorumlu olmaz, aksine her iki cihâdı da yerine getirmiş olur.[91] Görüldüğü üzere DEAŞ'a göre Kur'ânî bir kavram olan cihâd yükümlülüğünü yerine getirmenin tek yolu, örgütün emrine girerek eylemlere aktif bir şekilde katılmaktır.

Bütün bu iddiaların, DEAŞ'ın öncelikle kendisini Müslümanları temsil eden yegane meşru yönetim olarak varsaymasına dayandığı anlaşılmaktadır. Bu özelliğiyle kendisini, Peygamber Efendimizin (s.a.s.) Medine'de kurduğu ve Hulefâ-i Râşidîn döneminde büyüyen ve gelişen İlk Müslüman Devletin yerine koymaktadır. Ancak bizzat Efendimizin (s.a.s.) bir hadisinde dile getirildiği üzere hilâfet, Hulefâ-i Râşidîn dönemiyle sınırlı olup onlardan sonraki dönemde Müslümanların siyaset anlayışları ve uygulamaları farklılaşmış ve bir daha asla tek bir siyasî çatı oluşmamıştır. İslâm alimleri, her ne kadar Asr-ı Saadet ve Hulefâ-i Râşidîn uygulamalarında belirginleşen siyasî ilkeleri kendilerine rehber edinseler de bunu bütün Müslümanları tek bir çatı altında toplama gibi bir iddiaya asla dönüştürmemişlerdir. Bu manada İslâm alimleri hiçbir Müslüman devlete Müslümanların yegane temsilcisi rolünü uygun görmediği gibi hiçbir devlet de, kendisini böyle bir konumda görmemiştir. Değişen siyasî şartlar ve ortamlar İslâm'ın bazı ilkelerinin zamana ve mekana göre yeniden yorumlanmasını zarurî kılmaktadır. İslâm fıkhının "Ezmânın tagayyürü ile ahkâmın tagayyürü inkar olunamaz." kaide-i külliyesi işte bu türden örf ve zamanın şartlarına bağlı hükümlerin, söz konusu örfün ve şartların değişmesiyle değişeceğini ifade etmek üzere formüle edilmiş önemli bir ilkedir. Siyaset ve uluslararası düzen, şartların ve örfün belirlediği bir alan olup özellikle de Müslüman devletlerin gayrimüslim devletlerle ilişkileri Hz. Ömer'in (r.a.) uygulamalarında belirgin hale gelen mütekabiliyet ilkesi doğrultusunda değişkenlik arz edebilir ve bugün olduğu gibi barış süreci uluslararası düzenin ayrılmaz bir parçası haline geldiğinde dârü'l-İslâm - dârü'l-harb şeklindeki siyah-beyaz kategoriler anlamsızlaşabilir. Kaldı ki, bu uluslararası düzen Müslümanlara tarihte hiç olmadığı kadar İslâm'ın evrensel mesajını insanlığa anlatma fırsatı vermiş, İslâm'ın yüce değerlerini tüm insanların gönlüne ve hayatına ulaştırma şansı tanımıştır. Cihâd'ın esası olan "emr bi'l-maruf ve nehy ani'l-münker" ilkesi sayesinde Müslümanlar bugün dünyadaki eşitsizliklerin, adaletsizliklerin, yanlışlıkların giderilmesi ve insanlara tekrar kulluk bilincinin kazandırılması yönünde büyük bir davet şansı elde etmişken, İslâm Dini'nin evrensel mesajını kitlelere bir tehlike gibi yansıtan bu vahşet ve şiddet hareketi cihad etmemekte, tersine cihâdın önünde en büyük engel olarak durmaktadır. Cihadın asıl amacı eğer İslâm'ın bütün insanların gönüllerine girmesi ve bu yolla ilahî mesajın ve dinî bilincin

90 *Konstantiniyye*, 1436/3, s. 30.
91 *Konstantiniyye*, 1436/3, s. 28.

yeryüzünde etkin kılınması ise, ikrah ve zorbalıkla yapılan bir davetin asla bu amaca hizmet etmeyeceği, aksine cihadın önünü tıkayacağı açıktır.

Kaldı ki İslâm açısından Müslüman bir topluluğa karşı yapılan saldırılara cihâd denemeyeceği gibi, böyle bir saldırıda esir alınan kişileri, çatışmaya katılmayanları, elçileri ve elçi mahiyetinde kabul edilen basın mensuplarını öldürmek de caiz değildir. DEAŞ'ın cihâd adıyla gerçekleştirdiği silahlı eylemlerde meşru kabul edilmesi mümkün olmayan pek çok hak ihlali yapıp tecavüzde bulunması, cihâd gibi İslâmî bir kavramın, örgüt çıkarları doğrultusunda istismarı sonucunu doğurmuştur. Bu bağlamda üzücü olan asıl nokta, âlemlere rahmet olarak gönderilen bir Peygamber'in (s.a.s.) tebliğ ettiği Kitab'ın, sözlerinin ve uygulamalarının, bir örgütün terör içerikli eylemlerini meşrulaştırmaya alet edilmesidir.

D. ŞEHİTLİK MAKAMININ İTİBARINI ZEDELEYEN MODERN EYLEM: İSTİŞHÂD

Devrimci-selefî radikal örgütlerin literatüründe istişhâd (şehitlik) eylemi olarak adlandırılan intihar saldırıları DEAŞ'a göre, yapılması caiz olan faziletli eylemler kapsamındadır. Konuya süreli yayınlarında yer verdikleri gibi,[92] bu meselede müstakil bir kitapçık da yayınlamışlardır.[93] Bu eylemin temellendirilmesi bağlamında fıkıh literatüründen çok sayıda alıntı yapılmıştır. Ancak alıntılanan meseleler savaş esnasında, hayatını kaybetme ihtimali yüksek de olsa, çok daha güçlü olan düşman gruplarına saldırmanın hükmüyle ilgilidir. Ele alınan bu mesele, klasik fıkıh literatüründe ilgili eylemin Müslümanlara motivasyon kaynağı olabileceği mülahazasıyla birçok alim tarafından savaş anında caiz görülmüştür.[94] Yani bu cevaz savaşın icrası sırasında bilfiil savaşan düşmana karşı gerçekleştirildiğinde söz konusudur. Bugün istişhâd olarak adlandırılan eylemin durumu ise oldukça farklıdır. Bugünkü eylemlerinin birebir literatürde ele alınan meselelerle örtüşmediğinin farkında olan DEAŞ, bundan dolayı meselelerin zahirine takılıp kalınmamasını, klasik dönem âlimlerinin caiz gördükleri meselelerle istişhâd eylemleri arasında biçimsel bakımdan aynılık olmasa da hedef ve saik bakımından yakınlık olduğu şeklinde bir savunma geliştirmiştir. Örgütün eylemleri savunmasının gerekçesi, kendi yayılma stratejileri açısından işe yarar olmasıdır. Kendi ifadelerine göre "***İslâm devletinin yapmış olduğu fetihlerin çoğunun kapısını, istişhâdî operasyonlar açmıştır. Dünyada benzeri görülmemiş bu özelliğe sahip tek devlet İslâm Devleti'dir. Gerek İslâm Devleti'nde gerekse başka ülkelerde hilafet aslanlarının binlercesi bu ameli ifa etmek için sırasını beklemektedir***."[95]

92 *Konstantiniyye*, 1436/3, s. 32-44.

93 Ebu'l-Hasen el-Filistînî, ***Rudûd ve telmîhât alâ münkirî'l-ameliyyât***. (https://ia601007.us.archive.org/2/items/hmm-rdd/rdd.pdf)

94 Serahsî, ***Şerhu's-Siyeri'l-kebîr***, Beyrut 1997, I, 115; Cessâs, ***Ahkâmü'l-Kur'ân***, Beyrut 1992, I, 327-328.

95 *Konstantiniyye*, 1436/3, s. 43.

İslâm Dini'nin temel ilkelerinden birisi de canı korumaktır. Bu bağlamda Kur'ân-ı Kerim'in ilgili âyet-i kerîmeleri[96] dikkate alındığında, bir insanın meşru ve hukukî bir gerekçe olmadıkça başka birisinin hayatına son verme hakkı olmadığı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde hiç kimse kendisine emanet edilmiş olan kendi hayatına da son veremez. Hayat hakkının dokunulmazlığı ilkesinin esnetilebileceği alanlar bir cezanın hakim kararıyla infaz edilmesi ve savaş ortamıyla sınırlıdır. Savaşın da hangi şartlarda meşru olacağı ve savaş çerçevesinde hangi eylemlerin yapılabileceği belli kurallara bağlanmıştır. Kur'ân-ı Kerim'in "*Sizinle savaşanlarla Allah yolunda savaşın fakat aşırı gitmeyin. Allah haddi aşanları sevmez.*" (Bakara, 2/190) ve "*Allah sizi din konusunda sizinle savaşmamış, sizi yurtlarınızdan da çıkarmamış kimselere iyilik etmekten, onlara adil davranmaktan men etmez. Şüphesiz Allah adil davrananları sever. Allah, yalnızca din hakkında sizinle savaşan, sizi yurtlarınızdan çıkaran ve çıkarılmanız için yardım eden kimselere dostlukla yaklaşmanızı yasaklar…*" (Mümtehine, 60/8-9) âyet-i kerîmelerinde kimlerle savaşılacağı açıklanmıştır. Bu naslar ışığında meseleye yaklaşılacak olursa, suçsuz ve günahsız Müslümanların, kadın ve çocukların ölümüne yol açacak bir eylemi "şehitlik" olarak değerlendirmek ve meşru görmek mümkün değildir.[97]

Halkı gayrimüslim olan ülkelerde de bu tür saldırıları düzenlemek caiz görülemez. Gayrimüslim bir ülkede geçici statüde ikamet eden bir Müslüman, bulunduğu ülkeyle kendi ülkesi arasında bir savaş çıksa bile, o ülkede bulunduğu müddetçe hasmâne hareketlerden ve yaptığı anlaşmayı ihlal edici tavırlardan sakınmalıdır.[98] Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.), kadınların, çocukların, yaşlıların, savaşa iştirak etmeyen sivillerin öldürülmesini savaş ortamında dahi yasaklamıştır. Bu hususta temel ilke, insan hayatının dokunulmazlığıdır. Bu ilke ancak savaş durumunda sıcak temas halinde askıya alınabilir. Kadınlar, çocuklar ve savaşa katılmayan, savaş hazırlığı içerisinde olmayan siviller hakkında ise temel ilke geçerlidir.[99] Dünyanın çeşitli bölgelerinde Müslümanlara zulüm yapılması, en temel haklarının ihlal edilmesi, bu zulümlere bilfiil iştirak etmemiş suçsuz insanların yaşama hakkını ellerinden alacak eylemlere gerekçe yapılamaz.

Nitekim Bosna savaşı esnasında, Müslümanlara karşı uygulanan hak ihlallerine misliyle karşılık verilmesine Aliya İzzetbegoviç müsaade etmemişti. İzzetbegoviç'in şu ifadeleri meselenin özüne ışık tutmaktadır:

"*Görüyorsunuz Allah bizi zor bir imtihandan geçiriyor. İnsanlarımız boğazlanıyor, kadınlarımız ve çocuklarımız öldürülüyor, camilerimiz yıkılıyor ve biz ne onların kadınlarını ve çocuklarını öldürmek ne de kiliselerini yıkmak istiyoruz. Bunu yapmak istemiyoruz, çünkü bazı istisnalar olsa da, bu bizim tarzımız değil. Bazı askerler burada ve bunu onlara*

96 İsrâ, 17/33; Nisâ, 4/33; Bakara, 2/195.

97 Heyet, ***Sorularla İslâm***, s. 146-150.

98 Muhammed Hamîdullah, ***İslâm'da Devlet İdaresi***, çev. Kemal Kuşçu, Ankara ts., s. 207-208.

99 İbn Dakîk el-'Îd, ***İhkâmü'l-ahkâm***, Beyrut ts., IV, s. 236.

söyleme fırsatı buluyorum. Bu herkese ulaştırmamız gereken bir mesaj. Kazanacağız; çünkü öteki dine, öteki ulusa ve politik duruşa saygılıyız. Çünkü bu meşakkatli zamanlarda demokrat olmaya çabalıyoruz. Çünkü aklı başında ve dürüst insanlarız. Aslında, herhangi bir kutsal nesne tahrip etmemiz, bizlere sarih biçimde yasaklanmıştır. Sırbistan'a dört asır boyunca Türkler hükmetmiş olmasına rağmen, bu yasaklama sayesinde Decani, Gracanica ve Sopocani manastırları yerlerinde duruyorlar. Türkler buraları tahrip etmediler. Çünkü inandığımız kitap bu türden bir tahribatı reddediyor."[100]

DEAŞ'ın cihadı modern zamanların terör olgusuna benzer bir çarpıtmaya uğrattığı anlaşılıyor. Nitekim terörün mazlumların silahı olduğu, onları bu yola itenin her türlü meşru haklarına tecavüz eden zalimler olduğu şeklindeki söylem, terör örgütlerinin eylemlerini masum göstermeye yönelik geliştirdikleri bir argüman niteliğindedir. Bu bağlamda konuyla alakalı Müslümanca tavrın belirlenebilmesi için şu âyet-i kerîmeler üzerinde dikkatle düşünülmelidir: "*Ey iman edenler, Allah için daima adaleti gözeten, adaletle şahitlik edenler olun. Bir kavme olan kininiz adaletsizliğe itmesin sizi! Adaletle hareket edin! Bu takvaya daha yakındır; ve Allah'tan korkun! Kesinlikle Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır*." (Mâide, 5/8). "*Kötülüğün karşılığı, ona denk bir cezadır. Fakat kim bağışlar ve barış yolunu seçerse, onun mükâfatı Allah'a aittir. O ise zalimleri hiç sevmez*." (Şûrâ, 42/40). Dolayısıyla ne ülkemizi kana bulayan hunharca saldırılar ne de dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleştirilen cinayetler; bunların hiçbiri "şehitlik" olarak nitelenemez.

E. "NE ZAMANDAN BERİ HÜR DOĞMUŞ İNSANLARI KÖLELEŞTİRDİNİZ?"

Hz. Ömer'in, valilerini uyarmak için kullandığı bu ifadeyi, günümüzde tüm Müslümanlar DEAŞ'ın yüzüne haykırmalıdır. Zira bilindiği üzere, İslâm'da asıl olan tüm insanların hür statüsünde olmalarıdır. Ancak insanlık tarih boyunca köleliği kanıksamış ve savaşın acımasız neticelerinden biri olarak köleliği legalleştirmiştir. Kur'an-ı Kerim'de insanların köleleştirilmesini vazeden bir ayet bulunmamasına karşılık İslâm fıkhı belki de uluslararası mütekabiliyet hukuku çerçevesinde kölelik sistemini ilga etmemiştir. Bunun yerine İslâm, kölelerin azat edilmesini çeşitli vesilelerle teşvik etmiş, devlet gelirlerinden köle azadına pay ayrılmasını hükme bağlamış, keffaret gerektiren hallerde köle azadını bir müeyyide olarak getirmekle her fırsatta köleliğin toplumsal hayatta asgariye indirilmesini hedeflemiştir. Müslüman hukukçuların köleleştirmeyi esirlerle ilgili bir düzenleme olarak kabul etmeleri bunun o devirlerde savaşın bir neticesi olarak görülmesi sebebiyledir. Bu sebeple İslâm'da köleliğin kaynağı yalnızca savaş esirliğine indirgenmiş, savaş esirlerinin de köleleştirilmek yerine bedelli ya da bedelsiz serbest bırakılmaları ayrıca teşvik edilmiştir (Muhammed, 47/4). Hür bir insanı köleleştirmek ise, naslarda ciddi bir şekilde yerilmiştir.

100 Aliya İzzetbegoviç, ***Konuşmalar***, çev. Fatmanur Altun-Rıfat Ahmetoğlu, İstanbul 2007, s. 25-26.

Kölelik konusunu inceleyen, aralarında birçok Batılının da bulunduğu, araştırmacıların tespit ettiği gibi İslâmî öğretiler kölelere yapılan muameleyi son derece insanî bir hale getirmiştir. Nitekim Müslümanlar kölelerini Batı dünyasındaki gibi ağır muamelelere tabi tutmamış, onları kendi ailelerinin bir ferdi gibi görmüşlerdir. Dolayısıyla İslâm toplumlarında köleler toplumsal kaynaşma ile toplum içinde erimiş, ayrı bir sınıf veya gettolaşmaya müsaade edilmemiştir. İnsanlık köleliği kaldıracak seviyeye ulaşınca, bu konudaki mevcut gelişmeler de Müslüman toplumlar tarafından benimsenmiştir. Dönemin en büyük İslâm devletinin yöneticisi olan Osmanlı padişahları, köleliğin ortadan kaldırılmasına ilişkin hukuki düzenlemeler yapmışlardır.[101] Nitekim son dönem Osmanlı Hukukçularından Mahmud Esad Efendi, "*Daha birkaç sene evvel bir terekede zuhur eden bir köleyi bi'l-müzâyede sattığı anlaşılan bir kazâ hakimini Bâb-ı Meşîhat derhal azl ve emr-i kazâdan teb'îd ederek vazîfe-i şer'îsini îfâ etmiştir. Çünkü bugün Şerîat-ı İslâmiyyenin tarif ettiği yolda rıkkiyyet mevcut olmadığını takdir edemeyecek derecede irfândan mahrum bir zata taklîd-i kazâ etmek, şerîata ihanettir.*"[102] ifadeleriyle konuyla alakalı hukukî düzenlemelere ve bu hususun takibi noktasında Şeyhülislâmlığın gösterdiği hassasiyete vurgu yapmıştır.

Bugün kölelik müessesesinin ortadan kalkmış olması, İslâm'ın temel amaçlarıyla uyum içerisindedir. Dolayısıyla günümüzde savaş esirlerinin köle statüsüne geçirilmesi söz konusu değildir. Bu durumda İslâmî hükümlere göre esir kadınlarla cinsel ilişkide bulunmak da hiçbir şekilde meşru kabul edilemez.[103] Aksine bu durum zina ve tecavüz olarak değerlendirilmelidir.

Bu konuyla alakalı İslâm Dini'nin genel hedef ve maksatlarını dikkate almayan, nasların tarihî ve sosyal bağlamını göz ardı eden DEAŞ, savaşa iştirak etmemiş kendi hallerindeki Yezîdî/Ezidî toplumuna baskı uygulayarak, tutsak ettiği Yezîdî/Ezidî kadınları köleleştirmiştir. Bu biçare insanları câriye olarak militanlarına dağıtmış, satılmaları için esir pazarı kurmuş, yaptığı bu uygulamayı da "*tatbik edilmeyen şer'î bir hükmün ihyası*" olarak lanse etmiştir. Bu insanlık dışı muameleden iftihar edercesine örgüt dokümanlarında şu ifadeler yer almaktadır:

"*Bugün, işte buradayız ve yüzyıllar sonra, Arap ve Arap olmayan Allah düşmanlarının gömdüğü nebevi sünneti yeniden canlandırıyoruz. Allaha yemin olsun ki, biz bunu kılıcın keskin kenarı ile geri getirdik; pasifizm, müzakereler, demokrasi ya da seçimlerle yapmadık. Bunu nebevi metoda göre, kan kırmızı kılıçlarla yaptık, oy veren ya da twit atan parmaklarla değil!*"[104]

101 Bülent Tahiroğlu, "Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik", ***İÜHFM***, 1979-1981/1-4, s. 649-676.

102 Mahmud Esad b. Emîn Seydişehrî, ***Târih-i İlm-i Hukuk***, İstanbul 1331, s. 234 (dipnot: 1).

103 Ahmet Özel, "Esir", ***DİA***, XI, 385.

104 *Dabiq*, 1436/9, s. 47.

Örgüt, militanlarına dağıtmak üzere, kölelik uygulamasının meriyette olduğu dönemde kaleme alınan fıkıh kitaplarından derlediği bilgilerle bir broşür hazırlatmıştır.[105] Burada otuz iki soruda cariyelerle ilgili uygulamalar hakkında bilgiler verilmektedir. Bütün engellemelere rağmen köle pazarlarının kurulacağını, hatta bazı Batılı ülke liderlerinin eşlerinin bu pazarlarda satılacağını iddia eden örgüt,[106] yaptığı bu uygulamayı küresel güçlere meydan okuma aracına dönüştürmek istemektedir.

Günümüzde kölelik uygulaması ortadan kalktığı, bu mevzuda Müslümanlar da dâhil bütün insanlık ailesi görüş birliği içinde olduğu halde DEAŞ'ın yaptığı hür insanları zorla köleleştirmekten başka bir şey değildir. Hz. Peygamber'in (s.a.s.) beyanına göre böyle bir eylemde bulunan kişinin hasmı, kıyamet gününde bizzat Yüce Allah olacaktır.[107] DEAŞ'ın bu yaptığı İslâm'ın temel hedeflerini ve makâsıdını kavrayamamış, cahiliyye dönemi kabile zihniyetinin "ganimet" anlayışıyla bağdaşan bir tutumdur. Üstelik DEAŞ'ın bu uygulamayı, yabancı kökenli savaşçıları ve İslâm dünyasındaki yeniyetme gençleri örgüte çekme vesilesi olarak kullanması, örgütün problemli bir din anlayışına sahip olduğunu gösteren en açık örneklerden biridir.[108]

F. DEAŞ'IN YILDIRMA ARAÇLARI: KAFA KESME, İŞKENCE VE SOYKIRIM

DEAŞ'ın kurbanlarını infaz ederken işkence ederek, eziyet veren ve korku salan yöntemlere başvurması sindirme ve propaganda amaçlıdır. Bu uygulamalar bilinçli olarak yapılmakta, infazlar kayda alınarak sosyal medya ve örgütün süreli yayınları aracılığıyla tüm dünyaya duyurulmaktadır. Örgütün bu stratejisi planlı bir tercihe dayanmaktadır. Zira modern toplumlar, deyim yerindeyse şiddet bakımından steril toplumlardır. Yani insanlar ölümü ve kanı bizzat tanık olarak görmezler. DEAŞ işte bu noktaya odaklanmakta, infaz görüntülerini olabildiğince yaymak suretiyle kitleler üzerinde korku ve dehşet hissi uyandırmayı arzulamaktadır. Yapılan bu eylemin meşruluğunu savunmak için örgüt özel bir kitapçık bile yayınlamıştır.[109]

Kitapçıkta Amerika'nın ve İsrail'in yaptığı zulümlerin, öldürdüğü insanların göz ardı edilerek örgütün infazlarının eleştiri konusu yapıldığı iddia edilmekte, İslâm'ın içinin boşaltıldığından, bu nedenle kıtalden ve kafa kesmeden habersiz bir nesil yetiştiğinden şikâyet edilmektedir.[110]

105 *Suâl ve cevâb fi's-sebyi ve'r-rikâb*, Dîvânü'l-buhûs ve'l-iftâ, 1436. (https://ia902703.us.archive.org/4/items/Reqap03/Reqap_03.pdf)

106 *Dabiq*, 1436/9, s. 49.

107 Buhârî, "Buyû", 106, "İcâre", 10.

108 Salih Hüseyn er-Rakb, *ed-Devletü'l-İslâmiyye (DEAŞ)*, s. 162.

109 Hüseyn b. Mahmûd, *Meseletü kat'i'r-ruûs (câizetun bi nassi'l-Kur'ân ve's-sünne ve fi'li's-sahâbe)*, 2014/1426.

110 Hüseyn b. Mahmûd, *Meseletü kat'i'r-ruûs*, s. 4-5.

Örgüte göre, İslâm'ın çehresini çirkinleştiren şey kâfirlerin kafasının kesilmesi değildir. İslâm'ı dejenere eden husus, bu dini Mandela ve Gandhi'nin öğretilerine benzer bir şekilde öldürmenin, kıtâlin, kafa kesmenin, kan dökmenin olmadığı bir düşünce sistemine çevirmeye çalışanların gayretleridir. Bunların yerleştirmeye çalıştığı anlayışın, kıyamet öncesi kılıçla gönderilmiş olan Muhammed b. Abdullah'ın (s.a.s.) diniyle bir alakası yoktur. DEAŞ'a göre "***İslâm kuvvet dinidir, kıtâl dinidir, cihad dinidir, kafa kesme dinidir, kan dökme dinidir. Sağ yanağına tokat atana sol yanağı çevirme dini değildir. Aksine Müslümanı horlamak için uzanan eli kırma dinidir!***"[111]

Kafa kesme uygulamasının şer'î dayanağı olarak da "***Savaşta kafirlere rastladığınızda, vurun boyunlarını!***.." (Muhammed, 47/4) âyet-i kerîmesi ile Hz. Peygamber (s.a.s.) ve Sahâbenin bazı uygulamaları delil getirilmiştir. Ayette geçen "vurun boyunlarını" ifadesi, müfessirlere göre[112] sıcak temas ortamında düşmanı öldürmeyi anlatan bir mecaz olduğu halde, DEAŞ bunu, Kur'an ayetlerini bağlamından koparıp istediği sonucu çıkarmak için çarpıtma âdetine uygun olarak, literal manasıyla anlamıştır. Rivayetlerdeki uygulamalarla ilgili verilen örneklerde ise ölüm cezası uygulamasında o dönemdeki en az acı veren yöntemin kullanılması söz konusudur. Ancak DEAŞ'ın uygulaması, masumları hayvan boğazlar gibi kesmek suretiyle öldürmektir. Bu uygulama ne İslâmî ne de insanîdir. İslâm tarihinde ilk kez bu yöntemi Hâricîler kullanmış, Sahâbeden Habbâb b. Eret'in oğlu Abdullah'ı, boğazını keserek katletmişlerdir.[113] DEAŞ, sindirmeye yönelik eylemlerinde bu çizgiyi takip etmektedir. Örgütün yakarak infaz ettiği Ürdünlü pilotla alakalı olarak, yayın organlarında ilgili infazın kısas yoluyla ve maslahata dayanarak yapıldığı söylenmiştir.[114] Onların maslahat dedikleri şey ilgili eylemin örgütün yerleştirmek istediği imaja yapacağı katkıdır. DEAŞ'ın bireysel işkencelerin ötesinde, hangi dinden olursa olsun kendisine muhalif olan kesimleri toplu öldürmeye ve soykırıma tabi tutması ise İslâm'ın asla razı olmayacağı başlı başına bir insanlık suçudur.

Zira İslâm Dini herhangi bir canlıya sebepsiz yere eziyet vermeyi, işkence etmeyi kesinlikle yasaklamıştır. Bu nedenle, alemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber (s.a.s.), canlı hayvanların atış taliminde hedef olarak kullanılmasına izin vermemiş, hayvan keserken bile en az acı veren yöntemin kullanılmasını emretmiştir. Savaş esirlerine işkence yapılması, ölü düşman askerlerinin organlarının kesilmesi (***müsle***) kesinlikle yasaklanmıştır. Kısas cezasının ifasında ise o dönemin şartlarına göre suçluya en az acı verecek yöntem olarak kılıç kullanılması benimsenmiş, maktul yakılarak öldürülse bile katilin aynı yön-

111 Hüseyn b. Mahmûd, ***Meseletü kat'i'r-ruûs***, s. 17.

112 Örnek olarak bk. Âlûsî, ***Rûhu'l-meânî***, XIII, s. 196.

113 Müberred, ***el-Kâmil fi'l-lüga ve'l-edeb***, III, 49.

114 ***Dabiq***, 1436/7, s. 7.

temle kısas edilmesine izin verilmemiştir. Zira burada amaçlanan suçluya işkence yapmak değil, suçlunun cezasını hukukî ölçüler içerisinde infaz etmektir.[115]

G. BİR BAŞKA ÇARPITMA ÖRNEĞİ: İSLÂM'I BEDENÎ CEZALARA İNDİRGEMEK

Bütün Müslümanların tek meşru temsilcisi olduğunu iddia eden DEAŞ, meşruluğuna delil olarak had cezalarını tatbik ettiğini ileri sürmektedir. Bu noktayı özellikle mücadele içerisinde olduğu diğer grupların mensuplarına karşı propaganda vesilesi olarak kullanmakta, onları kendi gruplarını terk ederek "İslâm Devleti"ne katılmaya çağırmaktadır. Örgüte göre bu çağrıya cevap vermez de "İslâm Devleti" ile savaşmayı tercih ederlerse, farkında olmadan dinden çıkma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaklardır:

"*Aynı şekilde Şam ve Libya'daki gruplara da çağrımızı yeniliyoruz. Ve onları Allah'ın hükmüyle hükmeden İslâm devletiyle savaşmadan önce düşünmeye davet ediyoruz. Ey büyülenen! İslâm devletiyle savaşmadan önce hatırla ki yeryüzünde İslâm devleti toprakları hariç, Allah'ın hükmüyle hükmedilen ve hükmün sadece Allah'a ait olduğu hiçbir yer yoktur. Hatırla ki; eğer sen bu topraklardan bir karış, köy veya şehri alırsan orada Allah'ın yasaları beşerin yasalarına dönecektir. Ve kendine şunu sor; Allah'ın hükmünü kaldırıp beşerin hükmünü getiren veya buna sebep olanın hükmü nedir? Evet, sen bununla küfre girersin. Bundan sakın! Sen İslâm devletiyle savaşarak bildiğin ve bilmediğin açılardan küfre girersin.*"[116]

Örgütün kendi başarısının sebepleri olarak gösterdiği hususlar arasında zina edeni recmetmek, sihirbazı öldürmek, hırsızın elini kesmek, içki içeni kırbaçlamak yer almaktadır.[117] Yapılan infazlara ilişkin görüntüler de süreli yayınlarda yerini almıştır.

Had cezaları belli gayeleri gerçekleştirmeyi hedefleyen bedensel ve ağır cezalardır. Serahsî'nin ifadesiyle "*Dünyada uygulanan yaptırımlar, insanların yararı için meşru kılınmış toplumsal içerikli müeyyidelerdir. Kısas yaşama hakkını korumayı, zina cezası neslin saygınlığını ve aile şerefini korumayı, hırsızlık cezası mal emniyetini sağlamayı, iftira cezası şeref ve onurun korunmasını, sarhoşluk cezası ise aklı korumayı hedeflemektedir.*"[118] Had cezaları belirtilen maslahatları gerçekleştirmeyi amaçlayan caydırıcı nitelikli yaptırımlardır. Ağır cezalar olmaları nedeniyle, suçun ispatına yönelik son derece ağır şartlar getirilmiş, her türlü şüphe sanığın lehine değerlendirilmiştir. İlgili tutum Hz. Peygamber'in (s.a.s.) "had cezalarının imkân nispetinde şüphe ile düşürülmesini" ve "ceza vermekte hata yapmaktansa suçluyu bağışlamada hata yapmanın daha isabetli olduğunu" öngören be-

115 Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılahât-ı Fıkhiyye Kamusu*, İstanbul 1950, III, 103.
116 *Konstantiniyye*, 1436/2, s. 38.
117 *Konstantiniyye*, 1436/1, s. 17.
118 Serahsî, *el-Mebsût*, X, 110.

yanlarına[119] dayanmaktadır.[120] Bu meyanda Mâide Sûresi'nin 34. âyet-i kerîmesinden hareketle, etkin pişmanlık çerçevesinde gerçekleştirilecek bir tövbenin had cezasını düşüreceği bazı fıkıh mezheplerince kabul edilmektedir. Bu veriler göstermektedir ki had cezasını uygulamak bizatihi amaç değil, bilakis araçtır. Temel amaç suçluyu cezalandırmak değil, fakat onu, yaptığı işin kötü olduğu bilincine vardırıp ıslah etmek ve sebep olduğu durumu düzeltmesini sağlamaktır. Öte yandan toplumda ilgili suçların oluşumunu engelleyecek düzenlemeleri yapmadan işe ceza uygulamasından başlamak, dinin maksatlarına uygun olmayan sonuçlar doğuracaktır. Bu bağlamda bir fıkıh kuralı olarak "***Bir fâide-i matlûbenin istihsali için meşru olan bir hüküm, icrası halinde o faidenin zıddını istilzam ederse batıl olur.***"[121] Yani "belirli bir amaca ulaşmak için meşru kılınan bir hükmün uygulanması, o amacın aksine bir netice verirse ilgili hüküm geçersiz olur." ilkesi dikkatten kaçmamalıdır. Nitekim Hz. Ömer, kıtlık yılında hırsızın elinin kesilmesi cezasını uygulamamıştır. Aynı şekilde aç kaldıkları için hırsızlık yaparak bir deve çalan kölelerin elini kesmemiş, devenin bedelinin iki katını kölelerin sahibine ödetmiştir.[122] Bu sonuca varmasını temin eden saik, ilgili âyet-i kerîme, diğer deliller ve dinin genel amaçlarıyla beraber yorumlamasıdır.

Fıkıh literatüründe had cezası gerektirecek suçların işlendiğinin tespit edilebilmesi için son derece sıkı şartlar getirilmesi, tarih boyunca bu cezaların uygulama imkânını sınırlandırmıştır. Nitekim İslâm'ın ilk yüzyıllarından itibaren recm cezasının uygulama dışı kaldığına alimler işaret etmektedir.[123] Fıkıh kitaplarında ileri sürülen şartların ağırlığı, had suçlarının ispatında şüpheye son derece belirleyici bir rol verilmesi ve benzeri nedenlerle, gerekli şartların tahakkuk etmediği gerekçesiyle ilgili suçlara daha başka cezalar uygulanması yaygınlaşmıştır. Mamafih İslâm hukukunun uygulandığı Osmanlı Devleti'nde tazir kapsamındaki bu diğer cezalar Kanunname şeklinde düzenlenmiş, İslâm alimleri de bu Kanunnamelerin İslâm'a uygunluğunu onaylamışlardır. Bu yaklaşım günümüzde Afganistan ceza kanunlarında da görülmektedir.[124]

Bu veriler muvacehesinde DEAŞ'ın had cezalarını tatbik iddiasının, İslâm hukukunun ilkelerine uygun bir durum olduğu söylenemez. Bilakis asıl amacın İslâm'ı uygulamak olmayıp, kendi iktidarı için bu cezaları bir sindirme aracı olarak kullanmak olduğu açıktır. İlgili cezalar örgütün otoritesini pekiştirmek için, ahalisini sindirmek istediği bölgelerde uygulanmakta, infaz edilmek istenen birçok kişi had cezasını gerektirecek bir suçla itham edilmekte, işkence yoluyla da söz konusu suçu ikrar ve itiraf etmesi sağlanmaktadır.[125]

---

119 Tirmizî, "Hudûd", 2.

120 İbnü'l-Hümâm, ***Fethu'l-kadîr***, IV, 116.

121 Kürlânî, ***el-Kifâye***, Beyrut 1986, II, 202; Seyyid Bey, ***Medhal***, İstanbul 1333, s. 17.

122 Muvattâ, "Akdiye", 28; Zürkânî, ***Şerhu'l-Muvattâ***, Mısır 1310, III, 212.

123 İbn Kuteybe, ***el-İhtilâf fi'l-lafz ve'r-redd ale'l-Cehmiyye ve'l-Müşebbihe***, Beyrut 1985, s. 10.

124 Mehterkhan Khwajamir, ***Afganistan'da İslâm Ceza Hukukunun Kanunlaştırılması***, N.E. Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2015, s. 161, 284 (yayınlanmamış doktora tezi).

125 Salih Hüseyn er-Rakb, ***ed-Devletü'l-İslâmiyye (DEAŞ)***, s. 59, 146-155.

IV. DEAŞ'TAN ZARAR GÖRENLER

DEAŞ'ın İslâm devleti olma iddiasıyla yaptığı uygulamalar başta bizzat İslâm Dini ve Müslümanlar olmak üzere, pek çok kişi ve gruba zarar vermiştir. Bu zararların bir kısmına kısaca temas edilecektir.

A. İSLÂM DİNİ VE MÜSLÜMANLAR

DEAŞ'ın yaptığı icraatlar öncelikle bizzat İslâm Dini'ne zarar vermiştir. Yüce Allah'ın âlemlere rahmet olarak gönderdiği son elçisi vasıtasıyla ilettiği, insanları "karanlıktan aydınlığa çıkarmayı" hedefleyen son mesajı, DEAŞ ve benzeri grupların eylem ve söylemleri neticesinde terör hareketlerini besleyen bir kaynak olarak algılanmaya başlanmıştır. Bu durum "İslâmofobia" olarak adlandırılan İslâm karşıtı anlayış ve düşüncelerin güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Kapalı bir yapı olan, ortaya çıkma ve büyüme süreci olağan şartlarla kolayca açıklanamayan bu örgüt, başta Batıda yaşayan Müslümanlar olmak üzere dünyadaki tüm Müslüman azınlıkları İslâm karşıtı hareketlerin hedefi haline getirmiştir. Bu Müslümanlar artık, tedirginlik içerisinde neredeyse evlerinden çıkamaz hale gelmişler, hatta evlerinde dahi kendilerini güvende hissetme imkânını yitirmişlerdir. Gelinen noktada ırkçılık ve yabancı düşmanlığı körüklenmiştir. İnsanların aklına artık İslâm denince Hz. Peygamber'in örnek kişiliği, Kur'ân'ın rahmet ve şifa oluşu değil, İslâm'ı bir "kafa kesme dini" olarak tanımlayan DEAŞ'ın şiddet içerikli infaz kayıtları gelmektedir.

Ortadoğu açısından meseleye yaklaşılacak olursa, örgüt yaptığı icraatlarıyla birçok insanı canından, malından, yerinden ve yurdundan etmiştir. Bunun ötesinde küresel güçlere de bölgeye daha etkin bir şekilde müdahil olabilme gerekçesi vermiştir. Bölge halklarının işgalcilere karşı verdiği kurtuluş mücadelelerinin ve özgürlük arayışlarının meşruiyeti, DEAŞ vb. yapıların eylemleri neticesinde sorgulanır hale gelmiştir. Bölgenin tarihi, kültürel hassasiyetlerini ve çeşitliliğini tanımayan ve zamanla bunlara karşı cephe alan radikal yapılar, yerel direniş dinamiklerini tasfiye etmiş ya da onların haklı mücadelelerini zaafa uğratmıştır.[126] İslâm'a ve dünya Müslümanlarına büyük zarar veren DEAŞ'ın mevcut fiziki yapısı çökertilse bile, örgütün yeşermesine zemin hazırlayan şartlar devam ettiği müddetçe, benzeri yapıların filizlenme riski mevcuttur.

126 Konuyla ilgili olarak bk. Muhammed Cihad Ebrârî, *(IŞ)İD Çerçeve Metni*, s. 40.

B. EHL-İ KİTÂB

DEAŞ, Hristiyan Arapları İslâm'ı kabul etmek, cizye ödemek veya kılıçtan geçirilmek arasında bir seçime zorlamıştır. Bu vaziyet karşısında pek çok insan yerini yurdunu bırakıp kaçmak durumunda kalmıştır. Bahsedilen gruplar yaklaşık on dört asırdır İslâm toplumu içerisinde yaşayan, eskiden beri kendilerine eman verilmiş olan gruplardır. Müslümanlara karşı düşmanca bir tavır içerisinde olmamışlardır. DEAŞ bunların mabetlerini tahrip etmiş, kimi yerlerde evlerini ve mallarını yağmalamıştır. Söz konusu topluluklar binlerce yıldır o topraklarda yaşamış, hatta Müslümanlarla beraber o toprakları yabancı istilacılara karşı müdafaa etmişlerdir. Mevcut durumun mahiyetini kavrayamayan örgüt, bu insanlara kitaplardaki gayrimüslimlerden alınacağı öngörülen cizye vergisini dayatmış, uygulanacak kuralda da hata yapmıştır. Zira Hz. Ömer'in uygulamasından da anlaşıldığı gibi, anlaşmayla İslâm toplumuna dâhil olan gayrimüslimlerden alınacak vergiler, ayrıca anlaşmayla belirlenebilir.[127] Bu gibi konular İslâm'ın, kamu otoritesinin tasarrufuna bıraktığı ve şartlar ve maslahatlara göre düzenlenmesini istediği hususlardır. DEAŞ'ın bunları tarihte uygulandığı şekliyle alıp günümüzün değişen şartlarını dikkate almadan aynen uygulaması, bunu da İslâm'ın bir emrini ihya etmek olarak sunması İslâm'ın makâsıdına aykırıdır.

C. EZİDÎLER

DEAŞ'ın ağır bir insanlık suçu işleyerek mağdur ettiği gruplar içerisinde Yezîdîler/Ezidîler yer almaktadır. Ne Müslümanlara ne de DEAŞ'a karşı düşmanca bir tavır içerisinde olmayan bu gruba Müslüman olmak ya da öldürülmek dışında bir seçenek tanınmamıştır. Oysaki İslâm alimleri asırlar boyu bu topluluğun, tıpkı Mecûsîlerde olduğu gibi, Ehl-i Kitapla aynı haklara sahip olarak Müslüman toplum içerisinde yaşamasını caiz görmüşlerdir.[128] Buna karşın DEAŞ'ın saldırıları neticesinde Yezîdîlerin/Ezidîlerin yüzlercesi öldürülmüş, geri kalanları vatanlarını bırakıp kaçmak zorunda kalmıştır. Esir edilen Yezîdî/Ezidî kadınların köleleştirilip cariye muamelesine tabi tutulması, esir pazarlarında satılması ise -daha önce temas edildiği üzere- şer'î dayanağı olmayan bir tasarruftur.

D. KADINLAR

DEAŞ kontrol altına aldığı yerlerde kadınları neredeyse evlere hapsetmiş, ilim tahsili için dahi dışarı çıkma hakkı vermemiştir. Kadınlar çalışma hayatından da tamamen çekilmek zorunda kalmıştır. Örgüt, tesettür ölçülerine uygun kıyafetleri yeterli bulmayarak, kendi dizayn ettiği kıyafetleri dayatmış, giyilmesi gerekli kıyafetin biçimini gösteren

127 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, Beyrut 1975, I, 115.

128 Hâşimî, *Tahzîru't-tâiş min dalâli Dâiş*, III, 367-368; *Risâle Meftûha*, s. 17.

broşürler neşretmiş, ayrıca kadının yüzünü açmasının caiz olmadığını savunmuştur.[129] Kadınların hürriyetine yönelik en uç müdahale ise, baskıyla DEAŞ mensuplarıyla evlenmeye zorlanmalarıdır.[130] Hâlbuki Hz. Peygamber (s.a.s.), babası tarafından istemediği bir kişiyle evlendirilmeye çalışılan bir kızın nikâhını dahi geçerli saymamıştır.[131] Evlendirildikleri kişinin çatışmada ölmesi halinde örgütün belirleyeceği bir başka kişiyle evlenmek zorunda bırakılmaları ise, kadınlar için ayrı bir zalimlik örneğidir.

E. ÇOCUKLAR

DEAŞ, "yarının aslanları" diye nitelediği çocukları, sözde cihad ruhuyla yetiştirmek adına özel eğitime tabi tutmaktadır. Zaman zaman infaz işlemi çocuklara uygulatılmakta, infaz fotoğrafları ise yayın organlarında paylaşılmaktadır.[132] DEAŞ bu konuda aldığı eleştirileri, çocuk asker kullanmanın Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sünneti olduğu gerekçesiyle cevaplamıştır. Hâlbuki Uhud Savaşı öncesi Hz. Peygamber (s.a.s.), gönüllü olarak savaşa katılmak isteyen bazı Sahâbîleri, yaşları küçük olduğu gerekçesiyle geri çevirmiştir.[133] Çocuklara infaz yaptırılmasının ruh sağlıklarını olumsuz etkileyeceği, onlarda bir şiddet eğilimi meydana getireceği aşikârdır. Bu durum Afrika'daki bazı zalim terör örgütlerinin çocuk asker kullanma şeklindeki gayr-i İslâmî ve gayr-i insanî uygulamalarını çağrıştırmaktadır. Bu örnek de DEAŞ'ın aslında modern bir terör yapılanması olduğunu gösteren ilginç bir örnektir. Bu bağlamda örgüte katılan batı kökenli genç elemanların şiddet eğilimiyle ilgili şu tespit dikkat çekicidir: "***Çoğu genç Batılı için cihada ve isyancılara katılmak bir maceraydı, bir tür askeri yaz kampı. Bunlar en tehlikeli olanlardı, çünkü yerel halka şefkat beslemiyor ve onların çektiği acılara aldırış göstermiyorlardı.***"[134] DEAŞ'ın çocukları şimdiden infazların ve çatışmanın içine sokması, bir bakıma kendi şiddet eğilimli elemanlarını kendi yetiştirmesi anlamına gelmektedir. Ancak bütün ümmet için birer emanet olan çocukların böyle ortamlara sokulması, ciddî bir mağduriyet doğurmaktadır.

129 ***Afâif fî hicâb ve Edilletü vucûbi setri'l-mer'e.***

130 Hâşimî, ***Tahzîru't-Tâiş min dalâli Dâiş***, III, 367; ***Risâle meftûha***, s. 18-19.

131 Ebu Davud, "Nikâh", 23,24; İbn Mâce, "Nikâh", 12; Mevsılî, ***el-İhtiyâr***, III, s. 91.

132 ***Dabiq***, 1436/8, s. 20-21.

133 Abdüsselam Harun, ***Tehzîbü Sîreti İbn Hişâm***, Beyrut 2014, s. 128.

134 Loretta Napoleoni, ***İslâm ve Modern Cihat***, çev. F. Çeçen – A.F. Çeçen, İstanbul 2014, s. 96.

DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Kendisini lafızcı-selefî çizgiyle meşrulaştırmaya çalışan, radikal nitelikli bir örgüt olan DEAŞ yalnızca bölgesel düzeyde değil, küresel düzeyde bir tehdit mahiyetini almıştır. Örgüte Türkiye'den az da olsa katılımların olması ülkemiz açısından ayrıca bir risk teşkil etmektedir. Katılan vatandaşlarımızın sayısı kesin olarak bilinememekte, tahmini olarak bazı rakamlar verilmektedir. Katılımların Türkiye'de bulunan radikal gruplar aracılığıyla organize edildiği düşünülmektedir. Örgüte meyledenlerin genelde 17-25 yaş arası gençlerden oluştuğu ve bunların katılım sonrası gruplar halinde ideolojik bir eğitim aldıktan sonra cepheye sevk edildikleri bilinmektedir.[135]

Dünyanın diğer ülkelerinde yaşayan Müslüman grupların örgüte verdiği destekle mukayese edildiğinde, Türkiye'den katılım oranının son derece düşük olması dikkat çekicidir. Aynı durum yurtdışındaki Türk varlığı için de söz konusudur. Bunun sebebi, bu toprakların dinî, tarihî ve kültürel dokusunun DEAŞ benzeri oluşumların neşvünema bulmasına imkân vermemesidir. Osmanlı'dan tevarüs edilen din anlayışı, Cumhuriyet döneminde de Diyanet İşleri Başkanlığı, ilahiyat fakülteleri, imam-hatip liseleri gibi kurumlar ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri aracılığıyla varlığını sürdürmektedir. Ancak bütün bu faktörlere rağmen Türkiye'de DEAŞ ve benzeri yapıların etkinlik kurmak için yoğun bir çaba içerisinde oldukları da gözlemlenmektedir. Bu durum karşısında örgütün ülkemiz içerisinde taban bulmasını ve yayılmasını engellemek için siyasî tedbirler yanında dinî ve kültürel çalışmalara ihtiyaç olduğu açıktır.

Bugün karşı karşıya olunan durumu ortaya çıkaran tarihsel kökenlere inildiğinde şu tespitleri yapmak mümkündür: 18. yüzyıl ve sonrasında İslâm dünyasında yaşanan askerî yenilgiler, ekonomik çöküntüler, yaygın fakirlik ve benzeri nedenler İslâm toplumlarında adaletsizlik duygusunu yaygınlaştırmıştır. Yönetimlerin baskıcı tutumları, halkın eğitim ve refahı yerine dar bir çevrenin çıkarlarını önceleyen politikaları ve daha pek çok benzeri neden bu hissiyatın hastalıklı sonuçlar üretmesine sebep oldu. İslâm dünyasındaki radikalleşmenin öncelikle, bu arka plandan beslendiği dikkate alınmalıdır.

Bu gelişmelerin sonuçlarından biri de İslâm dünyasının bilim ve kültür alanında yaşadığı değişimler olmuştur. 18. yüzyıl sonrası İslâm düşüncesi, gelişen toplumsal ve siyasî olaylara gittikçe artan bir biçimde püriten tepkiler vermeye ve saf İslâm anlayışına

135 Konuyla ilgili olarak bk. Selim Vatandaş, "Işid ve Türkiye'de Işid Tartışmaları", s. 13-14.

dönme çağrılarına tanık olmuştur. Kur'an ve Sünnet'in lafzına dönüş çağrıları, İslâm düşüncesini geleneksel düşünsel derinliğinden kopararak "öze dönüş" çağrısı altında nasların metinlerinin zahirine sığınma şeklinde bir zihniyete mahkum etmiştir. 2000'li yılların başından itibaren ortaya çıkan özgül siyasî şartların Şam-Irak bölgesinde ürettiği DEAŞ örgütünün dinî söylemi işte bu öze dönüşçü, lafızcı-selefî yaklaşımdan beslenmektedir. Dolayısıyla DEAŞ'ın dinî söylemine ilişkin söylenecek her şey aslında bu öze dönüşçü selefî yaklaşımın ortaya çıkardığı meydan okumayı göğüslemekle işe başlamak durumundadır. Çünkü 18. yüzyılın ortalarında başlayan ama esasen etkileri 20. yüzyılda belirginleşen bu öze dönüşçü İslâm yorumları, söz konusu dönemde meydana gelen bir dizi reformla geleneksel dinî yaklaşımların terkedilmesinin ardından ortaya çıkmıştır. Geleneksel anlayışın yerine üretilen İslâmî yaklaşım saf ve asıl İslâm'a dönmek adına, Kur'an'a, Sünnet'e ve selefin (ilk İslâm nesillerinin) yoluna dönmeyi önermiştir. Bir kez geleneksel düzen terkedilince şirazesi kopan bir kitap gibi İslâm düşüncesi dağılmış ve bütün Müslümanlar bu kitabı yeniden düzenlemek için kendilerince yöntemler önermeye başlamışlardır. Bu yöntemler arasından en cazip olanı bu saf İslâm'a dönüş çağrısı olmuştur. Öyle ki hemen hemen modern dönem tüm İslâm yorumları bir şekilde Kur'an'a ve Sünnet'e dönmeye çağıran bu özcü yaklaşımlardan etkilenmiştir. Bu sebeple İslâm alimlerinin bu öze dönüş çağrısını masaya yatırarak analiz etmeleri ve söz konusu çağrının sağlıklı bir öneri olup olmadığının hesabını yapmaları zarurîdir. Bu bağlamda İslâm'ın ana mesajını teşkil eden 'iman-İslâm-ihsan'[136] dengesini tarihte olduğu gibi dengeli bir biçimde kurmak için sahih bir kelam, fıkıh ve tasavvuf bilgisine sahip olunması gerektiği açıktır. Ancak bu şekilde söz konusu özcü yaklaşımın bizi maruz bıraktığı, düşünsel (dünya görüşü) açıdan fakir, normatif (hukuk, siyaset, etik) açıdan yetersiz ve estetik açıdan sığ halden çıkma şansı bulunabilir.

Sözü edilen imam-hatip ve ilahiyat tecrübesi sayesinde, İslâm dünyasında bu öze dönüşçü İslâm yaklaşımının en az etkilediği birkaç ülkeden biri Türkiye olmuştur. Türkiye, Tanzimat'tan başlayarak geleneksel medrese eğitiminin yanına kurduğu bir sistemle medreseyi mektepte yeniden kurmayı ve bu yolla modern dönemin beklentilerini göğüslemeyi hedeflemiştir. Şüphesiz bu süreçte bir takım iniş çıkışlar yaşanmıştır. Bütün bunlara rağmen Türkiye'yi farklı kılan ve Türkiye kökenli Müslümanların ülke içinde ve dışında özcü yaklaşımın cazibesine çok fazla kapılmamasını sağlayan şey, işte bu tecrübedir. Bu tecrübeyi koruyarak yola devam edilmesi ve kelam-fıkıh-tasavvuf alanında özgün ve yaratıcı sentezleri ortaya çıkarmak için çaba gösterilmesi gerekmektedir. Her çağ kendi yaklaşım ve pratiklerini üretmekle mükelleftir. Ama kelam-fıkıh-tasavvuf birikimimizin üstün yönlerini ve kazanımlarını içselleştirip düşünsel sermayemiz haline getirmeden sadece Kur'an ve Sünnetin lafızlarının zahirine sığınmak, bizi sadece sığ ve katı hale getirecektir.

136 Müslim, "İman", 1.

Geçmiş İslâmî birikimimiz Kur'an ve Sünnetin zahir manası yanında illet, hikmet ve makâsıdını bütüncül bir biçimde özümseyen bir anlayış üzerine oturmaktadır.

Bütün bu temas ettiğimiz hususlar açıkça ortaya koymaktadır ki DEAŞ ve benzeri yapılarla köklü bir mücadele yalnızca güvenlik tedbirleriyle yürütülemez. Dolayısıyla DEAŞ'ın oluşturduğu dışlayıcı ve ötekileştirici dinî söyleme karşı, kapsayıcı ve kucaklayıcı bir ifade biçimi geliştirmek için başta İslâm ümmetine rehberlik edecek âlimler olmak üzere, herkese önemli rol düşmektedir.

Her şeyden önce insan yetiştirme düzenimizi özellikle de dinî eğitim ve terbiye yöntemimizi gözden geçirmemiz gerekmektedir. Yeni nesillere din anlatılırken, nasların geliş nedeni, hikmeti ve hedefinin öncelikli olarak verilmesi hayatî öneme sahiptir. Buradan Müslümanın nasıl olması gerektiğini tespitin yanında dünyevî görevlerinin ve nihaî hedeflerinin ne olması gerektiği de ortaya çıkacaktır. Sadece dünyevî kazanımlarla/iktidarla sınırlı bir dinî hayatın Müslümanca olmadığı, İslâm'ın, hem dünya hem de ahiret kazancı ve güzellikleri peşinde olduğu bilinci zihinlere yerleştirilmelidir. Böylesi bir bilinç hazırlığından sonra 1400 yıllık gelenek içinde oluşmuş nasları okuma, anlama ve yorumlama teknikleri ve yöntemlerinin yeniden hayata kazandırılması gerekmektedir. Bu çerçeveden olmak üzere dinin temel hedeflerini merkeze alan bir anlayıştan hareket edilmeli, cüzî nasların küllî ilkelerle beraber bir bütünlük içerisinde değerlendirilmesine özen gösterilmelidir. İslâm Dini'nin yalnızca Müslümanlar için değil, bütün insanlar hatta bütün canlılar için rahmet teşkil eden öğretileri ön plana çıkarılmalıdır. Dinî düşünce içerisinde geliştirilen yorum ve anlayışların, mutlak hakikat niteliği taşımadığı, ancak hakikate ulaşma yolunda gösterilen bir çaba olduğu hususu vurgulanmalıdır. Hz. Peygamber (s.a.s.) dışında korunmuşluk anlamına gelen "masumiyet" sıfatına sahip kimse olmadığından; sıfatı, kariyeri ve makamı ne olursa olsun hiçbir Müslüman ferdin dinî alandaki içtihat ve yorumu kesin hakikat olarak görülemez. Tarihte oluşmuş içtihatların olduğu gibi benimsenip günümüze taşınmasının uygun olmadığı, altı çizilmesi gereken önemli bir noktadır. Çünkü tarih içinde oluşmuş olan bir içtihat dönemin zaman, zemin ve şartlarına bağlı olarak oluşturulmuştur. Günümüzün şartları dikkate alınmadan tarihte oluşmuş içtihatların olduğu gibi uygulanması, fayda yerine zarar getirebilir. Öyleyse başta fıkıh olmak üzere İslâmî ilimler literatüründe yer alan, tarihin belli bir dönemi içerisinde oluşturulmuş olan yorum ve anlayışların yeniden ele alınması ve günümüz şartlarına göre değerlendirilmesi zaruret arz etmektedir. Örnek vermek gerekirse, dârü'l-harb, zimmî, mürted gibi kavramların dönemlerinin şartlarını yansıtan bir içeriğe sahip oldukları gözden ırak tutulmamalıdır. O halde fıkıh birikimimizin tamamı aynı anlayışla gözden geçirilmelidir. Aksi takdirde DEAŞ ve benzeri yapıların ilgili literatürden kendilerine dayanak teşkil edecek malzeme bulmaları pek de zor olmayacaktır.

Dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da ailelerin günlük yaşam ve maişet peşinde koşmak gibi gerekçelerle çocuklarını ihmal etmemeleri konusunda bilinçlendirilmeleridir. İhmale uğrayan çocukların çarpık dinî bilgi sunumuna maruz kalarak, radikal örgütlerin çekim alanına girme riski yüksektir. Çocuklarında böyle emareler gören aileler durumu ciddiye almalı, kendi birikimleri yeterli olmuyorsa dinî alanda yetkin kişi veya kurumlardan destek istemelidir. Altını çizdiğimiz bu noktada, bütün toplumda bir duyarlılığın yerleştirilmesine çalışılmalıdır. Öte yandan Batı'da ihtida eden gençlerin ilk heyecanları ile selefî grupların eline düşmeleri ve bunların DEAŞ gibi örgütler tarafından kolaylıkla kandırılmaları önemli bir sorundur. Böylece ihtida edenler yanlış bir yolda kaybedilmekte, ihtidalar heba edilmektedir. Bu mahzurları gidermek için öncelikli olarak kucaklayıcı bir dinî söylem ortaya konması ve ilgili söylemin uygun bir tarzda sunulması önem taşımaktadır.

DEAŞ ve benzeri yapılarla mücadelede karşı karşıya kalınan olgu, dinî bilgi eksikliği değildir. Aksine otantik kaynaklara dayanan, ama ideolojik bir bakış açısıyla çarpıtılmış ve mensupları için birer dogma haline getirilmiş bir dinî bilgidir. Bu ve benzeri örgütlerin kendilerini meşrulaştırmak amacıyla referans çerçevesi olarak başvurdukları kaynak, dünya çapında etkili olan selefî davet ve selefî itikat olgusudur. İlgili yapıların ortak özellikleri, 1400 yıllık süreç içinde oluşmuş sağlam geleneksel İslâm mezhepleri olan Eş'ârî ve Mâturîdîler ile Ehl-i Sünnet çizgisindeki tasavvufî eğilimlere karşı olmalarıdır. Bunlar kendilerini Ehl-i Sünnet olarak lanse etmelerine rağmen, Ehl-i Sünnet'in temel ilkesi olan "Ehl-i Kıble tekfir edilmez" prensibini hiçe saymakta ve Şîa gibi farklı mezhep mensuplarını kafir olarak görmektedirler. Bu anlayış doğrultusunda onlar, zühd hayatına karşı çıkmasalar da doktrin ve metafizik düşünce bağlamında tasavvufu bir sapma olarak değerlendirmektedirler. Bu bağlamda tasavvuf içerisine sızan bidat ve hurafelerin de söz konusu anlayışın savunulmasına malzeme teşkil ettiği gözden kaçmamalıdır.

Karşımızda, mutlakçı bir hakikat anlayışına sahip oldukları için, dışlayıcı ve yeri geldiğinde tekfiri bir dışlama aracı olarak kullanmaktan çekinmeyen yapılar söz konusudur. İbadetlerde şekil önemsenmekte, fıkıhta pragmatik anlayışın belirleyici olduğu lafızcı ve parçacı bir yaklaşım sergilenmektedir. Bu dışlayıcı söylem karşısında, kapsayıcı ve kucaklayıcı bir dinî söylem geliştirme zorunluluğu bulunmaktadır. Bu bakımdan geleneksel fıkıh ve kelam yöntemini kavrayarak ve geliştirerek, ümmetin bütün mirasını kucaklayıcı bir din anlayışı ortaya konulmalıdır. "Allah katında doğru tek olsa bile, her müçtehit isabet etmiştir" düsturu temel hareket noktası olmalıdır. Bu hareketleri besleyen, bir ideoloji haline gelmiş selefî anlayışa karşı, sahih İslâm inancı desteklenmeli, ilahiyat fakülteleri, imam-hatip liseleri ve Diyanet camiasında bu noktada bir bilincin tesisine çalışılmalıdır. Ayrıca tasavvuf kültürünün İslâm'ın manevi boyutunu özümsemek ve kitlelere tanıtmak noktasındaki katkıları da dikkate alınmalı, bidat ve hurafelerden arındırılmak suretiyle bu damarın canlı tutulmasına gayret edilmelidir.

Özetlemek gerekirse DEAŞ ve benzeri Müslüman görünümlü terör örgütlerinin en büyük zararı, tüm dünyaya olumsuz bir İslâm imajı vermiş olmalarıdır. Hemen her gün medyada yayınlanan nahoş görüntüler, şiddet içerikli sahneler, bütün dünyada İslâmofobianın gittikçe yayılmasına sebep olmakta ve medya üzerinden "İslâm, şiddet ve terör dinidir" şeklinde bir algı yönetimi gerçekleştirilmektedir. Bundan dolayıdır ki, Müslüman ülkelerin dinî idareleri, bu tür örgütlerin İslâm'la özdeşleştirilemeyeceği, aksine İslâm'ın isminde içkin olduğu üzere gerçek bir barış ve rahmet dini olduğunu uluslararası platformlarda hep birlikte seslendirecek, etkili programlar icra etmelidirler. İslâm'ın, dini, dili, etnik kökeni ne olursa olsun "insan"a bakışını, kitlelere yine medya üzerinden dizi, film, sinema vb. çağdaş araçlarla doğru bir şekilde anlatma cihetine gitmelidirler. Bu bağlamda İslâm ülkelerindeki siyasî iktidarların dinî konularda toplumun ihtiyaç ve taleplerini dikkate almaları, İslâm'ı uygulama adına ortaya çıkan bu tür örgütlerin istismarlarına imkan verilmemesi açısından önem taşımaktadır.

Aynı şekilde Müslüman ülkelerin, ideal bir gençlik yetiştirebilme adına ortaklaşa programlar düzenlemeleri, bu amaçla karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olmaları, model olabilecek eğitim-öğretim programlarının tüm Müslüman ülkelerde yaygınlaştırılması, uluslararası gençlik platformlarının daha etkin ve yoğun bir şekilde faaliyetler yapması, terör örgütlerine karşı onları doğru bilgilendirecek, bilinçlendirecek yazılı ve görsel dokümanların hazırlanması ve birçok dilde tüm ülkelere dağıtılması gibi acil eylem planları yapılmalıdır.

Konuya ülkemiz açısından bakıldığında, MEB, DİB, TRT vb. kurum ve kuruluşlar, gençliğin bu tür terör örgütlerine iltifat etmemelerini sağlamak adına acil eylem planları geliştirmelidirler. Bu konularda yeterli bir bilinç oluşturabilmek adına, yazılı ve görsel yayınlar, konferanslar ve seminerler verilmeli ve gençler bilgilendirilmelidirler. Özellikle DİB'in, Avrupa'daki uygulamalarda olduğu üzere, her bir cami ve Kur'an Kursu'na bağlı "Gençlik Kolu" oluşturması, gençlere dönük ders programlarını faaliyete geçirmesi önem arz etmektedir.

DİB, yurt dışındaki hizmetlerini tamamen Müslüman vatandaşlarımıza dönük yürütmektedir. Bundan böyle, bu bölgelerdeki farklı dil, din ve kültürdeki insanlara İslâmofobiaya karşı İslâm'ın güleryüzünü tanıtmak üzere yeni kadrolar ihdas edilmeli ve çeşitli etkinlik imkanları araştırılmalıdır. Burada amaç, farklı kesimleri İslâm'a davet etmekten ziyade, medyadaki yanlış algıları bir nebze de olsa izale etmek olmalıdır. Bu amaç doğrultusunda Dünya İslâm Alimleri Barış ve Sağduyu İnisiyatifi çok daha aktif hale getirilmeli ve sık sık yapılacak toplantılarla Türkiye'nin bu konulardaki Diyanet ve İlahiyat tecrübesi kafi derecede tanıtılmalıdır.

KAYNAKLAR

Kur'ân-ı Kerîm

Kütüb-i Tis'a (Dipnotlardaki numaralandırma, *el-Mu'cemü'l-müfehres li-elfâzi'l-hadîsi'n-nebevî* adlı konkordanstaki tertip esas alınarak yapılmıştır.)

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.

Afâif fî hicâb ve edilletü vucûbi setri'l-mer'e.

Ali el-Kârî, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî el-Herevî, ***Mirkâtü'l-mefâtîh***, Beyrut 2001.

Âlûsî, Ebü's-Senâ Şihâbüddîn Mahmûd b. Abdillâh b. Mahmûd el-Hüseynî, ***Rûhu'l-meânî fî tefsîri'l-Kur'âni'l-azîm ve's-seb'i'l-mesânî***, Beyrut 2009.

Arif, Mehmed, ***Bin Bir Hadis***, Kahire 1325.

Aynî, Bedrüddin Mahmud b. Ahmed, ***Umdetu'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî***, Beyrut ts.

Azîmâbâdî, Ebü't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî ed-Diyânüvî, ***Avnü'l-mabûd***, Beytü'l-efkâr ed-Devliyye, Ammân ts.

Babertî, Ekmelüddîn Muhammed b. Mahmûd b. Ahmed el-Bâbertî er-Rûmî el-Mısrî, ***Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviyye***, Beyrut 2009.

Bennâ, Abdurrahman, ***Bulûgu'l-emânî min esrâri'l-fethi'r-rabânî***, Amman ts.

Bezzâzî, Muhammed b. Şihâb, ***el-Fetâve'l-Bezzâziyye***, Beyrut 1986.

Bıyık, Mustafa, ***Armegedon ve Tanrı Krallığı***, Ankara 2008.

Bilmen, Ömer Nasuhi, ***Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılahât-ı Fıkhiyye Kamusu***, İstanbul 1950.

Buhârî, Ebû Muhammed İsmâîl, ***et-Tarihu'l-Kebîr***, Haydarâbâd 1360-1363.

___________, ***et-Târihu's-Sagîr***, Kahire 1977.

Büyükkara, Mehmet Ali, "Günümüzde Selefilik ve İslâmî Hareketlere Olan Etkisi", ***Tarihte ve Günümüzde Selefiler***, İstanbul 2014.

Cessâs, Ahmed b. Ali Ebu Bekr er-Razî, ***Ahkâmü'l-Kur'ân***, Beyrut 1992.

Çakan, İsmail Lütfi, ***Hadislerle Gerçekler,*** İstanbul 2003.

Dabiq, 1436/8-9.

Dahlân, Ahmed b. Zeynî, ***ed-Dürerü's-seniyye fi'r-red ale'l-Vehhâbiyye***, Mısır 1319.

Davudoğlu, Ahmed, ***Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi***, İstanbul 2013.

Demir, Hilmi, ***Selefiler ve Selefî Hareket Işid Ne Kadar Sünnidir?***, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü (Özel Rapor), Ağustos 2014.

Ebrârî, Muhammed Cihad, ***(IŞ)İD Çerçeve Metni***, SAMER Raporu.

ed-Devle el-İslâmiyye tettehız mine't-tekfîr akîde ve'l-irhâb menhec (http://www.alarab.co.uk/m/?id=30354).

el-Kavlü'l-fasl fî meşrûiyyeti hedmi'l-kubûri'l-mez'ûme li enbiyâillâh (aleyhimü's-selâm), 1435. *https://alhimma.wordpress.com/2016/01/18*

Eserî, Ebû Zehrâ, *el-Kavlü's-sâfî fî sıhhati bey'ati'ş-şeyh selîli âli beyti'n-nübüvveti Ebî Bekr el-Kuraşî el-Huseynî el-Bağdâdî sümme es-Sâmerrâî*.

Filistînî, Ebu'l-Hasen, *Rudûd ve telmîhât alâ münkirî'l-ameliyyât*. (https://ia601007.us.archive.org/2/items/hmm-rdd/rdd.pdf)

Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed, *İhyâu ulûmi'd-dîn*, İstanbul 1985.

Hâkim, Hâkim b. Muhammed b. Abdillâh en-Nîsâbûrî, *el-Müstedrek ala's-Sahîhayn*, Beyrut ts.

Hamîdullah, Muhammed, *İslâm'da Devlet İdaresi*, çev. Kemal Kuşçu, Ankara ts.

Harun, Abdüsselam, *Tehzîbü Sîreti İbn Hişâm*, Beyrut 2014.

Hâşimî, Abdullah b. Abdullah, *Tahzîru't-Tâiş min dalâli Dâiş*, Dâru Mâcid el-Asîrî 2015.

Hâşimî, Hişâm, *Âlemu Dâiş*, London 2015.

Hatiboğlu, Mehmed Said, *Hz. Peygamber ve Kur'ân Dışı Vahiy*, Ankara 2009.

Heyet, *ed-Dürerü's-seniyye fi'l-ecvibeti'n-Necdiyye*, [y.y.] 1996.

Heyet, *el-Fetâve'l-Hindiyye*, Beyrut 1986.

Heyet, *Sorularla İslâm*, DİB Yayınları, Ankara 2015.

Heysemî, Ebü'l-Hasan Nûreddîn Ali b. Ebî Bekr b. Süleymân, *Mecma'u'z-Zevâid ve Menba'u'l-Fevâid,* Beyrut 1987.

Hüseyn b. Mahmûd, *Meseletü kat'i'r-ruûs (câizetun bi nassi'l-Kur'ân ve's-sünne ve fi'li's-sahâbeSahâbe)*, 2014/1426.

İbn Abidîn, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz el-Hüseynî ed-Dımaşkî, *Reddü'l-muhtâr*, Riyad 2003.

İbn Dakîk el-'Îd, Ebü'l-Feth Takıyyüddîn Muhammed b. Alî b. Vehb el-Kuşeyrî, *İhkâmü'l-ahkâm*, Beyrut ts.

İbn Ebi'l-'İzz, Sadrüddîn Muhammed b. Alâüddîn Ali b. Muhammed, *Şerhu'l-akideti't-Tahâviyye*, Kahire ts.

İbn Hacer el-Heytemî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Muhammed el-Heytemî, *Tuhfetü'l-muhtâc*, Mısır 1938.

İbn Haldûn, Abdurrahmân b. Muhammed, *el-Mukaddime*, Beyrut ts.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fida İsmâil b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Beyrut 2004.

İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim, *el-İhtilâf fi'l-lafz ve'r-redd ale'l-Cehmiyye ve'l-Müşebbihe*, Beyrut 1985.

İbn Teymiyye, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Abdilhalîm b. Abdisselâm, *el-Fetâve'l-Kübrâ*, Beyrut 1987.

İbnü'l-Hümâm, Kemâlüddîn Muhammed b. Abdilvâhid b. Abdilhamîd es-Sivâsî, ***Fethu'l-kadîr***, Bulak 1316.

İsfehânî, Râgıb, ***el-Müfredât fi garîbi'l-Kur'ân***, Mekke ts.

İzmirli İsmail Hakkı, ***Yeni İlm-i Kelâm***, İstanbul 1339-1341.

İzzetbegoviç, Aliya, ***Konuşmalar,*** çev. Fatmanur Altun-Rıfat Ahmetoğlu, İstanbul 2007.

Karadaş, Cağfer, "Mürcie'nin Mezhepliği Problemi ve Ebû Mansûr el-Mâturîdî", Milel ve Nihal Dergisi, 2010, C.VII, sy.2, s. 191-221 (http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php).

Kemal b. Ebî Şerîf, ***Kitâbü'l-Müsâmere***, İstanbul 1979.

Khwajamir, Mehterkhan, ***Afganistan'da İslâm Ceza Hukukunun Kanunlaştırılması***, N.E. Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2015.

Konstantiniyye, 1436/1-4.

Kummî, Sa'd b. Abdullah, ***Kitâbü'l-makâlât***, Tahran 1963.

Kutlu, Sönmez, ***İslâm Düşüncesinde İlk Gelenekçiler***, Ankara 2000.

Kürlânî, ***el-Kifâye***, Beyrut 1986.

Makdisî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr el-Bennâ, ***Ahsenü't-tekâsîm,*** (nşr. M.J. De Goeje), E.J. Brill 1906.

Mansûr, Ebu Abdullah Muhammed, ***ed-Devletü'l-İslâmiyye beyne'l-hakîka ve'l-vehm***, y.y., ts.

Mergînanî, Ebü'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergânî, ***el-Hidaye***, Daru'l-Farfur, Dimaşk 2006.

Mevsılî, Ebü'l-Fazl Mecdüddîn Abdullāh b. Mahmûd b. Mevdûd, ***el-İhtiyâr***, Beyrut 1975.

Molla Hayâlî, Şemseddin Ahmed, ***Haşiye alâ Şerhi'l-Akâid***, İstanbul 1308.

Molla Kestelî, Muslihuddin Mustafa b. Muhammed Kestelî, ***Hâşiye alâ Şerhi'l-Akâid***, İstanbul 1308.

Muhaysinî, Abdullah Muhammed, "Tatbîku'l-hudûd fî mîzâni'ş-şerîatî'l-İslâmiyye", ***Îhâât Cihâdiyye***, 1437/2.

Muttakî el-Hindî, Alî b. Hüsâmiddîn b. Abdilmelik b. Kadîhân, ***Kenzü'l-ummâl fi's-süneni'l-akvâl ve'l-efâl***, Beyrut 1985.

Müberred, Ebü'l-Abbâs Muhammed b. Yezîd b. Abdilekber b. Umeyr, ***el-Kâmil fi'l-lüga ve'l-edeb***, nşr. Abdülhamîd el-Hindâvî, y.y. ts.

Napoleoni, Loretta, ***İslâm ve Modern Cihat***, çev. F. Çeçen – A.F. Çeçen, İstanbul 2014.

Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb, ***es-Sünenü'l-kübrâ***, Beyrut 2001.

Nesefî, Ebü'l-Muîn Meymûn b. Muhammed b. Muhammed b. Mu'temid, ***et-Temhîd li kavâidi't-Tevhîd***, Kahire 1986.

Okur, Kaşif Hamdi, "İslâm Hukukunda İrtidat Fiili İçin Öngörülen Asli Yaptırım Üzerine Bazı Düşünceler", ***Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi***, 2002/1 (http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php).

Özel, Ahmet, ***İslâm ve Terör***, İstanbul 2007.

Paçacı, Mehmet, “Hadiste Apokaliptisizm veya Fiten Edebiyatı”, ***İslâmiyât***, 1998/1.

Rakb, Salih Huseyn, ***ed-Devletü'l-İslâmiyye (Dâaiş)***, Gazze 2015.

Râzî, Ebû Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyn, ***Meâlimu usûli'd-dîn***, Kahire ts.

Remlî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Ahmed b. Hamza, ***Nihâye-tü'l-muhtâc***, Beyrut 2003.

Rıfâî, İbrahim er-Râvî, ***Risâletü'l-evrâkı'l-Bağdâdiyye fi'l-havâdisi'n-Necdiyye***, İstanbul 2002.

Risâle Meftûha ile'd-doktor İbrahim Avvâd el-Bedrî el-Mulakkab bi “Ebû Bekr el-Bağdâ-dî”. (http://www.lettertobaghdadi.com/14/arabic-v14.pdf)

Sâbûnî, Nureddin, ***el-Kifâye fi'l-Hidâye***, Beyrut 2014.

Semerkandî, Ebü'l-Kāsım İshâk b. Muhammed b. İsmâîl el-Kâdî el-Hakîm, ***es-Sevâdü'l-a'zam***, İstanbul 2013.

Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed, ***el-Mebsût***, İstanbul 1983.

Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed, ***Şerhu's-Siyeri'l-kebîr***, Beyrut 1997.

Seydişehrî, Mahmud Esad b. Emîn, ***Târih-i İlm-i Hukuk***, İstanbul 1331.

Seyyid Bey, Mehmed Seyyid, ***Hilâfet ve Hâkimiyet-i Milliye***, Ankara 1339.

___________, ***Medhal***, İstanbul 1333.

Suâl ve cevâb fi's-sebyi ve'r-rikâb, Dîvânü'l-buhûs ve'l-iftâ, 1436. (https://ia902703.us.archive.org/4/items/Reqap03/Reqap_03.pdf)

Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb, ***el-Mu'cemu'l-kebîr***, Bağdat 1978.

Tahiroğlu, Bülent, “Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik”, ***İÜHFM***, 1979-1981/1-4.

Tarsûsî, Ebû İshâk Necmüddîn İbrâhîm b. Alî b. Ahmed, ***Tuhfetü't-Türk fîmâ yecibu en yu'mel fi'l-mülk***, Beyrut 1992.

Teftazânî, Sa'düddîn Mes'ûd b. Fahriddîn Ömer b. Burhâniddîn Abdillâh el-Herevî el-Horâsânî, ***Şerhu'l-Akâid***, İstanbul 1308.

Temîmî, Osman b. Abdurrahman, ***İ'lâmü'l-enâm bi mîlâdi devleti'l-İslâm***.

Topaloğlu, Bekir,– Çelebi, İlyas, ***Kelam Terimleri Sözlüğü***, İstanbul 2010.

Türkî el-Binalî, ***Müddû eydîküm li beyati'l-Bağdâdî***.

Vatandaş, Selim, “Işid ve Türkiye'de Işid Tartışmaları”, Bilgi Analiz, 2014/1.

Vloten, Van, ***Emevi Devrinde Arap Hâkimiyeti Şia ve Mesih Akideleri Üzerine Araştırmalar***, çev. Mehmed S. Hatiboğlu, Ankara 1986.

Yardım, Ali, “Fetih Hadisi Üzerine Bir Araştırma”, ***DİB Dergisi***, XIII/2.

Zehebî, Şemsüddin Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân, ***Siyeru âlâmi'n-nübelâ***, Beyrut 1983.

Zürkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdilbâki b. Yûsuf, ***Şerhu'l-Muvattâ***, Mısır 1310.

REPUBLIC OF TURKEY
PRIME MINISTRY
PRESIDENCY OF RELIGIOUS AFFAIRS
HIGH BOARD OF RELIGIOUS AFFAIRS

RELIGIOUS EXPLOITATION AND TERRORIST ORGANIZATION

ISIS

OCTOBER 2016 - ANKARA

Prepared by
High Board of Religious Affairs

Coordinated by
General Directorate of Religious Publications

Designed by
Uğur Altuntop

High Board of Religious Affairs Resolution No: 05.10.2016/18

Print
TDV

General Directorate of Religious Publications
Department of Printed Publications
Tel: +90 (312) 295 72 93 • Fax: +90 (312) 284 72 88
e-mail : diniyayinlar@diyanet.gov.tr

CONTENTS

INTRODUCTION

In the face of alarming developments, spearheaded by terrorist organization DEASH, which grew dire enough to threaten the safety of the Islamic world, the Presidency of Religious Affairs issued a call for common sense on 18.06.2014 with the awareness of its responsibilities against the Ummah of Islam and the family of humanity. Translated into eight different languages, the call made a tremendous impact worldwide, garnering massive support from all over the Islamic world. Subsequently, the Presidency gathered "World Islamic Scholars Initiative for Peace and Common Sense" on 17-19.07.2014 due to the insistent demands from Muslim institutions, organizations, and representative offices in various countries. The meeting elaborately covered developments that had been threatening peace and common sense in the Islamic world; the final declaration issued after the meeting shared with the global public the shared opinion of scholars representing the world of Islam.

In order to provide a healthy perspective for the public about DEASH, our Presidency published the work titled "The Fundamental Philosophy and Religious References of Daish" (Ankara, 2015)[1] afterwards. Said report supplied healthy information about the organization known through various media including social media; it constructed a framework that would be the basis for any future studies to be conducted on the organization's basic philosophy and style of approach. However, the multitude of questions directed at the Presidency about DEASH from inside and outside the country, and the fact that it became imperative beyond mere necessity to give further information to especially the youth about this organization and its acts made it obligatory to compile a more extensive report. To that end, at the High Board of Religious Affairs meeting dated 18.11.2015 with participation of the President of Religious Affairs, it was decided that the necessary efforts would be initiated to make up a new report that would analyze issues further and show the organization's own publications and documents as reference. The efforts of the Presidency of Religious Affairs in this field become all the more meaningful given the fact that the necessary emphasis on this topic has unfortunately not been placed in the world of Islam so far.

1 The abbreviation used as "DAESH" in the aforementioned report published by the Presidency of Religious Affairs on 16.08.2015 has been changed as "DEASH (Al Dawla fil Iraq wa'al Sham) based on the Presidency of Religious Affairs Circular dated 11 December 2015.

While Presidency's previous report on the ideology and mindset of the organization largely fulfilled the need in terms of informing the public, new developments have made it necessary to compile a more comprehensive report. This report intends to expand upon the previously established framework, go deeper into the subsections of outlined topics, put forward the organization's approach in a detailed way, and then assess the views in light of an accurate Islamic perspective. As this work is aimed at examining the Islamic understanding of the organization called DEASH and their approach toward religious texts, the information regarding its formation process and structure was taken as a reference as long as it contributed to the said purpose. In short, the report you are reading primarily deals with the religious approach of the organization and reflection of that approach on their doctrine and understanding of fiqh. Effective combat with DEASH and similar groups essentially depends on eliminating all political, social, and economic inequalities. In addition, it is self-evident that mainstreaming an accurate and reasonable understanding of religion in our country and in the world of Islam as well as elevating the level of scholarly efforts would play a crucial role in fighting these groups which have a propensity to trap the youth using a number of religious arguments. One of the goals of this report is to make a contribution to the related awareness-raising process.

There are economic, political, sociological, and cultural reasons for the recent increase in the number of organizations similar to DEASH and for the fact that young Muslims easily fall into the trap of these groups which have a tendency for violence. In that context, the following observations can be made about Muslims living in Western countries: Millions of Muslims who had immigrated from Muslim countries to Western Europe and North America since the Colonial Age to earn a living were initially welcomed with tolerance; however, when it became clear they were there for good and they resisted assimilation, an increasingly prejudiced attitude began to take shape against them. It led to a resurgence of xenophobia and the birth and spread of Islamophobia in those countries when the next generation of Muslim minorities learned the language of the country they lived in and demanded their democratic rights. It was seen in this process that the violent organizations in Islamic countries particularly carried out their propaganda operations on the Muslim youth, who felt marginalized merely for being a Muslim or foreigner in countries they had been born and raised, and Western countries, in spite of this, fell short of working towards resolving the issues. As a result, these ideas that call people to violence spread among Muslim youth. Instead of developing a series of measures and employing policies that would facilitate integration and encourage Muslims to adapt to the Western communities they lived in, European counties discriminated among Muslims as the moderate and the radical with an arrogant and imperious attitude, which they then spread through mass media and eventually it drove Muslims into a constant siege mentality with-

in the Western society. It was inevitable that this was going to cause identity crisis and a psychological sense of inferiority among Muslim youth.

These points must be emphasized regarding the impact of recent global events on the Muslim world: The invasion of Afghanistan and Iraq, the September 11 Attacks, the imposed deadlock on the Palestine issue, andthe utter silence or very few weak reactions from the world against the anti-democratic suppression of democratic requests in Arab Spring have caused the spread of desperation and despair in Muslim countries.

Casting Sunni Arabs widely out of the government with sectarian policies after the invasion of Iraq gave radical groups the opportunity they needed. And the groundwork was laid in every respect for emergence of the inhumane organization known today as DEASH.

This should be kept in mind while evaluating the report: organizations such as DEASH are a concept produced in modern times by political, economic, and social injustice, international power struggles, and ensuing conditions. It is not right to consider them a consequence and product of some sort of a religious quest or an interpretation of Islam. In addition, DEASH and similar organizations express themselves through a religious discourse, and make the utmost use of hadith and verses to back their arguments. However, religious discourse is a result and appearance rather than reason; in other words, even when we assume that they do not have religious references, it is inevitable that the current international conditions and factors will bring out similar movements. They are only using Islam's language only because the outcome of said causes and conditions have manifested themselves in the Muslim region. If the same situation had occurred in India or China, Indians and the Chinese would have probably adopted a language in relation with Hindu and Confucian narratives.

In summary, it would be a rather naïve expectation to think that misinterpreting hadith and verses has made way for this organization and that we can only get rid of them by rectifying our religious understanding. For this reason, it is necessary to develop a healthier attitude and get out of this state, which constantly keeps the Muslim world in a defensive position and causes it to waste its energy in wrong places and therefore leaves Muslim communities in a reactionary stance. We should keep in mind that only by eliminating the injustice could we be able to clear away DEASH and similar organizations which are products of the modern era, the unjust conditions, and the specific international factors.

In the context of the organization's formation; the process that goes from Abu Musab al-Zarqawi, who fought the Russians in Afghanistan and later carried on his activities in Jordan and Iraq, to the taking over of Abu Bakr al-Baghdadi has been covered in nu-

merous works by experts in political science, international relations, terror, and strategy, and it has been examined from various aspects. The global and local causes that laid the groundwork for its development –some of which we have pointed out- have also been discussed at length in the related literature. In this regard, the human source that forms and feeds the organization and their characteristics are important in terms of a healthy analysis of DEASH's religious ideology. It is significant that the young members that constitute the organization's backbone had to live in war territories for years under the shadow of violence and savagery, unable to receive any education. The second young group that joins the organization consists of children of immigrants, called "colonial immigrants," who were ostracized and scorned in Europe. Having born of Muslim parents, these kids have taken refuge in Islam as an ideology due to suffering a grave identity crisis. The third group is the recently-converted young Muslims. Their misfortune is to learn Islam from other Muslims who are going through an identity crisis. Therefore, they have also leaned towards violence. The common denominator of all three groups is that they have adopted the mentality of practices, violence, and hatred they picked from hadith and verses that reflect the battle conditions and conjecture of the early Islamic era, instead of the high values and teachings of Islam formulated as faith, deed, and morals which can be considered Islam's main message.

It has been highlighted that the radicalization tendency is influential in choosing to join the group for newly-converted Western members called "homegrown" who take up a considerable portion of DEASH's human source, and for next-generation Muslims who grew up in Western countries. It is said that organizations like DEASH offer a so-called holistic ideal to the youth to mend and rebuild themselves, who are in a deep conflict with the value system, order, and ideals of the society they live in and who have combined their exclusion with hatred. In that context, "Islamization of radicalism" is brought up. However, it is well-known that there are very different motives that lead people to the process called radicalism. It should not escape your attention that a radicalization process which uses Islamic motifs is possible just like how Islamophobia, which can be considered the reemergence of the Crusader mentality today, has surfaced despite the love-themed narratives in modern Christian literature, and how Buddhist monks tortured Muslims in Arakan despite the peaceful elements in the Buddhist teaching. However, it should be expressly stated that it does not in any way stem from Islam's own dynamics. With that being the truth, in order to set forth that DEASH and similar groups have exploited Islamic values,the next section of this report will include scholarly analysis demonstrating that the organization does not rely on a consistent method to obtain religious knowledge. In that sense, the narratives produced by the organization in fields of faith and deed and their acts in practice will be analyzed in light of traditional and modern scientific approaches.

I. DEASH'S UNDERSTANDING OF RELIGIOUS KNOWLEDGE

A. DEASH'S UNLAWFULNESS OR ABUSE OF RELIGIOUS TEXTS

While teaching the principles of Islam, Prophet Muhammad (s.a.w.) also taught the methods of understanding and implementing the hadith and verses. Accordingly, Muslims came up with "usul al-din" (principles of religion) to figure out and interpret the fundamentals of faith based on the Holy Quran and Sunnah of the Prophet (s.a.w.). In addition, they developed a discipline named "usul al-fiqh" (principles of Islamic jurisprudence) to explain the formation process of religious rulings and set the rules for an accurate understanding of religion. The Prophet (s.a.w.) had taught the Sahabah generation how to understand and implement the Holy Quran, who then passed on the religious rulings they had learned from the Prophet (s.a.w.) to their pupils from the Tabi'un generation. The ways of reaching a solution in newly-encountered issues were determined by considering the practices of the Sahabah generation; as the accumulation of knowledge passed on from generation to generation, schools of Islamic philosophy and jurisprudence developed a very consistent, sophisticated, and sound understanding of religion. There were also attempts while the Sahabah were still alive to build verdicts by interpreting verses solely based on the text and the wording, remaining outside the aforementioned process without any grasp of the "knowledge" passed on by the Prophet (s.a.w.) or studying as the pupils of the jurist Sahabah.

An approach that decontextualizes verses of the Quran and disregards the main goals (maqasid al-Shariah) of hadith and verses was first brought up by a group known as the Kharijites. One of the most striking interpretations was voiced by Nafi ibn al-Azraq, a Khawarij leader. He made a tragic deduction from the verse "…My Lord, do not leave upon the earth from among the disbelievers an inhabitant. Indeed, if You leave them, they will mislead Your servants and not beget any but immoral, ungrateful ones." (Nuh, 71/26-27) which is a cry to Allah the Exalted from Nuh who was frustrated with the disinterested attitude and pressure of his tribe. He made the interpretation based on this verse that even the preadolescent children of Khawarij opponents, who were declared unbelievers,

could be killed.[2] This example shows how a verse was decontextualized, misinterpreted, and turned into an argument that justifies the slaughter of innocent people. The attitude of Khawarij, which can be considered the prototype of groups like DEASH in terms of exclusionist religious discourse, is maintained by their modern successors. Ibn Abbas, who was sent by Ali to negotiate with the Khawarij, had to remind them that they were distant from the Prophet's (s.a.w.), and that's why they could not benefit from their knowledge, and therefore they were devoid of a healthy religious understanding.[3] Similar criticism is directed at DEASH today, saying that they are trying to make deductions from hadith, verses, and age-old works despite their lack of necessary scholarly capacity. Moreover, it has no basis in the scholar tradition of Islam. It is also evident that there is and will be no legitimate basis for DEASH's decontextualizing of verses and making interpretations without regard for other related evidence and the primary goals of religion.

DEASH's approach is eclectic and arbitrary while referring to hadith, verses, and works in our tradition. Moreover, it is seen that they place special emphasis on authors such as Ibn Taymiyyah and Muhammad ibn Abd al-Wahhab. The compilation titled Majmu al-Fatwa that contains the works of Ibn Taymiyyah, ibn Abd al-Wahhab's Kitab at-Tawhidand the commentaries written by his followers on the book, and the collected works titled as Ad-Durar As-Sanniyyah containing the works of ibn Abd al-Wahhab and his followers are among the frequently used references in the organization's publications. For this reason, emphasis must be placed on the salafi perspective as DEASH attempts to look like a part of it to legitimize itself.

B. THE SOURCE DEASH USES AS A STEP FOR THEIR DISTORTION: THE LITERALIST-SALAFISTYLE

In Islamic philosophy, the word "Salaf" is used to refer to the early generations, especially the Sahabah and the Tabi'un. The attitude confined to the framework offered by the hadith and verses without any interpretation especially in matters of faith was also generally referred to as "salafi attitude" and the hadith experts and jurists who adopted this style were called "salafis."[4]

Today, DEASH and similar groups have set off on a quest to attain legitimacy by relating themselves to al-Salaf al-Salihun (the early generations). They pick literalist tendencies, mostly among the salaf, that will serve them as a basis. Among the related sources of reference, the group called Ahl al-Hadith and Ashab al-Hadith stands out. Ibn Taymiyyah and Ibn Qayyim al-Jawziyyah are individuals they use as reference. Muhammad ibn Abd

2 Mubarrad, ***al-Kamil fil-luga wal-adab***, pub. Abd al-Hamid Hindawi, y.y. ts., III, 105.

3 Al-Nasa'i, Sunan Al-Kubra, Beirut 2001, "Khasais", 51, no. 8522; Ibn al-Humam, ***Fath al-Qadir***, Bulak 1316, IV, 410.

4 See İzmirli İsmail Hakkı, ***Yeni İlm-i Kelâm***, Istanbul 1339-1341, I, 98.

al-Wahhab comes to the forefront as a source of reference in the modern age. In the 18th century when Muhammad ibn Abd al-Wahhab lived, it was said while inquiring into the reasons for negative conditions in the Islamic world and the reforms made that people had steered away from the pure understanding of Islam, imitation and fanaticism had become a disease, the comments based on hadith and verses had been replaced by the personal thoughts and ideas of the ulama, and many superstitious beliefs had infiltrated into Islam through Sufism. This attitude gradually intensified in the following centuries. These reformist tendencies that arose in the early modern and modern eras called for a return to the pure understanding of Islam in the early period, i.e. the salaf era, and made it their motto. The term "Salafiyyah" came to the forefront in the 20th century to roughly describe this style.[5]

The conjecture in the Islamic world in 20th century also paved the way for the salafi style to become a political idea. The Salafist political movements in Egypt and Pakistan were effective especially during the Cold War. Jihadist movement after the invasion of Afghanistan had the same trend. Radical groups that emerged or grew more active in the post-September 11 period also have a salafi trait to their religious perception. DEASH legitimizes itself with that kind of a salafi style; and their main source of influence is the Wahhabi movement which took shape in the 18th century around the ideas of Muhammad ibn Abd al-Wahhab and later turned into an ideology in the modern era. The references DEASH uses in their texts show that they are close to the Wahhabi style. However, it is not possible to position all of the current salafi movements at the same point and say they are all prone to violence. There are different classifications to indicate the difference such as "Reformist Salafis," "Revolutionist Salafis," "Wahhabi Salafis" or "Saudi Salafis," and "Jihadist Salafis."[6] There are deep splits in opinion in certain salafi groups particularly in terms of political stance and use of violence. In fact, it is a clear indication of this point that there are serious accusations and criticism towards the government of Saudi Arabia in DEASH publications. The split between Saudi Salafis and Jihadist Salafis demonstrates the difference of political attitude between two movements that feed on the Salafi-Wahhabi style. In that context, using the term revolutionist movements for groups that are prone to violence seems more accurate as it does not include any abuse of a Quranic concept such as jihad.

DEASH's relation to the exploited salafi style manifests itself as the standing out of the literalist character in their statements. However, it is far away from being a systematic

5 Mehmet Ali Büyükkara, "Günümüzde Selefilik ve İslâmî Hareketlere Olan Etkisi", *Tarihte ve Günümüzde Selefiler*, Istanbul 2014, p. 485.

6 Hilmi Demir, *Selefiler ve Selefî Hareket Işid Ne Kadar Sünnidir?*, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü (Özel Rapor), August 2014, p. 14; Büyükkara, "Günümüzde Selefilik ve İslâmi Hareketlere Olan Etkisi", p. 488 et al.

and coherent approach. Indeed, their approaches are entirely arbitrary and eclectic; and thus it is understood that the religious approach of DEASH lacks any methodology.

C. CHARACTERISTIC OF DEASH'S IDEAS: ECLECTIC PRAGMATISM AND LITERALISM

Ideologies are described as "a distorted image of truth." They include truth at their core. However, the product is a distorted reflection of it. Primary references used by DEASH and similar groups are in primary sources accepted by all Muslims such as the Quran, Sunnah, Tafsir, Hadith, and Fiqh literature. However, the process of distortion manifests itself in the style those are utilized. For example, the verse which describes Allah Almighty's domination over the universe saying, "*Unquestionably, His is the creation and the command*." (Al-A'raf, 7/54) was shown by the organization in their articles as the basis for the verdict to stay away from the "elections of idolatry" in Turkey.[7] By eclectically reading the Quran for a practical purpose, they suggest their militants that they read it without any prior knowledge. Abu Bara al Hindi, a member of the group, said this in a footage published in July 2014: "Open the Book and read the verses on jihad. It will be all clear. All the scholars tell me (This is lawful, that is unlawful, that is not the time for jihad)… Leave all that aside and read the Quran. You will find out what jihad is!"[8] This is a striking example demonstrating the lack of principles in their strategy. From that aspect, it is clear someone trying to understand the hadith and verseswithin a certain principle and capacity someone cannot be easily manipulated into becoming a live weapon. In a December 2001 interview, Bin Laden himself glorified the lack of principle and the shallowness saying, "The young people who carry out operations are not followers of a fiqh in the general sense of the word. The only fiqh they acknowledge is what has been brought by the Prophet." Similar statements are found in a treatise of Juhayman al-Otaybi, the leader of al-Haram occupation in 1979. Al-Otaybi wrote that the members of his group did not seek advice from the ulama they did not trust, they only consulted hadith collections and respected interpretation of Salafiyyah to learn about religious matters, and in this way Allah provided them with more information.[9] As these statements confirm one another, they also give insight into how radical salafi groups approach sources of religious knowledge. Considering that DEASH and similar groups appoint individuals without deep knowledge of fiqh in fatwa offices, it becomes much clearer why their fiqh practices are so shallow and inadequate.

As is seen, organizations such as DEASH have no ulama and therefore possess an entirely modern character. Scholars who do not support such movements are people whose

7 *Konstantiniyye*, 1437/4, p. 62.

8 *Risâle Meftûha ile'd-doktor İbrahim Avvâd el-Bedrî el-Mulakkab bi "Ebû Bekr el-Bağdâdî"*, p. 4-5 (http://www.lettertobaghdadi.com/14/arabic-v14.pdf).

9 Büyükkara, "Günümüzde Selefilik ve İslâmi Hareketlere Olan Etkisi", p. 504-505.

views are not respected by them. Any scholar who makes the smallest critique of their actions can be accused of all sorts of things including being a Zionist.[10] And they declare why the views of scholars who do not join them are unreliable with the slogan "the qa'id (those who do not in jihad) cannot issue fatwas to the mujahedeen."[11] Consequently, an introverted organization that does not make healthy use of accurate sources is a convenient place for tendency to violence.

10 Hisham al-Hashimi, ***The World of Deash***, London 2015, p. 46.

11 Abdullah b. Abdullah al-Hashimi, ***Tahzîru't-tâiş min dalâli Dâiş***, Dâru Mâcid el-Asîrî 2015, III, 129.

II. THEIR VIEW ON THEOLOGICAL CONCEPTS

A. WHO IS A MUSLIM?

To answer this question with one sentence, according to the organization's opinion, a Muslim is someone who obeys DEASH or lives in regions controlled by them. DEASH interprets for their own benefit the ideas on faith by the Salafi-Wahhabi style, which they have adopted, and the reflection of this can be seen in their dismissive and alienating attitude toward other Muslims. The Salafi-Wahhabi concept of faith was summarized in a contemporary work as follows: "Faith is about affirmation by heart, acknowledgment by word, and performance of deeds. Absence of one will impact faith. The belief regarding Allah and His attributes should be as stated in the Quran and hadith. Interpreting the allegorical verses and informative attributes in light of principles and fundamentals obtained from decisive verses as in the science of discourse is not permissible. Tawhid has facets of rububiyyah, uluhiyyah, and deeds. All these facets must be there in whole when acknowledging the oneness of Allah. A person with a lack of intellect and deed in this regard would be violating Islamic principles; therefore, it would mean rejecting religion and they would be declared an unbeliever. A person who commits major sins would also be a disbeliever but it would notrender a person non-Muslim.[12] Shirk and kufr are not to be tolerated for any reason whatsoever. Putting off the verdict of shirk and kufr just because it has emanated from Muslims or being flexible in certain reasonable ideas on the issue would mean-*irja*(postponement). It is a practice of the bi'dahist Murji'ah sect and should be avoided. *Al-Wala*, i.e. befriending believers, and *wal-Bara*, i.e. keeping away from unbelievers and opposing them, is one of the most important doctrines."[13]

On the other hand, according to the definition of faith which is adopted by schools of Maturidi and Ash'ari that represents the majority of Ahl al-Sunnah, the real important matter in faith is affirmation. Acknowledgement is a must for a person to be considered Muslim in the world.[14] Deeds are not included in the nature of faith. However, even the Ahl al-Hadith group of Ahl al-Sunnah which included deeds in faith did not –mainly- consider the lack of deeds a reason to be completely rendered non-Muslim by defining certain

12 On this issue also see Heyet, ***ed-Dürerü's-seniyye fi'l-ecvibeti'n-Necdiyye***, [y.y.] 1996, I, 480-484.

13 Büyükkara, "Günümüzde Selefilik ve İslâmi Hareketlere Olan Etkisi", p. 486.

14 Abu al-Mu'in an-Nasafi, ***al-Tamhid li-qawaid al-Tawhid***, Cairo 1986, p. 377-378; Nur al-Din al-Sabuni, ***el-Kifâye fi'l-Hidâye***, Beirut 2014, p. 353; Fakhr al-Din al-Razi, ***al-Ma'alim fi usul al-din***, Cairo ts., p. 127. Some scholars from the same schools included acknowledgment by word in the nature of confirmation.See Kemal b. Ebī Şerīf, ***Kitâbü'l-Müsâmere***, Istanbul 1979, p. 286-287.

sub-distinctions. But they accepted that faith would increase or decrease in those cases.[15] These approaches offer an inclusive perspective that enable those who commit big sins to be considered Muslim. However, DEASH's viewpoint on faith which bears resemblance to the faith and kufr understanding of Mu'tazilites and Kharijites nurtures alienating and dismissive attitudes that may lead to practices of takfir. Indeed, Abu Omar al-Baghdadi, the leader of the group before Abu Bakr al-Baghdadi,decided to destroy the structures regarded as a reflection of shirk as the first of nineteen principles that define the organization's doctrine. The organization adopts it as a doctrine that the Shiites are a polytheist, apostate, and disbelieving community, establishing a political party and participating in the election is an act of blasphemy, and clashing with the police and soldiers of taghut regimes is a religious obligation.[16] These facts are a testament to what DEASH understands from the concept of doctrine.

B. WHAT IS APOSTASY AND WHO IS CALLED AN APOSTATE?

Apostasy is the abandonment of Islam by a Muslim by openly rejecting it or converting to another religion. An apostate refers to someone who has abandoned Islam by rejecting it and joined the enemy (therefore can be fought against). However, DEASH describes apostate as "the term referring to someone who, despite sound faith, commits any acts or utters any words deemed forbidden by Shariah, hence becoming rendered a non-Muslim."[17] By doing that, they state that the actions and words which count as disobedience should also be considered apostasy. However, if there is no sincere rejection behind words and actions, it is not right to regard a person as disbeliever. Because kufr is divided into two categories: Actual kufr and judicial kufr. Actual kufr is when a person renounces their religion of their own volition and proclaims it without any pressure or force. If there is intimidation (iqrah) or pressure, the declaration and confession is deemed void. Judicial kufr is when somebody is accused by others of "becoming a disbeliever" due to their words or actions. Such labeling must be carefully avoided. Because having faith is up to a person's own will. Only their statements must be considered valid in this case. As a matter of fact, the Prophet (s.a.w.) did not declare even the hypocrites as disbelievers. For they declared being believers and since there is no possibility of seeing into their hearts, they cannot be deemed disbelievers. However, they are indeed disbelievers by Allah Who knows their hearts. And it will be known by all with the Day of Judgment. However, since nobody can know a person's heart but Allah, any verdict on the issue must be taken with great caution.

15 For further information on the approach of Ahl al-Hadith regarding faith,see Sönmez Kutlu, ***İslâm Düşüncesinde İlk Gelenekçiler***, Ankara 2000, p. 73-152.

16 ***ed-Devle el-İslâmiyye tettehız mine't-tekfîr akîde ve'l-irhâb menhec*** (http://www.alarab.co.uk/m/?id=30354).

17 *Konstantiniyye*, 1436/1, p. 22.

In fact, when Usama ibn Zayd killed someone who had said he was a Muslim during battle, thinking “he became a Muslim out of fear”, the Prophet condemned and warned him saying, “Did you open and look into his heart?”[18]

What DAESH does is an invalid practice of “judiciary takfir” entirely based on bias. DEASH uses the term “hypocrite” particularly for members of other groups they fight against in Syria. Taking it even further, they even addressed the wives of warriors in other dissident groups and said “their husbands were hypocrites, therefore they would commit adultery if they were to continue their marriage, and for that reason they should leave their spouses and immigrate to areas controlled by DEASH.”[19] Many people are publicly executed for apostasy, which is done as a way of intimidation, and the executions are announced in their media organs.

There is no sanction in the Quran other than tribulation after death for an apostate.[20] When the Prophet’s (s.a.w.) statement on material sanction[21] is evaluated together with the 72nd verse of Surah Ali ‘Imran, it is seen that this is a precaution for a plot against Muslims. In fact, it has been determined in literature that the Prophet (s.a.w.) did not personally take anyone’s life for converting their faith.[22] Having evaluated the evidence with insight, Islamic jurists stressed that the enforcement imposed on apostates is not because of religious conversion, its sanction will be implemented in the afterlife. Imposing worldly sanctions on the apostate stemmed from the perception of the time that conversion was thought as changing a social preference and siding against one’s own society. Fuqaha such as Abu Hanifa who approached the topic from this angle said men would get death penalty; they did not deem any penalty necessary for the women, citing the potential damage it could inflict on the Muslim community.[23] Because death penalty for apostasy is implemented when the person becomes a belligerent, in other words, has the potential of joining the enemy side. These explanations show us that the perception of Islamic jurists also changed based on the conditions of the period. The traditional practice in Islamic literature against apostates finds its meaning within an era’s sense of war and peace, international relations, and legal structure. Indeed, numerous modern fuqaha have expressly stated that the sanction prescribed for apostasy in fiqh literature is periodic. However, despite a lack of scientific capacity to evaluate the hadith, verses, and fiqh rulings within

18 Muslim, “Faith”, 158.

19 Salih Huseyn er-Rakb, ***ed-Devletü’l-İslâmiyye (DEAŞ)***, Gaza 2015, p. 164.

20 Al-Baqarah, 2/217; Ali ‘Imrân, 3/69-91; Al-Ma’idah, 5/54; An-Nahl, 16/106.

21 Bukhari, “Jihad”, 149; Abu Dawud, “Hudud”, 1.

22 Al-Ayni, ***Umdat al Qari***, Beirut ts., XXIV, 80.

23 Serahsî, ***el-Mebsût***, Istanbul 1983, X, 110; Merğînanî, ***el-Hidaye***, Daru’l-Farfur, Dimaşk 2006, II, 462-463; Ibn al-Humam, ***Fath al-Qadir***, IV, 389; Kaşif Hamdi Okur, “İslâm Hukukunda İrtidat Fiili İçin Öngörülen Asli Yaptırım Üzerine Bazı Düşünceler”, ***Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi***, 2002/1, s. 355-356 (http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php).

a social and historical context and using the periodic verdicts of the literature as a tool for intimidation, DEASH continues its executions for apostasy.

C. A TOOL FOR MARGINALIZING AND DEFAMING MUSLIMS: IRJA

The dictionary defines *irja* as postponement or delay. As a religious term, it means grounding religion on faith, putting off deeds, and postponing the ultimate verdict on the lack of deeds. DEASH describes the concept of "irja" and the Murjite style that is claimed to adopt this concept as the most dangerous bidah threatening the faith of Islam. [24]The magazine Dabiq includes the following statements on the issue" :*Salafi scholars have made serious warnings against the bidah of postponement .Because it was a deviant bidah that watered down the religion of Muslims and made major sins and even kufr seem trivial .Through irja, Muslim masses began to abandon their prayers and pursue worldly– and even worse -perverted affairs instead of religious ones .They even turned away from learning religion* [25]" .The reason why irja causes all these negative outcomes is that it excludes deed from the definition of faith and defends that the essence of faith is affirmation by heart and acknowledgment by word .And the emergent mentality was that abandoning religious obligations and committing major sins would not affect one's faith[26].As understood from this approach ,when DEASH refers to irja ,they in fact target the faith understanding of Maturidi and Ash'ari which represent the majority of Ahl al-Sunnah .However ,different meanings have also been attributed to irja in these circles .Because irja has been used throughout history as" a tool for defaming the opponent ".As a result ,each school produced different perceptions on irja and Murji'ah[27].As a matter of fact ,the famed Islamic Geographer Al-Muqaddasi said the following on Murji'ah" :The Murji'ah are those who do not consider deed a part of faith according to Ahl al-Hadith ,who ignore the obligatory deeds according toKarramiyya ,who remain reluctant on the issue of faith according to Ma'muniyya ,and who do not deliver any opinion on mortal sinners according to Mu'tazilite discourse experts ,that is ,they assume a position between two positions and thus lack projection[28]".According to Shiites, "the Murji'ah are those who abstain from finding those against Ali in the wrong ,who consider the entire ahl al-qibla believers due to their apparent affirmation ,and who expect mercy for this[29]".These opinions are important in that they show how much the meaning and scope ascribed to the concept of Murji'ah differs from school to school.

24 Bekir Topaloğlu – İlyas Çelebi, ***Kelam Terimleri Sözlüğü***, Istanbul 2010, p. 158, 236.

25 ***Dabiq,*** 1436/8, p. 39.

26 ***Dabiq,*** 1436/8, p. 42.

27 See Cağfer Karadaş, "Mürcie'nin Mezhepliği Problemi ve Ebû Mansûr el-Mâturîdî", ***Milel ve Nihal Dergisi***, 2010, v.VII, i.2, p. 191-221 (http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php).

28 Al-Muqaddasi,***Ahsan al-taqasim,*** (pub. M.J. De Goeje), E.J. Brill 1906, p. 38.

29 Sa'd b. Abdullah el-Kummî, ***Kitâbü'l-makâlât***, Tehran 1963, p. 5-6, 12.

DEASH describes those they deem Murji'ah as" who do not regard deed as a part of faith and think that lack of deeds will not affect faith as long as one has faith "which runs counter to the description of Murji'ah adopted by Ahl al-Hadith .However ,the group they define as Murji'ah never underestimate deed ;but they think it is better to handle two matters separately based on the phrases" believers "and" committers of good deed "in the Quran .If deed had any value alone ,the deeds of hypocrites would be accepted .Also ,faith without deed was not very much favored by Islam's ulama .However ,all Sunni schools including Ahl al-Hadith that contains Ahmad ibn Hanbal ,Ibn Taymiyyah ,and Ibn Qayyim al-Jawziyyah believe that a person with lack of good deeds is within the bounds of Islam. Ahl al-Hadith opines that faith increases or decreases depending on deed .It was interpreted by other schools as the increase or decrease of faith's strength/quality rather than the increase or decrease of issues of faith.

The reason whyDEASH attacks the Maturidi-Ashari faith perception over irja ,a concept that excludes deed from the scope of faith ,is that it hinders the practice of takfir, DEASH's most important instrument of marginalization.

D .INSTRUMENT OF MARGINALIZING MUSLIMS :TAKFIR

Takfir means claiming a Muslim ,or someone known to be a Muslim ,has committed kufr and they are a disbeliever .It is a fact that the concept was perceived as a weapon in various periods of history and various groups and factions attempted to defame and marginalize their opponents through takfir .Similarly ,it is seen that DEASH practices the act of takfir on any group and their members which they consider to be political enemies ,especially groups that are against them .Reasons for takfir include negotiating with Americans, participating the elections or working as a public servant in Iraqi or Syrian administration. DEASH also declares those released after spending some time in Western prisons as unbelievers ,claiming they would not be released if they did not sell out their religion[30]. Yet, it is intriguing that their leader al-Baghdadi was also imprisoned for a while and released afterwards .All these show that the organization uses the concept of takfir as a tool that serves their strategy ,entirely disregarding religious responsibility.

The main approach in Islam regarding takfir is that someone who says they are a Muslim and defines themselves as a Muslim cannot be accused of being a" disbeliever ".A believer is anyone who heartily embraces and verbally states the testimony" ,There is no deity but Allah ,and Muhammad is His servant and messenger ".In this regard ,the Holy Quran States" :*O you who believe ,when you go forth to fight in the cause of Allah ,investigate; and do not say to one who greets you' You are not a believer '!aspiring for the goods of worldly*

30 Salih Hüseyn er-Rakb, *ed-Devle*, p. 94-105; Ebu Abdullah Muhammed el-Mansûr, ***ed-Devletü'l-İslâmiyye beyne'l-hakîka ve'l-vehm***, y.y., ts. p. 78-102.

life ;for with Allah are many acquisitions .You were like that before ;then Allah conferred His favor upon you .So investigate thoroughly .Indeed ,Allah is ever ,with what you do ,Acquainted".)An-Nisa (4/94 ,The Prophet) s.a.w (.also said that those who utter the kalima tawhid ,who pray facing the qibla ,and who eat the meat of animals sacrificed by Muslims are considered Muslims ;they are under the protection of Allah and His Messenger[31]. In light of the aforementioned and other hadith ,verses ,and practices ,it became one of the basic principles of Ahl al-Sunnah that a person from the ahl al-qibla cannot be declared an unbeliever for committing a sin provided that they have not deemed something forbidden as lawful[32]. Running the takfir mechanism for political and worldly goals like DEASH does is going beyond the line of Ahl al-Sunnah.

The most common takfir method of DEASH is to exploit hadith and verses by using them for their own political intentions .As a matter of fact ,by disregarding the context of verses" *And whoever does not judge by what Allah has revealed – then it is those who are the disbelievers*) ".Al-Maidah (5/44 ,and" *He shares not His legislation with anyone*) ".Al-Kahf, ,(18/26they called the Muslims in Turkey ,the Prime Minister of the Republic of Turkey, and political party leaders in Turkey to repent by alleging that democracy and forming a legislative parliament is becoming a non-Muslim[33].

However ,based on the main principles of Ahl al-Sunnah ,these verses were interpreted as" those who do not acknowledge the revealed rulings of Allah[34]". It looks quite plain and simple when the issue is put forward as" Allah's Law "on one side and" Law of Humans "on the other .But it proves to be just the opposite from the perspective of" literalist interpretation advocates who claim to be implementing Allah's law "on one side and "those who support a finalist interpretation that shows regard to the primary goals of religion and the objective of hadith and verses "on the other .If not applying the hadith and verses in their literal sense is disobeying the command of Allah ,many mujtahids could be accused of the same thing including Omar who did not literally implement verses on issues of zakat for bringing hearts together)At-Tawbah,(9/60 ,amputating a thief's hand)Al-Ma'idah ,(5/38 ,and distribution of war booty) Al-Anfal .(41 ,8/1 ,The problem here is to act upon what is on the surface rather than properly assessing and interpreting the hadith and verses which was first done in history by Kharijites and Ali was the first victim.

Even Ibn Taymiyyah ,who is one of the authors frequently referred to and considered an authority by DEASH ,separated a certain action being the reason for takfir and declaring the particular individual who commits that act as unbeliever .If there is no

31 Bukhari, "Faith", 17, "Salat", 28; Abu Dawud, "Jihad", 95.

32 el-Hakîm es-Semerkandî, ***es-Sevâdü'l-a'zam***, Istanbul 2013, p. 17-18; Babertî, ***Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviyye***, Beirut 2009, p. 94-97; İbn Ebi'l-'İzz, ***Şerhu'l-akideti't-Tahâviyye***, Cairo ts., p. 250.

33 ***Konstantiniyye***, 1437/4, p. 63.

34 Molla Hayâlî, ***Haşiye alâ Şerhi'l-Akâid***, Istanbul 1308, p. 78; Âlûsî, ***Rûhu'l-meânî***, Beirut 2009, III, 314; Heyet, ***Sorularla İslâm***, DİB Yayınları, Ankara 2015, p. 28, 163.

clear statement from the person as to why they have done it ,ruling that they have become non-Muslim based on the act is not right.

As narrated from his pupil Al-Dhahabi ,Ibn Taymiyyah said toward his death" :I do not declare anyone from the Ummah as unbeliever .The Prophet said' :Only a believer proceeds with ablution and prayer[35]"'. Whoever performs ablution and goes on with the prayer ,he is a Muslim[36]". This is an indication that Ibn Taymiyyah did not declare any Muslim from ahl al-qibla as unbeliever.

The reason why Islamic scholars are cautious on the matter of takfir is the Prophet's)s.a.w (.harsh warning to anyone who calls a Muslim" disbeliever[37]". Because the main criteria here is the premise that" a servant only leaves religion when they reject affirmation which is what makes them a believer[38]". Acts and attitudes that push this premise also push the level of Ahl al-Sunnah.

E. AN EXCUSE TO MARGINALIZE MUSLUMS AND DESTROY HISTORICHERITAGE :SHIRK

As in other salafi groups ,DEASH categorizes visiting tombs and praying through certain people deemed to be distinguished as shirk ,and considers the verses on idolaters to be dealing with those people[39].

The distance between similarities and identicality must be taken into consideration when handling religious issues .There is great difference between being an idolater and acting similarly or using similar words .It is the same case with hypocrites and disbelievers .Doing similar things as a hypocrite or disbeliever and being one are entirely separate matters .Visiting a grave is already a legitimate act approved by the Prophet) s.a.w (.and carried out since then .Doing it for personal benefits or for expectation from the dead lying in the grave is not right in terms of religion .However ,if the visitor prays by the grave, i.e .submits their request directly to Allah ,it is extremely wrong to include it in the scope of shirk .Because there is no clear hadith or verse specifying that one cannot pray by a grave .In fact ,Al-Dhahabi ,a pupil of Ibn Taymiyyah who is among the main references of DEASH ,narrates from Ibrahim al-Harbi from the school of Ahl al-Hadith that people would pray by the grave of Maruf al-Karkhi thinking their prayers would be more worthy of being answered .He himself states that prayers said in blessed places are more favored

35 Ahmed b. Hanbal, ***Musnad***, V, 282.

36 Zehebî, ***Siyeru âlâmi'n-nübelâ***, Beirut 1983, XV, 88.

37 Ahmed b. Hanbal, ***Musnad***, II, 18; Bukhari, "Faith", 17, "Adab", 73; İbn Hacer el-Heytemî, ***Tuhfetü'l-muhtâc***, Egypt 1938, IX, 88.

38 Babertî, ***Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviyye***, p. 97.

39 ***Konstantiniyye***, 1436/2, p.4-8.

like the prayers said in masjids following morning prayer ,and adds" :Supplication of a person in trouble is accepted no matter where he does it[40]".

When the issue is broached away from any extremism ,it becomes clear that the real cause for shirk is to turn graves into places of worship .However ,the grave visits are lawful when they carried out in the form of greeting and praying in accordance with the practice of the Prophet) s.a.w .(.Any person in their right mind would know the difference between two .Every Muslim believes that Allah Almighty is one in being ,in attributes ,and in actions .The belief that any of His qualities is also found in one of His creatures will lead a person to shirk .However ,the grave visits carried out to remember the afterlife and take lessons ,following the Prophet's) s.a.w (.advice[41], are not of such nature[42].

A reflection of the relation DEASH made between graves and shirk manifests itself in destroying historical heritage and showing animosity towards culture .The most apparent example of this attitude is the destruction of historical artifacts and especially the graves related to prophets .To defend this attitude ,the organization published a brochure saying only the location of Prophet's) s.a.w (.grave is known ,there is dispute over the location of Abraham's grave ,the locations of other prophets 'graves are not known ,therefore the claim that the graves they are demolishing belong to prophets is unrealistic .As the justification for their grave-demolishing ,they bring up the story[43] about the Prophet (s.a.w.) ordering Ali to fix graves that are elevated above ground level[44].

Nevertheless ,it is essential to build a grave in a modest way .There is no harm in surrounding a grave with suitable material to protect it from damage and getting lost ,and place a stone at the top on which the name of the deceased is written .In that context ,it is narrated that the Prophet) s.a.w (.forbade building anything on graves[45]. On the other hand ,the bodies of the Prophet ,Abu Bakr ,and Omar are in a cell .It goes to show that certain Sahabah thought the hadith forbidding the construction of buildings and domes on graves did not have any absolute verdict and it was limited to certain conditions and situations .It can be seen in a number of practices in that way .It is not a violation of the ban in hadith .Rather ,as in the act of grave visiting ,a ban to protect the tawhid belief had been initially introduced ,but it was softened to a certain extent in accordance with social demand and with the decrease in the danger of deviating from tawhid and going back to shirk[46]. Judging the hadith on the issue out of their historical and social context ,DEASH

40 Zehebî, ***Siyeru âlâmi'n-nübelâ***, IX, p. 343-344.

41 Muslim, "Janaiz", 106, 108; Abu Dawud, "Janaiz", 81.

42 Ahmed b. Zeynî Dahlân, ***ed-Dürerü's-seniyye fi'r-red ale'l-Vehhâbiyye***, Egypt 1319, p. 5.

43 Muslim, "Janaiz", 31.

44 ***el-Kavlü'l-fasl fî meşrûiyyeti hedmi'l-kubûri'l-mez'ûme li enbiyâillâh (aleyhimü'-selâm)***, 1435, p. 4. (***https://alhimma.wordpress.com/2016/01/18***)

45 Muslim, "Janaiz", 32.

46 Mehmet Şener, "Kabir (Fıkıh)", ***DİA***, XXIV, 35-36.

perceives them as an order to destroy graves .However ,building tombs over the graves of famous scholars and pious people ,which DEASH considers to be within scope of shirk ,is considered lawful by many scholars[47].

In parallel to their attitude on graves ,DEASH also destroys statues and historical artifacts like temples ,defining the act as" knocking down the idols[48]". It prevents Muslims from practicing a Quranic command such as taking lessons from the humanity's journey in history .In fact ,the Quran says" :*So have they) deniers (not traveled through the earth and have hearts by which to reason and ears by which to hear ?For indeed ,it is not eyes that are blinded ,but blinded are the hearts which are within the breasts*) ".Al-Haj .(22/46 ,Destroying historical heritage and wiping away the signs that show the attitudes assumed by humankind in various periods ,DEASH is in a state of complete lack of foresight .When in fact the Sahabah ,who personally witnessed the era of shirk ,did not demolish buildings considered as Prophets 'graves when they conquered Damascus and Bait al-Maqdis .Omar did not touch them despite seeing them with his own eyes .It is also narrated that prominent Salaf al-Saliheen such as Ibn Omar and Sa'id Ibn Al-Musayyib prayed by the minbar of the Prophet) s.a.w[49]. (.As the Salaf al-Saliheen had such an approach towards religious historical memories ,certain people who identify themselves as" Salafis "destroyed many artifacts that had the memories of the Prophet) s.a.w ,(.Sahabah ,and Salaf al-Saliheen in ancient cities of Islam where the Islamic civilization was born and prospered .It is an irreparable loss for Islam's cultural heritage .It shows how destructive the literalist-salafi mentality is in relation to historical and cultural awareness .The same mentality is found in other radical groups that feed on the same vein .Thus ,labeling those who lawfully pay grave visits and do not attack historical artifacts as" quburis "and" idolaters[50],"follows the narrow-minded representatives of the Salafi vein on this issue as well.

F .DEASH'S SEARCH FOR LEGITIMACY :FITAN STORIES

It is a fact that throughout history ,groups clashing with each other wanted to benefit from the Prophet's) s.a.w (.authority to solidify their own position .Many stories inherited into hadith literature were interpreted and used in this way .This was especially effective in evaluating the news called" fitan stories ".Stories about hadith claimed to happen as the Day approached ,these stories are named" fitan) "trials (and" malahim) "battles (in Islamic cultural circle .The same literature is called" apocalyptic literature "in Ahl al-Kitab circle while there is a striking similarity between two genres .Considering the knowledge the

47 Ali el-Kârî, ***Mirkâtü'l-mefâtîh***, Beirut 2001, IV, 156; İbn Abidîn, ***Reddü'l-muhtâr***, Riyadh 2003, III, 144; Remlî, ***Nihâyetü'l-muhtâc***, Beirut 2003, III, 34.

48 ***Konstantiniyye***, 1436/1, p. 25-27; 1436/3, p. 68-69; ***Dabiq***, 1436/8, p. 22-24.

49 İbrahim er-Râvî er-Rıfâî, ***Risâletü'l-evrâkı'l-Bağdâdiyye fi'l-havâdisi'n-Necdiyye***, Istanbul 2002, p. 143, 148.

50 Ebu Abdullah Muhammed el-Mansûr, ***ed-Devletü'l-İslâmiyye beyne'l-hakîka ve'l-vehm***, p. 102.

Prophet) s.a.w[51] (.had on ghaib and the general framework of Quran and the Sunnah ,it can be said that news about the future that are not included in the Quran but attributed to the Prophet) s.a.w (.is a problematic area[52]. In fact ,traces of many incidents from history can be found in fitan literature .For instance ,there is a story in Abu Dawud's *Sunan* which foresees a person named al-Harith will emerge from the region of Mawara-un-Nahar, he will support the Prophet's (s.a.w.) Al al-Bayt, and every Muslim is supposed to help him.[53] The person in question is al-Harith ibn Surayj who rebelled against the Umayyad and killed in 128 AH (746 CE).[54] Experts who criticized and found the story weak in terms of attribution did not link the story's content with this historical figure.[55]

DEASH also predicates their discourse of undertaking a divine mission on a massive war to take place between Muslim and Christians near the Day of Judgment. As a matter of fact, there is an anticipation in Ahl al-Kitab culture for big wars under "Armageddon Wars" to occur when the doomsday approaches.[56] According to the story that DEASH uses as basis, the Day will not come until a big war breaks out between Muslim and Christians in Amaq or Dabiq. The Muslim army that will face Christians will set off from Medina and consist of the best people on the earth. Muslims will emerge victorious in this fierce battle, and then they will conquer Istanbul. As the warriors distribute war booty while resting their swords on olive trees, a rumor will be spread that Dajjal has appeared and remaining families are not safe. When Muslims go back to Damascus and prepare for war, Jesus will come and kill Dajjal. DEASH legitimizes itself based on this story,[57] inviting volunteers to fight on their side claiming that the time for battle of Dabiq has come. The hadith in question clearly states that the Muslim army will hail from Medina. However, even though it is known that nobody has joined DEASH from Medina, this detail is concealed during propaganda. In fact, inspired by this story, the group named its magazines "Dabiq" and "Konstantiniyye."

In their propaganda for Turkey, DEASH presents it as a divine news that they will be the ones conquering Istanbul. Also based on stories in fitan literature,[58] they claim that Istanbul will capitulate to their army with takbirs and without any clash.[59]

51 Mehmet Paçacı, "Hadiste Apokaliptisizm veya Fiten Edebiyatı", ***İslâmiyât***, 1998/1, p. 35-53.

52 Mehmed Said Hatiboğlu, ***Hz. Peygamber ve Kur'ân Dışı Vahiy***, Ankara 2009, p. 163.

53 Abu Dawud, "Mehdî", 12 (no. 4290).

54 İbn Kesîr, ***el-Bidâye ve'n-nihâye***, Beirut 2004, II, 1477; Van Vloten, ***Emevi Devrinde Arap Hâkimiyeti Şia ve Mesih Akideleri Üzerine Araştırmalar***, tran. Mehmed S. Hatiboğlu, Ankara 1986, p. 40-41, 76-77.

55 Azîmâbâdî, ***Avnü'l-mabûd***, Beytü'l-efkâr ed-Devliyye, Ammân ts., p. 1839-1840. AlsoSeeIbn Khaldun, ***el-Muqaddimah***, Beirut ts., p. 313-314.

56 Mustafa Bıyık, ***Armegedon ve Tanrı Krallığı***, Ankara 2008, p. 251-259.

57 Muslim, "Fitan", 9 (no. 2897).

58 Muslim, "Fitan", 18 (no. 2920); Ibn Majah, "Fitan", 35 (no. 4094).

59 ***Konstantiniyye***, 1436/1, p. 4-6.

However, the reality is that Istanbul was conquered in 1453 by Fatih Sultan Mehmed II. It is a known fact that the hadith attributed to the Prophet (s.a.w.) which serves as encouragement and objective saying, *"Verily, Constantinople shall be conquered, its commander shall be the best commanderever and his army shall be the best army ever."*[60] depicts this conquest.[61] So,the opinions about expecting a new conquest near the doomsday is extremely meaningless and indecent. Until modern times, there has never been any hesitation from the past ulama about the conquest of Istanbul by Fatih Sultan Mehmed II. Despite that, DEASH uses a manipulative narrative towards their target audience saying Istanbul will be conquered again.

In that context, while DEASH seeks support from stories for its own legitimacy, it is seen that their opponents also refer to stories to alienate and pacify DEASH. While stories about Kharijites in hadith literature are linked to DEASH on one side, on the other, something that is narrated as a statement from Ali but is seriously questionable[62] based on hadith criteria is identified with DEASH.[63] The story is as follows: "Stay where you are when you see the black banners. Do not move your hands and feet. An unregarded, weak group will emerge after them. Their hearts like pieces of iron. They run the state. They do not honor their words and the deals they make. They call to truth but they are not among the people of truth. They use tags as name. They are attributed to residential areas. Their hair is long like a woman's and swaying. They exist until a dispute breaks out among them. Then Allah bestows the truth upon anybody He wants."[64] Every single sentence of this story is linked to DEASH and the message is that people must keep away from DEASH at all times and never support them. However, as stated above, there is no need to use such stories to criticize a movement whose damage on Islam, Muslims, and the whole world is quite obvious.

G. KHARIJISM AND DEASH

It is understood from basic texts of the organization that they often emphasize their allegiance to the faith of Ahl al-Sunnah and that they even consider themselves as the true representatives of Ahl al-Sunnah. On the other hand, other groups that are against DEASH

60 Ahmed b. Hanbal, ***Musnad***, IV, 335; Abdurrahman el-Bennâ, ***Bulûgu'l-emânî min esrâri'l-fethi'r-rabânî***, Amman ts., IV, 4565, 4668; Bukhari, ***et-Tarihu'l-Kebîr***, Haydarâbâd 1360-1363 I/2 (second chapter), 81; a.mlf., ***et-Târihu's-Sagîr***, Cairo 1977, I, 306; Taberânî, ***el-Mu'cemu'l-kebîr***, Bağdat 1978, II, 24; Heysemî, ***Mecmeu'z-Zevâid***, Beirut 1987, VI, 219; Hâkim, ***Müstedrek***, Beirut ts., IV, 422. According to Zahabi, the hadith is authentic. For two studies asserting the authenticity of this hadith, see Ali Yardım, «Fetih Hadisi Üzerine Bir Araştırma», ***DİB Dergisi***, Ankara ts., XIII/2, p. 116-123; İsmail Lütfi Çakan, ***Hadislerle Gerçekler,***Istanbul 2003, p. 459-462.

61 Mehmed Arif, ***Bin Bir Hadis***, Cairo 1325, p. 291.Translating and expounding the Dabiq story used by DEASH, Ahmed Davudoğlu agreed with the general opinion saying, "Istanbul was conquered and the miracle of the Messenger of Allah sallallahu alayhi wasallam took place indeed."See Ahmed Davudoğlu, ***Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi***, Istanbul 2013, VI, 5098.

62 Ebu Abdullah Muhammed el-Mansûr, ***ed-Devletü'l-İslâmiyye beyne'l-hakîka ve'l-vehm***, p. 107-110. This book shows that the story is not authentic by providing information about narrators of the story based on dignitary sources.

63 ***Risâle Meftûha***, p. 26-27.

64 Ali el-Muttakî el-Hindî, ***Kenzü'l-ummâl fi's-süneni'l-akvâl ve'l-efâl***, Beirut 1985, XI, 283 (no. 31530).

link them entirely with the Kharijites. Extraordinarily irritated by that, group members vehemently reject the characterization, claiming there are concrete differences between them and the Kharijites.[65] When the principle put forward by one of the great scholars of the recent era which says" ,For a group to be considered Kharijite ,it is enough when they believe that the people they fight against and treat with a hostile attitude are disbelievers[66]". is used to determine the position of DEASH according to Ahl al-Sunnah ,the main branch of Islam ,it is clearly seen that DEASH is outside mainstream Ahl al-Sunnah as their dismissive attitude toward other Muslims is evident in their actions and documents.

Even though it is possible to call DEASH" Neo-Kharijites "based on their similar traits with the Kharijites ,and that some of their attitudes agree with Salafist thought ;in fact ,our region and the world are facing a brand new fact never seen before in the history of Islam's religion and civilization .Essentially a violent-based product of the modern era, DEASH is an organization without any line and comparison which was born and raised within the conditions that caused its emergence despite superficial similarities with certain groups from our tradition in some ways.

65 https://ansarkhilafah.wordpress.com/2015/10/03/islam-devleti-harici-mi/

66 İbn Âbidîn, ***Reddü'l-muhtâr***, VI, 413.

III .DISTORTING FIQH CONCEPTS

It is seen that the group's documents frequently attribute fiqh literature .However, it is clear that self-interest is the determining factor here .They can use any reference that may support their views without seeking systematical consistency .Adopting a mentality of the Salafi-Wahhabi style ,the group did not see any harm in referring to authors such as al-Juwayni and Al-Ghazali from the Ashari school which they described as" the bidah of irja "while asserting their understanding of faith to ground the issue of caliphate .Unable to find any exact sources to legitimize their suicide attacks ,DEASH went as far as to say "nobody should dwell on the surface of sharia hadith and verses [67]".Opposing groups frequently state the lack of well-equipped personnel for issues of fiqh ,it is even said that "uneducated Bedouin "are in a position to issue fatwas for the group .This section will cover the primary claims and actions of the group in terms of fiqh.

A. DEASH'S UTOPIA: THE CLAIM OF CALIPHATE

Acting with the goal of becoming the sole legitimate representative of all Muslims in the world ,DEASH has followed a policy in line with that ,naming itself" Islamic State" and declaring their leader as the so-called caliph .Later ,the organization carried out heavy propaganda to ground the legitimacy of al-Baghdadi's caliphate upon classical Islamic literature and published books and brochures besides others[68]. They quoted authors such as al-Mawardi and Abu Ya'la who helped develop the Sunni caliphate doctrine in the Abbasid period ,and argued that the conditions specified in related literature were met by al-Baghdadi and the current form of DEASH was in total compliance with the criteria .On the other hand ,other similar groups against DEASH argued based on the same sources that neither al-Baghdadi nor DEASH met the criteria in literature ,and therefore their claim of caliphate had no validity whatsoever in religious terms[69]. Under said conditions ,a family tree[70] was compiled that tracing Baghdadi's lineage back to the Prophet (s.a.w.) through his grandson Husayn, by attributing significance to being member of Quraysh tribe. However, it has been revealed with evidence that it was fabricated to leave an impact on youth.[71] Despite

67 *Konstantiniyye*, 1436/3, p. 33.

68 Osman b. Abdurrahman et-Temîmî, *İ'lâmü'l-enâm bi mîlâdi devleti'l-İslâm*; Ebu'-Zehrâ el-Eserî, *el-Kavlü's-sâfî fî sıhhati beyati'ş-şeyh selîli âli beyti'n-nübüvveti Ebî Bekr el-Kuraşî el-Huseynî el-Bağdâdî sümme es-Sâmerrâî*; Türkî el-Binalî, *Müddû eydîküm li beyati'l-Bağdâdî.*

69 Ebû Abdullâh Muhammed el-Mansûr, *ed-Devletü'l-İslâmiyye beyne'l-hakîka ve'l-vehm*, p. 3.

70 Türkî el-Binalî, *Müddû eydîküm li bey'ati'l-Bağdâdî*, p. 1.

71 Salih Hüseyn er-Rakb, *ed-Devletü'l-İslâmiyye (DEAŞ)*, p. 34-35; el-Hâşimî, *Tahzîru't-tâiş min dalâli Dâiş*, III, 296-305.

that, DEASH remains persistent on the subject, demanding submission from all Muslims and especially other similar groups. They declare in their publications that there are radical groups in North Africa and Caucasus which have declared obedience to DEASH. They brought up in a form of fatwa their claim that Taliban members who had obeyed Mullah Omar when he was alive should now obey al-Baghdadi. To justify their claim, they say that Mullah Omar was obeyed as a regional emir while al-Baghdadi is the caliph of all Muslims. The document in question also argues that Mullah Omar did not qualify for caliphate since he was not from Quraysh while al-Baghdadi is both from Quraysh and Ahl al-Bayt.[72]

There is a wide consensus in the Ummah that Muslims must appoint a governor who will ensure public order and implement law. It has been disputed whether reason for this necessity in doctrine is due to religion or rational causes. The matter was handled in discourse literature with regard to the disagreements between Ahl al-Sunnah and Kharijite and Shiite groups about qualities of a governor. Ahl al-Sunnah's approach on appointing a governor, also known as the matter of caliphate, became a systematic doctrine during the Abbasid era through authors like al-Mawardi who is frequently quoted by DEASH today. These authors developed a model considering the experience in the term of first four caliphs and the conditions of their era. Since it was not quite realistic, it lost its function in the Abbasid period and this was also pointed out in the doctrine. In that context, it was emphasized that the ideal model was able to survive for only thirty years after the Prophet (s.a.w.).[73] Governing the entire world of Islam by a single administrator was only kept alive in books as an ideal, and caliphate maintained its existence as a title until the first quarter of the 20th century.

DEASH's attempt to revive this model which has no equivalence today in real terms is an outcome of their goal to recruit supporters from similar groups and consolidating their own base by exploiting the charisma of the emphasis placed on caliphate and governing in literature. From this point of view, it is a senseless act to even examine whether the structure DEASH put forward meets the conditions in the doctrine.

It was pointed out that the condition of being a Quraysh descendant, which was brought up by DEASH as a source of legitimacy for Baghdadi's compiled family tree, was because of Quraysh influence on society in the conjecture of the period and therefore it is not binding for all periods.[74]

It was stated by scholars that the condition lost its bindingness in the following eras which was addressed in works from as early as the mid-era,[75] and that actions such as

72 *Dabiq*, 1436/10, p. 18-24.

73 Teftazânî, ***Şerhu'l-Akâid***, Istanbul 1308, p. 181-182; Molla Kestelî, ***Hâşiye alâ Şerhi'l-Akâid***, Istanbul 1308, p. 182-183.

74 Ibn Khaldun, ***Muqaddimah***, p. 194-196.

75 Heyet, ***el-Fetâve'l-Hindiyye***, Beirut 1986, III, 317; Seyyid Bey, ***Hilâfet ve Hâkimiyet-i Milliye***, Ankara 1339, p. 20-23.

appointing a judge by a non-Qurayshi head of state would be legal.[76] It has been observed that to provide a religious basis for their utopia, DEASH uses hadith such as *"A person who dies when he does not obey dies a death of Jahiliyyah*."[77] [78] However, the ulama evaluated the story considering the social reality and historical context and said that there was no state structure that provided public order in Arabs during Jahiliyyah, anyone who did not affiliate themselves with such a structure would be living in the conditions of the Jahiliyyah period, and the hadith brought up this issue.[79]

Pragmatically using quotes from the classical literature to justify Baghdadi's declaration of caliphate, DEASH defends that al-Baghdadi became a caliph by obtaining the allegiance of some from the group of governors and elites named Ahl al-Hall wa'l-Aqd. On the other hand, they justify Baghdadi's rule in occupied territories where the people have not pledged allegiance with quotes about the legitimacy of the usurper.[80] Evaluations on allegiance in literature were made assuming that Muslims lived under the roof of a single state. The evaluations about the usurper's rule are a product of preventing chaos and anarchy during periods when it was practically impossible to live under a single rule. It is not in any way something to be taken seriously that someone controlling a limited territory with an armed force of merely tens of thousands requests obedience from billions of Muslims by quoting the conditions in literature. Baghdadi's claim is without merit even based on the criteria of classical literature. To give an example, according to Al-Ghazali, someone who claims to be caliph without garnering the support of majority of Muslims is a rebel, and sanction must be imposed to have him surrender to truth.[81]

One of DEASH's contradictions on the issue is that in order to support their thesis in some points ,they cite works that completely refute their claim .As a matter of fact ,a quote they took from Muhammad ibn ʿAbd al-Wahhab says that Muslims could not unite under the rule of a single imam since Ahmad ibn Hanbal, therefore the decisions of a person who rules over a couple of regions should be considered valid like a legitimate imam.[82] What they quoted clearly refutes DEASH's claim to be the caliph of all Muslims. On the other hand, their arguments about the invalidity of zakat, prayer, fasting, and Hajj without a caliph, an attempt to emphasize the significance of this post, lacks any fiqh basis.[83] Another evidence for the lack of any merit in this claim is the fact that even Muhammad ibn ʿAbd

76 Tarsûsî, ***Tuhfetü't-Türk fîmâ yecibu en yu'mel fi'l-mülk***, Beirut 1992, p. 63-65.

77 Muslim, "İmâre", 13.

78 Osman b. Abdurrahman et-Temîmî, ***İ'lâmü'l-enâm bi mîlâdi devleti'l-İslâm***, p. 39, 87.

79 Molla Kestelî, ***Hâşiye alâ Şerhi'l-Akâid***, p. 181.

80 Türkî el-Binalî, ***Müddû eydîküm li beyati'l-Bağdâdî***, p. 4-5.

81 Gazzâlî, ***İhyâu ulûmi'd-dîn***, Istanbul 1985, I, 120-121; Kemal b. Ebî Şerîf, ***Kitâbü'l-Müsâmere***, p. 280.

82 Türkî el-Binalî, ***Müddû eydîküm li beyati'l-Bağdâdî***, p. 5. Bu ifade için See***ed-Dürerü's-seniyye fi'l-ecvibeti'n-Necdiyye,*** IX, 5.

83 Osman b. Abdurrahman et-Temîmî, ***İ'lâmü'l-enâm bi mîlâdi devleti'l-İslâm***, p. 39; Ebu Abdullah Muhammed el-Mansûr, ***ed-Devletü'l-İslâmiyye beyne'l-hakîka ve'l-vehm***, p. 19.

al-Wahhab, DEASH's reference source, stated the opposite on the subject.[84] Disregarding such a reference is another indication of their lack of principle and distortion of sources they rely on.

B. DAR AL-ISLAM AND DAR AL-HARB

The concepts *dar al-Islam* (abode of Islam) and *dar al-harb* (abode of war)point out to the order developed by Muslim jurists to make sense of the international system in terms of Islamic principles as the system constituted the basis for rules of war and peace during the birth of Islam and in the Early Medieval period.

They were used to describe the relations between Muslim countries and non-Muslim countries in the world conjecture of the time. Generally, dar al-Islam referred to countries "under Muslim rule" and dar al-harb referred to countries "under non-Muslim rule." The international order facilitated by these two concepts in the early centuries of Islam gradually changed over time and terms like *dar al-'ahd*, *dar al-sulh*, *dar al-muwada'a*, and*dar uz-zimmah* were developed for countries that had treaties with Muslims. In other words, new developments in terms of war and peace in Muslim-Nonmuslim international relations and the gradual increase of cohabitation caused changes in this dual distinction. For example, Muslim scholars were occupied with the question of which category was suitable for the countries where the Mongols had political rule after the Mongol invasion but the Muslim public practiced a considerable portion of Sharia rulings. Fatwas issued by Hanafi jurists for Khwarezm and Mawara-un-Nahar,[85] and by Ibn Taymiyyah for Mardin[86] reflect the painful process we are pointing out. Introducing these concepts to our day, although they lost their function in explaining international relations in the following periods, and handling today's international order with the separation of dar al-harb and dar al-Islam in classical fiqh is not a healthy approach. As a matter of fact, Islamic jurists studying on the subject say that the concepts in question must be updated considering the current international legal, political, and commercial relations as well as the political structures of Islamic countries.[87]

Claiming to be the sole legitimate representative of Muslims under the name of "Islamic State," DEASH uses the contrast of dar al-harb and dar al-Islam and invites all Muslims to immigrate to the so-called land of caliphate under their rule which is the only place in the world where Allah's decrees are implemented. They say that those who do not immigrate and continue to live in regions of shirk are committing a sin as they do not

84 *ed-Dürerü's-seniyye fi'l-ecvibeti'n-Necdiyye*, IX, 5.

85 Bezzâzî, *el-Fetâve'l-Bezzâziyye*, Beirut 1986, VI, 311-312.

86 Ibn Taymiyyah, *el-Fetâve'l-kübrâ*, Beirut 1987, III, 532-533.

87 Ahmet Özel, *İslâm ve Terör*, Istanbul 2007, p. 79-80.

have any justifiable excuse. They also condemn those who have escaped the Islamic state and taken shelter at refugee camps in various countries for choosing a live of abasement. According to DEASH, which argues that Iraq was once dar al-Islam but it has become dar al-harb due to invasion of apostates, the borders of dar al-harb will shrink as the "Islamic State" grows stronger.[88] As is seen, DEASH considers dar al-Islam limited in regions under their rule, and exploits this fiqh concept to fortify their own strategy.

C. DEFILING THE CONCEPT OF JIHAD

An Islamic concept, jihad is used to mean a person's use of their maximum effort to fight the enemy. While meaning combating the belligerent enemy in war with Islam and Muslims, jihad also means fighting the devil, keeping away from sins, and fighting desires. The verse "*Strive for Allah (practice jihad) as you are supposed to.*" (Al-Haj, 22/78) incorporates all of the aforementioned meanings. There are expressions in the hadith of the Prophet (s.a.w.) that confirm and elaborate on them.[89] Therefore, aside from fighting the enemy, many other topics are included within the framework of jihad such as disciplining one's self, learning knowledge, teaching religion to people, and warning a governor that commits.

While accepting the comprehensive use of jihad, DEASH prioritizes the part they call "the fighting jihad" which refers to clashing with the enemy. They include all groups against them in enemy category, disregarding whether they are Muslim or not. According to their approach, those who live in lands of idolaters after the foundation of Islamic state and declaration of "caliphate" are in the wrong even though they claim to be doing a jihad of invitation by telling people about Islam. The devil deludes believers by deceiving them into thinking they have accomplished the jihad with acts of invitation to Islam, financial aid, disciplining the self, and learning knowledge. All these acts fall within jihad and anyone who does not partake in the fighting jihad despite being strong enough is a sinner who has abandoned their obligation. According to DEASH, "*wiping shirk away from the face of the earth and making tawhid prevail over the world does not and will not happen by invitation. The jihad of invitation is done until a state is founded. Then, regions are captured by war and the people are invited afterwards. Spreading of tawhid essentially happened through wars. Those do not immigrate to the Islamic State, live in lands of disbelievers, and call themselves inviters should know that they have become both bidahists and sinners for abandoning the sunnah of the Messenger of Allah and his Sahabah and for abstaining from the fighting jihad.*"[90] Then, the right thing to be done for a person who wants to join the jihad is to enter into the service of

88 Osman b. Abdurrahman et-Temîmî, ***İ'lâmü'l-enâm bi mîlâdi devleti'l-İslâm***, p. 64.

89 Râgıb el-İsfehânî, ***el-Müfredât fi garîbi'l-Kur'ân***, Mekke ts., I, 132; Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd, 2; Ebu Davud, Cihad, 17.

90 ***Konstantiniyye***, 1436/3, p. 30.

"Islamic State" and perform tasks assigned by it. If they are assigned with the duty to do jihad by invitation to train the new recruits, they will not be held responsible for leaving the fighting jihad, on the contrary, they will have accomplished both jihads.[91] As is seen, according to DEASH, the only way to fulfill the obligation of jihad, a Quranic concept, is to enter into their service and actively participate in their operations.

It is understood that all these claims are based on DEASH's assumption to be the only legitimate government representing Muslims. By doing that, they put themselves in the place of the first Muslim State which was founded by Our Beloved Prophet (s.a.w.) in Medina and grew and developed during the Rashidun era. However, as personally stated by our Prophet (s.a.w.) in hadith, the caliphate is limited to the era of al-Khulafa'u ar-Rashidun; in later periods, the political understanding and practices of Muslims became different and there was never a single political roof again. Even though Islamic scholars adopted the political principles standing out in the practices of Age of Bliss and al-Khulafa'u ar-Rashidun as a guide to themselves, they never turned it into a claim to bring all Muslims under one roof. In that sense, scholars of Islam never deemed the role of sole representative for Muslims fit for any Muslim state and nor did any state see themselves in that position. Changing political conditions and atmosphere requires certain principles of Islam to be re-interpreted based on time and place. The general rule in Islam's fiqh "the changes of time affect changes in rules" is an important principle formulated to state that such decrees bound by the conditions and customs of the time will change as the said customs and conditions change as well. The political and international system is a field designated by conditions and customs; especially the relations between Muslim and non-Muslim states may change in line with the rule of reciprocity which stood out in practices of Omar (ra). And when the peace process becomes an integral part of the international system like it is today, the black and white categories like dar al-Islam and dar al-harb may lose their sense. Moreover, the system in question has enabled Muslims to tell humankind about the universal message of Islam in a way never seen before in history. It has allowed Muslims to bring Islam's supreme values to the hearts and lives of all people. Thanks to the principle of "al-amr bi-l-ma'ʻruf wa-n-nahy ʻani-l-munkar" (enjoining good and forbidding wrong), which is the basis of jihad, Muslims today have obtained a great opportunity for invitation to eliminate all the inequality, injustice, and wrongdoing in the world and instill the awareness of being a Muslim into people again. However, this movement of savagery and violence which reflects Islam's universal message to masses as a danger does not carry out jihad; on the contrary, they are the biggest obstacle in front of jihad. If the real purpose of jihad is to make Islam enter the hearts of all people and therefore ensure that the divine message and religious awareness are effective on the earth, then it is obvious that an in-

91 *Konstantiniyye*, 1436/3, p. 28.

vitation made by intimidation and tyranny will never serve this cause and instead hinder the jihad.

Furthermore, attacks on a Muslim community cannot be called jihad in Islam. It is also not lawful to kill captives, non-combatants, messengers, and press members considered as messengers. DEASH's numerous unacceptable abuses of rights in the armed attacks they carried out under the name of jihad have led to their exploitation of an Islamic concept such as jihad in line with their own interests. The real distressing point in this context is that the words, the practices, and the Book communicated by a Prophet (s.a.w.) sent as grace to the worlds have been used as an instrument to justify an organization's terrorist actions.

D. THE MODERN PRACTICE THAT DISCREDITS MARTYRDOM: ISTISHHAD

Suicide attacks that are called istishhad (martyrdom) in the literature of revolutionist/salafi radical groups are among the virtuous, lawful acts according to DEASH. While they covered the issue in their periodicals,[92] they also published a separate booklet on it.[93] They quoted many times from fiqh literature to use as a basis for this action. However, the quoted issues are about attacking the much stronger enemy despite a high risk of death. It was deemed lawful by many scholars in classical fiqh literature on the premise that it could be a source of motivation for Muslims.[94] In other words, the legality is only valid when it is actually used against the enemy during a battle. The action called istishhad today is entirely different. Aware of the fact that their actions do not exactly fit the issues covered in literature, DEASH developed an argument saying that nobody should dwell on the surface of issues and even though there is not any uniformity between acts deemed lawful by classical scholars and the istishhad acts, there is similarity in terms of goals and motive. The reason for defending the actions is that they work in terms of their expansion strategy. In their own words, *"Istishhadi operations have opened the door for most of the conquests of the Islamic state. Islamic State is the only state in the world that has this unprecedented quality. Thousands of the lions of caliphate are waiting for their turn to perform this deed in both the Islamic State and other countries."*[95]

Saving a life is one of the fundamental principles of Islam. In that context, it is understood from the related verses in the Holy Quran[96] that a person does not have the right

92 *Konstantiniyye*, 1436/3, p. 32-44.

93 Ebu'l-Hasen el-Filistînî, ***Rudûd ve telmîhât alâ münkirî'l-ameliyyât***. (https://ia601007.us.archive.org/2/items/hmm-rdd/rdd.pdf)

94 Serahsî, ***Şerhu's-Siyeri'l-kebîr***, Beirut 1997, I, 115; Cessâs, ***Ahkâmü'l-Kur'ân***, Beirut 1992, I, 327-328.

95 *Konstantiniyye*, 1436/3, p. 43.

96 Al-Isra, 17/33; An-Nisa, 4/33; Al-Baqarah, 2/195.

to end another person's life unless they have a rightful and legitimate reason. Similarly, nobody can end their own life, which has been entrusted to them. Areas in which immunity of the right to life can be bended are limited to execution of a punishment by judicial decision and wartime. There are also certain rules as to conditions that deem a war legitimate and actions that can be carried out within the war. The Holy Quran describes who to fight in verses "*Fight in the way of Allah with those who fight with you, and do not exceed the limits, surely Allah does not love those who exceed the limits*." (Al-Baqarah, 2/190) and "*Allah does not forbid you respecting those who have not made war against you on account of your religion, and have not driven you forth from your homes, that you show them kindness and deal with them justly; surely Allah loves the doers of justice. Allah only forbids you respecting those who made war upon you on account of your religion, and drove you forth from your homes and those who backed up others in your expulsion, that you make friends with them..."*(Al-Mumtahanah, 60/8-9) To broach the issue in light of these verses, it is not possible to call an act "martyrdom" and deem it to be lawful when it causes the death of innocent and sinless Muslims, women, and children.[97]

Carrying out these attacks in non-Muslim countries also cannot be deemed lawful. A Muslim temporarily residing in a non-Muslim country must refrain from hostile behavior and attitude that may violate his agreement as long as they live there even when a war breaks out between that country and his native one.[98]

Indeed, the Prophet (s.a.w.) forbade the killing of women, children, elderly, and non-combatant civilians even during wartime. The main principle here is the immunity of human life. It can only be suspended in the event of close contact in a battle. The main principle applies to women, children, non-combatants, and civilians that are not preparing for war.[99] The cruelty toward Muslims in various parts of the world and the violation of their most fundamental rights cannot be justification for actions that will take away the right to life from innocent people who have not actually partaken in the oppression.

As a matter of fact, Alija Izetbegovic did not allow any reprisal for the abuse of Muslims' rights during the Bosnian war. His following statements shed light on the essence of this issue:

"As you see, Allah has put us through a difficult test. Our people are being strangled, our women and children are killed, our mosques are being burnt down. And we neither want to kill their women and children nor burn down their churches. We don't want that, because it is not our style despite some exceptions. There are some soldiers here and I have the chance to say it to them. This is a message we need to communicate to everyone. We will prevail because we have

97 Heyet, ***Sorularla İslâm***, p. 146-150.

98 Muhammed Hamîdullah, ***İslâm'da Devlet İdaresi***, transl. Kemal Kuşçu, Ankara ts., p. 207-208.

99 İbn Dakîk el-ʿÎd, ***İhkâmü'l-ahkâm***, Beirut ts., IV, p. 236.

respect for the other religion, the other nation, and the other political stance. Because we are trying to be democrats in these grueling times. Because we are reasonable and honest people. In fact, damaging any sacred item is expressly forbidden to us. Even though Turks ruled Serbia for four centuries, Decani, Gracanica, and Sopocani monasteries are still intact thanks to this ban. Turks did not cause any damage here. Because the book we believe in rejects such destruction."[100]

It is understood that DEASH has distorted jihad in a way to make it seem like a terror concept of modern times. Indeed, the idea that terror is the weapon of the oppressed and they have been pushed into this method by the wrongdoers who have violated all of their legal rights is an argument they developed to make the actions of terror groups seem innocent. The following verses must be contemplated carefully to define the Muslim attitude on the issue: "*O you who have believed, be persistently standing firm for Allah, witness in justice, and do not let the hatred of a people prevent you from being just. Be just; that is nearer to righteousness. And fear Allah; indeed, Allah is Acquainted with what you do.*" (Al-Ma'idah, 5/8). "*And the retribution for an evil act is an evil one like it, but whoever pardons and makes reconciliation - his reward is due from Allah. Indeed, He does not like wrongdoers.*" (Ash-Shuraa, 42/40). Therefore, neither the brutal attacks that shed blood in our country nor the murders committed anywhere in the world can be called "martyrdom."

E. "SINCE WHEN DID YOU ENSLAVE FREE-BORN PEOPLE?"

All Muslims should shout out this sentence, said by Omar to warn his governors, in the face of DEASH today. Because as it is known, the important thing in Islam is that all people be free. However, the humankind was inured to slavery throughout history and legalized it as a brutal consequence of war. Even though there is no verse in the Holy Quran preaching the enslavement of people, Islamic jurisprudence did not abolish the slavery system perhaps within the framework of international rule of reciprocity. Instead, Islam encouraged the emancipation of slaves through various means, decreed a portion from government income to be allocated for emancipation, and imposed it as a sanction in cases of penance, and thus aimed to minimize slavery in social life at every opportunity. Muslim jurists consider slavery as an arrangement about captives because it was seen as an outcome of war at the time. For that reason, the source of slavery in Islam was only reduced to being a prisoner of war. Emancipating them for a fee or without charge was also encouraged.(Muhammad, 47/4) Enslaving a free person was harshly criticized in hadith and verses.

As observed by researchers, including many Westerners, who studied slavery, Islamic teachings brought treatment of slaves to a much more humane manner. Indeed,

100 Aliya İzzetbegoviç, ***Konuşmalar***, transl. Fatmanur Altun-Rıfat Ahmetoğlu, Istanbul 2007, p. 25-26.

Muslims did not subject their slaves to harsh treatment like in the Western world, they regarded them as a member of their families. Therefore, slaves in Islamic societies blended with the community, preventing the emergence of a separate class or ghettoization. When humankind elevated enough to abolish slavery, the developments were adopted by Muslim communities as well. Ottoman sultans, rulers of the greatest Islamic state at the time, made legal arrangements to abolish slavery.[101] A late Ottoman period jurist, Mahmud Esad Efendi, underscored the legal arrangements regarding the issue and the sensitivity shown by the Shaykh al-Islam saying, *"Only a couple of years ago, the Shaykh al-Islam performed his religious duty by immediately dismissing a local judge who turned out to have auctioned off a slave from an estate. Because it would be a betrayal to the Shariah to appoint a person devoid of the sufficient knowledge to appreciate that there is no slavery today in the path described by Islam."*[102]

Abolishment of slavery is in compliance with the fundamental objectives of Islam. Therefore, prisoners of war today cannot be made slaves. In that case, having sexual intercourse with captive women cannot be acceptable in any way accrding to Islamic rulings.[103] On the contrary, it must be viewed as adultery and rape.

Disregarding the general goals and purposes of Islam and overlooking the historical and social context of hadith and verses, DEASH persecuted the harmless Yazidi community who had not participated in the war, and enslaved the captured Yazidi women. These helpless people were distributed among militants as concubines. A slave market was set up to sell them. And they introduced it as *"reclamation of an unapplied religious ruling."*

"We are here today, and we are reviving a prophetic practice buried by Arab and non-Arab enemies of Allah. By Allah, we have brought it back with the sharp edge of the sword; we did not do it with passivism, negotiations, democracy or elections. We did it by the prophetic method, with blood-red swords, not with fingers that cast votes or send tweets!"[104]

The group prepared a brochure for its militants, compiled from information in fiqh books that had been written in the period when slavery was in effect.[105] It includes information about practices regarding concubines in thirty two questions. The group argues that slave markets will be set up despite all obstacles and even the wives of some Western leaders will be sold there.[106] They aim to turn it into an instrument of challenging global powers.

101 Bülent Tahiroğlu, "Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik", ***İÜHFM***, 1979-1981/1-4, p. 649-676.

102 Mahmud Esad b. Emîn Seydişehrî, ***Târih-i İlm-i Hukuk***, Istanbul 1331, p. 234 (footnote: 1).

103 Ahmet Özel, "Esir", ***DİA***, XI, 385.

104 ***Dabiq***, 1436/9, p. 47.

105 ***Suâl ve cevâb fi's-sebyi ve'r-rikâb***, Dîvânü'l-buhûs ve'l-iftâ, 1436. (https://ia902703.us.archive.org/4/items/Reqap03/Reqap_03.pdf)

106 ***Dabiq***, 1436/9, p. 49.

Despite the abolishment of slavery and the consensus on the issue among the entire humankind including Muslims, what DEASH does is nothing but enslaving people by force. According to the Prophet (s.a.w.), the enemy of a person who commits such an act will be Allah Almighty on the Day of Judgment.[107] It is an attitude that complies with the "spoils" understanding of the tribe mentality from Jahiliyya period which fails to comprehend the primary goals and intention of Islam. The fact that DEASH uses it to allure foreign militants and teenagers from the world of Islam is one of the most evident examples proving their problematic view on religion.[108]

F .DEASH'S TOOLS OF INTIMIDATION :BEHEADING, TORTURE ,AND GENOCIDE

DEASH's use of torturing ,tormenting ,and terrorizing methods while executing their victims has the aim of intimidation and propaganda .It is done on purpose .The executions are recorded on video and announced to the whole world through social media and their periodicals .This strategy is based on a planned choice .Because modern societies are sterile ,so to say ,in terms of violence .In other words ,people do not witness death and blood personally .DEASH focuses on that point ,aiming to spread the sense of fear and horror on masses by circulating the execution videos as much as possible .They even published a special booklet to defend the justification of this action[109].

The booklet argues that the torture committed by America and Israel and the people they murdered are overlooked and the group's executions are criticized instead ;it complains that Islam has been rendered meaningless ,and that's why a generation oblivious of fighting and beheading is growing up[110].

According to the organization ,decapitating the disbelievers is not what defames Islam .What makes Islam degenerate is the efforts of people who are trying to turn this religion into a philosophical system similar to teachings of Mandela and Gandhi in which killing ,fighting ,beheading ,and shedding blood do not exist .The understanding they are trying to establish bears no relation to the religion of Muhammad ibn Abdullah) s.a.w(. who was sent with a sword before the Day of Reckoning .According to DEASH" ,*Islam is a religion of force ,a religion of fighting ,a religion of jihad ,a religion of beheading ,a religion of spilling blood .It is not a religion of turning the left cheek when you get hit on the right one .On the contrary ,it is the religion of breaking the hand that reaches to despise the Muslim*[111]"!

107 Buhârî, "Buyû", 106, "İcâre", 10.

108 Salih Hüseyn er-Rakb, *ed-Devletü'l-İslâmiyye (DEAŞ)*, s. 162.

109 Hüseyn b. Mahmûd, ***Meseletü kat'i'r-ruûs (câizetun bi nassi'l-Kur'ân ve's-sünne ve fi'li's-sahâbe)***, 2014/1426.

110 Hüseyn b. Mahmûd, ***Meseletü kat'i'r-ruûs***, s. 4-5.

111 Hüseyn b. Mahmûd, ***Meseletü kat'i'r-ruûs***, s. 17.

As religious basis for decapitation ,they brought up the verse" *When you meet those who disbelieve in battle ,strike their necks*) "...!Muhammed (47/4 ,as well as certain practices of the Prophet) s.a.w (.and the Sahabah .Even though the phrase" strike their necks "is a metaphor about killing the enemy in close contact according to tafsir experts[112], DEASH chose to understand it in the literal sense ,fitting their tradition of decontextualizing Quran's verses and distorting them to get what they want .As for examples given about practices in stories ,the least painful method used to be implemented in death penalty at the time .However ,what DEASH does is like killing innocent people like strangling an animal. It is neither Islamic nor humane .This was first implemented in the history of Islam by the Kharijites ;they murdered Abdullah ,son of the Sahabi Khabbab ibn al-Aratt ,by slitting his throat[113]. DEASH follows the same method in their actions for intimidation .Regarding the Jordanian pilot they burnt to death ,they said in their publications that it was carried out in retaliation and based on maslaha[114]. What they call maslaha is the contribution that the related action will make to their intended image .Beyond DEASH's individual tortures, they commit mass massacres and genocides on people against them regardless of religion; this is a crime against humanity all by itself and Islam can never accept it.

Because Islam has forbidden torture and cruelty toward any creature without reason .Therefore ,the Prophet) s.a.w (.who was sent as grace to the worlds did not allow live animals to be used as targets in shooting practice ,he commanded the least painful method to be used even when slaughtering an animal .Torturing prisoners of war and dismembering dead enemy soldiers ,are absolutely banned .In the execution of qisas punishment ,the use of a sword was adopted as the least painful method under conditions of the time ;even when the victim was burnt to death ,applying the same on the murderer was not allowed. Because the point here is not to torture the criminal ,it is to execute their punishment within legal criteria[115].

G. ANOTHER FORM OF DISTORTION:REDUCING ISLAM TO CORPORAL PUNISHMENT

Claiming to be the single legitimate representative of all Muslims ,DEASH puts forward the enforcement of hadd punishment as evidence for their legitimacy .They use it especially as a means of propaganda against members of other opposing groups ,calling them to abandon their group and join the" Islamic State ".According to the group ,if they

112 For example, see Âlûsî, ***Rûhu'l-meânî***, XIII, p. 196.

113 Mubarrad, ***al-Kamil fil-luga wal-adab***, III, 49.

114 ***Dabiq***, 1436/7, p. 7.

115 Ömer Nasuhi Bilmen, ***Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılahât-ı Fıkhiyye Kamusu***, Istanbul 1950, III, 103.

do not answer this call and choose to fight the" Islamic State ",they will face the danger of becoming disbelievers without realizing it:

"Similarly ,we renew our call to groups in Damascus and Libya .And we invite them to think before fighting the Islamic state that rules with the rule of Allah .O the captivated !Remember before you fight with the Islamic state that there is no place on the earth except the land of the Islamic state where people rule by Allah's rule and the rule only belongs to Allah .Remember that if you capture an inch of this land ,a village or a city ,Allah's law will turn there into law of the humans .And ask yourself this :What is the verdict on those who abolish the rule of Allah and bring the rule of humans or on those who contribute to it ?Yes ,you will have committed shirk .Avoid it! By fighting the Islamic state ,you will commit shirk in ways you know or do not[116]".

The factors that the group show as reason for their success include stoning adulterers to death ,killing magicians ,cutting the arm of thieves ,and whipping the consumers of alcohol [117].Videos of executions are also featured in periodicals.

Hadd penalties are physical and heavy forms of punishment aiming to accomplish certain goals .As put by Sarakhsi" ,*Sanctions imposed in the world are enforcements of social content legitimized for the good of people .Qisas aims to protect the right to life ,punishment for adultery aims to protect the reputation of posterity and family honor ,the punishment for theft aims to ensure safety of property ,the punishment for slander aims to preserve honor and dignity ,and the punishment for intoxication aims to protect the mind*[118]". Hadd punishments are deterrent sanctions intending to accomplish the specified maslaha .As they are heavy punishments ,there are quite harsh conditions for proving the crime and any suspicion is evaluated in favor of the suspect .This attitude is based[119] on the Prophet's (s.a.w.) statements[120] foreseeing "hadd punishments to be reduced by suspicion when possible" and "it is better to err in forgiving than err in punishing." In addition, based on the 34th verse of Surat al-Ma'idah, it is accepted by some fiqh schools that a repentance to be made with effective remorse will reduce the penalty. It demonstrates that enforcement of hadd penalty is not the goal but the means. The primary objective is not to punish the criminal but to make them aware what they have done is evil, rehabilitate them, and have them rectify the situation. On the other hand, starting from the stage of enforcing penalties without making the arrangements to prevent said crimes in society will lead to outcomes that are not in line with the purposes of religion. In that context, it should be remembered as a law of fiqh, *"A decree deemed lawful to bring benefit becomes void if it entails the opposite of that benefit in*

116 *Konstantiniyye*, 1436/2, p. 38.
117 *Konstantiniyye*, 1436/1, p. 17.
118 Serahsî, ***el-Mebsût***, X, 110.
119 Tirmidhi, "Hudûd", 2.
120 Ibn al-Humam, ***Fath al-Qadir***, IV, 116.

practice."[121] In other words, "implementing a ruling deemed lawful to reach a certain goal becomes null if it produces the opposite result." In fact, Omar did not enforce the penalty of cutting off a thief's hand during the year of famine. Similarly, he did not cut off the hands of slaves who had stolen a camel out of starvation; he made their owner pay twice the camel's price.[122] The motive that ensures its accomplishment is that it is interpreted together with the related verse, other evidence, and the general purposes of religion.

Introducing strict criteria in fiqh literature to determine committal of crimes which require hadd penalty restricted the possibility of enforcing those punishments in history. Indeed, scholars point out that rajm (stoning) penalty was not in practice since the early centuries of Islam.[123] The harshness of criteria put forward in fiqh books, ascribing a very determining role to suspicion in proving hadd crimes, the lack of necessary conditions, and similar reasons led to replacing these punishments with other penalties for the related crimes. At the same time, the other punishments under the scope of tazir were compiled into a code of laws in the Ottoman Empire; and scholars of Islam confirmed their compliance with Islam. The same approach is seen in the penal codes of Afghanistan today.[124]

In consideration of the aforementioned data, DEASH's claim of enforcing hadd punishment cannot be viewed as something in accordance with principles of Islamic law. Contrarily, it is clear that their actual goal is not to enforce Islam but to use these punishments as a means of intimidation for their own rule. These punishments are implemented to reinforce their authority and intimidate the population in any region; many people they want to execute are accused with a crime that requires hadd penalty, and they make them acknowledge and confess the crime by torture.[125]

121 Kürlânî, ***el-Kifâye***, Beirut 1986, II, 202; Seyyid Bey, ***Medhal***, Istanbul 1333, p. 17.

122 Muvattâ, "Akdiye", 28; Zürkânî, ***Şerhu'l-Muvattâ***, Egypt 1310, III, 212.

123 İbn Kuteybe, ***el-İhtilâf fi'l-lafz ve'r-redd ale'l-Cehmiyye ve'l-Müşebbihe***, Beirut 1985, p. 10.

124 Mehterkhan Khwajamir, ***Afganistan'da İslâm Ceza Hukukunun Kanunlaştırılması***, N.E. Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2015, p. 161, 284 (unpublished doctoral dissertation).

125 Salih Hüseyn er-Rakb, ***ed-Devletü'l-İslâmiyye (DEAŞ)***, p. 59, 146-155.

IV. GROUPS PERSECUTED BY DEASH

Practices of DEASH with the claim of being the Islamic state have brought damage on many individuals and groups particularly the religion of Islam itself and Muslims. Some of them will be covered in short below.

A. ISLAM AND MUSLIMS

DEASH's actions have damaged the religion of Islam itself before anything. The last message of Allah Almighty, which He communicated through his last messenger and which aimed to "take people out of darkness and into the light," has begun to be perceived as a source that feeds terrorist movements as a result of the actions and statements of DEASH and similar groups. It has paved the way for the reinforcement of anti-Islamic perspectives and sentiments called "Islamophobia."

The group adopts a closed structure and the process of its emergence and growth cannot be easily explained under ordinary conditions. They have made all Muslim minorities in the world, especially Muslims living in the West, into the target of anti-Islamic movements. These Muslims are almost afraid to leave their home out of fear; they have even lost the convenience of feeling safe at their own homes. Racism and xenophobia have been fueled at this stage. When Islam comes to people's mind, they now think of the violent execution videos of DEASH which defines Islam as a "religion of beheading", instead of the exemplary personality of the Prophet and the merciful and healing power of Quran.

In terms of the Middle East, the organization has caused people to lose their lives, their property, their homes, and their homeland. Beyond that, it has given global powers a reason to be involved in the region in a more active way. The legitimacy of independence struggles and searches for freedom by people in the region against invaders has come to be questioned as a result of groups like DEASH. Radical bodies that know nothing about the history, cultural sensitivities, and diversity of the region and that sided against those over time also eliminated local dynamics of resistance or debilitated their rightful struggle.[126] Having inflicted tremendous damage on Islam and Muslims of the world, even if DEASH's current organization were brought down, there is still the risk of similar groups sprouting as long as the conditions that set the ground for the group's growth are still there.

126 See on the matter Muhammed Cihad Ebrârî, *(IŞ)İD Çerçeve Metni*, p. 40.

B. AHL AL-KITAB

DEASH forced Christian Arabs to make a choice between converting to Islam, paying tribute or getting slaughtered by sword. In this case, many people had to escape, leaving their homeland. The groups in question are those which have been living inside the Islamic community for nearly fourteen centuries and which have been trusted for a long time. They have never assumed a hostile attitude toward Muslims. DEASH destroyed their temples and in some places looted their houses and property. These communities have lived there for thousands of years, and even defended the land together with Muslims against foreign invaders. Unable to comprehend the nature of this situation, the organization imposed tribute which is prescribed in books to be taken from non-Muslims, and made mistakes in the rule to be enforced. Because as is understood from Omar's practice, the taxes to be received from non-Muslims who have joined the Islamic community with an agreement can only be determined by a separate contract.[127] Matters like this are issues that Islam leaves to the public authority to decide and asks them to be arranged depending on conditions and type of affair. DEASH adopted them in the way they were implemented in history, enforced them in exactly the same way without any regard for today's changing conditions, and presented it as reviving a command of Islam which is contrary to purpose of Islam.

C. YAZIDIS

Yazidis are among the groups that DEASH persecuted by committing a terrible crime against humanity. This group was not in a hostile attitude towards neither Muslims nor DEASH, but they did not offer them any options other than converting to Islam or getting killed. However, scholars of Islam have deemed it lawful for centuries that this community, like the Majusi, live within the Muslim community having the same rights as Ahl al-Kitab.[128] Despite that, hundreds of Yazidis were murdered as a result of DEASH attacks, and the rest were forced to leave their homeland. Enslaving the captured Yazidi women, treating them like concubines, and selling them at slave markets –as previously covered- is a practice without any religious basis.

D. WOMEN

DEASH practically put women under house arrest in areas they captured. They did not even let them go out for school. Women were also forced to completely draw away from work life. The organization did not deem the outfits for covering sufficient, and im-

127 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, Beirut 1975, I, 115.

128 Hâşimî, *Tahzîru't-tâiş min dalâli Dâiş*, III, 367-368; *Risâle Meftûha*, p. 17.

posed the clothing they designed. They published brochures demonstrating the required form of clothing, and also argued that it is not lawful for women to unveil their faces.[129] The most extreme attack on freedom of women is forcing them to marry DEASH members under pressure.[130] However, the Prophet (s.a.w.) did not even consider the marriage of a girl valid who was forced by her father to marry a man she did not want.[131] It is another example of persecution against women that they are compelled to marry another person to be specified by the organization in the event the initial one dies in combat.

E. CHILDREN

DEASH puts children, whom they call "lions of tomorrow", under special training to raise them with the so-called jihad spirit. They sometimes have children carry out executions, and the photographs are posted on their media organs.[132] DEASH responded to criticism on the issue saying that using child soldiers is sunnah of the Prophet (s.a.w.). However, prior to Battle of Uhud the Prophet (s.a.w.) turned down some Sahabah who wanted to fight in the battle voluntarily, saying that they were underage.[133] It is clear that having children carry out executions will adversely affect their mental health and cause a tendency to violence in them. It resembles the un-Islamic and inhumane practices of certain brutal terror groups in Africa such as recruiting child soldiers. It is an interesting example that demonstrates DEASH is actually a modern terrorist organization. In that context, the following observation on violent tendencies of Western-born young members is quite striking: *"Joining the jihad and the rebels was an adventure for many young Westerners, a sort of military summer camp. They were the most dangerous ones because they did not have affection for the locals and did not care about their pain*[134]". DEASH's inclusion of children in executions and combat already means that they are in a sense training their own members who are prone to violence .However ,exposing children ,who are entrusted to the entire ummah ,to such environments causes great suffering.

129 *Afâif fî hicâb ve Edilletü vucûbi setri'l-mer'e*.
130 Hâşimî, *Tahzîru't-Tâiş min dalâli Dâiş*, III, 367; *Risâle meftûha*, p. 18-19.
131 Abu Dawud, "Nikâh", 23,24; Ibn Majah, "Nikâh", 12; Mevsılî, *el-İhtiyâr*, III, p. 91.
132 *Dabiq*, 1436/8, p. 20-21.
133 Abdüsselam Harun, *Tehzîbü Sîreti İbn Hişâm*, Beirut 2014, p. 128.
134 Loretta Napoleoni, *İslâm ve Modern Cihat*, transl. F. Çeçen – A.F. Çeçen, Istanbul 2014, p. 96.

EVALUATION AND RECOMMENDATION

A radical organization trying to justify itself with literalist-salafi style ,DEASH has become a threat not only on a regional but also a global level .Despite being few in number ,the participation in the group from Turkey is also a risk for our country .The exact number of citizens who have joined the group is unknown ,there are only estimates available .It is believed that the participation process is organized through radical groups in Turkey .It is known that people inclining towards the group are generally youngsters aged 17to ;25 and after receiving ideological training in groups ,they are sent to the front[135].

Compared to the support given by Muslim groups in other countries ,it is striking that the participation rate from Turkey is quite low .The same situation applies to Turks living abroad .The reason is that the religious ,historical ,and cultural texture of this land does not allow the growth of formations like DEASH .The religious mentality inherited from the Ottoman Empire maintains its existence in the Republic era through institutions such as the Presidency of Religious Affairs ,the schools of theology ,and imam hatip high schools as well as Religious Culture and Moral Knowledge classes .However ,despite these factors ,it is also observed that DEASH and similar organizations are making hard efforts to be effective in Turkey .It is clear that there is need for political measures as well as religious and cultural studies to prevent the organization from finding a base and spreading in our country.

The following observation can be made after looking into the historical origins that led to the situation we face today :the military defeats ,economic depression ,widespread poverty ,and similar reasons suffered in the Islamic world in and after the18 th century made the sense of injustice prevalent in Islamic communities. Oppressive rule, policies that prioritize the interest of a small circle over the education and prosperity of people, and many other similar reasons caused this sentiment to create bad results. It should be taken into consideration that the radicalization in the Islamic world was nurtured by this background before anything.

Another consequence of these developments was the changes that the Islamic world went through in the field of science and culture. After the 18th century, Islamic thought witnessed gradually puritanical reactions to social and political incidents and calls to revert back to the pure view of Islam. The calls to go back to the literal sense of the Quran and

135 Konuyla ilgili olarak See Selim Vatandaş, "Işid ve Türkiye'de Işid Tartışmaları", s. 13-14.

Sunnah took Islamic thought away from its traditional philosophical depth and doomed it under the call of "back to basics" to a mentality in the form of sheltering in the surface of hadith and verses. The religious discourse of DEASH, which was created by the specific political conditions that emerged after 2000s in the Damascus-Iraq region, feeds on this back-to-basics, literalist-salafi approach. Therefore, everything that can be said about DEASH's religious narrative should actually start with standing to the challenge caused by this back-to-basics salafi approach. These interpretations emerged in mid-18th century but their impact became apparent only by 20th century. And they showed themselves in the said period after abandoning traditional religious approaches with a series of reforms. The Islamic approach formed instead of the conventional view suggested going back to the path of Quran, Sunnah, and salaf (first generations of Islam) in order to go back to the pure and real Islam. Once the traditional order was left, the Islamic thought fell apart like a book that lost its headband. And all Muslims started to propose methods in their own way to rearrange this book. The most appealing one among them was the call to revert back to pure Islam. So much so that almost all modern interpretations of Islam were influenced in one way or another by these essentialist approaches calling back to Quran and Sunnah. For this reason, it is necessary for scholars of Islam to bring this call to the table, analyze it, and examine whether it is a healthy proposal. In that context, it is clear that a sound knowledge of discourse, fiqh, and sufism is necessary to establish the balance of "faith-Islam-goodness"[136] which constitutes Islam's main message as it was done in history. Only by doing that can we create an opportunity to get out of this intellectually (world view) poor, normatively (law, politics, ethics) insufficient, and aesthetically shallow state which we have been exposed to by the said essentialist approach.

Thanks to the aforementioned imam-hatip and theology experience, Turkey has been one of the few countries least affected by this back-to-basics Islamic approach in the world of Islam. Since Tanzimat, Turkey aimed to establish madrasa again in school with a system founded beside the traditional madrasa education, and thus fulfill the expectations of the modern era. There have been certain ups and downs on the road without a doubt. Despite all that, this experience is what makes Turkey different and prevents Muslims born in Turkey from gravitating toward this essentialist approach inside and outside the country. The course must be kept in this way by preserving this experience and exerting efforts to create authentic and creative syntheses in the field of discourse-fiqh-sufism. Every period is responsible for creating its own approaches and practices. However, sheltering in the surface of literal senses of Quran and Sunnah without internalizing the outstanding aspects and gains of our discourse-fiqh-sufism knowledge and turning it into our intellectual capital would only make us shallow and stern. Our past Islamic experience rests on an

136 Muslim, "İman", 1.

understanding that holistically embraces the reason, wisdom, and purpose of Quran and Sunnah alongside their surface meaning.

These issues we are covering clearly put forward that a deep fight with DEASH and similar groups cannot be carried out by security measures alone. Therefore, everyone has a crucial role, especially the scholars that will guide Islam's ummah, in order to develop an inclusive and embracing discourse against the dismissive and marginalizing religious narrative of DEASH.

Before anything, we need to re-examine our education order, especially our religious education and training method. When teaching religion to new generations, it is vital to tell them the reason, wisdom, and purpose in the revealing of verses. From that point, the questions of how a Muslim must behave and what should be the worldly duties and ultimate goals will be figured out. It must be instilled in minds that a religious life limited only to worldly gains/rule is not Muslim-like and that Islam pursues the gains of both this world and the next. After such a preparation for awareness, the techniques and methods of reading, understanding, and interpreting the hadith and verses, which were formed in 1400 years of tradition, must be brought back to life. A mindset that centralizes the main goals of religion from that framework must be employed; great care must be shown to ensure that particular verses and hadith are evaluated in unison with general principles. Islam's teachings that offer grace not only to Muslims but to all human beings, even all creatures must be brought to the forefront. It must be emphasized that views and perspectives developed within religious philosophy are not the absolute truth but an effort shown on the path of attaining the truth. Since there is no other person except for the Prophet (s.a.w.) who has the attribute of "inviolability" which means immunity, no Muslim's opinion and view, regardless of their title, career, and position, can be considered to be the absolute truth. Another point to highlight is that it is not appropriate to adopt the opinions developed in history as they are and introduce them into our day. Because an opinion from history was formed depending on the time, place, atmosphere, and conditions of a specific era. Implementing opinions from history without considering today's conditions may bring damage instead of benefit. Then, it is necessary to readdress the opinions and views developed within a specific period of history which are also included in the literature of Islamic sciences and especially fiqh. And after that, they must be evaluated based on today's conditions. For example, it should be kept in mind that concepts like dar al-harb, zimmi, and apostate reflect the conditions of their period. In that case, our entire accumulation of knowledge in fiqh should be reviewed with the same mindset. Otherwise, it will not be difficult for DEASH and similar organizations to find material from the said literature that will serve them as basis.

Another point to be considered is that families should be informed not to neglect their children with excuses like daily life and earning livelihood. Neglected children have a high risk of being exposed to distorted religious information and being allured by radical groups. Families who observe such signs in their children should take the situation seriously; if their knowledge is not sufficient, they must seek help from individuals or institutions competent in the field of religion. On this important issue, there must be an effort to raise the awareness of the whole society. On the other hand, it is an important problem that young Western converts fall into hands of salafi groups and get easily deceived by groups like DEASH. Therefore, the converts are lost on a wrong path and wasted. To make up for these drawbacks, it is important to primarily come up with an inclusive religious narrative and present it in a suitable way.

The problem in combating with DEASH and similar groups is not the lack of religious knowledge. On the contrary, the problem is a kind of religious knowledge that is based on authentic sources but distorted with an ideological view and turned into dogma for group members. The source this and other similar groups use as a frame of reference to justify themselves is the salafi invitation and salafi faith concept. The common features of the related bodies are that they are against the Asharites and Maturidis, strong traditional Islamic schools formed in the 1400-year process, and they are against sufistic inclinations in Ahl al-Sunnah style. Despite introducing themselves as Ahl al-Sunnah, they disregard its primary principle "Ahl al-Qibla cannot be declared unbelievers" and consider members of other denominations such as Shia as disbelievers. In line with this mentality, they view sufism as a deviation in terms of doctrine and metaphysical thought despite not objecting to zuhd life. In that context, it should not go unnoticed that bidah and superstition that infiltrated into sufism serve as an excuse to defend the mindset in question.

What we have against us are dismissive groups that do not hesitate to use takfir as a means of marginalization since that have an absolutist sense of truth. They do not care about form in prayer, and adopt a literalist approach focusing only on specific parts in fiqh determined by a pragmatist mentality. Inthe face of this alienating narrative, there is a need to develop an inclusive and embracing one. From that point of view, an understanding of religion must be put forward that embraces the entire heritage of the ummah by comprehending and improving the traditional methods of fiqh and discourse. "Even though there is one truth by Allah, every mujtahid is right" principle must be the primary starting point. The sound faith of Islam must be supported against salafi mindset which has turned into an ideology and nurtures these movements. Imam-hatip high schools, theology schools, and Diyanet community must put in efforts to establish an awareness at this point. Moreover, the contributions of sufism culture in absorbing Islam's spiritual aspect and introducing it to masses should be taken into consideration; efforts must be exerted to keep this vein alieve by clearing of bidah and superstition.

In summary, the greatest damage inflicted by terrorist organizations seeming to be Muslim such as DEASH and others is that they have given a negative impression of Islam to the whole world. The unpleasant images and violent scenes seen on media almost every day cause the spread of Islamophobia more and more in the world. And there is a smear campaign through media claiming "Islam is a religion of violence and terror." It is for this reason that religious authorities of Muslim countries must organize effective programs in which they will altogether voice in international platforms that these groups cannot be associated with Islam, and on the contrary, Islam is a true religion of peace and grace as it is implicit in its name. They must accurately present Islam's view on "human" regardless of their religion, language, and ethnicity, and they should do it by means of contemporary tools through media such as series, films, cinema, etc. In that sense, political governments in Islamic countries must consider the needs and demands of society on religious issues which is important in preventing the manipulations of these groups in practicing Islam.

Similarly, Muslim countries should hold joint events to raise ideal youth, and help each other and show solidarity to that end. Emergency action plans must be prepared such as popularizing education programs that may serve as models, having international youth platforms carrying out more effective and frequent activities, and preparing written and visual documents in multiple languages and distributing them in all countries that will provide them with correct information and raise their awareness against terrorist organizations.

When we look at the issue in terms of our country, institutions and organizations such as MEB, DIB, TRT, etc. should develop emergency action plans to ensure the youth do not compliment these terrorist groups. In order to raise sufficient awareness on these issues, written and visual publications must be prepared, conferences and seminars must be held, and the youth must be informed. Especially DIB's "Youth Branch", which operates under every mosque and Quran Course as in Europe, is important in implementing course programs for youth.

DIB carries out its overseas operations solely for our Muslim citizens. From now on, new staff positions must be created and opportunities for various events must be sought to introduce the warm face of Islam against Islamophobia to people in these regions from different religions, cultures, and nationalities. The goal here should be to obviate the misperceptions in media to some extent, rather than inviting different groups to Islam. In line with this purpose, World Islamic Scholars Initiative for Peace and Common Sense must be much more active and Turkey's Diyanet and Theology experience in these matters must be adequately promoted.

REFERENCES

The Holy Quran

Kütüb-i Tis‘a (Numbering in footnotes is based on the order in the concordance titledel-Mu‘cemü’l-müfehres li-elfâzi’l-hadîsi’n-nebevî)

TürkiyeDiyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.

Afâif fî hicâb ve edilletü vucûbi setri’l-mer’e.

Ali el-Kârî, Ebü’l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî el-Herevî, Mirkâtü’l-mefâtîh, Beirut 2001.

Âlûsî, Ebü’s-Senâ Şihâbüddîn Mahmûd b. Abdillâh b. Mahmûd el-Hüseynî,Rûhu’l-meânîfîtefsîri’l-Kur’âni’l-azîmve’s-seb‘i’l-mesânî, Beirut 2009.

Arif, Mehmed, Bin Bir Hadis, Cairo 1325.

Ayni, Badr al-Din Mahmud b. Ahmed,Umdat al Qari fi Sharh Sahih al Bukhari, Beirut ts.

Azîmâbâdî, Ebü’t-Tayyib Muhammed Şemsü’l-Hak b. Emîr Alî ed-Diyânüvî, Avnü’l-mabûd, Beytü’l-efkâr ed-Devliyye, Ammân ts.

Babertî, Ekmelüddîn Muhammed b. Mahmûd b. Ahmed el-Bâbertî er-Rûmî el-Mısrî, Şerhu’l-Akîdeti’t-Tahâviyye, Beirut 2009.

Bennâ, Abdurrahman, Bulûgu’l-emânî min esrâri’l-fethi’r-rabânî, Amman ts.

Bezzâzî, Muhammed b. Şihâb, el-Fetâve’l-Bezzâziyye, Beirut 1986.

Bıyık, Mustafa, Armegedon ve Tanrı Krallığı, Ankara 2008.

Bilmen, Ömer Nasuhi, Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılahât-ı Fıkhiyye Kamusu, Istanbul 1950.

Buhârî,Ebû Muhammed İsmâîl, et-Tarihu’l-Kebîr, Haydarâbâd 1360-1363.

___________, et-Târihu’s-Sagîr, Cairo 1977.

Büyükkara, Mehmet Ali, “Günümüzde Selefilik ve İslâmî Hareketlere Olan Etkisi”, Tarihte ve Günümüzde Selefiler, Istanbul 2014.

Cessâs, Ahmed b. Ali Ebu Bekr er-Razî, Ahkâmü’l-Kur’ân, Beirut 1992.

Çakan, İsmail Lütfi, Hadislerle Gerçekler,Istanbul 2003.

Dabiq, 1436/8-9.

Dahlân, Ahmed b. Zeynî, ed-Dürerü's-seniyye fi'r-red ale'l-Vehhâbiyye, Egypt 1319.

Davudoğlu, Ahmed, Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi, Istanbul 2013.

Demir, Hilmi, Selefiler ve Selefî Hareket Işid Ne Kadar Sünnidir?, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü (Exclusive Report), August 2014.

Ebrârî, Muhammed Cihad, (IŞ)İD Çerçeve Metni, SAMER Report.

ed-Devle el-İslâmiyye tettehız mine't-tekfîr akîde ve'l-irhâb menhec (http://www.alarab.co.uk/m/?id=30354).

el-Kavlü'l-fasl fî meşrûiyyeti hedmi'l-kubûri'l-mez'ûme li enbiyâillâh (aleyhimü's-selâm), 1435. https://alhimma.wordpress.com/2016/01/18

Eserî, EbûZehrâ, el-Kavlü's-sâfî fî sıhhati bey'ati'ş-şeyh selîli âli beyti'n-nübüvveti Ebî Bekr el-Kuraşî el-Huseynî el-Bağdâdî sümme es-Sâmerrâî.

Filistînî, Ebu'l-Hasen, Rudûd ve telmîhât alâmünkirî'l-ameliyyât. (https://ia601007.us.archive.org/2/items/hmm-rdd/rdd.pdf)

Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed, İhyâu ulûmi'd-dîn, Istanbul 1985.

Hâkim, Hâkim b. Muhammed b. Abdillâh en-Nîsâbûrî, el-Müstedrek ala's-Sahîhayn, Beirut ts.

Hamîdullah, Muhammed, İslâm'da Devlet İdaresi, transl. Kemal Kuşçu, Ankara ts.

Harun, Abdüsselam, Tehzîbü Sîreti İbn Hişâm, Beirut 2014.

Hâşimî, Abdullah b. Abdullah, Tahzîru't-Tâiş min dalâli Dâiş, Dâru Mâcid el-Asîrî 2015.

Al-Hashimi, Hisham,The World of DEASH, London 2015.

Hatiboğlu, Mehmed Said, Hz. Peygamber ve Kur'ân Dışı Vahiy, Ankara 2009.

Heyet, ed-Dürerü's-seniyye fi'l-ecvibeti'n-Necdiyye, [y.y.] 1996.

Heyet, el-Fetâve'l-Hindiyye, Beirut 1986.

Heyet, Sorularla İslâm, DİB Yayınları, Ankara 2015.

Heysemî, Ebü'l-Hasan Nûreddîn Ali b. Ebî Bekr b. Süleymân, Mecma'u'z-Zevâid ve Menba'u'l-Fevâid,Beirut 1987.

Hüseyn b. Mahmûd, Meseletü kat'i'r-ruûs (câizetun bi nassi'l-Kur'ân ve's-sünne ve fi'li's-sahâbeSahâbe), 2014/1426.

İbnAbidîn, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz el-Hüseynî ed-Dımaşkî, Reddü'l-muhtâr, Riyadh 2003.

İbn Dakîkel-'Îd, Ebü'l-Feth Takıyyüddîn Muhammed b. Alî b. Vehb el-Kuşeyrî, İhkâmü'l-ahkâm, Beirut ts.

İbn Ebi'l-'İzz, Sadrüddîn Muhammed b. Alâüddîn Ali b. Muhammed, Şerhu'l-akideti't-Tahâviyye, Cairo ts.

İbn Hacer el-Heytemî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Muhammed el-Heytemî, Tuhfetü'l-muhtâc, Egypt 1938.

İbn Haldûn, Abdurrahmân b. Muhammed, el-Mukaddime, Beirut ts.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fida İsmâîl b. Ömer, el-Bidâye ve'n-Nihâye, Beirut 2004.

İbnKuteybe, Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim, el-İhtilâf fi'l-lafz ve'r-redd ale'l-Cehmiyye ve'l-Müşebbihe, Beirut 1985.

İbn Teymiyye, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Abdilhalîm b. Abdisselâm, el-Fetâve'l-Kübrâ, Beirut 1987.

Ibn al-Humam, Kemâlüddîn Muhammed b. Abdilvâhid b. Abdilhamîd es-Sivâsî, Fethu'l-kadîr, Bulak 1316.

İsfehânî, Râgıb, el-Müfredât fi garîbi'l-Kur'ân, Mekke ts.

İzmirliİsmailHakkı, Yeni İlm-i Kelâm, Istanbul 1339-1341.

İzzetbegoviç, Aliya, Konuşmalar, transl. Fatmanur Altun-Rıfat Ahmetoğlu,Istanbul2007.

Karadaş, Cağfer, "Mürcie'nin Mezhepliği Problemi ve Ebû Mansûr el-Mâturîdî", Milel ve Nihal Dergisi, 2010, C.VII, sy.2, s. 191-221 (http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php).

Kemal b. Ebî Şerîf, Kitâbü'l-Müsâmere, Istanbul 1979.

Khwajamir, Mehterkhan, Afganistan'da İslâm Ceza Hukukunun Kanunlaştırılması, N.E. Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2015.

Konstantiniyye, 1436/1-4.

Kummî, Sa'd b. Abdullah, Kitâbü'l-makâlât, Tehran 1963.

Kutlu, Sönmez, İslâmDüşüncesindeİlk Gelenekçiler, Ankara 2000.

Kürlânî, el-Kifâye, Beirut 1986.

Al-Muqaddasi, Abu Abdillâh Shams al-Din Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr el-Bennâ, Ahsan al-taqasim, (pub. M.J. De Goeje), E.J. Brill 1906.

Mansûr, Ebu Abdullah Muhammed, ed-Devletü'l-İslâmiyye beyne'l-hakîka ve'l-vehm, y.y., ts.

Mergînanî, Ebü'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergânî, el-Hidaye, Daru'l-Farfur, Damascus 2006.

Mevsılî, Ebü'l-Fazl Mecdüddîn Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd, el-İhtiyâr, Beirut 1975.

Molla Hayâlî, Şemseddin Ahmed,Haşiye alâ Şerhi'l-Akâid, Istanbul 1308.

Molla Kestelî, Muslihuddin Mustafa b. Muhammed Kestelî, Hâşiye alâ Şerhi'l-Akâid, Istanbul 1308.

Muhaysinî, Abdullah Muhammed, "Tatbîku'l-hudûd fî mîzâni'ş-şerîatî'l-İslâmiyye", Îhâât Cihâdiyye, 1437/2.

Muttakî el-Hindî, Alî b. Hüsâmiddîn b. Abdilmelik b. Kadîhân, Kenzü'l-ummâl fi's-süneni'l-akvâl ve'l-efâl, Beirut 1985.

Mubarrad, Abu-l Abbas Muhammad ibn Yazid ibn Abdul Akbar ibn Umayr, al-Kamil fil-luga wal-adab, pub. Abd al-Hamid Hindawi, y.y. ts.

Napoleoni, Loretta, İslâm ve Modern Cihat, transl. F. Çeçen – A.F. Çeçen, Istanbul 2014.

Al-Nasa'i, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb,Sunan Al-Kubra, Beirut 2001.

Nesefî, Ebü'l-Muîn Meymûn b. Muhammed b. Muhammed b. Mu'temid, et-Temhîd li kavâidi't-Tevhîd, Cairo 1986.

Okur, Kaşif Hamdi, "İslâm Hukukunda İrtidat Fiili İçin Öngörülen Asli Yaptırım Üzerine Bazı Düşünceler", Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2002/1 (http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php).

Özel, Ahmet, İslâm ve Terör, Istanbul 2007.

Paçacı, Mehmet, "Hadiste Apokaliptisizm veya Fiten Edebiyatı", İslâmiyât, 1998/1.

Rakb, Salih Huseyn, ed-Devletü'l-İslâmiyye (Dâaiş), Gaza 2015.

Razi, Ebû Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fakhr al-Din Muhammed b. Ömer b. Hüseyn, al-Ma'alim fi usul al-din, Cairo ts.

Remlî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Ahmed b. Hamza, Nihâyetü'l-muhtâc, Beirut 2003.

Rıfâî, İbrahim er-Râvî, Risâletü'l-evrâkı'l-Bağdâdiyye fi'l-havâdisi'n-Necdiyye, Istanbul 2002.

Risâle Meftûha ile'd-doktor İbrahim Avvâd el-Bedrî el-Mulakkab bi "Ebû Bekr el-Bağdâdî". (http://www.lettertobaghdadi.com/14/arabic-v14.pdf)

Sabuni, Nur al-Din, el-Kifâye fi'l-Hidâye, Beirut 2014.

Semerkandî, Ebü'l-Kasım İshâk b. Muhammed b. İsmâîl el-Kâdî el-Hakîm, es-Sevâdü'l-a'zam, Istanbul 2013.

Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed, el-Mebsût, Istanbul 1983.

Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed, Şerhu's-Siyeri'l-kebîr, Beirut 1997.

Seydişehrî, Mahmud Esad b. Emîn, Târih-i İlm-i Hukuk, Istanbul 1331.

Seyyid Bey, Mehmed Seyyid, Hilâfet ve Hâkimiyet-i Milliye, Ankara 1339.

___________, Medhal, Istanbul 1333.

Suâl ve cevâb fi's-sebyi ve'r-rikâb, Dîvânü'l-buhûs ve'l-iftâ, 1436. (https://ia902703.us.archive.org/4/items/Reqap03/Reqap_03.pdf)

Taberânî,Ebü'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb, el-Mu'cemu'l-kebîr, Baghdad 1978.

Tahiroğlu, Bülent, "Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik", İÜHFM, 1979-1981/1-4.

Tarsûsî, Ebû İshâk Necmüddîn İbrâhîm b. Alî b. Ahmed, Tuhfetü't-Türk fîmâ yecibu en yu'mel fi'l-mülk, Beirut 1992.

Teftazânî, Sa'düddîn Mes'ûd b. Fahriddîn Ömer b. Burhâniddîn Abdillâh el-Herevî el-Horâsânî, Şerhu'l-Akâid, Istanbul 1308.

Temîmî, Osman b. Abdurrahman, İ'lâmü'l-enâmbi mîlâdi devleti'l-İslâm.

Topaloğlu, Bekir,– Çelebi, İlyas, Kelam Terimleri Sözlüğü, Istanbul 2010.

Türkî el-Binalî, Müddû eydîküm li beyati'l-Bağdâdî.

Vatandaş, Selim, "Işid ve Türkiye'de Işid Tartışmaları", Bilgi Analiz, 2014/1.

Vloten, Van, Emevi Devrinde Arap Hâkimiyeti Şia ve Mesih Akideleri Üzerine Araştırmalar, transl. Mehmed S. Hatiboğlu, Ankara 1986.

Yardım, Ali, “Fetih Hadisi Üzerine Bir Araştırma”, DİB Dergisi, XIII/2.

Zehebî, ŞemsüddinEbû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osmân, Siyeru âlâmi’n-nübelâ, Beirut 1983.

Zürkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdilbâki b. Yûsuf, Şerhu’l-Muvattâ, Egypt 1310.

- البن علي تركي، مدوا أيديكم لبيعة البغدادي.
- سليم وطن داش، داعش والجدل الدائر حولها في تركية/ Işid ve Türkiye'de Işid Tartışmaları، Bilgi Analiz، 2014 /1.
- وان فلوتن، دراسات حول حاكمية العرب وعقيدة الشيعة والمسيح في الدولة الأموية/ Emevi Devrinde Arap Hâkimiyeti Şia ve Mesih Akideleri Üzerine Araştırmalar ، المترجم: محمد سعيد خطيب أوغلو، أنقرة 1986.
- علي يردم، دراسة حول الفتح الحديث/ Fetih Hadisi Üzerine Bir Araştırma ، مجلة رئاسة الشؤون الدينية، 2/ XIII.
- شمس الدين أبو عبد الله محمد بن أحمد بن عثمان الذهبي، سير أعلام النبلاء، بيروت 1983.
- أبو عبد الله محمد بن عبد الباقي بن يوسف الزرقاني، شرح الموطأ، مصر 1310.

- محمد بجاجي، Apokaliptisizm وأدبيات الفتنة في الحديث، إسلاميات، 1998/1.
- صالح حسين الركب، الدولة الإسلامية (داعش)، غزة 2015.
- أبو عبد الله (أبو الفضل) فخر الدين محمد بن عمر بن حسين الرازي، معالم أصول الدين، القاهرة، بدون تاريخ.
- أبو عبد الله شمي الدين محمد بن أحمد ين أحمد بن حمزة الرملي، نهاية المحتاج، بيروت 2003.
- إبراهيم الراوي الرفاعي، رسالة الأوراق البغدادية في الحوادث النجدية، إسطنبول 2002. رسالة مفتوحة إلى الدكتور إبراهيم عواد البدري الملقب ''بأبي بكر البغدادي'' (http://www.lettertobaghdadi.com/14/arabic-v14.pdf).
- نور الدين صابوني، الكفاية في الهداية، بيروت 2014.
- أبو القاسم اسحاق بن محمد بن إسماعيل القاضي الحكيم السمرقندي، السواد الأعظم، إسطنبول 2013.
- أبو بكر شمس الأئمة محمد بن أبي سهل أحمد السراخسي، المبسوط، إسطنبول 1983.
- أبو بكر شمس الأئمة محمد بن أبي سهل أحمد السراخسي، شرح السير الكبير، بيروت 1997.
- محمد أسعد بن أمين سيدي شهري، Târih-i İlm-i Hukuk، إسطنبول 1331.
- محمد سيد، الخلافة والحاكمية المليّة، أنقرة 1339.
- ------------------، مدخل، إسطنبول 1333.
- سؤال وجواب في السبي والرقاب، دار البحوث والإفتاء، 1436.
- https://ia902703.us.archive.org/4/items/Reqap03/Reqap_03.pdf
- أبو القاسم سليمان بن أحمد بن أيوب الطبراني، المعجم الكبير، بغداد 1978.
- بولنت طاهر أوغلو، الاسترقاق في الإمبراطورية العثمانية/ Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik، İÜHFM، 1979-1981/ 1-4.
- أبو إسحاق نجم الدين إبراهيم بن علي بن أحمد الطرسوسي، تحفة الترك فيما يجب أن يُعمل في الملك، بيروت 1992.
- سعد الدين مسعود بن فخر الدين عمر بن برهان الدين عبد الله الخراساني التفتازاني، شرح العقائد، إسطنبول 1308.
- عثمان بن عبد الرحمن التميمي، إعلام الأنام بميلاد دولة الإسلام.
- بكير طوبال أوغلو-إلياس جلبي، قاموس مصطلحات الكلام/ Kelam Terimleri Sözlüğü ، إسطنبول 2010.

- مختار خان خوجامير، تحويل فقه الجزاء الإسلامي إلى قوانين في أفغانستان، جامعة نجم الدين أربكان، معهد العلوم الاجتماعية، قونية 2015.
- القسطنطينية، 1-4/ 1436.
- سعد بن عبد الله القمي، كتاب المقالات، طهران 1963.
- سونمز قوطلو، التقليديون الأوائل في الفكر الإسلامي، أنقرة، 2000.
- كرلاني، الكفاية، بيروت 1986.
- أبو عبد الله شمس الدين محمد بن أحمد بن أبي بكر البنا المقدسي، أحسن التقاسيم (نشر M.J. De Goeje)، E.J. Brill 1906.
- أبو عبد الله محمد المنصور، الدولة الإسلامية بين الحقيقة والوهم، بدون تاريخ.
- أبو الحسن برهان الدين علي بن أبي بكر بن عبد الجليل الفرغاني الميرغيناني، الهداية، دار الفرور، دمشق 2006.
- أبو الفضل مجد الدين عبد الله بن محمد بن مودود الموصلي، الاختيار، بيروت 1975.
- شمس الدين أحمد مولا خيالي، حاشية على شرح العقائد، إسطنبول 1308.
- مصلح الدين مصطفى بن محمد كستلي، حاشية على شرح العقائد، إسطنبول 1308.
- عبد الله محمد المحيسني، تطبيق الحدود في ميزان الشريعة الإسلامية، مجلة الإيحاءات الجهادية، 2/ 1437.
- علي بن حسام الدين بن عبد الملك بن قاضي خان المتقي الهندي، كنز العمال في سنن الأقوال والأفعال، بيروت 1985.
- أبو العباس محمد بن يزيد يم عبد الأكبر بن عمير المعروف بالمبرد، الكامل في اللغة والأدب، الناشر/ عبد الحميد الهنداوية، بدون تاريخ.
- لوريتا نابليوني، الإسلام والجهاد الحديث، المترجم: ف. ججان-أ.ف. ججان، إسطنبول 2014.
- أبو عبد الرحمن أحمد بن شعيب النسائي، السنن الكبرى، بيروت 2001.
- أبو المعين ميمون بن محمد بن محمد بن معتمد النسفي، التمهيد لقواعد التوحيد، القاهرة 1986.
- كاشف حمدي أوكور، بعض الأفكار بخصوص العقوبات الأصلية المقترحة في فعل الارتداد في الفقه الإسلامي، مجلة كلية الإلهيات بجامعة جروم، 1/ 2002 (http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php).
- أحمد أوزل، الإسلام والإرهاب، إسطنبول 2007.

- محمد سعيد خطيب أوغلو، سيدنا النبي والوحي من غير القرآن / Hz. Peygamber ve Kur'ân Dışı Vahiy، أنقرة، 2009..
- لجنة علماء، الدرر السنية في أجوبة النجدية، 1996.
- لجنة علماء، الفتاوى الهندية، بيروت 1986.
- لجنة علماء، الإسلام بالأسئلة، منشورات رئاسة الشؤون الدينية، أنقرة 2015.
- أبو الحسن نور الدين علي بن أبي بكر بن سليمان الهيثمي، مجمع الزوائد ومنبع الفوائد، بيروت 1987.
- حسين بن محمود، مسألة قطع الرؤوس (جائزة بنص القرآن والسنة وفعل الصحابة)، 1436/2014.
- محمد أمين بن عمر بن عبد العزيز عابدين الدمشقي، رد المحتار، رياض 2003.
- أبو الفتح تقي الدين محمد بن علي بن وهب القشيري المعروف بابن دقيق العيد، إحكام الأحكام، بيروت، بدون تاريخ.
- صدر الدين محمد بن علاء الدين علي بن محمد بن أبي العز، شرح العقيد الطحاوية، القاهرة، بدون تاريخ.
- أبو عباس شهاب الدين أحمد بن محمد بن حجر الهيتمي، تحفة المحتاج، مصر 1938.
- عبد الرحمن بن محمد بن خلدون، المقدمة، بيروت، بدون تاريخ.
- أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير، البداية والنهاية، بيروت 2004.
- أبو محمد عبد الله بن مسلم بن قتيبة، الاختلاف في اللفظ ورد على الجهمية والمشبهة، بيروت 1985.
- أبو العباس أحمد بن عبد الحليم بن عبد السلام بن تيمية، الفتاوى الكبرى، بيروت 1987.
- محمد بن عبد الواحد بن عبد الحميد السيواسي كمال الدين بن الهمام، فتح القدير، بولاك 1316.
- راغب الأصفهاني، المفردات في غريب القرآن، مكة، بدون تاريخ.
- إسماعيل حقي الإزميرلي، علم الكلام الجديد/ Yeni İlm-i Kelâm، إسطنبول1339—1341.
- علي عزت بيغوفيتش، أقوال، المترجم: فاطمة نور ألتون-رفعت أحمد أوغلو، إسطنبول 2007.
- جعفر قرة داش، أبو منصور الماتريدي ومشكلة مذهب المرجئة، مجلة المِلل والنّحَل/ Milel ve Nihal 2010، مجلد 7، عدد 2، ص 191-221 (http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php).
- كمال بن أبي شريف، كتاب المسامرة، إسطنبول 1979.

- الجصاص، أحمد بن علي أبو بكر الرازي، أحكام القرآن، بيروت 1922.
- جاقان، إسماعيل لطفي، الأحاديث والحقائق / Hadislerle Gerçekler، إسطنبول 2003.
- دابغ، 1436 / 8 – 9.
- دحلان، أحمد بن زيني، الدرر السنية في الرد على الوهابية، مصر 1319.
- أحمد داود أوغلو، ترجمة صحيح مسلم، وشرحه، إسطنبول 2013.
- حلمي دمير، السلفيون والحركة السلفية داعش؛ وسنيتهم إلى أي حدٍ؟ / Selefiler ve Selefî Hareket Işid Ne Kadar Sünnidir?، معهد تركية القرن الواحد والعشرون (تقرير خاص)، آب 2014، ص 14.
- محمد جهاد أبراري، متن إطار داعش/ (IŞİD Çerçeve Metni)، تقرير SAMER.
- الدولة الإس لامية تتخذ من التكفير عقيدة والإرهاب منهجاً
- (http://www.alarab.co.uk/m/?id=30354)
- القول الفصل في مشروعية هدم القبور المزعومة لأنبياء الله (عليهم السلام)، 1435
- https://alhimma.wordpress.com/2016/01/18
- أبو الزهراء الأثري، القول الصافي في صحة بيعة الشيخ سليل آل بيت النبوة أبي بكر القرشي الحسيني البغدادي ثم السامرّائي.
- أبو الحسن الفلسطيني، ردود وتلمحيات على منكري العمليات.
- (https://ia601007.us.archive.org/2/items/hmm-rdd/rdd.pdf)
- أبو حامد محمد الغزالي، إحياء علوم الدين، إسطنبول 1985.
- أبو عبد الله الحاكم النيسابوري، المستدرك على الصحيحين، بيروت، بدون تاريخ.
- محمد حامد الله، إدارة الدولة في الإسلام، المترجم: كمال كوشجو، أنقرة، بدون تاريخ.
- عبد السلام هارون، تهذيب سيرة ابن هشام، بيروت 2014.
- عبد الله بن عبد الله الهاشمي، تحذير الطائش من ضلال داعش، دار ماجد العسيري 2015.
- هشام الهاشمي، عالم داعش، لندن 2015.

المراجع

- القرآن الكريم
- الكتب الستة (الأرقام المذكورة في الهوامش وفق ترتيب كتاب المجموع المفهرس لألفاظ للحديث النبوي).
- الموسوعة الإسلامية لوقف الديانة التركي.
- عفائف في حجاب وأدلة وجوب ستر المرأة.
- علي القاري، أبو الحسن نور الدين علي بن سلطان محمد القاري الهروي، مرقاة المفاتيح، بيروت 2001.
- الألوسي، أبو السنا شهاب الدين محمد بن عبد الله بن محمد الحسيني، روح المعاني في تفسير القرآن العظيم والسبع المثاني، بيروت 2009.
- عارف، محمد، ألف حديث وحديث، القاهرة 1325.
- العيني، بدر الدين محمد بن أحمد، عمدة القاري شرح صحيح البخاري، بيروت، بدون تاريخ.
- عظيم أبادي، أبو الطيب محمد شمس الحق بن أمير علي الديانوي، عون المعبود، بيت الأفكار الدولية، عمان، بدون تاريخ.
- البابرتي، أكمل الدين محمد بن محمود بن أحمد البابرتي الرومي المصري، شرح العقيدة التهانوية، بيروت 2009.
- البنا، عبد الرحمن، بلوغ الأماني من أسرار الفتح الرباني، عمان بدون تاريخ.
- البزازي، محمد بن شهاب، الفتاوى البزازية، بيروت 1986.
- بيِق، مصطفى، أرمجدون وملَكيَّة الإله / Armegedon ve Tanrı Krallığı، أنقرة 2008.
- بيلمان، عمر نصوحي، قاموس الحقوق الإسلامية والاصطلاحات الفقهية، إسطنبول 1950.
- البخاري، أبو محمد إسماعيل، التاريخ الكبير، حيدر آباد، 1360 – 1363.
- ـــــــ التاريخ الصغير، القاهرة 1977.
- محمد علي بويوك قره، السلفية في حاضرنا وتأثيرها على الحركات الإسلامية /Günümüzde Selefilik ve İslâmî Hareketlere Olan Etkisi، السلفيون في التاريخ والحاضر/ Tarihte ve Günümüzde Selefiler، إسطنبول2014.

مثل الأفلام والمسلسلات والسينما. في هذا الصدد ينبغي على الإدارات السياسية في البلدان الإسلامية أن تعير انتباهاً إلى احتياجات ومطالب المجتمع في المواضيع الدينية حتى لا يتم استغلالها من قبل هذه المنظمات التي ظهرت لتطبيق الإسلام.

بنفس الشكل ينبغي القيام بخطط مشاريع مستعجلة مثل إقامة برامج مشتركة بين البلاد الإسلامية لتنشئة الجيل مثالي والعمل على التعاون والتضامن المتبادل لتحقيق هذا الهدف ونشر البرامج التعليمية–التربوية النموذجية في جميع البلاد الإسلامية وإقامة مزيد من ملتقيات الشباب الدولية، وإعداد وثائقيات مطبوعة ومرئية من شأنها أن تنشر الوعي عند الشباب وتزودهم بمعلومات صحيحة حول التنظيمات الإرهابية وتوزيعها على جميع الدول في لغات عدة.

عند النظر إلى المسألة من وجهة بلدنا يمكن القول إنه ينبغي على وزارة التربية الوطنية ورئاسة الشؤون الدينية والهيئة العامة للإذاعة والتلفزيون التركية وغيرها من المؤسسات والهيئات أن تقوم بتطوير خطط مشاريع مستعجلة حتى لا يلتفت الشباب إلى هذه المنظمات الإرهابية. لا بد من إقامة ندوات ومؤتمرات ومنشورات مطبوعة ومرئية لتكوين وعي كاف في هذا الموضوع. من المهم أن تعمل رئاسة الشؤون الدينية على تأسيس «جناح الشباب» في كل جامع ومعهد لتعليم القرآن الكريم كما في التطبيقات الحاصلة في الدول الأروبية وتفعيل البرامج الدراسية التي تخاطب الشباب.

تقوم رئاسة الشؤون الدينية بخدمات موجهة بأكملها لمواطنينا المسلمين في خارج القطر. ينبغي عليها من الآن فصاعداً أن تكون كوادر جديدة تعرف الناس المقيمين في هذه المناطق من أديان ولغات وثقافات مختلفة على وجه الإسلام البشوش لصد الإسلاموفوبيا وتبحث في وسائل جديدة للأنشطة المتنوعة. والهدف من ذلك إزالة ما تنشره وسائل الإعلام من تصورات خاطئة عن الإسلام ولو نبذة أكثر من أن يكون الهدف دعوة الشرائح المختلفة إلى الإسلام. لتحقيق هذا الهدف لا بد من جعل مبادرة علماء المسلمين العالمية للسلام والحس السليم أكثر فاعلية وعقد مؤتمرات كثيرة يتم فيها التعريف على ما لدى تركية من تجارب في هذا الموضوع سواء على صعيد كليات الإلهيات أو رئاسة الشؤون الدينية.

الدعم والمساعدة من الأشخاص والمؤسسات المخولة في المجال الديني إن كان ما لديها من المعلومات غير كافية. في هذه النقطة التي نؤكد عليها ينبغي العمل لترسيخ الحساسية في المجتمع كله. من جهة أخرى يشكل موضوع سقوط الشباب الذين هداهم الله إلى الإسلام في الغرب في أيدي الجماعات السلفية بدافع الحماس وخداعهم بسهولةٍ من قبل منظمات مثل داعش؛ مشكلة هامة لأنهم يضيعون في الطريق الخاطئ ويذهب اهتداؤهم عبثاً. لتداركٍ هذه المشكلة لا بد من إيجاد خطاب ديني يحتضن الشباب وتقديمه إليهم بشكل مناسب.

نقص المعلومات الدينية ليست الواقعة التي يتم مواجهتها أثناء مكافحة داعش والبنى المشابهة، بل هي المعلومات الدينية التي تستند على مصادر موثوقة، ولكن تم تحريفها من الناحية الأيديولوجية وتحويلها إلى عقيدة من أجل أتباعها. فالمصدر الذي يلجأ إليه هذا التنظيم ومثيلاته كإطار مرجعي لتشريع نفسها هو الاعتقاد السلفي والدعوة السلفية التي لها تأثيرها على الصعيد العالمي. تمتاز هذه البنى بخاصية مشتركة ألا وهي أنها تعارض الميول الصوفية التي تتماشى مع أهل السنة والماتريدية والأشعرية التي تعد من المذاهب الإسلامية التقليدية السليمة منذ 14 عصراً. مع أن هذه البنى تقول إنها من أهل السنة لكنها تتجاهل وتنكر مبدأ ''لا نكفر أحداً من أهل القبلة'' الذي هو مبدأ أساسي لدى أهل السنة وتعتبر أتباع المذاهب الأخرى من أمثال الشيعة كفاراً. في إطار هذا الفهم يقيّم أتباع هذه البنى التصوف بأنه انحراف في سياق الفقه والفكر الميتافيزيقي وإن كانوا لا يعارضون حياة الزهد. في هذا الصدد يجب أن لا يغيب عن الأنظار أن الخرافات والبدع التي تسربت إلى التصوف تشكل مادةً يدافعون بها عن رأيهم الذي هو موضوع الحديث.

أمامنا بنى لا تتورع عن استعمال التكفير أداةً للإقصاء على اعتبار أنها تملك فهم الحقيقة المطلقة. فتعير أهمية بشكل العبادات وتعرض في الفقه مقاربة لفظية مجزأة يكون فيها الفهم البراغماتي العامل المحدِّد. مقابل هذا الخطاب الإقصائي لا بد من تطوير خطاب ديني شامل يستوعب الجميع. لهذا السبب يجب تكوين فهم يستوعب موروث الأمة برمتها عبر فهم الكلام والفقه التقليدي وتطويره. يجب أن يكون الدستور ''المجتهدً قد يصيب حتى لو كان الحق واحداً عند الله تعالى'' نقطة التحرك الأساسية. أمام الفهم السلفي الذي صار أيديولوجية تغذي هذه الحركات لا بد من دعم العقيدة الإسلامية الصحيحة والعمل على تكوين وعي في هذا الخصوص في كليات الإلهيات والمدارس الثانوية للأئمة والخطباء ورئاسة الشؤون الدينية. علاوة على ذلك ينبغي الأخذ بالحسبان دور ثقافة التصوف في تمثيل البعد المعنوي للإسلام وتعريفه للناس والعمل على الحفاظ على هذه العروق حيةً بتطهيرها من البدع والخرافات.

يمكن القول بإيجاز إن أكبر أضرار داعش ومثيلاته من التنظيمات الإرهابية ذات المظهر الإسلامي أنها كونت صورة سلبية عن الإسلام في العالم كله. فمقاطع الفيديو الشنيعة ومشاهد العنف التي يتم نشرها يومياً في وسائل الإعلام تؤدي إلى تفاقم الإسلاموفوبيا في العالم كله وتوظيف الإعلام لتكوين تصور بأن ''الإسلام دين العنف والإرهاب''. لذا ينبغي على الإدارات الدينية للبلدان الإسلامية أن تعلن للعالم كله عبر المحافل الدولية بأن هذه التنظيمات لا تتماهى مع الإسلام، بل الإسلام كما يتضح من اسمه هو دين الرحمة والسلام الحقيقي. ينبغي عليها أن تشرح للناس نظرة الإسلام إلى الإنسان أياً كان دينه ولغته وأصوله الإثنية عبر وسائل عصرية

على الفهم الذي يمتثل امتثالاً كاملاً العلة والحكمة والمقصد من القرآن والسنة إلى جانب ما فيهما من معانٍ ظاهرية.

كل هذه المواضيع والمسائل التي تطرقنا إليها تبين بوضوح أنه من غير الممكن تسيير مكافحة جذرية ضد داعش والبنى المشابهة عبر اتخاذ التدابير الأمنية. والجميع بالتالي، وفي مقدمتهم العلماء الذين يرشدون الأمة الإسلامية مكلف بتطوير أسلوب شامل واستيعابي للتعبير ضد الخطابات الدينية الإقصائية والتهميشية التي تطلقها داعش.

قبل كل شيء ينبغي علينا أن نعيد النظر في النظام الذي نتبعه في تنشئة الإنسان لا سيما أساليب التربية والتعليم الديني. فإعطاء الأولوية لتبيان أسباب نزول النصوص وحكمتها وأهدافها عند تدريس الدين للأجيال القادمة يحمل أهمية حيوية. من هنا سيتتضح للأجيال القادمة كيف يجب أن يكون المسلم وما هي الواجبات الدنيوية والأهداف النهائية. ينبغي أن لا تكون الحياة الدينية التي تقتصر على المكتسبات/ السلطات الدنيوية الحياة التي يعيشها المسلم وينبغي أن يترسخ في الأذهان الوعي بأن الإسلام هو دين المكتسبات الدنيوية والآخروية في آن واحد. وبعد أن يتم تكوين هذا الوعي لا بد من إعادة استعمال تقنيات وأساليب قراءة النصوص التي تشكلت عبر تراث يمتد ل1400 عام وفهمها وتفسيرها. ينبغي العمل انطلاقاً من الفهم الذي يضع أهداف الدين الأساسية في المركز والاهتمام بتقييم النصوص الجزئية مع المبادئ الكلية.

يجب تسليط الضوء على تعاليم الدين الإسلامي التي تشكل رحمةً لكل الناس والكائنات وليس للمسلمين فقط. كما يجب التأكيد على أن التفسيرات والأفهام التي يتم تطويرها في الفكر الإسلامي لا تحمل صفة الحقيقة المطلقة ولكنها جهود تُبذل في سبيل الوصول إلى الحقيقة. لا يمكن اعتبار اجتهادات وتفسيرات المسلم أياً كانت صفته ومهنته ومنصبه الحقيقة المطلقة لأنه لا حصانة (عصمة) لأحد على وجه الأرض غير رسول الله صلى الله عليه وسلم. كما أنه من غير المناسب تبني الاجتهادات التي تكونت في الماضي ونقلها إلى يومنا كما هي وهذا أمر مهم يجب التشديد عليه لأن هذه الاجتهادات تشكلت حسب ظروف ذلك العصر وشروطه وأسسه.

كما أن تطبيق الاجتهادات التي حصلت في الماضي كما هي دون الأخذ بالحسبان شروط يومنا الحالي يضر ولا ينفع. إن كان الأمر كذلك فمن الضروري إعادة دراسة التفسيرات والأفهام التي تشكلت في فترة معينة من التاريخ والواردة في أدبيات العلوم الإسلامية وعلى رأسها الفقه وتقييمها وفقاً لشروط هذا العصر. وإن تطلب الأمر أن نعطي مثالاً لأمكننا القول إنه لا ينبغي النسيان أن مفاهيم دار الحرب والذمي والمرتد وأمثالها فيها مضامين تعكس شروط عصرها. في تلك الحال ينبغي مراجعة تراكماتنا الفقهية بأكملها بنفس الفهم، وإلا لن يجد داعش ومثيلاته صعوبة كبيرة في العثور على مواد تتخذها مستنداً من الأدبيات المعنية.

والأمر الآخر الذي يجب الانتباه إليه هو توعية الآباء والأمهات حتى لا يهملوا أولادهم وهم منهمكون في مشاغل الحياة اليومية. فالأولاد الذين يتم إهمالهم يتعرضون لتلقي معلومات دينية محرفة ويزداد احتمال انجذابهم نحو المنظمات الراديكالية. ينبغي على الأسر التي ترى هذه العلامات في أولادها أن تأخذ الوضع محمل الجد وتأخذ

النصوص والمتون تحت دعوة ''العودة إلى الأصل''. والخطابات الدينية التي يطلقها تنظيم داعش الذي ولد في منطقة الشام والعراق بفعل الظروف السياسية الخاصة التي ظهرت منذ مطلع الألفينيات تتغذى من هذه المقاربات السلفية–اللفظية التي تتبنى العودة إلى الأصل.

وبالتالي فإن كل ما سيقال في خطابات داعش الدينية له علاقة بالعمل على مواجهة التحدي الذي أوجدته هذه المقاربة السلفية التي تنادي بالعودة إلى الأصل لأن هذه التفسيرات الإسلامية التي تدعو للعودة إلى الأصل والتي بدأت في منتصف القرن الثامن عشر وتبلورت آثارها في القرن العشرين برزت بعد التخلي عن المقاربات الدينية التقليدية بفعل سلسلة من الإصلاحات التي تمت في تلك الحقبة. فاقترحت المقاربة الإسلامية التي تم إنتاجها مكان الفهم التقليدي العودة إلى القرآن والسنة ونهج السلف (أجيال الإسلام الأولى) باسم العودة إلى الإسلام الأصلي والطاهر. وعندما تم الاستغناء على النظام التقليدي تبعثر الفكر الإسلامي مثل كتابٍ انتُزع منه سلكه الذي ينظم صفحاته، وشرع المسلمون في اقتراح أساليب وطرق من أجل إعادة تنظيم هذا الكِتاب. فكانت الدعوة إلى الإسلام الطاهر من بين أكثر هذه الأساليب جاذبية.

حتى أن جميع التفسيرات الإسلامية على وجه التقريب في العصر الحديث تأثرت بهذه المقاربات الأصيلة التي تنادي بالعودة إلى القرآن والسنة بشكلٍ أو بآخر. لذلك يجب على علماء المسلمين أن يتناولوا هذه الدعوة إلى العودة إلى الأصل ويقوموا بتحليلها وتقييمها. وجليٌّ أن هذا الأمر يتطلب امتلاك علوم الكلام والفقه والتصوف الصحيحة لبناء التوازن الصحيح بين 'الإسلام والإيمان والإحسان'[133] الذي يشكل رسالة الإسلام الرئيسية كما كان عليه الحال في الماضي. وبذلك وحده فقط يمكننا الخروج من الحال التي أوصلتنا إليه المقاربات الأصيلة المذكورة من العجز في الفكر (الفكر العالمي) والعجز في المجالات القانونية والسياسية والأخلاقية.

بفضل تجربتها هذه في مجال الإلهيات والأئمة والخطباء كانت تركية إحدى أقل الدول المسلمة تأثراً بهذه المقاربة الإسلامية التي تدعو للعودة إلى الأصل، فقد أعادت بناء المدارس والكتاتيب بنظامٍ أسسته إلى جانب النظام التعليمي في المدارس التقليدية منذ فترة التنظيمات متطلعةً بذلك إلى تلبية توقعاتً العصر الحديث. لا ريب أنها عانت هبوطاً وصعوداً خلال هذه الفترة لكن هذه التجربة هي التي جعلت تركية في وضع مختلف رغم كل ذلك وجعلت المسلمين من أصول تركية سواء داخل القطر أو خارجه لا تنقاد كثيراً إلى جاذبية هذه المقاربة التي تدعو للعودة إلى الأصل.

ينبغي أن تُبذل الجهود من أجل مواصلة الطريق في الحفاظ على هذه التجربة وإيجاد تراكيب إبداعية ومتميزة في مجال الكلام والفقه والتصوف. فكل عصر مكلف بإنتاج المقاربات والممارسات الخاصة به. لكن الانكباب على ظاهر ألفاظ القرآن والسنة دون استيعاب المكتسبات والنواحي الإيجابية في التراكم الموروث في الكلام والفقه والتصوف وتحويلها إلى رأسمال فكري سوف يجعلنا سطحيين وقساة. إن تراكمنا الإسلامي قائم

133 مسلم، الإيمان، 1.

التقييمات والتوصيات

تنظيم داعش الراديكالي الذي يعمل على إضفاء الشرعية على نفسه بزعمه السير على النهج السلفي–اللفظي لا يشكل خطراً على الصعيد الإقليمي فحسب بل على الصعيد العالمي أيضاً. فانضمام الأتراك إلى هذه المنظمة ولو بأعداد قليلة يشكل خطراً آخر على بلدنا. لا يُعرف تحديداً عدد المواطنين الأتراك المنضمين ولكن هناك بعض الأرقام التقديرية. يُعتقد أن تنظيم المشاركين يتم عبر جماعات راديكالية موجودة في تركية. ومن المعلوم أن من يميل إلى داعش هم من فئة الشباب الذين تتراوح أعمارهم بين 17 و25 عاماً وأنهم يساقون إلى جبهات القتال بعد أن يخضعوا لتعليم أيديولوجي على شكل مجموعات[132].

من اللافت للانتباه أن عدد المنضمين إلى داعش من الأتراك قليل جداً مقارنة مع عدد المنضمين إليه من الجاليات المسلمة التي تعيش في دول أخرى من العالم. والوضع ذاته ينطبق على الأتراك في بلاد المهجر. والسبب في ذلك يعود إلى أن النسيج الديني والتاريخي والثقافي في هذه الأراضي لا تتيح المجال لظهور ونمو منظمات شبيهة بداعش. فالفهم الديني الذي توارثناه من العثمانيين ما يزال محافظاً على وجوده في العهد الجمهوري أيضاً بفضل وجود دروس الثقافة الدينية والعلوم الأخلاقية ووجود مؤسسات مثل رئاسة الشؤون الدينية وكليات الإلهيات والمدارس الثانوية للأئمة والخطباء. لكن رغم كل هذه العوامل يلاحَظ أن داعش والبنى الشبيهة يسعون جاهدين للقيام بنشاطاتهم وفعالياتهم في تركية. ويتبين في هذا الوضع وجود حاجة إلى أعمال دينية وثقافية إلى جانب التدابير السياسية للحيلولة دون تشكيل قاعدة لداعش وتحول دون انتشاره وامتداده في بلدنا.

عند الغوص في الجذور التاريخية للأوضاع التي نعيشها اليوم يمكننا الوصول إلى الاكتشافات التالية: إن الهزائم العسكرية والانهيار الاقتصادي وانتشار الفقر وغيرها من الأسباب التي ظهرت في القرن الثامن عشر وما بعده أدت إلى انتشار الإحساس بالظلم وانعدام العدل في المجتمعات المسلمة. ومواقف الإدارات القمعية وسياساتها التي تعير أهمية بمصالح فئة قليلة من المجتمع بدلاً من أن تعير أهمية بتعليم الشعوب ورفاهيتها وغيرها من الأسباب الأخرى أفضت بهذا الإحساس إلى نتائج مرضية. كان لا بد من الانتباه أولاً إلى أن التحول الراديكالي في العالم الإسلامي كان يتغذى وينمو من هذه الخلفية.

فكانت التغيرات التي شهدها العالم الإسلامي في مجال العلم والثقافة إحدى نتائج هذه التطورات. وقد شهد الفكر الإسلامي بعد القرن الثامن عشر دعوات للعودة إلى فهم الإسلام الطاهر وإعطاء مزيد من ردود الأفعال البيوريتانية (التطهيرية) حيال التطورات المجتمعية والسياسية. فالدعوات التي تنادي بالعودة إلى ألفاظ القرآن والسنة أخرجت الفكر الإسلامي من أعماقها الفكرية التقليدية وفرضت عليه ذهنيةً تلجأ إلى ظاهر

132 انظر: سليم وطن داش، داعش والجدل الدائر حولها في تركية/ Işid ve Türkiye'de Işid Tartışmaları، ص 13–14.

الواجب ارتداؤه، وقال بعدم جواز كشف وجه المرأة[126]. والتدخل الأفظع في حرية المرأة هو إكراهها على الزواج مع أتباعها[127]. بيد أن رسول الله صلى الله عليه وسلم اعتبر نكاح الفتاة من شخص لا تريده باطلاً[128]. أما إكراهه على الزواج بشخص آخر يحدده التنظيم في حال وفاة زوجها في الصراع فهو ظلم آخر بحقها.

هـ- الأطفال

يخضع داعش الأطفال الذين يصفهم «بأسود الغد» لتعليم خاص لتربيتهم على روح الجهاد ظاهرياً. ويعمل أحياناً على جعل الأطفال ينفذون العقوبات وينشر صورهم وهم يفعلون ذلك في وسائل الإعلام الخاصة بها[129]. يرد داعش على الانتقادات الموجهة إليها بهذا الخصوص بأن استعمال العساكر الأطفال من السنة النبوية مع أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قبل معركة أحد رفض مشاركة بعض الصحابة في المعركة طواعيةً لصغر سنهم[130]. ولا يخفى عن العيان أن استعمال الأطفال في تنفيذ العقوبات يؤثر على سلامة أرواحهم ويخلق لديهم ميلاً إلى العنف.

هذا الوضع يستحضر في الأذهان التطبيقات غير الإسلامية وغير الإنسانية التي تقوم بها بعض المنظمات الإرهابية الظالمة في إفريقية باستعمال العساكر الأطفال. وهذا النموذج نموذجٌ مثيرٌ يظهر أن داعش في الواقع منظمة إرهابية حديثة. وهذه العبارات التي قيلت حول الميل إلى العنف لدى الشباب المنضمين إلى المنظمة من أصول غربية لافتة للانتباه: ''المشاركة في الجهاد والعصيان ليس إلا مغامرة أو مخيم صيفي عسكري بالنسبة لمعظم الشباب القادمين من الدول الغربية. وهم أخطر أتباع المنظمة لأنهم لا يرحمون الأهالي المحليين ولا يكترثون بمعاناتهم''[131]. إن ما يحاول داعش فعله من زج للأطفال في قلب الصراعات وتنفيذ العقوبات على أيديهم يشير إلى أنه يعمل من الآن على إنتاج ذاتي لكوادرَ تميل إلى العنف.

126 عفائف في الحجاب وأدلة وجوب ستر المرأة.

127 هاشمي، تحذير الطائش من ضلال داعش، ج 3، ص 367. رسالة مفتوحة، ص 18–19.

128 أبو داود، النكاح، 23، 24. ابن ماجة، النكاح، 12. الموصلي، الاختيار، ج 3، ص 91، 24، 23.

129 دابق، 8/ 1436، ص 20–21.

130 عبد السلام هارون، تهذيب سيرة ابن هشام، بيروت 2014، ص 128.

131 لوريتا نابلوني، الإسلام والجهاد الحديث، المترجم: ف. جججان–أ.ف. جججان، إسطنبول 2014، ص 96.

ب- أهل الكتاب

وضع داعش المسيحيين العرب أمام ثلاث خيارات إما الدخول في الإسلام أو دفع الجزية أو القتل. في هذه الحال اضطر الكثير منهم إلى الفرار ومغادرة ديارهم ووطنهم. هذه المجموعات التي يتم الحديث عنها هي المجموعات التي تعيش في المجتمع الإسلامي منذ أربعة عشر قرناً تقريباً في أمن وسلام، ولم تأخذ موقفاً يعادي المسلمين. فجاء داعش ودمر معابدها وسلب أموالها وممتلكاتها. نعم هذه المجموعات عاشت في تلك الأراضي منذ آلاف السنين بل وقفت جنباً إلى جنب مع المسلمين في نضالهم ضد المستعمرين الأجانب.

أما التنظيم الذي لا يفهم ماهية الوضع القائم فقد فرض على هذه المجموعات الجزية التي تؤخذ من غير المسلمين كما هو وارد في الكتب، وارتكب أخطاء في القواعد التي سيتم تطبيقها. فالضرائب التي ستؤخذ من غير المسلمين المنخرطين في المجتمع الإسلامي باتفاقية لا يمكن تحديدها إلا باتفاقية أخرى كما يُفهم من تطبيق سيدنا عمر رضي الله عنه[124]. هذا الضرب من المسائل أمورٌ تركها الإسلام للسلطات العامة وأمر بتنظيمها وفقاً للظروف والشروط والمصلحة. لكن ما يفعله داعش من القيام بهذا التطبيق بالشكل الذي كان عليه في الماضي دون الأخذ بعين الاعتبار الشروط المتغيرة وتقديمه على أنه إحياء لأوامر الإسلام يخالف مقاصد الإسلام.

ج- اليزيديون

واليزيديون من المجموعات التي ظلمها داعش، وارتكب في حقهم جرائم ضد الإنسانية. لم يترك أمام هذه المجموعة التي لم تتبن يوماً موقفاً معادياً لا من المسلمين ولا من داعش سوى أحد خيارين إما الدخول في الإسلام أو القتل. بيد أن علماء المسلمين أجازوا لهذه المجموعات أن تعيش في المجتمع الإسلامي تماماً مثل المجوس وأن تملك نفس الحقوق التي يملكها أهل الكتاب[125]. خلافاً لذلك قام داعش بقتل مئات اليزيديين، وأكره الباقي على ترك أوطانهم. واستعباد النساء اليزيديات الأسرى ومعاملتهن معاملة الجواري وبيعهن في سوق الأسرى أيضاً تصرفٌ ليس له مسند شرعي كما جئنا على ذكره سابقاً.

د- النساء

في المناطق التي يسيطر عليها قام داعش بحبس النساء في البيوت، ولم يسمح لهن بالخروج حتى من أجل التحصيل العلمي. فاضطرت النساء إلى الانسحاب التام من حياتها العملية. لم يجد التنظيم اللباس الذي يتوافق وضوابط الستر كافياً، ففرض على النساء ارتداء اللباس الذي صممه، ونشر بروشورات تبين شكل اللباس

124 الموصلي، الاختيار، بيروت 1975، ج 1، ص 115.

125 هاشمي، تحذير الطائش من ضلال داعش، ج 3، ص 367-368. رسالة مفتوحة، ص 17.

٤- المتضررون من داعش

إن الممارسات التي يقوم بها داعش وهو يزعم بأنه الدولة الإسلامية؛ ألحقت الضرر بالعديد من الأشخاص والمجموعات وفي مقدمتهم الدين الإسلامي بذاته والمسلمون.

أ- الدين الإسلامي والمسلمون

إن الأعمال التي يقوم بها داعش ألحق الضرر أولاً بالدين الإسلامي ذاته. فالرسالة الأخيرة التي بعثها الله إلينا عبر خاتم النبيين الذي أرسله رحمة للعالمين، والتي تهدف إلى إخراج الناس من الظلمات إلى النور بدأت تُفهم على أنها المنبع والمصدر الذي يغذي الحركات الإرهابية نتيجة أفعال داعش ومثيلاته والأقوال التي تطلقها هذه الحركات. فمهد هذا الوضع الأرضية لتعزيز وتوطيد الأفكار والأفهام المناهضة للإسلام والمسماة "بالإسلاموفوبيا". هذا التنظيم الذي يملك بنية مغلقة يصعب تفسير نموه ضمن الشروط العادية جعلت جميع الأقليات المسلمة في العالم وعلى رأسها المسلمون القاطنون في الغرب هدفاً للحركات المناهضة للإسلام. فكاد هؤلاء المسلمون لا يخرجون من بيوتهم خوفاً ورعباً وفقدوا الشعور بالأمان حتى في بيوتهم. فتفاقم التمييز العنصري وعداوة الأجنبي. وعندما يقال الإسلام باتت مقاطع الفيديو التي تعرض داعش وهو يقطع الرؤوس تحضر في أذهان الناس وليس رسول الله وشخصيته القدوة ولا القرآن الكريم الذي هو شفاء ورحمة.

لو تناولنا هذه المسألة في إطار منطقة الشرق الأوسط لوجدنا أن تنظيم داعش بأفعاله وأعماله الإرهابية أجبر الكثير من الناس على ترك أموالهم وممتلكاتهم وبيوتهم وديارهم وأودى بحياتهم. فضلاً عن أنه شكل ذريعةً للقوى العالمية حتى يكون لها حضور أكبر وتدخل أكبر في المنطقة. وصارت شرعية كفاح شعوب هذه المنطقة ضد المحتلين ومساعيها لنيل الحرية تُثار حولها إشارات الاستفهام نتيجة ما يقوم به داعش وأمثاله. وعملت البنى الراديكالية التي لا تعرف التنوع والحساسيات التاريخية والثقافية في المنطقة وتعارضها؛ على تصفية ديناميكيات المقاومة المحلية أو أضعفت نضالهم المشروع[123]. إن احتمال ظهور ونمو بنى مشابهة لبنية داعش لن يزول ما دامت الشروط والظروف مهيئة لتكوين أرضية لاخضرارها حتى لو انهارت البنية المادية لتنظيم داعش الذي ألحق أضراراً كبيرة بالإسلام والدين الإسلامي.

123 انظر: محمد جهاد أبراري، متن إطار داعش/ İŞİD Çerçeve Metni، ص 40.

العجاف والقلة والندرة. بنفس الشكل لم يقطع يد العبيد الذين سرقوا إبلاً لأنهم ظلوا جياعاً دون طعام وأمرهم بدفع مثلي ثمن الإبل إلى صاحبه[119]. أما الدوافع التي جعلته يتوصل إلى هذه النتيجة فهي أنه فسر هذه الحادثة في ضوء الآيات القرآنية والأدلة الأخرى والمقاصد العامة للدين.

إن استلزام وجود شروط في غاية الشدة لإثبات ارتكاب الإثم الذي يستدعي عقوبة الحد في أدبيات الفقه فرض قيوداً على إمكانية تطبيق هذه العقوبات على مر التاريخ. ويشير العلماء إلى أن عقوبة الرجم ظلت خارج التطبيق منذ عصور الإسلام الأولى[120]. انتشر تطبيق عقوبات أخرى على الجرائم بذريعة عدم توفر الشروط اللازمة نظراً لحدة الشروط الواردة في كتب الفقه وإعطاء دور مصيري للشبهات في إثبات الجرائم التي تتطلب تطبيق عقوبة الحدود وما شابه ذلك من أسباب أخرى. هذه العقوبات الأخرى التي تدخل في باب التعذير صارت على شكل قوانين في الدولة العثمانية التي تطبق الشريعة الإسلامية وصادق علماء المسلمين على أن هذه القوانين تناسب الإسلام. يمكن رؤية هذا النهج في قوانين الجزاء التي تسري اليوم في أفغانستان[121].

في ضوء هذه البيانات لا يمكن القول إن ما يدعيه داعش من تطبيق لعقوبات الحدود وضعٌ يتوافق ومبادئ الفقه الإسلامي. بل من الواضح جداً أن هدفه ليس تطبيق الإسلام، وإنما استعمال هذه العقوبات وسيلةً وأداةً للقمع والإخضاع من أجل بسط نفوذه. فيقوم بتطبيق هذه العقوبات في المناطق التي تريد قمع أهاليها لإحكام سيطرته وترسيخ نفوذه ويتهم الأشخاص الذين سيعاقبهم بأنهم ارتكبوا جرائم تستوجب عقوبة الحدود، ويجعلهم يقرون ويعترفون بهذه الجرائم تحت وطأة التعذيب والاضطهاد[122].

119 الموطأ، العقيدة، 28. الزرقاني، شرح الموطأ، مصر 1310، ج 3، ص 212.

120 ابن قتيبة، الاختلاف في اللفظ والرد على الجهمية والمشبهة، بيروت 1985، ص 10.

121 مختار خان خوجه امير، تحويل فقه الجزاء الإسلامي إلى قوانين في أفغانستان، جامعة نجم الدين أربكان، معهد العلوم الاجتماعية، قونية 2015، ص 161–284 (أطروحة دكتوراة لم يتم نشرها).

122 صالح حسين الرقب ، الدولة الإسلامية (داعش)، ص 59، 146–155.

''بنفس الشكل نجدد دعوتنا للجماعات الموجودة في الشام وليبيا. ندعوهم للتفكير أولاً قبل أن يخوضوا قتالاً مع الدولة الإسلامية التي تحكم بحكم الله تعالى. أيها المغترون! قبل أن تقاتلوا الدولة الإسلامية تذكروا أنه لا وجود لمكان على سطح الأرض يحكم بحكم الله غير أراضي الدولة الإسلامية. تذكروا لو أنكم أخذتم شبراً أو قرية أو مدينة من هذه الأراضي فإن قوانين الله هناك سوف تتحول إلى قوانين من صنع البشر وأسألوا حينها أنفسكم هذا السؤال: ما حكم من يلغي أحكام الله ويأتي بأحكام البشر أو يكون سبباً في إتيانها؟ نعم تكونوا بذلك قد كفرتم. حذار ثم حذار! إذا قاتلتم الدولة الإسلامية تكونون قد كفرتم عن علمٍ أو بدون علم''[113].

ويعزو داعش أسباب نجاحه إلى ما يفعله من رجم للزاني وقتل الساحر وقطع يد السارق وجلد لشارب الخمر[114]. ويعرض عمليات الإعدام التي ينفذها في مقاطع فيديو ينشرها عبر وسائل الإعلام المرئي.

وعقوبات الحدود هي عقوبات بدنية ثقيلة تهدف إلى تحقيق غايات معينة. عقوبات الحدود عقوبات رادعة الهدف منها تحقيق مصالح محددة على حد رأي السرخسي الذي يرى أن العقوبات المطبقة في العالم هي عقوبات ذات مضمون مجتمعي شرّعت من أجل مصلحة البشر. فالهدف من عقوبة القصاص حماية حق الحياة، والهدف من عقوبة الزنا حماية شرف الأسرة والحفاظ على النسل، والهدف من عقوبة السرقة حفظ أمن المال، والهدف من عقوبة الافتراء حماية شرف الإنسان وكرامته، والهدف من عقوبة السُّكْر حماية العقل[115]. وبما أن عقوبات الحدود عقوبات ثقيلة فقد تم فرض شروط ثقيلة جداً لإثبات الإثم، وتقييم كل الشكوك لصالح المتهم.

يستند هذا الموقف إلى أحاديث[116] رسول الله صلى الله عليه وسلم التي يقضي فيها بدر الحدود بالشبهات، وأن الخطأ في العفو خير من الخطأ في العقوبة[117]. ويذهب بعض الفقهاء إلى أن التوبة النصوحة من شأنها أن تسقط عقوبة الحدود وذلك انطلاقاً من الآية ال34 من سورة المائدة. كما تشير هذه الأدلة إلى أن تطبيق عقوبة الحدود بذاتها ليس هدفاً، بل وسيلة. الهدف الأساسي من تطبيق عقوبة الحدود ليس معاقبة الآثم، بل ردعه وحمله على أن يدرك أن هذا الفعل منكرٌ، والعمل على إصلاحه وتحسين حاله.

إن الشروع في العمل بدءاً من تطبيق العقوبات قبل سن القوانين التي من شأنها أن تحول دون وقوع الجرائم في المجتمع سوف يؤدي إلى نتائج لا تناسب مقاصد الدين. يوجد في هذا الصدد قاعدة فقهية لا يمكن تجاهلها ألا وهي: ''أن الحكم الذي يكون مشروعاً من أجل استحصال الفائدة المرجوة يكون باطلاً إذا استلزم عند تطبيقه ما يخالف تلك الفائدة''[118]. وسيدنا عمر رضي الله عنه لم يطبق عقوبة قطع يد السارق في سنوات

113 القسطنطينية، 2/ 1436، ص 38.

114 القسطنطينية، 1/ 1436، ص 17.

115 السرخسي، المبسوط، ج 10، ص 110.

116 الترمذي ، الحدود، 2.

117 ابن الهمام، فتح القدير، ج 4، ص 116.

118 كرلاني، الكفاية، بيروت، ج 2، ص 202. سيد بك، المدخل، إسطنبول 1333، ص 17.

ويستدل في قطع الرؤوس بقول الله تعالى: ''فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ'' (محمد 47/ 4)، وببعض ممارسات رسول الله (ص) وأصحابه. يقول المفسرون[109] إن عبارة « فَضَرْبَ الرِّقَابِ» تعبير مجازي يشير إلى قتل العدو أثناء الحروب الساخنة لكن داعش فهم هذه العبارة بمعناها الحرفي، فانتزع آيات القرآن من سياقها واستعملها بتحريف يوصوله إلى مبتغاه. والأمثلة المذكورة حول الممارسات الموجودة في الروايات فقد تم استعمال أخف الوسائل ألماً في تلك الفترة في تنفيذ عقوبة القتل. لكن تطبيق داعش هو قتل الأبرياء كأنما يقطع رقاب الحيوانات.

وواضح أن هذا التطبيق ليس إسلامياً ولا إنسانياً. وأول من استعمل وسيلة القتل هذه في تاريخ الإسلام هم الخوارج حيث قتلوا عبد الله ابن الصحابي الجليل خباب بن الأرت بضرب عنقه[110]. هذا هو الخط الذي يسير عليه داعش في أعماله الرامية إلى القمع والإخضاع. وفيما يتعلق بالطيار الأردني الذي قتله حرقاً، فقد قالت أجهزة إعلامه إنه فعل ذلك من باب القصاص استناداً على المصلحة[111]. والأمر الذي يسميه داعش مصلحةً هو مدى مساهمة هذا العمل في الصورة التي يريد داعش ترسيخها. أما ما يرتكبه داعش من إبادة جماعية للشرائح التي تعارضه أياً كان دينها فضلاً عن التعذيب الإفرادي فهي بحد ذاتها جريمة إنسانية لا يرضاها الإسلام أبداً.

فالإسلام يحرم تعذيب النفس وقتلها دون سبب. لهذا السبب لم يسمح رسول الله الذي أرسل رحمةً للعالمين باستعمال الحيوانات الحية هدفاً في تعليم الرمي وأمر بالإحسان عند ذبحها. كذلك يحرم الإسلام تعذيب أسرى الحرب وقطع أعضاء الموتى من جنود الأعداء (المُثلَة). أما عقوبة القصاص فكانت تتم باستعمال السيف كونه أخف الوسائل ألماً في تلك الحقبة، وأجيز القصاص حتى بالقاتل بنفس الأسلوب إذا ما تم حرق المقتول لأن الهدف هنا ليس تعذيب المجرم بل تنفيذ العقوبة ضمن المعايير القانونية[112].

ز- مثال آخر عن تحريفات داعش: الحط من شأن الإسلام إلى العقوبات البدنية

يزعم داعش أنه الممثل الشرعي الوحيد لكافة المسلمين متخذاً من تطبيقه لعقوبات الحدود دليلاً على شرعيته. ويستعمل هذه النقطة وسيلةً دعائيةً ضد أتباع الجماعات الأخرى لا سيما التي تقاتله، وتدعوهم لمغادرة جماعاتهم والانضمام إلى ''الدولة الإسلامية''. فإن لم يلبوا هذه الدعوة وفضلوا القتال مع ''الدولة الإسلامية'' فسيبقون على حد قول داعش وجهاً لوجهٍ مع خطر الخروج عن الدين دون إدراك:

109 كمثال انظر: ركن المعاني،ج 13، ص196.

110 المبرد، الكامل في اللغة والأدب، ج 3، ص 49.

111 دابق، 7/ 1436، ص 7.

112 عمر نصوحي بيلمان، قاموس الحقوق الإسلامية والاصطلاحات الفقهية، إسطنبول 1950، ج 3، ص 103.

الأذهان القبلية في العصر الجاهلي الذي لم يفهم أهداف الإسلام ومقاصده. فضلاً عن أن استعمال داعش لهذا التطبيق وسيلةً لجذب المقاتلين من الأصول الأجنبية والفتيان من العالم الإسلامي إلى المنظمة أحد أوضح الأمثلة التي تبين أن التنظيم لديه فهم ديني شائب مأزوم[105].

و- أدوات داعش المثيرة للرعب: قطع الأعناق والتعذيب والإبادة الجماعية

يعمد داعش إلى تعذيب من يوقع في يديه من الرهائن مستعملاً أساليب تبث الخوف والرعب في النفوس، ويهدف في ذلك إلى القمع والإخضاع والدعاية. فهو يقوم بهذه الممارسات وهو في وعيه، ويسجل مقاطع التعذيب وقطع الرؤوس وينشره للعالم كله عبر وسائط التواصل الاجتماعي أو عبر وسائله الإعلامية الخاصة. وتستند استراتيجية التنظيم هذه على خيار مخطط. فالمجتمعات المعاصرة –إن جاز التعبير– مجتمعات معقمة من العنف لأن الناس فيها لا يرون القتل والدماء بأم أعينهم. فيركز داعش على هذه النقطة تحديداً، ويبث مشاعر الخوف والرعب في نفوس الناس عبر نشر مقاطع فيديو تعرض قطع الرؤوس والأعناق. كما نشر كتيّباً خاصاً يدافع فيه عن مشروعية هذه العمليات الإرهابية[106].

يزعم تنظيم داعش في هذا الكتيّب أن الناس ينتقدونه وينتقدون قطعه للرؤوس متجاهلين ما تقوم به أمريكة وإسرائيل ظلماً وطغياناً، ويشتكي من تنشئة أجيالٍ لا علم لها بالقتل وقطع الرؤوس نظراً لتفريغ الإسلام من محتواه[107].

فالتنظيم لا يرى أن قطع رؤوس الكفار أمر يقبّح وجه الإسلام، بل مساعي الذين يعملون على تحويل هذا الدين إلى نظامٍ فكري شبيه بتعاليم مانديلا وغاندي اللاعنفية الخالية من القتل وقطع الرؤوس وسفك الدماء. وما يحاولون ترسيخه من فهمٍ ليس له علاقة بدين محمد الذي بعث بالسيف بين يدي الساعة. ويرى داعش: "أن الإسلام دين القوة والقتّال والجهاد وقطع الرؤوس والأعناق وسفك الدماء. والإسلام ليس الدين الذي يستسلم وينهزم أمام من يعترض طريقه. بل الإسلام على خلاف ذلك هو الدين الذي يكسر كل يدٍ تمتدّ لإذلال المسلمين"[108].

105 صالح حسين الرقب ، الدولة الإسلامية (داعش)، ص 162.

106 حسين بن محمود، مسألة قطع الرؤوس (جائزة بنص القرآن والسنة وفعل الصحابة)، 1436/2014.

107 حسين بن محمود، مسألة قطع الرؤوس، ص 4-5.

108 حسين بن محمود، مسألة قطع الرؤوس، ص 17.

الشرعية، لأن تعيين حاكم محروم من العرفان لدرجة أنه لا يمكنه أن يقدر أن الاسترقاق غير موجود اليوم في الطريقة التي تعرفها الشريعة الإسلامية؛ إهانة للشريعة"[99] مؤكداً بذلك على القوانين التي تم سنّها والحساسية والعناية التي أظهرتها مشيخة الإسلام التي كانت تتابع هذا الأمر.

وما تم اليوم من إلغاء مؤسسة الرق يتوافق وأهداف الإسلام الأساسية. وبالتالي فإن وضع أسرى الحرب موضع العبيد ليس موضوع الحديث. في هذه الحال لا يمكن بأي شكلٍ من الأشكال اعتبار الممارسة الجنسية مع النساء الأسرى مشروعاً حسب الأحكام الإسلامية[100]. بل على العكس يعتبر فاحشة وزنى.

وداعش الذي لا يكترث بالمقاصد والأهداف العامة للدين الإسلامي فيما يتعلق بهذا الموضوع، ولا يعير أهمية للسياق التاريخي والاجتماعي للنصوص؛ يمارس الضغوط على المجتمع اليزيدي الذي ليس له علاقة بالحرب لا من قريب ولا من بعيد، ويستعبد الأسرى من نساء هذا المجتمع، ويوزع الجاريات على مليشياتها، ويبني أسواقاً لبيعهن، ويقدم فعلته هذه على أنها من "أحكام الشريعة المعطلة التي لا يتم تطبيقها". ويقول داعش في وثائقياتها وهو يفتخر بهذه المعاملة غير الإنسانية:

"ها نحن اليوم هنا نعمل على إحياء السنة النبوية التي دفنها أعداء الله من العرب والعجم بعد مئات السنين. والله لقد استرجعناها بحد السيف ولم نفعلها بالسلم أو المفاوضات أو الديمقراطية أو الانتخابات. فعلناها حسب المنهج النبوي بالسيوف المصبوغة بالدماء، لا بالأصابع التي تقترع أو ترسل التغريدات"[101].

كما أعد تنظيم داعش بروشوراً يضم معلومات جمعها من الكتب الفقهية التي تتناول تطبيق الاسترقاق في الحقبة التي كان فيها سارياً[102]، ويقدم معلومات الممارسات المتعلقة بالجاريات في اثنين وثلاثين سؤالا. ويزعم تنظيم داعش أنه سيقيم أسواقاً لبيع الرق رغم كل العراقيل والمعوقات، وأنه سيبيع في هذه الأسواق زوجات بعض قادة الدول الغربية[103]، ويريد أن يحول هذه الممارسات إلى أداةٍ يتحدى بها القوى العالمية.

بما أن الاسترقاق لم يعد موجوداً في يومنا والناس كلهم بما فيهم المسلمون متفقون في هذا الموضوع فإن ما يفعله داعش ليس سوى استعباد قسري. وقد ورد في حديث رسول الله (ص): «قَالَ اللهُ: ثَلاَثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ : ... وَرَجُلٌ بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ»[104]. إن ما يفعله داعش موقفٌ يتطابق مع فهم "الغنيمة" الذي تبنته

99 محمد أسعد بن أمين سيدي شهري، الحقوق التاريخية والعلمية/ Târih-i İlm-i Hukuk، إسطنبول 1331، ص 234 (حاشية: 1).

100 أحمد أوزل، أسير، الموسوعة الإسلامية للشؤون الدينية، ج 11، 385.

101 دابق، 9/ 1436، ص 47.

102 سؤال وجواب في السبي والرقاب، دار البحوث والإفتاء، 1436.
https://ia902703.us.archive.org/4/items/Reqap03/Reqap_03.pdf

103 دابق، 9/ 1436، ص 49.

104 البخاري، البيوع، 106، الإجارة، 10.

وهكذا يتبين أن داعش قد شوه مفهوم الجهاد بحيث جعله شبيهاً بما يعرف بالإرهاب في العصر الحديث. غير أن الخطابات التي تقول: إن الإرهاب هو سلاح المظلومين، وأن هناك ظالمون يعتدون على كافة حقوق المظلومين المشروعة، ويدفعونهم إلى هذا الطريق؛ ما هي إلا نقاشاتٌ طورتها المنظمات الإرهابية لتبرئة عملياتهم الإرهابية. في هذا الصدد يجب على المسلمين أن يتأملوا في هذه الآيات الكريمة حتى يحددوا موقفهم: ''يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ ۖ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا ۚ اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ'' (المائدة، 5/ 8) و''وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا ۖ فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ'' (الشورى، 42/ 40). وبالتالي لا الهجمات الوحشية التي تغرق بلدنا دماً و لا الجنايات التي تتم في أي مكان بالعالم يمكن اعتبارها ''استشهاداً''.

هـ– ''متى استعبدتم الناس وقد ولدتهم أمهاتهم أحرارا''

هذه العبارة التي قالها سيدنا عمر إنذاراً لولاته يجب على المسلمين جميعاً أن يقولوها في وجه داعش. فالإنسان في الإسلام يجب أن يكون حراً. لكن البشرية اعتادت الاسترقاق على مر التاريخ، وشرعنته باعتباره إحدى نتائج الحروب التي لا ترحم. ربما لم يلغ الفقه الإسلامي نظام الرق في إطار قانون التبادل الدولي خلافاً للقرآن الذي لم يرد فيه آية تمنع استرقاق البشر.

بل حث الإسلام بدلاً من ذلك على فك الرقبة عبر وسائل متعددة، وقضى بتخصيص مال من إيرادات الدولة لفك الرقبة، وجعل فك الرقبة كفارة بعض المنكرات والمعاصي حرصاً منه على تخفيف حالات الرق إلى أدنى مستوياته في المجتمع. يعتبر فقهاء المسلمين الاسترقاق ترتيباً يتعلق بالأسرى والسبب في ذلك أنهم يرونه من مخلفات الحرب في تلك الفترات. لهذا السبب اقتصر مصدر الرق في الإسلام على أسرى الحرب فقط، وحث الإسلام على إطلاق سراح الأسرى بفدية أو بغير فدية بدلاً من استرقاقهم (محمد، 47/ 4). أما استرقاق الإنسان الحر فقد تم ذمه بشكل حازم في النصوص.

وقد حثت التعاليم الإسلامية على معاملة الرق معاملةً في غاية الإنسانية كما يبين ذلك باحثون غربيون درسوا موضوع الاستعباد. فالمسلمون لم يعاملوا عبيدهم بفظاظة وغلظة كما كان هو الحال في العالم الغربي، واعتبروهم واحداً من أفراد الأسرة. فانخرط العبيد في حياة المجتمع، ولم يسمح بتصنيفهم أو إسكانهم في غيتوات منعزلة عن بقية طبقات المجتمع. وعندما بلغت الإنسانية المستوى الذي يلغي الاستعباد تبنت المجتمعات المسلمة التطورات الموجودة في هذا الخصوص.

فسنّ السلاطين العثمانيون الذين كانوا أعظم رجالات الدولة الإسلامية حينها القوانين المتعلقة بإلغاء الاسترقاق. يقول محمد أسعد أفندي وهو أحد رجال الفقه في أواخر العهد العثماني: ''عندما تبين أن حاكم البلدة قد اشترى بالمزايدة رقيقاً قبل بضعة أعوام عزله باب المشيخة، وأبعده من ولاية البلدة، مؤدياً وظيفته

هناك آيات قرآنية توضح الذين يجوز محاربتهم وقتالهم نذكر منها: ''وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ'' (البقرة، 2/ 190) و''لَّا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ. إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ'' (الممتحنة، 60/ 8-9). عند دراسة المسألة في ضوء هذه النصوص يتبين أنه من غير الممكن تقييم العمليات التي تودي بحياة الأطفال والنساء والمسلمين الأبرياء على أنها ''استشهاد'' واعتبارها عملاً مشروعاً[95].

كما لا يجوز القيام بهذا النوع من الهجمات في البلدان التي يقطنها غير المسلمين. والمسلم الذي يقيم بصورة مؤقتة في بلد غير مسلم عليه أن يتجنب الحركات العدائية والتصرفات التي تخل بالمعاهدة التي قام بها حتى لو كانت الحرب قائمةً بين بلده والبلد الذي يعيش فيه[96]. وسيدنا محمد صلى الله عليه وسلم حرّم على المسلمين قتل النساء والأطفال والشيوخ والذين لم يقاتلوهم حتى في الحرب. أما المبدأ الأساسي في ذلك فهو حصانة حياة الإنسان. لا يمكن تعليق هذا المبدأ إلا في حالات الحرب المحتدمة والساخنة. وهذا المبدأ الأساسي يسري أيضاً على النساء والأطفال وعلى غير المشاركين في الحرب وعلى المدنيين الذين لم يعد العدة للحرب[97]. إن ممارسة الظلم على المسلمين في شتى بقاع العالم وانتهاك أبسط حقوقهم لا يمكنه أن يكون ذريعةً للعمليات التي تودي بحياة الأبرياء الذين لم يشتركوا فعلاً في هذا الظلم.

وفي أثناء حرب البوسنة لم يسمح علي عزت بيغوفيتش بالرد بالمثل على انتهاك حقوق المسلمين. فهذه الكلمات التي قالها عزت فبيغوفيتش تسلط الضوء على لب الموضوع:

''ترون أن الله تعالى قد ابتلانا بمحنة صعبة. فرجالنا يُذبحون ونساؤنا وأطفالنا يُقتلون وجوامعنا تُدمّر، أما نحن فلا نريد أن نقتل نساءهم وأطفالهم ولا نريد أن نهدم وندمر كنائسهم. لا نريد فعل هذا لأنه ليس طرازنا وإن كان هناك بعض الحالات الاستثنائية. أرى هناك بعض العساكر والجنود، أنتهز هذه الفرصة لأقول لهم هذه الرسالة التي يجب أن نوصلها للجميع: سوف نحقق النصر لأننا نحترم الدين الآخر والقوم الآخر والموقف السياسي الآخر؛ لأننا نريد أن نكون دولة ديمقراطية في هذا الزمن الصعب؛ لأننا أناس حكماء ومخلصين. في الحقيقة حرّم علينا بشكل لا ريب فيه أن نلحق الخراب بالأشياء المقدسة. مع أن الأتراك حكموا صربيا أربعة عصور إلا أن دير الديجاني وغراجنيجا وسبوجاني ما زال شامخاً بفضل هذه التحريم. لم يدمر الأتراك هذه الأديرة لأن الكتاب الذي نؤمن به يحرم ذلك''[98].

---

95 لجنة علماء، الإسلام بالأسئلة، ص 146-150.

96 محمد حامد الله، إدارة الدولة في الإسلام، المترجم: كمال قوشجو، أنقرة، بدون تاريخ، ص 207-208.

97 ابن دقيق العيد، إحكام الأحكام، بيروت، بدون تاريخ، ج 4، ص 236.

98 عزت علي بيغوفيتش، أقوال، المترجم: فاطمة نور ألتون-رفعت أحمد أوغلو، إسطنبول 2007، ص 25-26.

د- الاستشهاد: العملية العصرية التي تحط من مقام الشهادة

يرى داعش أن الهجمات الانتحارية المعروفة بالعمليات الاستشهادية في أدبيات المنظمات الثورية السلفية الراديكالية تدخل ضمن الأعمال الفضيلة التي يجوز فعلها. كما تناول هذا الموضوع باستمرارٍ في منشوراته[90] . ونشر كذلك كتيّباً مستقلاً في هذا الخصوص[91]. وحتى يجعل لهذا العمل أسساً وقواعد اقتبس مسائل كثيرة من أدبيات الفقه، لكن هذه المسائل المقتبَسة ذات صلة بأحكام الهجوم على الأعداء الذين يفوقونها قوةً حتى لو كان احتمال موتهم في الحرب عالياً.

هذه المسألة التي نتحدث عنها أجازها كثير من العلماء أثناء الحرب على اعتبار أن هذا العمل يمكنه أن يكون منبعاً لإثارة الحماس لدى المسلمين كما هو وارد في الفقه الكلاسيكي[92]. أي أن هذا الجواز يكون موضوع الحديث عندما تتم هذه العمليات فعلياً ضد الأعداء أثناء الحرب. أما اليوم فحال العمل المعروف بالاستشهاد مختلفٌ جداً. فداعش الذي يدرك أن العمليات التي تتم اليوم لا تتطابق بالكامل مع المسائل المتناولة في الأدبيات؛ يرى بأن الانكباب والتركيز على ظاهر المسائل عبثٌ، وأن العمليات الاستشهادية لا تختلف عن المسائل التي يجيزها علماء العصر الكلاسيكي من حيث الأهداف والدوافع وإن كانتا لا تتشابهان من الناحية الشكلية.

يتبنى داعش العمليات الاستشهادية هذه لأنها في الحقيقة تخدم استراتيجيته في الامتداد والتوسع. فهو الذي يقول: "العمليات الاستشهادية هي التي فتحت معظم أبواب الفتح الذي قامت به الدولة الإسلامية. والدولة الوحيدة في العالم التي لديها هذه الميزة التي لم يرى لها مثيل في العالم هي الدولة الإسلامية. هناك آلاف من أسود الخلافة ينتظرون دورهم للقيام بهذه العملية سواء في الدولة الإسلامية أو في بلدان أخرى"[93].

وإحدى المبادئ الأساسية للدين الإسلامي هي حفظ النفس. وعند الأخذ بالحسبان الآيات الكريمة[94] في هذا السياق يتبين أن لا يحق لإنسان أن يقتل أحداً دون وجود ذرائع مشروعة وحقوقية. بنفس الشكل لا يمكن للإنسان أن يقتل نفسه التي استودعها الله عنده. لا يكون مبدأ حصانة حق الحياة مرناً إلا في حالات الحرب أو عقوبة الإعدام التي يحكم بها الحاكم. وهناك أسس وقواعد معينة حول الشروط والأحوال التي تكون فيها الحرب مشروعةً والأعمال التي يمكن القيام بها أثناء الحرب.

---

90 القسطنطينية، 3/ 1436، ص 23-44.

91 أبو الحسن الفلسطيني، ردود وتلمحيات على منكري العمليات.
https://ia601007.us.archive.org/2/items/hmm-rdd/rdd.pdf

92 السرخسي، شرح السير الكبير، بيروت 1997، ج 1، 115. الجصاص، أحكام القرآن، بيروت 1992، ج 1، 327-328.

93 القسطنطينية، 3/ 1436، ص 43.

94 الإسراء، 17/ 33. النساء، 4/ 33. البقرة، 2/ 195

القتال، بل ينال ثواب الجهادين معاً[89]. وهكذا نرى أن الطريقة الوحيدة للقيام بفريضة الجهاد الذي هو مصطلحٌ قرآنيٌّ حسب داعش تكمن في الانضواء في لواء التنظيم، والمشاركة الفعالة في عملياته.

يتجلى بوضوح أن كل هذه المزاعم تستند إلى افتراض داعش أنه الإدارة الشرعية الوحيدة التي تمثل المسلمين. وبهذه الخاصية تضع نفسها في مقام أول دولة إسلامية أنشأها الرسول صلى الله عليه وسلم في المدينة، والتي تطورت واتسعت في عهد الخلفاء الراشدين. لكن الرسول صلى الله عليه وسلم ذكر بنفسه في بعض أحاديثه أن الخلافة مقصورة على عهد الخلفاء الراشدين، وقد تبدلت المفاهيم والتطبيقات السياسية لدى المسلمين في العهود اللاحقة، ولم يجتمع المسلمون بعد ذلك تحت مظلة سياسية موحدة بعد ذلك أبداً. وعلماء المسلمين رغم أنهم اتخذوا المعايير الإسلامية التي تبلورت في عصر السعادة وتطبيقات الخلفاء الراشدين؛ فإنهم لم يحولوها إلى مزاعم لجمع المسلمين تحت راية واحدة أبداً. وفي هذا السياق لم يسند العلماء المسلمون لأي دولة إسلامية دون غيرها دور الممثل الوحيد للمسلمين، ولم تضع أي دولة إسلامية نفسها بهذا الموضع.

إن الشروط والظروف المتغيرة تقتضي إعادة تأويل بعض المبادئ الإسلامية حسب الزمان والمكان. والقاعدة الكلية التي تنص على أنه:»لا يمكن إنكار تغيير الأحكام مع تغيير الأزمان» في الفقه الإسلامي؛ مبدأٌ مهمٌ يتناول تغير الأحكام المرتبطة بالأعراف وشروط الزمان والمكان. فالسياسة والنظام العالمي هي ساحة تحددها الأعراف والشروط، وعلاقات الدول الإسلامية مع الدول غير الإسلامية على وجه الخصوص بشكل يتماشى مع مبدأ المقابلة بالمثل الذي تبلور بتطبيق سيدنا عمر رضي الله عنه، ويبقى تصنيف البلدان إلى دار الإسلام ودار الحرب في مثل هذا العالم الذي أصبحت فيه عملية السلام جزءاً لا يتجزأ من النظام العالمي بلا معنى. علاوة على أن هذا النظام العالمي قدم للمسلمين فرصةً لم يسبق لها مثيلٌ في التاريخ لشرح الرسالة العالمية للإسلام للبشرية كلها، وإيصال القيم السامية للإسلام إلى قلوب وحياة الناس أجمعين. وحركة الشدة والإرهاب هذه التي تعكس الرسالة العالمية الإسلامية كخطر يتربص بالناس، في وقت بات للمسلمين فيه فرصةٌ كبيرةٌ للدعوة ومناهضة عدم المساوة والظلم والأخطاء، وفرصةٌ كبيرةٌ لإكساب البشرية وعي العبودية لله من جديد بفضل مبدأ «الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر» الذي هو أساس مصطلح الجهاد؛ نعم هذه الحركة لا تطبق الجهاد، بل تشكل أكبر عائق أمام حركة الجهاد. فإذا كان الهدف الرئيسي للجهاد هو بث الإسلام في صدور الناس، والعمل على إعلاء الرسالة الإلهية والوعي الديني في الأرض؛ فإن دعوةً تقوم على الإكراه والاستبداد لن تخدم هذا الهدف أبداً.

بقي أنه لا يمكن من الناحية الإسلامية تسمية الهجمات التي تستهدف جماعةً من المسلمين جهاداً، ولا يجوز قتل الأشخاص الذين تم أسرهم أثناء القتال، أو الذين لم يشاركوا في القتال، والرسل والصحفيين الذين هم بمثابة رسل. ويبدو جلياً أن داعش عند قيامه بالأعمال المسلحة التي لا يمكن القبول بشرعيتها، وانتهاكاته الكثيرة للحرمات، واعتداءاته الكثيرة على الحقوق باسم الجهاد؛ استغل مصطلحاً إسلاميّاً مثل الجهاد في سبيل خدمة مصلحة التنظيم. والنقطة الرئيسية المؤسفة في هذا السياق هي تحويل كتاب أنزل على رسول أرسل رحمة للعالمين وأحاديثه وأفعاله إلى أداة لتبرير الأفعال الإرهابية لإحدى التنظيمات.

89 القسطنطينية، 3/1436، ص 28.

يقوم داعش الذي يزعم أنه الممثل الشرعي الوحيد للمسلمين تحت اسم ''الدولة الإسلامية'' معتمدةً على التضاد بين دار الإسلام ودار الحرب بدعوة جميع المسلمين للهجرة إلى المكان الوحيد الذي يطبق فيه شرع الله في العالم، وأرض الخلافة المزعومة التي يسيطر عليها. ويعتبر من لم يهاجر إلى أرض الإسلام بلا عذر، ويبقى في أرض الشرك آثماً. ويلوم الذين هربوا من دولة الإسلام، ولجئوا إلى المخيمات الموجودة في مختلف البلدان لأنهم اختاروا حياة الذل. ويرى داعش – الذي يزعم بأن الأراضي العراقية باتت دار حرب لاحتلالها من قبل المرتدين – أن حدود دار الحرب ستضيق كلما توطّد حكم «الدولة الإسلامية»[86]. وهكذا نرى أن داعش يعتبر حدود دار الإسلام مقتصرةً على الأراضي التي يسيطر عليها، ويستغل هذا المصطلح الفقهي لإحكام استراتيجيته.

ج – تلويث مفهوم الجهاد.

الجهاد مصطلح إسلامي يستعمل في بذل الشخص وسعه في قتال العدو. والجهاد كما يحمل معنى قتال العدو الخارجي الذي هو في حالة الحرب مع بلاد الإسلام والمسلمين ابتداءً؛ يعني أيضاً مجاهدة النفس والشيطان بالابتعاد عن المعاصي. ويشمل ذلك كله قول الله تعالى: ''وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ» (الحج: 78). وفي أحاديث الرسول صلى الله عليه وسلم بيانٌ وتفصيلٌ لتلك المعاني[87]. وبالتالي يدخل تربية النفس وتحصيل العلم والدعوة لدين الله وتقديم النصح للحاكم الظالم، وتحذيره، وغير ذلك إلى جانب قتال العدو في معنى الجهاد.

وداعش، رغم أنه يقر بهذه المعاني الواسعة للجهاد؛ يمنح الأولوية لقتال العدو الذي يسميه ''جهاد القتال''، وتدرج في صنف العدو كل الجماعات المعارضة لها؛ مسلمة أو غير مسلمة على حدّ سواء. وعنده أن من قعد في بلاد المشركين بعد إعلان الدولة الإسلامية والخلافة آثمون حتى لو زعموا أنهم يمارسون جهاد الدعوة بدعوة الناس إلى دين الإسلام، ويوسوس لهم الشيطان بأنهم يؤدون فريضة الجهاد بالدعوة للإسلام وتقديم الدعم المالي للمجاهدين وتربية النفس وتحصيل العلم. ورغم أن كل هذه الأمور داخلٌ في إطار الجهاد؛ فإن كل قادرٍ يترك جهاد القتال متعللاً بأنواع الجهاد الأخرى آثم تاركٌ لفريضة الجهاد. وحسب داعش: ''لم يتم القضاء على الشرك من جذوره من وجه الأرض، ولم يسد التوحيد في العالم بالدعوة في الماضي، ولن يكون بالدعوة في الحاضر. فجهاد الدعوة يكون حتى قيام الدولة. ثم يأتي بعده فتح البلدان بالقتال، ثم يدعى أهلها إلى الإسلام. فقد انتشر التوحيد في الأصل بالحروب والقتال. وينبغي على من لم يهاجر اليوم، وبقي مقيماً في ديار الكفر، ولم يهاجر إلى دولة الإسلام، ويزعم أنه داعية؛ أن يعلم أنه آثمٌ ومبتدعٌ لأنه هجر سنة الرسول صلى الله عليه وسلم وصحابته بتركه جهاد القتال''[88]. وهكذا يجب على من يريد الجهاد الدخول في أمر ''الدولة الإسلامية''، وتنفيذ جميع المهمات الموكلة إليه. فإن أسندت إليه مهمة جهاد الدعوة لتدريب المشاركين الجدد في التنظيم؛ تسقط عنه فريضة جهاد

86 عثمان بن عبد الرحمن التميمي، إعلام الأنام بميلاد دولة الإسلام، ص 64.

87 راغب الأصفهاني، المفردات في غريب القرآن، مكة، بدون تاريخ، ج 1، 132. الترمذي، فضائل الجهاد، 2. أبو داود، الجهاد، 17.

88 القسطنطينية، 3/1436، ص 30.

الخلافة؛ تفتقر إلى أساس فقهيّ[81]. ومن أدلة بطلانه أن محمد بن عبدالوهاب الذي يعتمده داعش مرجعاً له يقدم رأياً مناقضاً تماماً في هذه المسألة[82]. وتجاهلهم لمثل هذا المرجع دليلٌ صريحٌ آخر على تجردهم من المبادئ، وتحريفهم للنصوص التي يعتمدون عليها.

ب- دار الإسلام ودار الحرب

يشير مصطلح دار الإسلام ودار الحرب إلى النظام الذي طوره الفقهاء المسلمون بهدف إضفاء معنًى على النظام الدولي يقوم على المعايير الإسلامية التي تشكل أرضية قواعد الحرب والسلم في عهد انبثاق فجر الإسلام وعالم القرون الوسطى المبكرة . وقد استخدم هذان المصطلحان في بيان العلاقات بين البلاد الإسلامية وغير الإسلامية ضمن ظروف العالمية السائدة في تلك الفترة. فاستخدم مصطلح دار الإسلام للتعبير عن البلدان التي «تخضع لسيطرة المسلمين»، ومصطلح دار الحرب للتعبير عن البلاد التي «تخضع لسيطرة غير المسلمين». ثم تبدل النظام الدولي الذي أنتج هذين المصطلحين في عصور الإسلام الأولى تدريجياً مع الزمن، فظهرت مصطلحاتٌ جديدةٌ مثل دار الصلح ودار العهد ودار الموادعة ودار الذمة تعبيراً عن البلدان التي بينها وبين المسلمين عهودٌ واتفاقيات. فالتطورات الجديدة التي طرأت على العلاقات بين الدول الإسلامية وغير الإسلامية على مستوى الحرب والسلم، وزيادة مساحات العيش المشترك بين المسلمين وغيرهم؛ تسببت بتغيير هذا الانقسام الثنائي، فبعد اجتياح المغول للبلدان الإسلامية على سبيل المثال انشغل علماء المسلمين ببيان تصنيف البلاد التي يهيمن عليها المغول سياسياً، لكن أهلها يطبقون معظم الأحكام الشرعية.

فجاءت الفتاوى التي أفتى بها فقهاء الأحناف حول مناطق خوارزم ووراء النهر[83] وفتوى ابن تيمية حول ماردين[84] انعكاساً للفترة العصيبة التي أشرنا إليها. والمحافظة على هذين المصطلحين [دار الإسلام ودار الحرب]، وقد فقدا وظيفتيهما في تشكيل العلاقات بين المجتمعات والدول اللاحقة لظهورهما إلى يومنا هذا دون تغييرهما وإعادة تقييمهما في إطار النظام العالمي الحديث، وتقسيم عالم اليوم إلى دار حربٍ ودار إسلامٍ كما تم تقسيمه في الفقه الكلاسيكي؛ عمل غير صائب. والفقهاء الباحثون في هذه المسألة اليومَ يعربون عنْ ضرورة تحديث المصطلحات المذكورة بعد الأخذ بعين الاعتبار العلاقات الدولية والقانونية والتجارية والسياسية القائمة في يومنا هذا، والبنية السياسية للدول الإسلامية الحالية[85].

81 عثمان بن عبد الرحمن التميمي، إعلام الأنام بميلاد دولة الإسلام، ص 39. أبو عبد الله محمد المنصور، الدولة الإسلامية بين الحقيقة والوهم، ص 19.

82 الدرر السنية في الأجوبة النجدية، ج 9، ص 5.

83 البزازي، الفتاوى البزازية، بيروت 1986، ج 6، 311 - 312.

84 ابن تيمية، الفتاوى الكبرى، بيروت 1987، ج 3، 532–533.

85 أحمد أوزال، الإسلام والإرهاب، إسطنبول 2007، ص 79–80.

الكتب التي تناولت هذا الموضوع في الفترات اللاحقة الوسطى قد أسقطت هذا الشرط من كونه شرطاً ملزماً[73]. وقد أفاد العلماء بصحة الأعمال والتشريعات التي يقوم بها حاكم من غير قريش مثل تقليده القضاة وتعيينهم[74]. ونرى أن داعش تستخدم الأحاديث من قبيل: ''من مات وليس له إمام مات ميتة الجاهلية''[75] في سبيل توفير الدعم الديني لمدينته الفاضلة[76]. لكن العلماء الذين يأخذون بعين الاعتبار الواقع الاجتماعي والسياق التاريخي يأوّلون هذا الحديث بأن العرب في الجاهلية لم تكن لهم دولة تنظم شؤونهم وأمنهم العام، ومصير من لا ينتمي لبنيةٍ منظمةٍ كهذه أن يعيش في ظروف الحقبة الجاهلية، ويأتي الحديث بياناً لهذا الأمر[77].

يقوم داعش باقتباسات براغماتية من المراجع الكلاسيكية من أجل شرعنة إعلان خلافة البغدادي، وترى بأنه أصبح خليفةً ببيعة بعض الإداريين والنخبة الذين يعرفون باسم أهل الحل والعقد. ويستند في مشروعية سلطة البغدادي على الأراضي التي احتلها، ولم يبايعه أهلها إلى النقول التي ترى مشروعية (السلطان المتغلب)[78].

قامت تقييمات البيعة في أدبياتها على افتراض عيش المسلمين تحت حكم دولة واحدة. والتقييمات المتعلقة بالسلطان المتغلب نتاج المخاوف المتعلقة بالفوضى والاضطرابات في عهودٍ يستحيلُ فيها عيش المسلمين تحت دولةٍ واحدةٍ بشكلٍ عمليّ. واستيلاء شخصٍ على منطقةٍ محددة، بقوةٍ مسلحة تُعَدُّ بعشرات الآلاف، وطلبه البيعةَ من ملياراتِ المسلمين وعطف ذلك على الشروط المذكورةً في أدبيات المراجع الكلاسيكية؛ موقف لا يمكن أخذه بمحمل الجد. ومزاعم البغدادي هذه ليس لها وزنٌ حتى في ميزان معايير الأدبيات الكلاسيكية. وهكذا نرى أن الغزالي يعتبر من يدّعى الخلافة دون الحصول على دعم معظم مسلمين في حكم المتمرد (الباغي)، وتطبق عليه العقوبات حتى يعود إلى الحق والصواب[79].

ومن التناقضات التي يقع فيها داعش في هذه المسألة هي اقتباسه نصوصاً تبطل مزاعمه تماماً من أجل دعم بعض نقاط أطروحته. فينقل عن محمد بن عبدالوهاب أن المسلمين لم يجتمعوا منذ ما قبل الإمام أحمد بن حنبل تحت رايةٍ واحدة، وبالتالي يمكن اعتبار شخص يدير بلدة أو عدة بلدات من بلاد المسلمين إماماً شرعيّاً[80]. وهذا الرأي الذي نقلوه بأنفسهم واستدلوا به يبطل بوضوحٍ دعواهم بالخلافة على كل المسلمين. ومزاعم التنظيم ببطلان العبادات مثل الزكاة والصلاة والصوم والحج دونً وجود خليفة للمسلمين في سبيل التأكيد على أهمية

73 هيئة، الفتاوى الهندية، بيروت 1986، ج 3، ص 317.سيد بك، الخلافة والحاكمية الملية، أنقرة 1339. ص 20—23.

74 الطرطوسي، تحفة التُّرْكِ في ما يجب يُعْمَل في المُلْك، بيروت 1992، ص 63—65.

75 مسلم، الإمارة، 13.

76 عثمان بن عبد الرحمن التميمي، إعلام الأنام بميلاد دولة الإسلام، 39، 87.

77 ملاكستلي، حاشية على شرح العقائد، ص 181.

78 تركي البن علي، مدوا أيديكم لبيعة البغدادي، ص 4—5.

79 الغزالي، إحياء علوم الدين، إسطنبول 1985، ج 1، 120 — 121. كمال بن أبي شريف، كتاب المسامرة، ص 28.

80 تركي البن علي، مدوا أيديكم لبيعة البغدادي، ص 5. ومن أجل هذا النص انظر: الدرر السنية في الأجوبة النجدية، ج 9، ص 5.

من خلال سيدنا الحسين. لكن الدلائل القاطعة أثبتت عدم صحة هذه الشجرة المذكورة، وأنه تم تلفيقها من أجل السيطرة على الشباب[69].

ومع ذلك تصر داعش على مزاعمها، وتطالب كل المسلمين وخاصة التنظيمات الأخرى المشابهة؛ بالبيعة لها. وأعلنت في منشوراتها مبايعة بعض الجماعات المتطرفة المتواجدة في مناطق شمال إفريقية والقوقاز. ونشر التنظيم مزاعمه بضرورة مبايعة البغدادي من قبل عناصر الطالبان الذين بايعوا الملا عمر في حياته على شكل فتوى في منشوراتها. واستدلوا بأن بيعة ملا عمر كانت لإمارته على منطقة واحدة، وأن بيعة البغدادي عامةٌ باعتباره خليفةً للمسلمين جميعاً. إضافة أن النص المذكور يذكر أيضاً أن الملا عمر لا يحقق شرط الخليفة في وجوب كونه قرشياً، وأن البغدادي قرشيٌّ، بل من أهل البيت أيضاً[70].

هناك إجماع واسع بين الأمة على ضرورة تنصيب المسلمين حاكماً يضمن النظام العام ويطبق القانون والعدل. ويدور النقاش حول الأسباب الموجبة لهذه الضرورة؛ دينيةٌ أم عقلية؟. ويتناول علم الكلام الشروط التي ينبغي أن تتوفر في الحاكم على شكل اختلافٍ بين أهل السنة الذين يشكلون الخط الرئيسي للأمة وبين فرق الخوارج والشيعية. ومقاربة أهل السنة في تعيين الحاكم باسم مسألة الإمامة أو الخلافة تحولت على يد مؤلفين في العهد العباسي كالماوردي — وإليهم يعود التنظيم بكثرة في هذا الموضوع – إلى نظام متكامل. وقد استند هؤلاء المؤلفون إلى التجارب التي مر بها المسلمون في عهد الخلفاء الراشدين الأربعة، وإلى ظروف عهدهم، وتوصلوا من خلالها إلى نموذج للحكم. لكن هذا النموذج الذي لا ينسجم مع الواقع فقد فعاليته [قبل أن يجف حبره] في عهد العباسيين، وإلى ذلك تضمت هذه المؤلفات إشاراتٍ إلى ذلك أيضاً.

وفي هذا السياق يؤكد العلماء على أن النموذج الأمثل للخلافة لم يطبق سوى 30 عاماً بعد وفاة رسول الله صلى الله عليه وسلم[71]. وإن إدارة العالم الإسلامي بأسره من قبل حاكم واحدٍ بقيت فكرة مثالية تحيى في الكتب وحدها، والخلافة حافظت على وجودها كعنوان حتى الربع الأول من القرن العشرين.

ومحاولة داعش في إحياء هذا النموذج الذي لا يمت للواقع بأية صلة؛ ناتجةٌ عن هدفها لحشد التأييد من التنظيمات المشابهة، وتوحيدها في بنيتها مستفيدةً من جاذبية تأكيد المراجعٍ على الخلافة والإمامة. ومجرد البحث بالتالي في مدى انطباق الدولة التي أعلنها التنظيم على الشروط المذكورة في المراجع؛ يعتبر تصرفاً لا معنى له.

وشرط القرشية في الخليفة الذي يطرحه داعش كمصدر لشرعيتها بمناسبة الشجرة المنظمة للبغدادي إنما تم التعبير عنه في زمن كانت فيه العصبة في المجتمع لقريش، ولا يلزم من ذلك بقاؤه في كل الأزمان[72]. كما نجد أن

69 صالح حسين الرقب، الدولة الإسلامية (داعش) ، ص 34—35. الهشامي، تحذير الطائش من ضلال داعش، ج 3، 296—305.

70 دابغ، 10/1436، ص 18—24.

71 التفتانازي، شرح العقائد، إسطنبول 1308، ص 181—182. ملا كستلي، حاشية على شرح العقائد، إسطنبول 1308، ص 182—183.

72 ابن خلدون، المقدمة، ص 194—196.

٣- تحريف التنظيم للمفاهيم الفقهية:

يظهر في وثائق التنظيم عزوٌ كبيرٌ إلى الأدبيات الفقهية. لكن العامل الحاسم في ذلك هو المصلحة والمنفعة، إذ يمكن للتنظيم العزو إلى أي مرجع يدعم آرائه دون النظر إلى الاتساق المنهجي. فالتنظيم الذي يعتمد نهجاً سلفياً ووهابياً، ويصنف الأشاعرة في «بدعة الإرجاء» في موضوع الإيمان؛ لا يجد أي حرجٍ في العودة في تأسيس موضوع الخلافة إلى أمثال الجويني والغزالي الذين ينتسبان إلى المنهج الأشعري. وعندما يعدم المراجع التي يعتمد عليها في تبرير هجماتها الإنتحارية؛ يلجأ إلى عدم «الجمود على ظاهر النصوص الشرعية»[65]. وكثيراً ما يتردد على ألسنة معارضي التنظيم أن التنظيم لا يملك أهل علم في الأمور الفقهية، بل يذهبون إلى أكثر من ذلك، ويقولون: إنه يكاد يشغل ''غير المتعلمين من البدو'' موضعاً الإفتاء في التنظيم. وهذا القسم سيتناول بعض مزاعم وأعمال التنظيم من الناحية الفقهية.

أ- دعوى دولة الخلافة: "مدينة داعش الفاضلة"!

إن تنظيم داعش الذي يتحرك انطلاقاً من مزاعمه بأنه الممثل الشرعي الوحيد لكل مسلمي العالم؛ أطلق على نفسه اسم ''الدولة الإسلامية'' تماشاً مع سياسته في هذا الاتجاه، وأعلن زعيم التنظيم نفسه خليفة، ثم خاض التنظيم عملية ترويج ودعاية مكثفة من أجل إثبات شرعية خلافة البغدادي وفق الأدبيات الإسلامية الكلاسيكية، ونشر عدداً من الكتب والكتيبات في هذا الصدد[66].

وتحمل الوثائق المذكورة نقولاً لآراء المؤلفين الذين أنضجوا مبدأ الإمامة السنية في العهد العباسي مثل الماوردي وأبو يعلى، وتزعم أن الشروط المذكورة في تلك المراجع متوفرة في البغدادي، وأن هيكل التنظيم الحالي يتطابق تماماً مع معايير الخلافة في هذه المصادر. في مقابل ذلك ترى التنظيمات الأخرى المشابهة والمعارضة لداعش استناداً إلى المراجع ذاتها أنه لا البغدادي ولا التنظيم الحالي مطابق مع المعايير المذكورة في تلك المراجع[67]، ولذلك يرون أن مزاعم التنظيم في الخلافة لا يستند إلى أساسٍ شرعيّ. كما أولى التنظيم مكانة كبيرة لشرط ''القرشية''[68] بين الشروط المذكورة في الخليفة، ونظّم شجرة نسبٍ تصل البغدادي بالرسول صلى الله عليه وسلم

65 القسطنطينية، 3/1436، ص 33.

66 عثمان بن عبد الرحمن التميمي، إعلام الأنام بميلاد دولة الإسلام. أبو الزهراء الأثري، القول الصافي في صحة بيعة الشيخ سليل آل بيت النبوة أبي بكر القرشي الحسيني البغدادي ثم السامرّائي. تركي البِنْ عَلي، مدو أيديكم لبيعة البغدادي.

67 أبو عبد الله محمد المنصور، الدولة الإسلامية بين الحقيقة والوهم، ص 3.

68 تركي البِنْ عَلي، مدو أيديكم لبيعة البغدادي، ص 1.

بشدة على هذا الوصف، ويزعمون فوارق ملموسة بينهم وبين الخوارج[63]. ويكفي لتحديد موضع داعش بالنسبة أهل السنة الذين يمثلون التيار الرئيسي في الإسلام اعتماد المناط الذي ذكره ابن عابدين من كبار علماء المتأخرين: «.. لِأَنَّ مَنَاطَ الْفَرْقِ بَيْنَهُمْ [أي الخوارج] وَبَيْنَ الْبُغَاةِ هُوَ اسْتِبَاحَتُهُمْ دِمَاءَ الْمُسْلِمِينَ وَذَرَارِيِّهِمْ بِسَبَبِ الْكُفْرِ»[64]. ومن ذلك يظهر جليا أن داعش الذي يتبنى —كما يبدو في وثائقه وأعماله – موقفاً معادياً إقصائياً للمسلمين الذين لا يتبنون فكرها؛ يعتبر خارج التيار الرئيسي لأهل السنة.

ورغم أنه يمكننا تسمية داعش باسم «الخوارج الجدد» انطلاقاً من الجوانب التي تتشابه بها مع الخوارج، ورغم أنه في بعض مواقفه وتصرفاته يتوافق مع الفهم السلفي؛ لكن جغرافيتنا والعالم بأسره يقف وجهاً لوجه أمام حدث جديد لا مثيل له في تاريخ الإسلام والحضارة الإسلامية. ورغم أن داعش الذي هو في أساسه نتاج العنف القائم في العصر الحديث يبدي بعض التشابهات السطحية مع بعض الجماعات في تقليدنا؛ فإنه تنظيم ولد وتطور ضمن الظروف المكونة له، وبنية غير واضحة الأصل والنسب.

63 /https://ansarkhilafah.wordpress.com/2015/10/03/islam-devleti-harici-mi

64 ابن عابدين، رد المحتار، ج 6، 413.

الجيش ذلك الجيش»[58]يشير إلى هذا الفتح الذي تحقق من قبل السلطان محمد الفاتح[59]. والتوجه نحو انتظار فتح جديد مع اقتراب الساعة أمر لا مبرر له ولا معنى له، ولم يشكك أحداً من العلماء السابقين حتى العصر الحديث بوقوعٍ الفتح من قبل السلطان محمد الفاتح. ورغم ذلك يتبنى داعش خطاباً يهدف من خلاله التلاعب بكتلته المستهدفة، وأن إسطنبول ستفتح مرةً أخرى.

في هذا السياق نرى معارضي داعش أيضاً يلجأون إلى الروايات من أجل إقصاء التنظيم والحد من قوته. فيتم من ناحية إقامة علاقة بين الروايات الواردة عن الخوارج بالتنظيم، ويتم الربط من ناحية أخرى[60] بين داعش وأفعاله وبين خبر ضعيف يحمل عللاً كثيرةً حسب معايير علم الحديث[61] ينسب إلى سيدنا علي، وهو: ''إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّايَاتِ السُّودَ فَالْزَمُوا الأَرْضَ فَلا تُحَرِّكُوا أَيْدِيَكُمْ، وَلا أَرْجُلَكُمْ، ثُمَّ يَظْهَرُ قَوْمٌ ضُعَفَاءُ لا يُؤْبَهُ لَهُمْ، قُلُوبُهُمْ كَزُبَرِ الْحَدِيدِ، هُمْ أَصْحَابُ الدَّوْلَةِ، لا يَفُونَ بِعَهْدٍ وَلا مِيثَاقٍ، يَدْعُونَ إِلَى الْحَقِّ وَلَيْسُوا مِنْ أَهْلِهِ، أَسْمَاؤُهُمُ الْكُنَى، وَنِسْبَتُهُمُ الْقُرَى، وَشُعُورُهُمْ مُرْخَاةٌ كَشُعُورِ النِّسَاءِ، حَتَّى يَخْتَلِفُوا فِيمَا بَيْنَهُمْ، ثُمَّ يُؤْتِي اللَّهُ الْحَقَّ مَنْ يَشَاءُ»[62].

يتم ربط كل جملة في هذه الرواية بداعش وأفعالها وفي الأخير يحاولون توجيه رسالة بأنه ينبغي الابتعاد عن التنظيم وعن دعمه. لكنَّ القضاء على حركة يتجلى للجميع حجم الدمار والخراب الذي تسببت به للإسلام والمسلمين والعالم بأسره كما ذكرنا أعلاهلا يحتاج إلى الرجوع إلى مثل هذه الروايات.

ز– داعش والخارجية (الخوارج):

يؤكد التنظيم دوماً في نصوصه الأساسية أنه متمسك باعتقاد أهل السنة، بل يرى نفسه الممثل الحقيقي لأهل السنة. ومقابل هذا تجمع القوى المعارضة على المساواة بين تنظيم داعش والخوارج. ويعترض ممثلو التنظيم

58 أحمد بن حنبل، المسند، ج 4، 335. عبد الرحمن البنا، بلوغ الأماني من أسرار الفتح الرباني، عمان، بدون تاريخ، ج 4، 4565، 4668. البخاري، التاريخ الكبير، حيدر أباد، 1360–1363، I/2(القسم الثاني) 81. البخاري، التاريخ الصغير، القاهرة، 1977، ج 1،306. الطبراني، المجموع الكبير، بغداد، 1978، ج2، 24. الهيثمي، مجموع الزوائد، بيروت1987، ج 6، 219. الحاكم، المستدرك، بيروت، بدون تاريخ، ج 4، 422. والحديث صحيح عند الذهبي. انظر بحثين في إثبات صحة هذا الحديث: علي ياردم، «دراسة في حديث الفتح» ، مجلة رئاسة الشؤون الدينية، أنقرة بدون تاريخ، ج 2/13، ص116–123. إسماعيل لطفي جاقان، الحقائق والأحاديث، ، إسطنبول2003، ص 459–462.

59 محمد عارف، ألف حديث وحديث، القاهرة، 1325، ص291. وقد مال إلى الرأي العام الذي يعتبر فتح القسطنطينة في الحديث الذي يستخدمه داعش قد تحقق؛ أحمد داود أوغلو في ترجمته لهذا الحديث ويقول: وقد تحققت معجزة رسول الله (ص) بفتح إسطنبول». انظر: أحمد داود أوغلو، ترجمة صحيح مسلم، وشرحه، إسطنبول 2013، ج 6، 5098.

60 رسالة مفتوحة، ص 26–27.

61 أبو عبد الله محمد المنصور، الدولة الإسلامية بين الحقيقة والوهم، ص 107–110. يتعرض الكتاب لرجال هذا الحديث وفق علم الرجال، ليصل إلى عدم صحته.

62 علي المتقي الهندي، كنز العمال في سنن الأقوال والأفعال، بيروت 1985، ج 11، 283، (رقم 31530).

والشخص المذكور في هذه الرواية هو الحارث بن سريج الذي ثار على الدولة الأموية في عام 128 هـ (746 م.) وقتل[52]. ولم يقم شُرَّاح الحديث الذين نقدوا هذه الرواية وقيموها بالضعف لعلة سندها بربط محتوى هذه الرواية بهذه الشخصية التاريخية[53].

ويربط داعش خطابه الذي يكلفه بمهمة إلهية؛ بالملحمة الكبيرة التي ستقوم بين المسلمين والنصارى عند اقتراب الساعة. وفي ثقافة أهل الكتاب يسودُ ارتقابٌ معارك عظيمة باسم «معارك أرمجدون» عند إقتراب الساعة[54]. وحسب الرواية التي يستند إليها داعش لن تقوم الساعة حتى تقع معركة كبيرة بين المسلمين والنصارى في منطقة الأعماق أو دابق: ''لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَنْزِلَ الرُّومُ بِالْأَعْمَاقِ أَوْ بِدَابِقٍ، فَيَخْرُجُ إِلَيْهِمْ جَيْشٌ مِنَ الْمَدِينَةِ، مِنْ خِيَارِ أَهْلِ الْأَرْضِ يَوْمَئِذٍ، ... فَيَفْتَتِحُونَ قُسْطَنْطِينِيَّةَ، فَبَيْنَمَا هُمْ يَقْتَسِمُونَ الْغَنَائِمَ، قَدْ عَلَّقُوا سُيُوفَهُمْ بِالزَّيْتُونِ، إِذْ صَاحَ فِيهِمِ الشَّيْطَانُ: إِنَّ الْمَسِيحَ قَدْ خَلَفَكُمْ فِي أَهْلِيكُمْ، فَيَخْرُجُونَ، وَذَلِكَ بَاطِلٌ، فَإِذَا جَاءُوا الشَّأْمَ خَرَجَ، فَبَيْنَمَا هُمْ يُعِدُّونَ لِلْقِتَالِ، يُسَوُّونَ الصُّفُوفَ، إِذْ أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَيَنْزِلُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَمَّهُمْ، فَإِذَا رَآهُ عَدُوُّ اللهِ، ذَابَ كَمَا يَذُوبُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ، فَلَوْ تَرَكَهُ لَانْذَابَ حَتَّى يَهْلِكَ، وَلَكِنْ يَقْتُلُهُ اللهُ بِيَدِهِ، فَيُرِيهِمْ دَمَهُ فِي حَرْبَتِهِ''[55]، ومن هذه الرواية يستمد داعش مشروعيته، ويزعم أن ساعة معركة دابق قد اقتربت، ويناشد المتطوعين للتوجه إلى سورية من أجل القتال في صفوفها. في حين يصرح الحديث المذكور بشكلٍ واضحٍ أنَّ جيش المسلمين سيخرج من المدينة، ولا يوجد انضمام إلى داعش من المدينة، ورغم ذلك يتم إخفاء هذا التفصيل أثناء عملية الترويج للتنظيم. وتسمية إحدى مجلاته التي ينشرها ''بدابق''، والآخرى ''بالقسطنطينية'' مستوحاة من الرواية المذكورة. ويستخدم داعش هذا الحديث[56] في دعاياته ضد تركية، ويزعم أن فتح إسطنبول باعتباره بشرى إلهية سيتحقق على أيديهم، وأن إسطنبول سيخضع لجيوشهم دون قتال، وسيدخلونها مكبرين[57].

لكن إسطنبول فتحت على يد السلطان محمد الفاتح في عام 1453، ومعلوم أن حديث رسول صلى الله عليه وسلم الذي يحث فيه المسلمين على هذا الفتح، وهو: «لتفتحن القسطنطينية، ولنعم الأمير أميرها، ولنعم

52 ابن كثير، البداية والنهاية، بيروت 2004، ج 2، 1477. فان فولتن، سلطة العرب في الدولة الأموية، أبحاث في عقائد الشيعة والمسيحيين، ترجمه إلى التركية: محمد سعيد خطيب أوغلو، أنقرة، 1986، ص 40–41، 76–77.

53 عظيم أبادي، أبو الطيب محمد شمس الحق بن أمير علي الديانوي، عون المعبود، بيت الأفكار الدولية، عمان، بدون تاريخ، ص 1839–1840. وانظر: أحمد بن حنبل، المقدمة، ، بيروت، بدون تاريخ، ص 313–314.

54 بيق، مصطفى، أرمجدون ومملَكَة الإله / Armegedon ve Tanrı Krallığı، أنقرة 2008، ص251–259.

55 مسلم، الفتن، 9، رقم 2897.

56 مسلم، الفتن، ، 18، رقم 2920. ابن ماجة، الفتن، 35، رقم 4094.

57 القسطنطينية، 1/1436، 4–6.

الله عليه وسلم[47]، وبينما يتجلى هذا الموقف تجاه الخواطر التاريخية من قبل السلف الصالح؛ قام بعض أشخاص الذين ينعتون أنفسهم ''بالسلفيين'' بتدمير عدد كبيرٍ من المعالم التي تحمل ذكرى الرسول (ص) والصحابة والسلف الصالح في المدن الإسلامية العريقة التي ولدت وتطورت فيها الحضارة الإسلامية، في خسارةٍ كبيرة لا يمكن تلافيها من ناحية التراث الثقافي الإسلامي. ويبرهن هذا الأمر على مدى قوة تدمير العقلية السلفيةً اللفظية في الوعي التاريخي والثقافي. وهذا الفهم يحمله سائر التنظيمات المتطرفة التي تتغذى من هذا المنبع. وتنظيم داعش الذي يصف من يقوم بزيارة القبور على الوجه المشروع ولا يعتدي على المعالم التاريخية «بالقبوري» و»المشرك»[48] يسير في هذا الأمر على خطى ممثلي الفكر السلفي المقولب الضيق.

و- روايات الفتن: البحث عن مشروعية داعش.

مما لا شك فيه أن الفرق المتصارعة في ما بينها على مدى التاريخ سعت دوماً إلى تعزيز موقفها بالاستناد إلى سلطة الرسول صلى الله عليه وسلم. وقد تم انتقال كثيرٍ من الروايات إلى أدبيات الحديث وتأويلها واستخدامها في هذا السياق. وكان هذا الموقف الذي ذكرناه مؤثراً جداً في تقييم الأخبار التي تعرف باسم ''روايات الفتن'' وتأويلها. وتسمى الروايات المتعلقة بالأحداث التي ستقع بين يدي الساعة في الوسط الثقافي الإسلامي بروايات ''الفتن'' و''الملاحم''.

كما تعرف الروايات ذاتها في وسط أهل الكتاب باسم ''أدب نهاية العالم / apokaliptik edebiyat» وهناك تشابه ملحوظ بين هذين النوعين الأدبيين[49]. وعند الأخذ بالاعتبار موضوع علم الغيب عند الرسول (ص) في الإطار العام للقرآن والسنة، يمكننا القول إن هذه الأخبار المتعلقة بالمستقبل والتي تشكل مجالاً مُشْكِلاً غير مذكورة في القرآن الكريم، وتنسب إلى الرسول (ص)[50]، ويمكن نجد في أدب الفتن آثار أحداث كثيرةٍ وقعت في التاريخ. ففي سنن أبو داود على سبيل المثال رواية عن النبي (ص): يخرج رجلٌ من وراءِ النهرِ يقال له: الحارثُ يُمكِّنُ لآل مُحمَّدٍ، وَجَبَت على كلِّ مؤمنٍ نُصرتُه''[51].

47 إبراهيم الراوي الرفاعي، رسالة الأوراق البغدادية في الحوادث النجدية، إسطنبول 2002، ص 143، 148.

48 أبو عبد الله محمد المنصور، الدولة الإسلامية بين الحقيقة والوهم، ص 102.

49 محمد باججي، أحاديث أبوكاليبتيسيزم أو أدبيات الفتن، إسلاميات، 1998 / 1، ص 35 – 53.

50 محمد سعيد خطيب أوغلو، سيدنا النبي والوحي من غير القرآن / Hz. Peygamber ve Kur'ân Dışı Vahiy، أنقرة، 2009، ص 163.

51 أبو داود، المهدي، 12 (رقم 4290).

من قبور الأنبياء، وأن هناك اختلافاً حول موقع قبر سيدنا إبراهيم (ص)، وأن أماكن قبور سائر الأنبياء مجهولة، واتهامهم بالتالي بتدمير قبور الأنبياء اتهامٌ باطل. وفي تبرير هدمهم القبور يستدلون بالحديث المروي عن سيدنا عليّ (رض) الذي يأمره فيه رسول الله (ص) بطمس التماثيل وتسوية القبور المشرفة بالأرض[42].

مع ذلك يعتبر بناء القبور بشكلٍ بسيط أساساً، ولا مانع من إحاطة القبر بمواد مناسبة للحفاظ عليه من التدمير والضياع، ووضع اسم الميت على حجرٍ مكتوبٍ على القبر. وفي هذا السياق يروى نهي رسول الله (ص) البناء على القبور[43]. ومن المعلوم من جانبٍ آخر، وجود نعش الرسول (ص) وصاحبيه أبي بكر وعمر داخل الروضة في المسجد النبوي. ومن هذا المنطلق يبدو أن بعض الصحابة يؤمن بأن الأحاديث التي تنهى عن تشييد الأبنية والقبب على القبور لا تشير إلى حكمٍ مطلق، بل تقتصر على بعض الشروط والأحوال. ويفهم ذلك من بعض أعمالهم في هذا الخصوص. ولا يمكنُ الحديثُ هنا عن انتهاك النهي المذكور في الحديث. بل كان هناك نهي صارم بهدف الحفاظ على التوحيد كما هو الأمر في زيارة القبر في بداية الدعوة، ثم جاء تليين هذا الأمر مع انحسار خطر انحراف الناس عن التوحيد وعودتهم إلى الشرك، نزولاً عند حاجة المجتمع[44]. وقد فهم تنظيم داعش الذي قيّم هذه أحاديث النهي بعيداً عن سياقها التاريخي والاجتماعي على أنها نصٌّ في تدمير القبور. في حين أجاز عدد كبير من علماء الإسلام بناء الأضرحة – التي يراها داعش على أنها من مظاهر الشرك – على قبور العلماء المعروفين والصالحين وزيارتها[45].

إلى جانب هدمه القبور؛ يعمل داعش على تدمير الهياكل في المتاحف والمعالم التاريخية التي هي بمثابة المعابد واصفاً عمله هذا ''بتدمير الأصنام''[46]، وسلوك داعش هذا يحول بين المسلمين وبين تطبيقهم الأمر القرآني الذي يأمرهم بالسير والاعتبار من تاريخ البشرية. فالله سبحانه وتعالى يقول في كتابه: ''أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لا تَعْمَى الأَبْصَارُ وَلَكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ'' (سورة الحج الآية:46). وداعش بتدميره التراث التاريخي وإزالته المعالم التي تبين موضع الناس تجاه الامتحان الإلهي في فترةٍ من فترات التاريخ تثبت عمى بصيرتها. فالصحابة الذين عاشوا فترة الشرك قبل الإسلام لم يدمروا الأبنية التي كانت تعرف بأنها قبور الأنبياء عند فتحهم منطقة الشام وبيت المقدس، ولم يأمر سيدنا عمر كذلك بتدميرها رغم علمه بها. ويروى أن كبار السلف الصالح مثل ابن عمر وسعيد بن المسيب يدعون قرب منبر الرسول صلى

https://alhimma.wordpress.com/2016/01/18

42 مسلم، الجنائز، 31.

43 مسلم، الجنائز، 32.

44 أحمد شنر، القبر (فقه)، الموسوعة الإسلامية للشؤون الدينية، ج 24، ص 35–36.

45 علي القاري، مرآة المفاتيح، بيروت، 2001، ج 4، ص 156. ابن عابدين، رد المحتار، الرياض 2003، ج 3، ص 144. الرملي، نهاية المحتاج، بيروت 2003، ج 3، ص 34.

46 القسطنطينية، 1/1436، ص 25–27؛ 3/1436، ص 68–69. دابغ، 8/1436، ص 22–24.

هـ- الشرك: وسيلة للإقصاء وتخريب الميراث التاريخي:

تدرجِ داعش شأنه في ذلك شأن الفرق السلفية الأخرى زيارةَ القبور والأضرحة، والدعاءَ فيها، واتخاذَ الناس بعض الأشخاص الذين يرون أنهم من أهل الفضل وسيلةً أثناء الدعاء إلى تصنيف الشرك، وترى أن الآيات التي تتحدث عن المشركين تنطبق على هؤلاء الناس[37].

ولا بد في تقييم الأمور الدينية الانتباه إلى المسافة بين المتشابهات والعينيات. فهناك فرقٌ كبيرٌ بين التلبس بقولٍ أو عملٍ فيه شبهٌ بالمشركين، وبين أن يكون الإنسان مشركاً. وهذا الأمر ينطبق على الفرق بين المنافق والكافر أيضاً. فهناك فرقٌ كبيرٌ بين التلبس بأعمال تشبه أعمال المنافقين والكفار وبين أن يكون الإنسان منافقاً أو كافراً. فزيارة القبور في الأصل عملٌ مشروعٌ أُذن به الرسول صلى الله عليه وسلم، ويقوم به المسلمون منذ ذاك الزمان إلى يومنا هذا، ولا تجوز زيارة القبور التماساً لمنفعة أو توقع خيرٍ من صاحب القبر بالذات، لكن إدراج الدعاء إلى الله بجانب القبر، أي الطلب من الله مباشرةً في سياق الشركً خطأ بيّنٌ بليغ، وليس هناك نصٌّ واضحٌ يمنع الدعاء إلى الله عند القبور، وينقل الذهبي – أحد طلاب ابن تيمية الذي تعتبره داعش مرجعاً أساسياً لها – عن ابراهيم الحربي من مدرسة أهل الحديث قوله: «قبر معروف الترياقُ المجرَّبُ» وأن الناس كانوا يدعون الله بجوار قبر معروف الكرخي رجاءً منهم أن تكون أدعيتهم أحرىً بالقبول. ويقول الذهبي بعد ذكره هذا الأمر «إِجَابَةَ دُعَاءِ المُضْطَرِ عِنْدَهُ؛ لأَنَّ البِقَاعَ المُبَارَكَة يُسْتَجَابُ عِنْدَهَا الدُّعَاءُ، كَمَا أَنَّ الدُّعَاءَ فِي السَّحَرِ مَرْجُوٌّ، وَدُبُرَ المَكْتُوْبَاتِ، وَفِي المَسَاجِدِ». ويضيف: « بَلْ دُعَاءُ المُضْطَرِ مُجَابٌ فِي أَيِّ مَكَانٍ اتَّفَقَ»[38].

عند النظر إلى القضية بعيداً عن الإفراط والتفريط يتجلى أن العمل الذي يودي بالإنسان إلى الشرك هو اتخاذ القبر معبداً، وزيارة القبور والسلام على أهلها والدعاء لهم كما ورد عن النبي صلى الله عليه وسلم أمرٌ مشروع. ويدرك كل عاقل الفرق بين هذين العملين. وكل مسلم يؤمن بأن الله متفرد في ذاته وصفاته وأفعاله، وأن اعتقاد الإنسان بوجود شريكٍ لله بإحدى صفاته يعتبر شركاً. وزيارة القبور لتذكر الآخرة والاعتبار كما أوصى الرسول (ص)[39] ليس من الشرك في شيء[40].

والعلاقة التي يربط بها داعش بين زيارة القبور والشرك تنعكس على شكل عداءٍ ثقافيّ وتدميرٍ للمعالم التاريخية. ومن أبرز أمثلة هذا الموقف الذي يتبناه هذا التنظيم هو تدمير الآثار التاريخية بما فيها القبور التي تنسب للأنبياء. وقد نشر التنظيم كتيباً[41] يدافع فيه عن موقفه بأن قبر الرسول صلى الله عليه وسلم هو القبر الوحيد المعلوم

37 القسطنطينية، 2/1436، ص 4-8.

38 الذهبي، سير أعلام النبلاء، ج 9، ص 343-344.

39 مسلم، الجنائز، 106، 108،. أبو داود، الجنائز، 81.

40 أحمد بن زيني دحلان، الدرر السنية في الرد على الوهابية/ مصر، 1319، ص 5.

41 القول الفصل في مشروعية هدم القبور المزعومة لأنبياء الله (عليهم السلام) 1435، ص 4.

المائدة:38)، وتقسيم الغنائم (الأنفال:41). والمشكلة هنا هي الإعراض عن تقييم النصوص وتفسيرها حسب أصولها، والتوجه إلى التكفير انطلاقاً من الوقوف عند تفسير ألفاظها. وقد كان الخوارج أول من شرع في هذا التطبيق في التاريخ، وكان سيدنا علي أول ضحية لهذا التطبيق.

بل إن ابن تيمية باعتباره واحداً من مراجع داعش لها، ويكثرون من اقتباس أفكاره؛ فرق في مسألة التكفير بين اعتبار عملٍ معينٍ سبباً في الكفر، وبين تكفير شخص معين لارتكابه هذا العمل. ومن غير الصواب الحكم على النيات، والحكمً على الشخص بالخروج من الدين بسبب عمله هذا إن لم يرافقه تصريحٌ علنيٌّ يبين نيته في ارتكاب هذا العمل. وابن تيمية يقول في أواخر أيامه حسب ما ينقل عنه تلميذه الذهبي: "أنا لا أكفر أحداً من الأمة، ويقول: قال النبي –صلى الله عليه وسلم– : لا يحافظ على الوضوء إلا مؤمن فمن لازم الصلوات بوضوء فهو مسلم[34]. وهذه إشارة إلى أن ابن تيمية لم يكفر مسلماً من أهل القبلة.

والسبب وراء احتراس علماء المسلمين من مسألة التكفير هو التحذير الشديد لرسول الله صلى الله عليه وسلم لمن يقول لمسلم «يا كافر»[35]. إذ المعيار الأساسي في هذه المسألة هو أنه "لا يخرج العبد من الإيمان إلا بجحود ما أدخله في الإيمان"[36] ، والتصرفات والمواقف التي تتجاوز هذا الأساس تتجاوز خط أهل السنة أيضاً.

34 الذهبي، سير أعلام النبلاء، بيروت 1983، ج 15، 88.

35 أحمد بن حنبل، المسند، ج 2، 18. البخاري، الإيمان، 17، الأدب، 73. ابن حجر الهيثمي، تحفة المحتاج، مصر، 1938، ج 9، 88.

36 البابرتي، شرح العقيدة التهانوية، ص 97.

إطلاق سراحه فيما بعد. وتشير هذه المعطيات أن التنظيم يستخدم ظاهرة التكفير كأداةٍ تخدم استراتيجيته بعيداً عن التفكير بمسؤوليته الدينية.

إن نظرة الإسلام الأساسية في مسألة التكفير هي أنه لا يمكن إتهام شخص يدعي الإسلام، ويصف نفسه بالمسلم بأنه ''كافر''. فكل من آمن بمبدأ '' أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمد عبده ورسوله'' بقلبه، وأقر بها بلسانه فهو مؤمن. يقول الله في القرآن الكريم في هذا الأمر: ''يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَىٰ إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ ۚ كَذَٰلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيراً'' (النساء، 4/ 94)

ويقول الرسول صلى الله عليه وسلم: ''مَنْ شَهِدَ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا، وَصَلَّى صَلاَتَنَا، وَأَكَلَ ذَبِيحَتَنَا، فَهُوَ الْمُسْلِمُ، لَهُ مَا لِلْمُسْلِمِ، وَعَلَيْهِ مَا عَلَى الْمُسْلِمِ''[30]. وفي ضوء هذا النص وما شابهه يكون ''عدم تكفير أحد من أهل القبلة بسبب معصية ارتكبها، ما دام لم يستحلَّ عملاً حرمه الله على المسلمين'' مفهوماً من المفاهيمِ الأساسية عند أهل السنة[31]. والعمل على تكفير الناس من أجل مصالح سياسية ودنيوية كما يفعل داعش إنما هو خروج عن طريق أهل السنة.

واستغلال النصوص وتفسيرها حسب مصالحه السياسية من أكثر الطرق التي يلجأ إليها داعش في التكفير. فقد تجاهل داعش المعاني الأساسية لقول الله تعالى: ''وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ'' (المائدة:44) وقوله تعالى: ''وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا'' (الكهف: 26)، ودعا رئيس الوزراء الجمهورية التركية، وزعماء الأحزاب السياسية التركية، ومسلمي تركية إلى التوبة بزعمهم أن الديمقراطية وتشكيل مجلس يمتلك حق التشريع خروج عن دين الله[32]. لكن تأويل هذه الآيات انطلاقاً من المبادئ الرئيسية لأهل السنة هو: ''من لم يؤمن بأحكام الله التي أنزلها''[33]. وتبدو المسألة بسيطة مجردةً عند طرحها على شكل وضع''أحكام الله'' في جانب ووضع''أحكام البشر'' في جانب آخر. ولا يبدو الأمر بهذه البساطة عندما نبين المسألة على شكل وضع ''مؤيدي تأويل الألفاظ والذين يزعمون أنهم يطبقون أحكام الله'' في جانب، و''مؤيدي تأويل يسعى لتحقيق الغايات بعد الأخذ بعين الاعتبار الأهداف الاساسية للدين والنصوص'' في جانب آخر. فإن كان عدم تطبيق النصوص كما تدل عليه ألفاظها خروجاً على حكم الله؛ يمكن عندئذٍ توجيه هذا الاتهام لسيدنا عمر رضي الله عنه أولاً، ومن بعده إلى كثير من المجتهدين الذين لم يطبقوا الآيات بالوقوف عند لفظها الظاهري في كثير من المسائل، منها؛ مسألة ''الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ'' (سورة التوبة:60)، ''وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا'' (سورة

30 البخاري ، الإيمان، 17؛ الصلاة، 28. أبو داود، الجهاد، 95.

31 الحاكم السمرقندي، السواد الأعظم، إسطنبول، 2013، ص17 – 18. البابرتي، شرح العقيدة التهانوية، بيروت 2009، ص 94 – 97. ابن أبي العز، شرح العقيدة التهانوية، القاهرة، بدون تاريخ، ص 250.

32 القسطنطينية، 4/1437، ص 63.

33 ملا خيالي، حاشية على شرح العقائد، إسطنبول 1308، ص 78. الآلوسي، روح المعاني، بيروت 2009، ج 3، 314.لجنة، الإسلام من خلال الأسئلة/ Sorularla İslâm، منشورات رئاسة الشؤون الدينية، أنقرة 2015، ص 28، 163.

الشهير في مسألة المرجئة: ''والمرجئة عند أهل الحديث من أخّر العمل عن الايمان، وعند الكرّاميّة من نفى فرض الأعمال، وعند المأمونيّة من وقف في الإيمان، وعند أصحاب الكلام من وقف في أصحاب الكبائر ولم يجعل منزلة بين منزلتين''[28].

وعند الشيعة؛ هم الذين من لم يكفروا من وقف ضد سيدنا علي وخرج عليه، ويرون كل أهل القبلة مؤمنين لجهرهم بإيمانهم باللسان، ويدعون لهم بالمغفرة[29]. كل هذه العبارات مهمة لإظهار مدى التباين بين المذاهب في المعاني المسندة إلى مصطلح المرجئة.

وكذلك تصف داعش الأشخاص الذين تنعتهم بالمرجئة أنهم: ''الذين لم يرو العمل شطراً من الإيمان، وأن ترك العمل بعد الإقرار بالإيمان لا ينقص منه''. وهذا يطابق مع تعريف المرجئة الذي يتبناه أهل الحديث. لكن الفرقة التي يصفونها بالمرجئة لم تقلل من قدر العمل أبداً، لكنها رأت أن الأصح هو تقييم المسألتين بشكل منفصل في موضوع العمل والإيمان مع الأخذ بعين الاعتبار خطابي الله سبحانه المذكورين في القرآن الكريم وهما «آمَنُوا» و»وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ». ولو كان للعمل قيمة ذاتية وحده لقبلت أعمال المنافقين. والإيمان من دون العمل غير مقبول عند العلماء المسلمين. لكن الشخص المقصر في أعماله يبقى داخل دائرة الإسلام في كل المذاهب السنية بما فيهم أهل الحديث الذين ينتمي إليهم أحمد ابن حنبل وابن تيمية وابن قيم الجوزية. ورأي أهل الحديث هو أن الإيمان يزيد وينقص تبعاً الأعمال. وإلى ذلك ذهبت المذاهب الأخرى بأن الإيمان لا يزيد ولا ينقص، بل قوة الإيمان هي التي تزيد وتنقص.

إن السبب وراء تحامل داعش على مفهوم الإيمان عند الماتريدية والأشعرية انطلاقاً من مصطلح الإرجاء هو أن هذا المفهوم الذي لا يعتبر العمل موضوع الإيمان يشكل عائقاً مهماً أمام فكره التكفيري الذي يعتمده في إقصاء معارضيه.

د- التكفير: وسيلة لإقصاء المسلمين

إن التكفير هو نسبة المسلم أو الشخص الذي يعرف بأنه مسلم إلى الكفر، والزعم بأنه كافر. وقد استخدمت هذه الظاهرة كسلاح في مختلف مراحل التاريخ، وكانت وسيلة في أيدي الفرق والمذاهب المختلفة في إقصاء وإذلال معارضيها. ونرى أن داعش أيضاً تقوم بتكفير كل الفرق ومنسوبيها وعلى رأسها الفرق المعارضة والمعادية لها سياسياً. وتذكر في تبرير تكفيرها لهم أموراً مثل الجلوس على طاولة المفاوضات مع أمريكا، والمشاركة في الانتخابات، والعمل كموظف في بنية إدارة الدولة العراقية أو السورية. كذلك تقوم داعش بتكفير أعضاء التنظيم الذين اعتقلوا وسجنوا في البلاد الغربية، وتم الإفراج عنهم فيما بعد، وتزعم أنه لا يمكن أن يتم الإفراج عن هؤلاء إلا بعد أن باعوا دينهم. لكنه مما يلفت الأنظار أن زعيم التنظيم البغدادي كان أيضاً معتقلاً، وتم

28 المقدسي، أحسن التقاسيم ، (نشر، M.J. De Goeje، E.J. Brill، 1906)، ص 38.

29 سعد بن عبد الله القمي، كتاب المقالات، طهران 1963، ص 5 – 6، 12.

لأن شرط عقوبة الارتداد بالاعدام أن يكون الشخص محارباً، أي أن انضمامه إلى العدو يزيد من قوة العدو. وهذه الإيضاحات تبين لنا أن آراء الفقهاء تمت قولبتها وفقاً لظروف تلك المرحلة.

والإجراء المتبع بحق المرتد في تراث الفقه الإسلامي يتقرر معناه ضمن مفهوم الحرب والسلام والعلاقات الدولية وفي إطار القانون. وقد بين كثيرٌ من الفقهاء في عصرنا بجلاء أن العقوبات المتخذة بحق الارتداد هي عقوبات مرحلية. والتنظيم الذي لا يملك القدرة العلمية على تقييم النصوص والأحكام الفقهية في سياق إطارها التاريخي والاجتماعي، ورغم ذلك يتوسل إلى الأحكام الفقهية المرحلية كأداة للتخويف؛.. نعم هذا التنظيم لا زال ينفذ الإعدامات كعقوبة للارتداد.

ج- الإرجاء: وسيلة لتهميش المسلمين واعتبارهم 'الآخر'

كلمة الإرجاء في المعجم تعني الإمهال والتأخير. وفي الاصطلاح قبول الإيمان أساساً، وتأخير الأعمال وإمهال حكم صاحب الكبيرة إلى يوم القيامة[24]. ويرى داعش مصطلح «الإرجاء» ومفهوم المرجئة وفق تبنيه أخطر بدعة تهدد العقيدة الإسلامية، كما في العبارات التالية حول هذا الموضوع في مجلة دابق: «يحذر علماء السلف بشدة من بدعة الإرجاء. لأنها بدعة منحرفة ضالة تقلل من أهمية الكبائر بما فيها الكفر، وتميع دين المسلمين. وقد اتجهت جماعات المسلمين إلى ترك الفرائض الدينية، وأقبلوا على أعمال الدنيا، بل – الأسوأ من ذلك أنهم – شرعوا في القيام بالأعمال المنحرفة بسبب الإرجاء»[25]. والسبب وراء ظهور كل هذه الأمور السلبية للإرجاء هو الزعم بأن أصل الإيمان هو التصديق بالقلب والقول باللسان.

وفي النتيجة ظهر مفهوم يرى أن ترك الفرائض وارتكاب الكبائر لا ينقص من إيمان الشخص[26]. وما نفهمه من هذه النظرية التي يتبناها داعش أنه عندما يتحدث عن الإرجاء يستهدف بالأساس مفهوم الإيمان في المذهبين الماتريدي والأشعري الذين يمثلان معظم أهل السنة. كما نرى أنه أضيف لمصطلح الإرجاء في هذه الأوساط معانٍ مختلفة أيضاً. والسبب وراء ذلك هو استخدام الإرجاء «كوسيلة لذم المعارضين ولومهم» عبر التاريخ[27]. وفي النهاية يحمل كل مذهبٍ ومدرسةٍ مفهوماً خاصاً به حول الإرجاء والمرجئة. يقول المقدسي الجغرافي المسلم

ج 4، 389. كاشف حمدي أوقور، نظراتٌ حول الردة في الفقه الإسلامي كعقوبة أصلية / İslâm Hukukunda İrtidat Fiili İçin Öngö-rülen Asli Yaptırım Üzerine Bazı Düşünceler، مجلة كلية الإلهيات بجامعة غازي في جوروم، 2002 / 1، ص 355 – 356. http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php.

24 بكر طوبال أوغلو – إلياس جلبي، معجم مصطلحات علم الكلام / Kelam Terimleri Sözlüğü، إسطنبول2010، ص 158، 236.

25 دابق، 8/1436، ص 39.

26 دابق 8/1436، ص 42.

27 انظر: جعفر قره داش، إشكالية مذهبية المرجئة وأبو منصور الماتريدي / Mürcie'nin Mezhepliği Problemi ve Ebû Mansûr el-Mâ-turîdî، مجلة الملل والنحل، 2010، ج 7، عدد 2، ص 191 – 221.

http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php.

والبيان الذي أدلى به يعد باطلاً. والكفر الحكمي: هو الاتهام الموجه من قبل الآخرين لشخصٍ بسبب قوله أو عمله على شكل ''أصبح كافراً''.

ولا بد هنا من تجنب هذه اليافطات، لأن الإيمان مرتبط بإرادة الأشخاص، ولا بد هنا من الأخذ ببيان الشخص وتعبيره، والرسول (ص) لم يعتبر المنافقين كفاراً، لأن المنافقين أعلنوا أنهم مؤمنون، ولا يمكن في الحياة الدنيا الكشف عن قلوبهم، لذلك لم يعتبروا كفاراً، لكن المنافقين كفارٌ عند الله الذي يعلم ما في قلوبهم، وستكون هذه الحقيقة جلية أمام الجميع يوم القيامة. لذلك يجب الحذر عند إصدار الأحكام في هذا الأمر لأن الله هو وحده الذي يعرف ما في القلوب. وقد زجر رسول الله (ص) أسامة بن زيد حين قتل شخصاً أعلن إسلامه في أرض المعركة قائلاً: ''إنه أسلم خوفاً منا''، فقال له الرسول (ص): ''هلا شققت عن قلبه؟''[18].

ما يفعله داعش كله محض تصور، وممارسة باطلة في إطلاق ''حكم التكفير''. فقد استخدم داعش وصف ''المرتد'' في الحرب الدائرة في سورية لا سيما بحق أتباع المجموعات الأخرى. وقد تجاوزوا ذلك إلى دعوة زوجات المقاتلين من أتباع مجموعات المعارضة إلى ''ترك أزواجهن لأنهم مرتدون، وإلا اعتبرن زانيات، وبالتالي يجب عليهن الهجرة إلى الأراضي التي تقع تحت سيطرة داعش''[19]. وتم تنفيذ القتل عقوبةً للإرتداد بحق العديد من الأشخاص أمام الملأ، وتم الإعلان عن هذه الإعدامات التي نفذت في وسائل إعلام التنظيم إمعاناً منهم في نشر التخويف.

لم ينص القرآن الكريم على أية عقوبة مادية بحق المرتد سوى العذاب الأخروي[20]. وعند دراسة العقوبة المادية التي نص عليها حديث الرسول (ص) [21] مع الآية 72 من آل عمران، يفهم منه أنه إجراء يهدف إلى الوقوف أمام المؤامرة التي تُعَدُّ ضد المسلمين. إذ لم يثبت في سنة الرسول (ص) أنه قتل أحداً بسبب تغييره معتقده الشخصي[22].

وعلماء الفقه الذين قيموا أدلة هذا الموضوع في إطار ''الوقوف'' يذكرون أن العقوبة المفروضة بحق المرتد ليس بسبب تغيير اعتقاده، وأن المرتد سينال عقوبته في الآخرة، والدافع لإجراء العقوبة الدنيوية بحق المرتد هو ما يحدثه تغيير الدين من تغيير الموازين الاجتماعية في ذلك العهد، واعتبار الارتداد فتح جبهة ضد المجتمع الذي هو عضو فيه. والفقهاء الذين تناولوا الموضوع من هذه الزاوية مثل أبو حنيفة، قدروا عقوبة الرجل دون المرأة بالإعدام، ولم يجدوا هذه العقوبة ضرورية في حق المرأة، ورأوا أنها لا تحمل القدرة في الحقيقة على الإضرار بالمجتمع المسلم[23].

18 مسلم، الإيمان، 158.

19 صالح حسين الرقب، الدولة الإسلامية (داعش)، غزة 2015، 164.

20 البقرة، 2 / 217. آل عمران، 3 / 69 – 91. المائدة 5 / 54. النحل، 16 / 106.

21 البخاري، الجهاد، 149. أبو داود، الحدود، 1.

22 العيني، عمدة القاري، بيروت، بدون تاريخ، ج 24، ص 80.

23 السرخسي، المبسوط، إسطنبول 1983، ج 10، 110. المرغناني، الهداية، دار الفرفور، دمشق 2006، ج 2، 462 463-. ابن الهمام، فتح القدير،

مقابل ذلك، الأصل في الإيمان هو التصديق حسب مفهوم الإيمان عند مذهبي الماتريدية والأشعرية اللذان يمثلان غالبية أهل السنة. والإقرار شرطٌ لكي يعتبر الشخص مسلماً في الحياة الدنيا، والأعمال لا تدخل في ماهية الإيمان[14]. لكن أكثر أهل الحديث الذين يأخذون مكانهم في أهل السنة، ويعتبرون الأعمال دليلاً على ماهية الإيمان مع وجود بعض الاختلافات الفرعية بينهم؛ لا يعتبرون نقصان العمل سبباً للخروج كلياً من الدين، بل يعتقدون بزيادة الإيمان ونقصانه''[15].

هذه المقاربات، تقدم منظوراً يسمح باحتضان أولئك الذين يرتكبون الكبائر باعتبارهم مسلمين، وذلك بخلاف مفهوم الإيمان عند داعش الذي يقترب من المعتزلة والمرجئة في مفهومه للإيمان والكفر؛ يغذي المواقف الإقصائية والاستعدائية التي يمكنها أن تفتح الباب إمام الممارسات التكفيرية. فزعيم التنظيم أبو عمر البغدادي الذي سبق أبا بكر البغدادي اعتبر إزالة الهياكل التي تعتبر مظهراً من مظاهر الشرك أول مبدأ من مبادئ العقيدة البالغة تسعة عشر، واعتبار الشيعة جماعة مشركة ومرتدة وكافرة، وتأسيس حزب سياسي والمشاركة في الانتخابات كفراً، وفرْضية قتال شرطة وعساكر أنظمة الطواغيت، وغيرها من المسائل تعتبر من مبادئ العقيدة[16]. وهذه الأمور تبين فهم العقيدة عند داعش.

ب- ما هي الردة؟ ومن هو المرتد؟

الارتداد هو خروج شخص مسلم من الدين بإعلان الإنكار أو الدخول في دين آخر. والمرتد هو الذين يخرج من الإسلام منكِراً، وينضم إلى صفوف الأعداء (ويصبح حربياً). لكن المرتد عند داعش ''هو اصطلاح يطلق على الشخص الذي يثبت إسلامه، ثم يعتقد ما تسميه الشريعة كفراً، أو الذي يخرج من الدين بقيامه بفعل أو قول وتحوله إلى الكفر''[17]، وهذا التعريف يبين أن الشخص الذي تصدر منه معصيةٌ قولاً أو عملاً يصبح مرتداً.

لكنه لا يجوز اعتبار الشخص كافراً بسبب تصرفه قولاً أو عملاً مالم يكن مرفقاً بإنكار قلبي. فالكفر ينقسم إلى قسمين: كفر حقيقي، وكفر حكمي. الكفر الحقيقي: هو خروج الشخص من الدين برغبته وإرادته، والتعبير عن ذلك والاعتراف به دون الوقوع تحت إكراه أو ضغط. فإن تعرض للإكراه أو الضغط فإن الاعتراف

14 عبد المعين النسفي، التمهيد لقواعد التوحيد، القاهرة 1986، ص 377—378. نور الدين الصابوني، الكفاية في الهداية، بيروت 2014، ص353. فخر الدين الرازي، معالم أصول الدين، القاهرة، بدون تاريخ، ص127. والعلماء المنسوبون إلى نفس المدرسة يدخلون الإقرار باللسان إلى ما هية الإيمان. انظر: كمال بن أبي شريف، كتاب المسامرة، إسطنبول 1979، ص 286—287.

15 لمزيد من التفاصيل في موضوع الإيمان عند جماعة أهل الحديث انظر: سونمز قوطلو، التقليديون الأوائل في الفكر الإسلامي، أنقرة، 2000، ص 73—152.

16 الدولة الإسلامية تتخذ من التكفير عقيدة والإرهاب منهجاً. http://www.alarab.co.uk/m/?id=30354.

17 القسطنطينية، 1/1436، ص 22.

٢– نظرته إلى المفاهيم الاعتقادية

من هو المسلم؟

للإجابة على هذا السؤال في جملة واحدة، المسلم وفقاً لمفهوم التنظيم هو الشخص المرتبط بداعش، أو الأشخاص الذين يعيشون في المناطق التي تقع تحت سيطرته. وهنا يمكن ملاحظة أن موقف داعش الاقصائي والاستعدائي من بقية المسلمين إنما هو انعكاس لتأويل مفهوم الايمان في خط السلفية الوهابية الذي يتبنونه وفق أغراضهم الخاصة.

ويتلخص فهم الإيمان عند السلفية الوهابية في بحث معاصر على النحو التالي: «الإيمان هو تصديق بالقلب وإقرار باللسان وعمل بالجوارح. ونقص إحدى الأمور الثلاثة يؤثر على الإيمان. وبخصوص مسألة ذات الله وصفاته يجب الإيمان بالمعنى الظاهر لما ذكره القرآن والحديث».

ولا يجوز تأويل الصفات الخبرية والآيات المتشابهة في ضوء الأسس والمبادئ المستنبطة من الآيات المحكمة بالشكل الوارد في علم الكلام. ويتضمن التوحيد ثلاثة أبعاد: الربوبية والألوهية والأعمال. والاعتقاد بوحدانية الله يجب أن يتضمن هذه الأبعاد جميعاً دون أي نقصان. والشخص الذي يكون عمله وفكره ناقصاً في هذا الصدد يكون مشركاً، وبالتالي يدخل في الكفر ويُكفَّر. ومرتكب الكبائر كافر أيضاً، إلا أن هذا الكفر لا يُخرجه من الدين[12].

ولا يجوز التسامح مع الكفر والشرك بأي شكل من الاشكال.

تأخير إصدار الحكم بالشرك والكفر لمجرد أنه صدر من المسلمين أو التراخي في بعض الملاحظات المعقولة في هذا الموضوع، يدعى ب''الإرجاء''. وهذا الوضع هو إحدى ممارسات فرقة المرجئة المبتدعين ويجب تجنبها. ومن أهم مبادئ العقيدة عندهم: ''الولاء'' والصداقة للمؤمنين، و''البراء'' مفارقة غير المؤمنين وإظهار العداء لهم[13].

12 انظر: لجنة، الدرر السنية في الأجوبة النجدية [بدون تاريخ نشر]/ 1996، ج 1، ص 480–484.

13 محمد علي بويوك قره، السلفية في حاضرنا وتأثيرها على الحركات الإسلامية، ص 486.

ومن الوضوح بمكانٍ افتقار تنظيم داعش وأمثاله إلى العلماء، وهذه التنظيمات جميعاً بوضعها الحالي تحمل سمة الحداثة. والعلماء الذين لا يساندون هذه الحركات في الأصل أشخاص لا يؤخذ عندهم بآرائهم. والعلماء الذين يوجهون أدنى انتقاد لممارساتهم يواجهون جميع أنواع الاتهامات بما فيها الصهيونية[10].

وإمعاناً منهم بتسفيه آراء العلماء الذين لا ينضمون إلى صفوفهم يعلنون شعارات من قبيل: ''لا يمكن للقاعد – الذي لا يشرك في الجهاد– أن يفتي للمجاهد''[11]. وفي النتيجة، تشكل الأيديولوجية المنغلقة التي لم تنشأ وفق الأصول السليمة على المصادر الصحيحة الأرضية المناسبة للتطرف.

10 هشام الهاشمي، عالم داعش، لندن 2015، ص 46.

11 عبد الله بن عبد الله الهاشمي، تحذير الطائش من ضلال داعش، دار ماجد العسيري 2015، ج 3، 129.

ج – السمة المميزة لتأويلات داعش: الانتقائية والبراغماتية والظاهرية

توصف الأيديولوجيات بأنها "صورة مشوهة للحقيقة». فالحقيقة قائمةٌ في أساسها، لكن الظاهر الذي يبدو في الواقع انعكاسٌ مشوه عن تلك الحقيقة. فالمصادر الأساسية التي يستخدمها داعش وأمثاله من التنظيمات هي القرآن والسنة وكتب التفسير والحديث والفقه، وهي المصادر الأساسية المقبولة لدى المسلمين كافة. لكن عملية التشويه تتجلى في طريقة استخدام هذه المصادر.

فالآية التي تبين تصرف الله تعالى في ملكوته وانفراده بها في قوله تعالى: «...أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ» (الأعراف، 7/54) على سبيل المثال ترد في ملفات التنظيم كدليل على وجوب الابتعاد عن «الانتخابات الشركية» التي تجري في تركية[7]. ومن خلال قراءة التنظيم للقرآن بهذا الشكل الانتقائي لتحقيق أغراضٍ عملية؛ يوجه التنظيم عناصره إلى التلاوة دون تزويدهم بمعلومات أولية ولا آلية منهجية.

ففي مقطع الفيديو المنشور في تموز عام 2014 لأبي البراء الهندي أحد أعضاء التنظيم يقول فيه: "افتحوا المصحف واقرأوا آيات الجهاد، كل شيء سيكون مفهوماً. كل العلماء يقولون لي: (هذا فرض، وهذا ليس بفرض، الجهاد ليس فرضاً في هذا الزمن)... دعوا كل هؤلاء جانباً، واقرأوا القرآن، فسوف تعلمون ما هو الجهاد!"[8]. وهذه الوصية تشكل مثالاً عجيباً يبين افتقار التنظيم في استراتيجيته لمبدأ يسير عليه.

وعند النظر من هذه الزاوية يتبين لنا أنه من العسير التلاعب بشخص يحاول فهم النصفي إطار أصولٍ وآليات واضحة، وتحويله إلى سلاح حيّ. وهذا ابن لادن نفسه يمتدح السطحية والخروج على الأصول في مقابلة أجريت معه في كانون الأول عام 2001 فيقول: "الشباب الذين نفذوا العمليات ليسوا أتباع فقهٍ معروفٍ منتشر، بل أتباع فقهٍ يعتمد ما جاء به الرسول (ص) وحده أساسا".

وكذلك تتضمن إحدى رسائل زعيم عملية احتلال الحرم عام 1979 جهيمان العتيبي تعابير مشابهة لذلك. إذ يذكر العتيبي أتباعه بعدم الرجوع إلى العلماء الذين لا يثقون بهم، واكتفائهم بالرجوع إلى موسوعات الأحاديث والتفاسير المعتمدة لدى السلفية في تعلمهم المسائل الدينية، وبهذه الطريقة يزيدهم الله علماً[9].

هذه التعابير التي يدعم بعضها بعضاً يقدم معلوماتٍ عن النهج الذي تتبعه التنظيمات السلفية المتطرفة في تناول المصادر الدينية. ونلاحظ ضحالة الفقه وعدم كفايته عندهم من خلال الإجراءات الفقهية التي تصدر عن أشخاصٍ من أمثال هؤلاء الذين لا يملكون تراكماً فقهياً راسخاً عندما يتولون منصب الإفتاء في داعش وأمثاله.

---

7 القسطنطينية4/1437، ص 62.

8 رسالة مفتوحة إلى الدكتور إبراهيم عواد البدري الملقب بأبي بكر البغدادي، ص 4 – 5.
(http://www.lettertobaghdadi.com/14/arabic-v14.pdf)

9 محمد علي بويوك قره، السلفية في حاضرنا وتأثيرها على الحركات الإسلامية، ص 504–505.

وقد اتخذت التوجهات الاصلاحية التي ظهرت في أوائل العصر الحديث والعصر الحديث لنفسها شعار الدعوة إلى العودة إلى الإسلام الصافي في عصره الأول أي في زمن السلف كحلٍّ للمشاكل التي أشاروا إليها. وبتوصيف هذه التوجهات في خطوطها العامة بالسلفية تصدرت القرن العشرين[5].

وجاء المناخ السائد في العالم الإسلامي في القرن العشرين ليعد أرضية تحول التيار السلفي إلى مفهوم سياسي. إذ نشطت الحركات السياسية ذات التوجهات السلفية في مصر والباكستان لا سيما في فترة الحرب الباردة. كما أن حركة الجهاد التي نشطت في المرحلة التي أعقبت احتلال أفغانستان كانت تحمل نفس التوجهات. إضافة إلى أن المنظمات المتطرفة التي ظهرت أو التي ازداد نشاطها بعد أحداث 11 أيلول تحمل سمة السلفية من حيث مفاهيمها الدينية.

وإلى جانب الخط السلفي الذي يتخذه داعش من خلاله الشرعية لنفسه؛ تشكل الحركة الوهابية التي تأسست حول أفكار محمد بن عبد الوهاب في القرن الثامن عشر، وتحولت في وقت لاحق أيديولوجية في العصر الحديث؛ المصدر الأساسي المؤثر في تنظيم داعش. فالمراجع التي يستعملها داعش في ملفاته تبين وقوفه في أسس مبادئه قريباً من الخط الوهابي.

لكنه لا يمكن وضع الحركات السلفية في الحاضر في نفس النقطة، ولا يمكن القول إنها جميعاً تميل نحو العنف. وتظهر التوصيفات المختلفة مثل «السلفية الإصلاحية» و»السلفية الثورية» و»السلفية الوهابية» و»السلفية السعودية» وغيرها لبيان هذا الفرق[6].

فالمجموعات السلفية تتمايز عن بعضها بفوارق عميقة لا سيما في المواقف السياسية واللجوء إلى العنف، ويشكل توجيه إعلام داعش الاتهامات والانتقادات الشديدة للإدارة السعودية وللعلماء السعوديين مظهراً بارزاً في هذا الموضوع. فالفارق بين السلفية السعودية والسلفية الجهادية اللتين نشأتا على خط السلفية الوهابية يُظهر تمايز التيارين في عن بعضهما في المواقف السياسية. ومن الصواب في هذا السياق استخدام وصف الحركات الثورية للمنظمات ذات التوجهات العنيفة درءاً لاستغلالها المفاهيم القرآنية مثل الجهاد بشكل سيء.

يتجلى ارتباط داعش بالخط السلفي الذي يستغله في الطابع الظاهري الذي يهيمن على تأويلاته. لكن هذه الظاهرية بعيدةٌ كل البعد عن النهج المنظم الثابت، إذ يتميز بالمزاجية والانتقائية. وبذلك يتبين أن داعش لا يملك منهجيةً في نهجه الديني.

5 محمد علي بويوك قره، السلفية في حاضرنا وتأثيرها على الحركات الإسلامية /Günümüzde Selefilik ve İslâmî Hareketlere Olan Etkisi، السلفيون في التاريخ والحاضر/ Tarihte ve Günümüzde Selefiler، إسطنبول2014، ص 485.

6 حلمي دمير، السلفيون والحركة السلفية داعش؛ وسنيتهم إلى أي حدٍ؟ / Selefiler ve Selefî Hareket Işid Ne Kadar Sünnidir?، معهد تركية القرن الواحد والعشرون (تقرير خاص)، آب 2014، ص 14. محمد علي بويوك قره، السلفية في حاضرنا وتأثيرها على الحركات الإسلامية، ص 488 وما بعده.

نزل الوحي، وهم أعلم بتأويله، وليس فيكم منهم أحد‘‘، أي أنهم لم يستفيدوا من تراكمهم العلمي، وهم بالتالي محرومون من الفهم الديني الموثوق[3].

والاتهام نفسه يوجه اليوم إلى داعش بأنهم رغم افتقارهم إلى الأهلية العلمية اللازمة للاستدلال، يعمدون إلى استنباطات من النصوص والآثار القديمة، في نهج ليس له أي أساس في تراث العلوم الإسلامية. وكذلك التأويلات التي يقوم بها داعش للآيات مجتثةً من سياقها، ودون النظر إلى الأدلة الأخرى ذات العلاقة بالموضوع، ودون اعتبارٍ لمقاصد الشريعة؛ ليس لها أي أساس شرعي، ولن يكون.

وواضحٌ أيضاً أن داعش إلى جانب نهجه الانتقائي المزاجي في استدلاله بالنصوص والتراث العلمي؛ يولي أهميةً كبيرةً للعزو إلى بعض المؤلفين من أمثال ابن تيمية ومحمد بن عبد الوهاب. فترد أسماء كتب مجموع الفتاوى لابن تيمية، والتوحيد لابن عبد الوهاب، وشروح هذين الكتابين، ومجموعة الدرر السنية التي تضم مؤلفات ابن عبد الوهاب وأتباعه؛ بكثافة بين مراجع منشورات هذا التنظيم. لهذا السبب يجب التوقف عند تعبير «النهج السَّلَفي» الذي يحاول داعشٌ أن يظهر نفسه جزءاً منه لإضفاء الشرعية على نفسه.

ب- المصدر الذي يستند إليه داعش في تحريفاته: الظاهرية- السلفية.

يستخدم مصطلح ’’السلف‘‘ في الفكر الإسلامي للتعبير عن الجيل الأول الممثل بالصحابة والتابعين. والنهج الذي يتوقف عند حدود دلالة النصوص دون اللجوء إلى التأويل والتعليق لا سيما في المسائل الاعتقادية، ويبتعد عن المسائل التي لم يتم تناولها في عهد الصحابة والتابعين؛ يُعْرَفُ بشكلٍ عامٍّ ب’’النهج السلفي‘‘. وعُرِفَ المحدثون والفقهاء الذين تبنوا هذا النهج بوصف ’’السلفي‘‘[4].

يسعى داعش والمجموعات أمثالها في أيامنا إلى إضفاء الشرعية على أنفسهم من خلال نسبة أنفسهم إلى السلف الصالح (الجيل الأول). ويتبنى هؤلاء في الغالب التوجه الظاهري، ويلتمسون فيه إضفاء الشرعية لأنفسهم. وتشكل الفئة التي تحمل صفة أهل الحديث وأصحاب الحديث مراجعهم التي يعودون إليها، ويرجعون إلى ابن تيمية وابن القيم الجوزية من العصور الوسطى، ومحمد بن عبد الوهاب في العصر الحديث.

في الواقع، لدى البحث عن الظروف السلبية التي دفعت إلى ظهور حركة الاصلاح التي قادها محمد بن عبد الوهاب في القرن الثامن عشر يمكن الحديث عن ظهور بعض الحقائق مثل الابتعاد عن الإسلام الصافي، وظهور مرض التقليد والتعصب، وحل الآراء الشخصية للعلماء وأفكارهم محل النصوص وتفسيرات النصوص، وتسلسل الكثير من الخرافات إلى الإسلام عن طريق الصوفية، واستمرت هذه الحالة في القرون التالية.

3 النسائي، السنن الكبرى، بيروت، 2001، الحديث، 51، نشر 8522. ابن الهمام، فتح القدير، بولاق، 1316، ج 4، 410.

4 انظر: إسماعيل حقي الإزميرلي، علم الكلام الجديد/ Yeni İlm-i Kelâm، إسطنبول 1339-1341، ج 1، 98.

١– الفهم الديني للتنظيم:

أ– انعدام الأصول أو إساءة استعمال النصوص الدينية!

حين علم سيدنا محمد (ص) مبادئ الدين الإسلامي علم معها أصول فهمها وتنفيذها في واقع الحياة. وفي هذا الصدد قام المسلمون بتحديد وشرح أصول العقيدة واستنبطوا «أصول الدين» انطلاقاً من القرآن الكريم وسنة الرسول (ص)، وطوروا علم «أصول الفقه» الذي يضبط عملية استنباط أحكام الدين وقواعد فهم النصوص بشكل صحيح. وقد تلقى جيل الصحابة كيفية فهم القرآن الكريم وكيفية تطبيقه من رسول الله (ص)، ونقل الصحابة الأحكام الشرعية التي تلقوها من الرسول (ص) إلى طلابهم من جيل التابعين. وتم تحديد كيفية الوصول إلى حل المشاكل الجديدة من خلال النظر إلى ممارسات جيل الصحابة. وانتقل التراكم العلمي من جيل إلى جيل، حتى تم تطوير فهمٍ دينيٍ في غاية الرسوخ والنضج والضبط على أيدي مذاهب الفقه والفكر الإسلامي.

وخارج هذه العملية جرى في عصر جيل الصحابة محاولات في استنباط الأحكام من خلال تفسير الآيات انطلاقاً من النصوص ومعاني الألفاظ دون التوقف عند العلم المنقول عن الرسول (ص) ودون التلقي عن الصحابة الفقهاء.

إلى جانب ذلك؛ ظهر النهج الذي يقطع آيات القرآن عن سياقه، ويتجاهل الأهداف الرئيسية للنصوص أي «مقاصد الشريعة» لأول مرةٍ من قبل فريقٍ عُرف باسم الخوارج. ومن أبرز الاستنباطات العجيبة التي وردت على لسان رئيس الخوارج نافع بن الأزرق في تفسيره لقول الله تعالى على لسان سيدنا نوح عليه الصلاة والسلام الذي ضاق ذرعاً بموقف قومه القمعي اللامبالي: «وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا (26) إِنَّكَ إِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا (27)» (نوح، 27-71/26) جواز قتل المخالفين الذين يكفرّهم الخوارج حتى لو كانوا من الأولاد الذين لم يبلغوا الحلم[2]. وهذا مثالٌ يبين إساءة تفسير الآية بقطعها عن سياقها، وتحويلها إلى حجة لتبرير قتل الأبرياء. وقد استمر موقف الخوارج المذكور الذي يمثل نموذج الخطاب الديني الإقصائي في العصر الحديث أيضاً على يد خلفائهم من التنظيمات من أمثال داعش.

وقد اضطر ابن عباس (رض) الذي وفد على الخوارج رسولاً من قبل علي (رض) للتفاوض معهم إلى أن يذكرهم ويقول لهم: "جئت أحدثكم عن أصحاب رسول الله (ص)، ومن عند صهر رسول الله (ص)، عليهم

2 المبرد، الكامل في اللغة والأدب، منشورات عبد الحميد الهنداوي، مكان وتاريخ النشر غير مذكور، ج 3، 105.

في تاريخ الإسلام وليست التعاليم والقيم العالية المبنية على الإيمان–العمل–الأخلاق التي نسميها برسالة الإسلام الرئيسية.

كما يتم التأكيد على أن الميل إلى التحول الراديكالي كان له تأثير في استقطاب داعش للجيل الثاني من المسلمين الذين ولدوا وكبروا في البلاد الغربية والمنضمين الآخرين إليها من أصول غربية والذين اهتدوا حديثاً إلى الإسلام والمعروفين باسم ''homegrown'' الذين يحسب لهم حساب ضمن الموارد البشرية التي تغذي داعش. يعتقد الشباب الذين وجدوا أنفسهم في صراع ثقيل مع نظام القيم السائدة في المجتمعات التي يعيشون فيها وتأجج الغضب في نفوسهم التي ضاقت ذرعاً بسياسيات الإقصاء والتهميش؛ أن التنظيمات من أمثال داعش تقدم لهم مثالاً شمولياً حيث يستطعيون فيه إصلاح أنفسهم وبناءها من جديد. وفي هذا الصدد يتم الحديث عن ''الراديكالية الإسلامية'' ولكن لا يخفى على أحد أن هناك العديد من الأسباب التي تدفع الإنسان إلى ما يسمى بالتحول الراديكالي. فكما ظهرت الإسلاموفوبيا (معادة الإسلام) التي نسميها اليوم بإعادة إحياء الذهنية الصليبية رغم الخطابات المبنية على المحبة في أدبيات المسيحية الحديثة، وكما مارس الرهبان البوذيون التعذيب على مسلمي أراكان رغم العناصر السلمية الموجودة في تعاليم البوذية، كذلك يجب أن لا ننسى أنه من الممكن الدخول في التحول الراديكالي مستعملاً الموتيفات الإسلامية. لكن يجب القول بوضوح إن وضعاً كهذا لا ينجم إطلاقاً من الديناميات الخاصة بالدين الإسلامي. وبما أن هذه حقيقةٌ فسيتم في الفصول اللاحقة من التقرير القيام بالتحليلات العلمية التي تبين أن داعش والتنظيمات المشابهة تستغل القيم الإسلامية وتستند على طريقة متماسكة ومنطقية للحصول على المعلومات الدينية. في هذا الإطار سيتم دراسة الأقوال والخطابات التي تنتجها داعش في مجال العقيدة والعمل والأفعال التي تضعها حيز التطبيق في ضوء المقاربات العلمية التقليدية والحديثة.

للتنظيمات الراديكالية الفرصة التي تريدها، فباتت الأرضية جاهزة من كل النواحي لظهور التنظيم اللاإنساني الذي يعرف اليوم بداعش.

عند تقييم هذا التقرير المعد يجب أن لا تغيب عن الأنظار هذه النقطة: إن التنظيمات المشابهة لداعش هي نتاج الظلم الاجتماعي والسياسي والاقتصادي وحروب القوى العالمية والظروف المتعلقة بتلك الحروب. وتقييم هذه البنى على أنها نتاج الأفهام الدينية أو التفسيرات الإسلامية ليس صحيحاً. من ناحية أخرى تعبر داعش ومثيلاتها عن نفسها بخطابات دينية وتستعمل النصوص قدر الإمكان لتقوية حججها. لكن الخطاب الديني نتيجةٌ أكثر من كونه سبباً. بعبارة أخرى، إن العوامل والظروف الدولية القائمة كفيلة بنشوء داعش والحركات المشابهة لها حتى لو اعتبرنا أنها لاتملك مرجعيات دينية. وهذه الحركات تستخدم لغة الاسلام لمجرد ظهور نتائج الظروف والأسباب المذكورة في البلاد الإسلامية. ولو كان الوضع ذاته حصل في الصين أو الهند لكان من المحتمل أن يستعمل الهنود أو الصينيون لغة ذات صلة بالخطابات الكونفوشيوسية والهندوسية.

وباختصار، ساذج من يعتقد أن هذا التنظيم هو نتاج قراءة خاطئة وفهم خاطئ للنصوص، وأنه يمكن التخلص منه ومن أمثاله بمجرد تصحيح أفهامنا الدينية. لهذا السبب هناك حاجة ماسة إلى إخراج المسلمين من هذا الوضع الذي يبقيهم في حالة دفاع مستمر عن النفس، ويجعلهم يصرفون طاقاتهم في غير مكانها، وتبقي المجتمعات المسلمة في وسط ردود الأفعال، وتطوير مواقف أكثر سلامة. وأخيراً، دعونا لاننسى أنّه لا يمكن القضاء على داعش وما شابهها من التنظيمات التي هي نتاج العصر الحديث والمؤثرات الدولية الخاصة والظروف التي لا تحقق العدالة إلا بإزالة الظلم وانعدام العدل هذا.

تناول المختصون في العلوم السياسية والعلاقات الدولية وشؤون الجماعات الإرهابية واستراتيجاتها فترة تشكل هذا التنظيم بدءاً من أبي مصعب الزرقاوي الذي قاتل الروس في أفغانستان، وتابع نشاطه في الأردن والعراق وصولاً الى أبي بكر البغدادي زعيم التنظيم وقاموا بتحليلها من كافة الجوانب. في هذه الدراسات تم تمحيص وتدقيق الأسباب العالمية والمحلية —التي أشرنا إلى جزء منها آنفاً— التي مهدت الطريق أمام تشكل هذا التنظيم. في هذا السياق تحمل الموارد البشرية التي تشكل التنظيم وتغذيه والصفات التي تحملها؛ أهميةً في تحليل أيديولوجية داعش الدينية تحليلاً سليماً. من اللافت للانتباه أن الشباب الذين يشكلون العمود الفقري للتنظيم اضطروا للعيش سنوات طويلة في ظل العنف والوحشية في مناطق الحروب ولم يحصلوا على أي تعليم. أما كتلة الشباب الثانية التي انضمت إلى التنظيم فهي من أبناء المهاجرين الذين يدعون 'بمهاجري الاستعمار' الذين تم إقصاؤهم واحتقارهم في أروبة. هؤلاء الأبناء الذين ولدوا من أبوين مسلمين لجأوا إلى الإسلام باعتباره أيديولوجيةً بسبب ما عاشوه من أزمات في الهوية. في حين تتكون المجموعة الثالثة التي انضمت إلى التنظيم من المسلمين الشباب الذين اهتدوا الى الإسلام حديثا. من سوء حظ هذه المجموعة أنها تعلمت الإسلام من مسلمين آخرين كانوا يعانون مشكلة الهوية. فانجرّ هؤلاء المهتدون مع الآخرين الى العنف. القاسم المشترك بين هذه المجموعات الثلاث هو تبنّيها أفهام العمل والعنف والغضب التي جمعتها من النصوص التي تعكس ظروف المعارك وأوضاعها

ضرورياً. والهدف من إعداد هذا التقرير هو دراسة إطار التقرير السابق بشكل مفصل وإبراز نهج التنظيم بالتفصيل متناولاً العناوين الفرعية للمواضيع التي تمت الإشارة اليها بخطوطها العريضة، وتقييم هذه الآراء على ضوء الأفهام الإسلامية الصحيحة. في هذه الدراسة التي تهدف إلى تمحيص الطريقة التي تتناول بها تنظيم داعش الأفهام الإسلامية والنصوص الدينية؛ تم الاستشهاد بالمعلومات المتعلقة بفترة تشكل التنظيم وبنيته بالقدر الذي يخدم هدف الدراسة. باختصار هذا التقرير الموجود بين أيديكم يتوقف بالأكثر عند النهج الديني للتنظيم وتداعيات هذا النهج على عقيدته وفهمه للفقه. إن مكافحة داعش والتنظيمات المشابهة له مكافحة فعالة يتعلق أساساً بإزالة عدم المساواة والمظالم الاقتصادية والسياسية والاجتماعية. أضف إلى هذا أن انتشار الأفهام الدينية الصحيحة والمعقولة في بلدنا والعالم الإسلامي ورفع مستوى العلم سوف يلعبان دوراً مهماً في مكافحة هذه التنظيمات المستعدة لأن توقع الشباب في فخاخها باستخدام بعض الحجج الدينية. كما يهدف هذا التقرير إلى المساهمة في عملية التوعية التي هي موضوع الحديث.

إن هناك أسباباً سياسية واقتصادية واجتماعية وثقافية تقف وراء تزايد أعداد التنظيمات المشابهة لداعش وسقوط الشباب بسهولةٍ في فخاخ هذا النوع من التنظيمات التي تميل إلى العنف. في هذا الصدد يمكن القيام بالتحديدات التالية فيما يتعلق بالمسلمين الذين يعيشون في الدول الغربية: هاجر ملايين المسلمين إلى أروبة الغربية و أمريكة الشمالية بحثاً عن العمل نتيجة الأزمات التي أوجدها المستعمرون في البلاد الإسلامية فتم استقبالهم في البلدان التي هاجروا إليها بشيء من التسامح لكن لما تبين مع مرور الوقت أنهم باقون في هذه البلدان يقاومون سياسات الاستيعاب بدأ السكان المحليون يبدون موقفاً مليئاً بالأحكام المسبقة ضد المسلمين. أما الجيل التالي من الأقليات المسلمة فقد تعلم لغة البلد الذي يعيش فيه وبدأ يطالب بحقوقه الديمقراطية فكان لهذا الأمر تأثيراً في إحياء معاداة الأجنبي وولادة الإسلاموفوبيا وانتشارها. في هذه الفترة تبين أن التنظيمات التي تؤيد العنف في البلدان الإسلامية تقوم بتسيير حملات دعائية عبر الشباب المسلمين الذين يشعرون بأنهم مهمّشون في البلاد التي ولدوا وترعرعوا فيها فقط لأنهم مسلمون أو أجانب وأن الدول الغربية ظلت مقصرة في اتخاذ مواقف لحل المشاكل. وعلى إثر ذلك انتشرت بين شباب المسلمين هذه الأفكار التي تدعو إلى العنف. صنفت الدول الأوروبية المسلمين الى مسلمين معتدلين وآخرين راديكاليين بأسلوب متغطرس ومتعجرف بدلاً من أن تطبق سياسات تشجع المسلمين على التكيف والتأقلم مع المجتمعات الغربية التي يعيشون فيها وتزيد من انخراطهم فيها بتطوير بعض التدابير ونشرت مواقفها هذه عبر وسائل الاتصال الجماعي فأفضت بالمسلمين إلى حالة الدفاع المستمر عن النفس في المجتمعات الغربية. ولم يكن هناك مفر من أن يؤدي هذا الوضع إلى ظهور أزمة الهوية والإذلال النفسي لدى شباب المسلمين.

أما فيما يتعلق بتأثير الأحداث الجارية في الآونة الأخيرة في العالم على الجغرافية الإسلامية فيجب تسليط الضوء على المسائل التالية: احتلال العراق وأفغانستان، وهجمات 11 أيلول، وبقاء مشكلة القضية الفلسطينية دون حل وبقاء العالم صامتاً أمام قمع المطالب الديمقراطية للربيع العربي بطرقٍ غير ديمقراطية أو إبداؤه ردود أفعال ضعيفة جداً وغيرها من الأوضاع أضحت سبباً في انتشار الشعور باليأس وخيبة الأمل في البلدان الإسلامية. كما إن إقصاء العرب السنة من العملية السياسية من خلال سياسات طائفية تم تطبيقها بعد احتلال العراق أعطى

المدخل:

في ظل التطورات التي بلغت مستوى تهديد أمن العالم الإسلامي والتي يحتل فيها تنظيم داعش الإرهابي دور العامل الأساسي، وبدافع من المسؤوليةالملقاة على عاتقها تجاه الإنسانية والأمة الإسلامية، أصدرت رئاسة الشؤون الدينية نداء الحس السليم بتاريخ 18/ 6 / 2014. وقد لقي هذا النداء الذي ترجم إلى ثمان لغات صدىً في جهات العالم الأربع، ولقي دعماً كبيراً من العالم الإسلامي.

ثم دعت رئاسة الشؤون الدينية بناءً على مبادرات منظمات وهيئات إسلامية مختلفة؛ إلى مؤتمر حضره 150 عالماً مسلماً من مختلف أنحاء العالم الإسلامي تحت عنوان: ’المبادرة العالمية لعلماء المسلمين في السلام والاعتدال والحس السليم‘ في مدينة إسطنبول بتاريخ 17- 19. 7. 2014، وتناول التطورات التي تهدد السلام والتسامح في العالم الإسلامي بشكل مفصَّل. وتم في ختام الاجتماع مشاركة الرأي العام بالبيان الختامي الذي يتضمن القناعات المشتركة للعلماء الذين يمثلون العالم الإسلامي.

في أعقاب هذه الفعاليات قامت رئاسة الشؤون الدينية بنشر بحث بعنوان ’’تقرير المراجع الدينية والأيديولوجيات الأساسية لداعش‘‘ (أنقرة 2015)[1] من أجل أنيحصل الرأي العام على وجهة نظر صحيحة عن تنظيم داعش. وقد رسم هذا التقرير إطاراً من شأنه أن يشكل أساسا للدراسات المستقبلية فيما يتعلق بأشكال نهج التنظيم وأيديولوجيته الأساسية، وقدم للرأي العام المعلومات السليمة عن التنظيم الذي عرفه من خلال وسائل الإعلام المختلفة وعلى رأسها وسائل التواصل الاجتماعي. لكن كثرة الأسئلة الموجهة إلى رئاسة الشؤون الدينية من داخل القطر وخارجه حول داعش خلال الفترات التالية وبلوغ مسألة تزويد الشباب بمعلومات حول هذا التنظيم وفعالياته مبلغ الضرورة بعد أن كانت حاجةً تطلب الأمر إعداد تقرير أشمل. بناء على هذا تقرر في الاجتماع الذي عقده المجلس الأعلى للشؤون الدينية بالتعاون مع رئاسة الشؤون الدينية بتاريخ 18/ 11/2015؛ الشروع في الدراسات المطلوبة لإعداد تقرير جديد يدرس المسائل بمزيد من التفصيل، ويظهر الوثائق والمنشورات التي يتخذها التنظيم كمراجع. لم يتم إلى الآن إعطاء الأهمية اللازمة لهذا الموضوع في العالم الإسلامي الأمر الذي جعل جهود رئاسة الشؤون الدينية في هذا المجال ذات معنى أكبر.

ومع أنّ التقرير الذي أعدته سابقاً رئاسة الشؤون الدينية بشأن بنية التنظيم الفكرية والأيديولوجية قد أدى قسماً كبيراً من حاجة الرأي العام إلى المعلومات، لكنّ التطورات الجديدة جعلت إعداد تقرير أشمل أمراً

1 تم تغيير كلمة ’داعش‘ الواردة في التقرير المذكور المنشور بتاريخ 16. 08. 2015 من قبل رئاسة الشؤون الدينية إلى «داعش (دولة العراق والشام)» بتعميم وزارة الخارجية في تاريخ 11 كانون الأول عام 2015 .

المحتويات

رئاسة الجمهورية التركية

إعداده للطباعة
رئاسة المجلس الأعلى للشؤون الدينية
المنسق
المديرية العامة للمنشورات الدينية

تصميم
أوغور ألتون طوب
قرار المجلس الأعلى للشؤون الدينية: ٠٥. ١٠. ٢٠١٦ / ١٨

طباعة
TDV

المديرية العامة للمنشورات الدينية
رئاسة دائرة المنشورات المطبوعة
هاتف: 93 72 295 (312) 90+
فاكس: 88 72 284 (312) 90+
البريد الإلكتروني: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

رئاسة الجمهورية التركية
رئاسة الشؤون الدينية
رئاسة المجلس الأعلى للشؤون الدينية

استغلال الدين وحركة داعش الإرهابية

أكتوبر – 2016 / أنقرة

رئاسة الجمهورية التركية
رئاسة الشؤون الدينية
رئاسة المجلس الأعلى للشؤون الدينية

استغلال الدين
وحركة داعش الإرهابية

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

أكتوبر – 2016 / أنقرة